T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARIM İŞLETMELERİNDE GİRİŞİMCİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ

Kemalettin AĞIZAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman

Prof. Dr. Zeki BAYRAMOĞLU

Ocak-2018
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIM İŞLETMELERİNDE GİRİŞİMCİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ

Kemalettin AĞIZAN

Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Zeki BAYRAMOĞLU

2018, 278 Sayfa

Jüri
Başkan: Prof. Dr. Duygu AKTÜRK
Danışman: Prof. Dr. Zeki BAYRAMOĞLU
Üye: Yrd. Doç. Dr. Mithat DİREK

Bu çalışma Konya ili Ereğli ilçesinde faaliyet gösteren tarım işletmelerinde girişimciliği etkileyen faktörlerin analiz edilmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışma kapsamında tabakalık tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmış ve toplamda 98 işletmeciyle görüşülmüştür. Tarım işletmeleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde sosyo-ekonomik faktörler girişimciliği etkilemektedir. Girişimciliği etkileyen bu sosyo-ekonomik faktörlerini ise tarım işletmelerinin yıllık faaliyet sonuçlarından elde edilmiştir. Buna göre incelenen işletmelerde gayrisafi üretim değeri, gayrisafi hasıla, işletme masrafları, saf hasıla, brüt kar, net kar, tarımsal gelir ve rantabilite gibi ekonomik analizler yapılmış ve değerlendirmede bulunulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre tarım işletmelerinin girişimcilik katsayısı belirlenmiştir. Girişimcilik katsayısını belirlemede girişimcide olması gereken özellikler arasında olan profesyonellik, yöneticilik, fırsatçılık, stratejik davranış ve iş birliği adı altında beş bileşen yer almaktadır. Her bir bileşen kendi içinde sınıflandırılmış ve bu sınıflara ait değişkenler belirlenmiştir. Belirlenen değişkenler işletme yöneticilerinden elde edilen veriler doğrultusunda ölçeklendirilmiştir. Her bir özellik ve sınıf için değişkenlerin ortalaması alınarak skorlar belirlenmiştir. Ayrıca bütün değişkenlerin ortalaması alınarak girişimcilik katsayısı belirlenmiştir. Bu değer bütün işletme gurupları için 3,75 olarak belirlenmiş olup, işletme büyüklüklerine göre sırasıyla 3,17, 3,57 ve 3,85 olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu değerler sonucunda girişimcilik yeteneğinin ortalamanın üzerinde olduğu ve bunun en önemli nedenin gerek çalışma alanında yenilikçi üretim faaliyetlerinde bulunulması ve üreticilerin risk alarak üretime katılmak istemeleri olmaktadır. Ayrıca çalışma kapsamında üreticilerin sahip oldukları girişimcilik beceriler likert ölçeğine göre incelenmiş ve girişimcilik becerileri kişisel, teknik ve yönetim olmak üzere 3 bileşene ayrılmıştır. Her bir bileşenin ortalaması alınmasıyla birlikte girişimci becerileri belirlenmiştir. Girişimci becerinin katsayısı genel ortalaması 5'li likert ölçeği üzerinden 3,85 olduğu belirlenmiş olup bileşenlerine göre sırasıyla 4,24 , 3,85 ve 3,45 olarak ölçeklendirilmiştir. Son olarak girişimciliği etkileyen faktörler çoklu doğrusal regresyon ile analiz edilmiş olup girişimciliği etkileyen faktörler arazi miktarı, dekara aktif sermaye, dekara gayrisafi üretim değeri, erkek işgücü birimi, yaş, sigorta yaptırma durumu, dekara net kar ve eğitim düzeyi olarak belirlenmiştir. Değişkenler arasında arazi miktarı, dekara gayrisafi üretim değeri, erkek işgücü birimi, sigorta yaptırma durumu, dekara net kar ve eğitim düzeyleri artması ve yaş ile aktif sermayenin dekara düşen değerinin azalmasıyla girişimcilik katsayısı arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çoklu Doğrusal Regresyon, Girişimcilik Katsayısı,, Konya, Rantabilite Tarım İşletmeleri, Tarımsal Gelir

ABSTRACT

MS/Ph.D THESIS

ANALYSIS OF THE FACTORS AFFECTING ENTREPRENEURSHIP IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

Kemalettin AĞIZAN

Selcuk University Institute of Science and Technology
Department of Agricultural Economics

Advisor: Prof. Dr. Zeki BAYRAMOĞLU

2018, 278 Pages

Jury
President: Prof. Dr. Duygu AKTÜRK
Advisor: Prof. Dr. Zeki BAYRAMOĞLU
Member: Asst. Prof. Dr. Mithat DİREK

This study was carried out in order to analyze the factors affecting entrepreneurship in agricultural enterprises operating in the province of Ereğli, Konya. In the scope of the study, the layer sampling random sampling method was used and a total of 98 operators were interviewed. Socio-economic factors affect entrepreneurship when agricultural enterprises are evaluated as a whole. These socio-economic factors affecting entrepreneurship are derived from annual activity results of agricultural enterprises. Accordingly, economic analyzes such as gross production value, gross output, operating costs, net output, gross profit, net profit, agricultural income and profitability have been made and evaluated in the examined enterprises. According to the results obtained, the entrepreneurship coefficient of agricultural enterprises has been determined. There are five components to be found in the entrepreneurship determinants: professionalism, managerialism, opportunism, strategic behavior and business association. Each component is categorized in itself and the variables of these classes are determined. The identified variables were scaled in the direction of the data obtained from the business managers. Scores were determined by taking the average of the variables for each property and class. In addition, entrepreneurship coefficient was determined by taking the average of all variables. This value was determined as 3.75 for all business groups and it was determined as 3,17, 3,57 and 3,85 respectively according to the size of enterprises. As a result of these values, the entrepreneurial ability is above average, and the most important reason for this is that innovative production activities are carried out in the field of study and that producers take risks and participate in production. In addition, the entrepreneurship skills of the producers were examined according to the Likert scale and the entrepreneurial skills were divided into three components: personal, technical and management. Entrepreneurial skills have been identified with the averaging of each component. The general average of the coefficient of entrepreneurial skill was 3.85 on the 5 point likert scale and it was scaled as 4,24, 3,85 and 3,45 according to its components, respectively. Finally, the factors affecting entrepreneurship were analyzed by multiple linear regression. Factors affecting entrepreneurship were determined as land amount, active capital reserve, gross reproduction value, male labor force, age, insurance status, net profit and education level. It was determined that there was a direct correlation between the variables such as the amount of land, the value of the glacier production, the male labor unit, the status of insured, the increase of the net profits and education levels, and the declining value of age and active capital.

Keywords: Multiple Linear Regression, Entrepreneurship Coefficient, Konya, Rantability, Agricultural Enterprises, Agricultural Income

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **IV**
ABSTRACT ..... **V**
İÇİNDEKİLER ..... **VI**
TABLO DİZİNİ ..... **IX**
GRAFİK DİZİNİ ..... **XIII**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Konunun Önemi 1
1.2. Konunun Amacı 6
2. LİTERATÜR ÖZETLERİ **7**
3. MATERYAL VE YÖNTEM **20**
3.1. Materyal 20
3.2. Yöntem 20
3.2.1. Örnekleme Aşamasında Uygulanan Yöntem 20
3.2.2. İşletmelerin Ekonomik Analizinde Uygulanan Yöntem 21
3.2.3. Girişimcilik Düzeyinin Ölçülmesinde Uygulanan Yöntem 23
3.2.4. Girişimciliği Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Analizi 26
4. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER **28**
4.1. Nüfus 28
4.2. Tarımsal Yapı 29
4.2.1. Bitkisel Üretim 29
4.2.2. Hayvansal Üretim 32
4.2.3. Tarıma Dayalı Sanayi 35
4.2.4. Tarıma Bağlı Sanayi 36
4.3. Araştırma Bölgesinde Tarımsal Girişimciliğin Geleceği 38
4.4. Araştırma Bölgesinde Tarımsal Girişimciliğe Yönelik Teşvik ve Destekler . 39
4.4.1. Konya'da Uygulanan Tarımsal Girişimciliğe Yönelik Desteklemeler 39
4.4.2. Kırsal Kalkınma Yatırımlarını Destekleme Programı 42
5. GİRİŞİMCİLİK **50**
5.1. Girişimciliğin Kavramsal Değerlendirilmesi 50
5.1.1. Girişim 50
5.1.2. Girişimci ve Benzer Kavramlar 51
5.1.3. Girişimcilik 53
5.1.4. Girişimcilerin Özellikleri 55

5.2. Girişimciliğin Önemi 57
5.3. Girişimciliğin Sınıflandırılması 58
5.3.1. Mülkiyetine Göre Girişimciler 59
5.3.2. Büyüklük Açısından Girişimciler 60
5.3.3. Niteliklerine Göre Girişimciler 61
5.3.4. İş Türüne Göre Girişimciler 64
6. TARIM SEKTÖRÜ VE GİRİŞİMCİLİK 66
6.1. Türkiye'de Tarım Sektörünün Önemi ve Temel Göstergeler 66
6.2. Tarımsal Girişimcilik 76
6.3. Girişimciliğin Tarımsal Kalkınmadaki Rolü 80
6.4. Tarımsal Girişimciliğin Bileşenleri 84
6.5. Tarımsal Girişimcinin İşlevleri 86
6.6. Tarımsal Girişimcilik Arzını Etkileyen Faktörler 87
6.7. Tarım Sektöründe Girişimciliği Engelleyen Faktörler 90
6.8. Tarımsal Girişimci Kişilik Özellikleri 93
6.9. Tarımsal Girişim Finansmanı 95
6.10. Tarım Sektörünün Rekabet Gücünün Arttırılmasında Girişimciliğin Rolü .. 101
6.11. Tarım Sektöründe Teknoloji Kullanım Düzeyi 103
6.11.1. Örtü Altı Yetiştiriciliği 106
6.11.2. Organik Tarım 107
6.11.3. İyi Tarım Uygulamaları 109
6.11.4. Biyoteknoloji 109
6.11.5. Tohum, Fidan ve Fide Yetiştiriciliği 110
6.11.6. Lisanslı Depoculuk 117
6.12. Tarım Sektöründe Yeni Teknolojilerin Benimsenmesi ve Kullanılması 117
6.12.1. Tarım Sektöründe Ar-Ge ve Üniversite-Sanayi İş birliği 118
6.12.2. Tarım Sektöründe Üniversite-Sanayi İş birliği 119
6.12.3. Tarım Sektöründe Kamu-Özel Sektör İş birliği 120
6.13. Tarımsal Girişimcilikte Yatırım Ortamı 120
7. ARAŞTIRMA BULGULARI 126
7.1. İncelenen İşletmelerin Demografik Özellikleri 126
7.2. İncelenen İşletmelerde Eğitim Düzeyi 127
7.3. İncelenen İşletmelerde İşgücü Varlığı 130
7.4. İncelenen İşletmelerin Üretim Deseni 133
7.5. İncelenen İşletme Arazilerinin Tasarruf Şekline Göre Dağılımı 137

7.6. İncelenen İşletmelerin Sermaye Yapısı 138
7.6.1. İncelenen İşletmelerde Aktif Sermaye 139
7.6.2. Pasif Sermaye 150
7.7. Yıllık Faaliyet Sonuçların Analizi 154
7.7.1. İncelenen İşletmelerde Gayrisafi Üretim Değeri 154
7.7.2. İncelenen İşletmelerde Gayrisafi Hâsıla 160
7.7.3. İncelenen İşletmelerde İşletme Masrafları 161
7.7.4. İncelenen İşletmelerde Brüt Kâr 166
7.7.5. İncelenen İşletmelerde Saf Hâsıla 166
7.7.6. İncelenen İşletmelerde Tarımsal Gelir 167
7.7.7. İncelenen İşletmelerde Net Kâr 168
7.7.8. İncelenen İşletmelerde Toplam Aile Geliri 169
7.7.9. İncelenen İşletmelerde İşletme Rantabilitesi 170
7.7.10. İncelenen İşletmelerde Sermaye Devir Oranı 172
7.8. Tarımsal Üreticilerin Girişimcilik ile İlgili Bulguları 172
7.8.1. Girişimci Olmayı Teşvik Eden Sebepler İle İlgili Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi 186
7.8.2. Tarımsal Üreticilerin Tarımsal Girişimcilik ile İlgili Tutumları 192
7.8.3. Tarımsal Girişimcilerin Temel Hedefleri 195
7.8.4. Tarımsal Üreticilerin Sahip Oldukları Girişimcilik Becerileri 198
7.8.5. İşletmelerde Tarımsal Girişimcilik Davranışına Yönelik Amaçlar 203
7.8.6. Tarım İşletmelerinde Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırma İmkânınıza Yönelik Üreticilerin İfadelere Katılma Düzeyi 205
7.8.7. Tarım İşletmelerinde Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırmaya Yönelik Tutumları 207
7.8.8. Tarımsal Üreticilerin Önem Verdikleri Kişilerin İşletmelerde Uygulanan Yeni Yöntemlerin Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırmaya Yönelik İfadelere Katılma Düzeyi 209
7.8.9. Tarımsal Girişimciliği Engelleyen Faktörler 210
7.9. İncelenen Tarım İşletmelerinde Girişimcilik Düzeyinin Belirlenmesi 213
7.10. Girişimciliği Etkileyen Faktörlerin Analizi 221
8. SONUÇ VE ÖNERİLER 226
9. KAYNAKÇA 236
EKLER 243
Ek 1: Anket Formu 243
ÖZGEÇMİŞ 264

TABLO DİZİNİ

Tablo 1.1. Türkiye'nin 2000-2014 Yılları Arası Ekonomik Temel Göstergeleri 3
Tablo 1.2.Türkiye'nin Fonksiyonel Gelir Dağılımı (%) 5
Tablo 3.1.İşletme Genişlik Gruplarına Göre Örnek İşletmelerin Sayıları (adet)..... 21
Tablo 3.2.Girişimcilik Katsayısının Belirlenmesinde Kullanılan Değişkenlere Ait Skorlar 25
Tablo 4.1.Ereğli İlçesinin Nüfus Yapısı 29
Tablo 4.2.Ereğli İlçesinde Arazi Kullanım Durumu(2016) 30
Tablo 4.3.Ereğli İlçesinde Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Durumları(2016) 31
Tablo 4.4.Ereğli İlçesinde Sebze Üretim Durumu (2016) 31
Tablo 4.5.Ereğli İlçesinde Çok Yıllık Bitkilerin Üretim Durumları (2016) 32
Tablo 4.6.Ereğli İlçesinde Büyükbaş Hayvan Varlığı ve Süt Üretim Durumu (2016)... 33
Tablo 4.7.Ereğli İlçesinde Küçükbaş Hayvan Varlığı ve Süt Üretim Durumu (2016)... 34
Tablo 4.8.Ereğli İlçesinde Kanatlı Hayvan Sayıları (2016)..... 34
Tablo 4.9.Ereğli İlçesinde Arıcılık Üretim Durumu (2016) 35
Tablo 4.10.Ereğli İlçesinde Tarıma Dayalı İmalat Sanayi Kolları (2016)..... 36
Tablo 4.11.Ereğli İlçesinde Tarıma Bağlı İmalat Sanayi Kolları (2016)..... 37
Tablo 4.12. Konya İli 2002-2016 Yılları Arasındaki Tüm Yatırım ve Destekler..... 40
Tablo 4.13.Ereğli İlçesinde 2016 Yılında Verilen Tarımsal Yatırım ve Destekleri 41
Tablo 4.14.Türkiye'de ve Konya'da 2006-2016 KKYDP Ekonomik Yatırımlarının Sektörel Dağılımı 42
Tablo 4.15.Ekonomik Yatırım Konularına Göre Yatırım Destek Tutarları (2017)..... 43
Tablo 4.16.Yatırım Konularına Göre Hibe Desteği Miktarı (2017) 44
Tablo 4.17. Hayvansal Üretimde 2017 Yılında Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Uygulamaları 46
Tablo 4.18. Bitkisel Üretimde 2017 Yılında Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Uygulamaları 46
Tablo 4.19.Muhtelif Konularda Verilen Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Uygulamalarının Dağılımı (2017) 47
Tablo 4.20.Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin Üretim Konularına Göre Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Uygulamaları (2017) 47
Tablo 4.21. Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörlerin Asgari Yatırım Tutarları(2017)..... 48

Tablo 4.22. 2015 Yılına Kadar Başlatılan Yatırımlar 48
Tablo 5.1.Başarılı Girişimcilerin Sahip Olması Gereken Özellikler 57
Tablo 6.1. Tarımsal Katma Değer Açısından Ülkelerin Sıralaması (2014) 68
Tablo 6.2.Cari Fiyatlarla Tarımsal GSYH ve Tarımın Payı (2009=100) 69
Tablo 6.3.Dünyadaki Kırsal Nüfus Açısından Ülkelerin Sıralaması (2014) 69
Tablo 6.4.Dünyadaki Toplam İstihdamın Ülkelere Göre Sıralaması (2014) 70
Tablo 6.5. Türkiye'deki Tarımsal İstihdam 71
Tablo 6.6.Türkiye'de Tarım Alanlarının Dağılımı 71
Tablo 6.7.Yıllar İtibariyle Türkiye'de Üretici Sayısı 72
Tablo 6.8. Ülkelere Göre Toplam ve Tarımsal İhracat (2014) 74
Tablo 6.9.Ülkelere Göre Toplam ve Tarımsal İthalat (2014) 75
Tablo 6.10.Türkiye Tarım Makinaları Dış Ticareti (Değer, Bin $), 2006-2012 104
Tablo 6.11.Türkiye'de Tarımsal İlaç Kullanımı(Ton) 105
Tablo 6.12.Türkiye'de Kimyevi Gübre Verileri 105
Tablo 6.13.Türkiye'de Sera Üretim Alanı ve Miktarı 107
Tablo 6.14.Türkiye'de Organik Üretim ile İlgili Veriler 108
Tablo 6.15.Türkiye'de İyi Tarım Uygulamaları Verileri 109
Tablo 6.16.Türkiye'de Tarım Sektöründe Tohum Üretim Miktarları 111
Tablo 6.17. Toplam Üretilen Tohum Miktarının Yıllara Göre Dağılımı 113
Tablo 6.18.Yurtiçi Sertifikalı Tohum Kullanım ve Üretim Desteği (2017) 114
Tablo 6.19.Tohum Endüstrisinin Yıllara Göre Dış Ticareti (Bin $) 115
Tablo 6.20.Dünyada Ve Ülkemizde GSYH'den Ar-Ge'ye Ayrılan Pay (2016) 119
Tablo 6.21. Türkiye'de İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayısı (2017) 121
Tablo 6.22.Uluslararası Sermayeli Şirket Sayılarının Sektörlere Göre Dağılımı 122
Tablo 7.1.İncelenen İşletmelerde Nüfus Varlığı 129
Tablo 7.2.İncelenen İşletmelerde Eğitim Durumu 129
Tablo 7.3.İncelenen İşletmelerde İşgücü Varlığı(EİB) 132
Tablo 7.4.İncelenen İşletmelerde İşgücü Durumu (EİG) 132
Tablo 7.5.İncelenen İşletmelerde Toplam İşgücü Varlığı 132
Tablo 7.6.İncelenen İşletmelerde Toplam Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Alanı 134
Tablo 7.7.İncelenen İşletmelerde Toplam Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Alanı(Devamı) 134
Tablo 7.8.İncelenen İşletmelerde Toplam Sebze Üretim Alanı 135

Tablo 7.9.İncelenen İşletmelerde Toplam Meyve Üretim Alanı 136
Tablo 7.10.İncelenen İşletmelerde Toplam Üretim Alanı (YORUM YAP)..... 137
Tablo 7.11.İncelenen İşletme Arazilerinin Tasarruf Şekillerine Göre Dağılımı 137
Tablo 7.12.İncelenen İşletmelerde Ortalama Parsel Sayısı ve Büyüklüğü..... 138
Tablo 7.13.İncelenen İşletmelerde Toprak Sermayesi..... 139
Tablo 7.14.İncelenen İşletmelerde Bina Sermayesi..... 140
Tablo 7.15.İncelenen İşletmelerde Toplam Arazi Sermayesi 141
Tablo 7.16.İncelenen İşletmelerde Alet ve Makine Sermayesi 143
Tablo 7.17.İncelenen İşletmelerde Hayvan Sermayesi..... 144
Tablo 7.18.İncelenen İşletmelerde İşletme Sermayesi 146
Tablo 7.19.İncelenen İşletmelerde Aktif Sermaye 148
Tablo 7.20.İncelenen İşletmelerde Dekara Aktif Sermaye..... 149
Tablo 7.21.İncelenen İşletmelerde Kredi Kaynaklarına Göre Borçlanma Durumları(TL) 150
Tablo 7.22.İncelenen İşletmelerde Yabancı Sermaye(TL) 151
Tablo 7.23.İncelenen İşletmelerde Pasif Sermaye(TL) 153
Tablo 7.24.İncelenen İşletmelerde Dekara Pasif Sermaye(TL)..... 153
Tablo 7.25.İncelenen İşletmelerde Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Gayrisafi Üretim Değerleri 156
Tablo 7.26.İncelenen İşletmelerde Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Gayrisafi Üretim Değerleri (Devamı)..... 156
Tablo 7.27.İncelenen İşletmelerde Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Gayrisafi Üretim Değerleri (Devamı)..... 156
Tablo 7.28.İncelenen İşletmelerde Sebze Üretim Değeri 157
Tablo 7.29.İncelenen İşletmelerde Çok Yıllık Bitkilerin Üretim Değeri 157
Tablo 7.30.İncelenen İşletmelerde Toplam Bitkisel Üretim Değeri..... 157
Tablo 7.31.İncelenen İşletmelerde Büyükbaş Hayvansal Üretim Değeri..... 158
Tablo 7.32.İncelenen İşletmelerde Küçükbaş Üretim Değeri..... 159
Tablo 7.33.İncelenen İşletmelerde Gayrisafi Üretim Değeri (GSÜD) 159
Tablo 7.34.İncelenen İşletmelerde Gayrisafi Hâsıla (GSH) 160
Tablo 7.35.İncelenen İşletmelerde Bitkisel Üretim Değişen Masraflar 162
Tablo 7.36.İncelenen İşletmelerde Hayvansal Üretim Değişen Masraflar..... 163
Tablo 7.37.İncelenen İşletmelerde Toplam Değişen Masraflar..... 163
Tablo 7.38.İncelenen İşletmelerde Amortisman Masrafları 165

Tablo 7.39.İncelenen İşletmelerde Toplam Sabit Masraflar 165
Tablo 7.40.İncelenen İşletmelerde İşletme Masrafları 165
Tablo 7.41.İncelenen İşletmelerde Brüt Kâr 166
Tablo 7.42.İncelenen İşletmelerde Saf Hâsıla 167
Tablo 7.43.İncelenen İşletmelerde Tarımsal Gelir 168
Tablo 7.44.İncelenen İşletmelerde Net Kâr 169
Tablo 7.45.İncelenen İşletmelerde Toplam Aile Geliri 169
Tablo 7.46.İncelenen İşletmelerde Mali Rantabilite 171
Tablo 7.47.İncelenen İşletmelerde Ekonomik Rantabilite 171
Tablo 7.48.İncelenen İşletmelerde Rantabilite Faktörü 171
Tablo 7.49.Sermayede Devir Oranı 172
Tablo 7.50. Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Ekonomik Sebepler 187
Tablo 7.51.Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Sosyal Sebepler 189
Tablo 7.52.Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Psikolojik Sebepler 191
Tablo 7.53.Tarımsal Üreticilerin Tarımsal Girişimcilik İle İlgili Tutumları 194
Tablo 7.54.Tarımsal Girişimcilerin Temel Hedefleri 197
Tablo 7.55.Tarımsal Girişimcilerin Kişisel Girişimci Becerileri 199
Tablo 7.56.Tarımsal Girişimcilerin Yönetim Becerileri 200
Tablo 7.57.Tarımsal Girişimlerde Teknik Beceriler 201
Tablo 7.58.Tarımsal Üreticilerin İşletmelerini Ekonomik Anlamda Başarıyı Attırma Amaçları 204
Tablo 7.59. Tarım İşletmelerinde Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırma İmkânınıza Yönelik Üreticilerin İfadelere Katılma Düzeyi 206
Tablo 7.60. Tarım İşletmelerinde Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırmaya Yönelik Tutumlara Üreticilerin İfadelere Katılma Düzeyi 208
Tablo 7.61. Tarımsal Üreticilerin Önem Verdikleri Kişilerin İşletmelerde Uygulanan Yeni Yöntemlerin Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırmaya Yönelik İfadelere Katılma Düzeyi 209
Tablo 7.62.Tarımsal Girişimciliği Engelleyen Faktörler 212
Tablo 7.63.Girişimcilik Katsayısı ve Bunu Etkileyen Değişkenlerin Skorları 214
Tablo 7.64.Girişimcilik Katsayısı Ve Bunu Etkileyen Değişkenlerin Skorları(Devamı-1) 215
Tablo 7.65.Girişimcilik Katsayısı Ve Bunu Etkileyen Değişkenlerin Skorları(Devamı-2) 216

Tablo 7.66.Model Özeti 221
Tablo 7.67.Varyans Analizi Tablosu 222
Tablo 7.68.Linear Regresyon Modeli Sonuçları 222

GRAFİK DİZİNİ

Grafik 4.1. 2002-2016 Yılları Arasında Türkiye ve Konya İlinde Uygulanan Tarımsal Destekler 40
Grafik 7.1.İncelenen İşletmelerde Toplam İşgücü Varlığı 131
Grafik 7.2.İncelenen İşletmelerde Toplam Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Alanı 135
Grafik 7.3.İncelenen İşletmelerde Toplam Sebze Üretim Alanı 135
Grafik 7.4.İncelenen İşletmelerde Toplam Meyve Üretim Alanı 136
Grafik 7.5.İncelenen İşletme Arazilerinin Tasarruf Şekillerine Göre Dağılımı 138
Grafik 7.6.İncelenen İşletmelerde Aktif Sermayenin İşletme Ölçeklerine Göre Dağılımı 147
Grafik 7.7.İncelenen İşletmelerde Kredi Kaynaklarına Göre Borçlanma Durumları(TL) 151
Grafik 7.8.İncelenen İşletmelerde Yabancı Sermaye 152
Grafik 7.9.İncelenen İşletmelerde Bitkisel Üretim Değerinin Dağılımı(%) 158
Grafik 7.10.İncelenen İşletmelerde Gayrisafi Üretim Değerinin Dağılımı (%) 159
Grafik 7.11.İncelenen İşletmelerde Değişen Masrafların Dağılımı (%) 164
Grafik 7.12.İncelenen İşletmelerde İşletme Masrafların Dağılımı (%) 166
Grafik 7.13. Tarımsal Girişimcilerin İşletme Kurma veya Devralma Yaşı 173
Grafik 7.14.Tarımsal Girişimcilerin Tarım Sektöründe Girişimde Bulunma ve Devam Etme Sebepleri 174
Grafik 7.15.Tarımsal Girişimcilerin Girişimde Bulunurken Kuruluş Yeri Faktörleri .. 175
Grafik 7.16.Tarımsal Girişimcilerin Girişimcilikle İlgili Kurslara Katılım Düzeyleri . 176
Grafik 7.17. Tarımsal Girişimcilerin Tarımsal Üretim Tekniği ve Ekonomisi Araştırmaları ile İlgili Durumları 176
Grafik 7.18.Tarımsal Girişimcilerin Üretim Tekniği ve Ekonomisi Araştırma Kaynakları 177
Grafik 7.19.Tarımsal Girişimcilerin Girişim Kurarken Yararlandıkları Finansal Kaynaklar 177

Grafik 7.20.Tarımsal Girişimcilerin Tarımsal Konferans ve Fuarlara Katılım Düzeyleri 179
Grafik 7.21. Tarımsal Girişimcilerle İlgili Tanımlayıcı Bilgiler 180
Grafik 7.22.Tarımsal Girişimcilerin Üretim Planlarının Değiştirilmesi 183
Grafik 7.23.Tarımsal Girişimcilerin Üretim Planlarında Değişiklik Yapma Sebepleri 184
Grafik 7.24.Tarımsal Girişimcilerin Ürettikleri Ürünlerin Pazarlamaları 185
Grafik 7.25.Tarımsal Girişimcilerin En Önemli Pazarlama Sorunları 185
Grafik 7.26.Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Ekonomik Sebepler 187
Grafik 7.27.Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Sosyal Sebepler 189
Grafik 7.28.Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Psikolojik Sebepler 191
Grafik 7.29.Tarımsal Üreticilerin Tarımsal Girişimcilik İle İlgili Tutumları 194
Grafik 7.30.Tarımsal Girişimcilerin Temel Hedefleri 198
Grafik 7.31.Tarımsal Girişimcilerin Kişisel Girişimci Becerileri 199
Grafik 7.32.Tarımsal Girişimcilerin Yönetim Becerileri 201
Grafik 7.33.Tarımsal Girişimlerde Teknik Beceriler 202
Grafik 7.34.Tarımsal Üreticilerin İşletmelerini Ekonomik Anlamda Başarıyı Attırma Amaçları 204
Grafik 7.35.Tarım İşletmelerinde Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırma İmkânınıza Yönelik Üreticilerin İfadelere Katılma Düzeyi 207
Grafik 7.36.Tarımsal Üreticilerin Önem Verdikleri Kişilerin İşletmelerde Uygulanan Yeni Yöntemlerin Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırmaya Yönelik İfadelere Katılma Düzeyi 210

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi

Fransızca “entre” (girmek, giriş) ve “prendre” (almak üstlenmek) sözcüklerden türetilmiş olan girişimci kavramı; iş dünyasında fırsatları tanımlayan, bunların kapitalizasyonu için gerekli kaynakları bir araya getiren ve kâr-büyüme amaçları doğrultusunda risk alarak yeni iş yaratan kişidir (Öğüt ve ark., 2006; Çöğürcü, 2016).

Girişimcilik içerisinde pek çok faktörü barındırması sebebiyle çok yönlü ele alınması ve incelenmesi gereken bir olgudur. Çünkü girişimcilik doğrudan girişimcinin kendisiyle, onun kurduğu veya devam ettirdiği örgütle ilgilidir. Girişimcilik hem kişinin kendisinin hem de firmanın içerisinde bulunduğu sosyal, ekonomik, kültürel, fiziki vb. çevreyle bir bütündür (İrmiş ve ark., 2010).

Genel olarak girişimcilik; ortaya çıkan fırsatlardan yararlanma veya yeni fırsatlar yaratabilme amacıyla üretimin faktörlerini örgütleme yeteneği ve risk alma özellikleriyle bağdaştırarak çıktıya dönüştürmek olarak tanımlanabilmektedir (Tosunoğlu, 2003).

Girişimcilik, çevresel etkilerinde içinde bulunduğu ve bunların oluşturdukları fırsatları tespit etmek, değerlendirmek ve bu fırsatları değerlendirirken üretim faktörlerini belli bir plan içinde oluşturmak ve üretim faaliyetleri ile ilgili olarak risk alabilme gücüdür. Bu temel unsurların tamamı birbirleri ile ilişkilidir. Bu meydana gelen ilişkilerin genel amacı ise işletmeyi kurmak ve işletmenin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.

Girişimci kavramının yenilik yapma özelliği ön planda olmasına rağmen, daha çok iş sahipleri ve yeni işletme kuran kişiler girişimci olarak adlandırılmaktadır (Çetin, 1996; Göçer, 2013). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere girişimcilik sadece kişinin kendi işini kurması değil, mevcut işini yenilemesi, geliştirmesi veya yeni bir sektöre açılmasını da ifade etmektedir(Göçer, 2013).

Girişimci, riski üstlenerek toprak, sermaye ve işgücü gibi üretim faktörlerini bir araya getirip insanların ihtiyacını karşılayacak mal ve hizmet üretimini gerçekleştiren kişi olarak tanımlanabilir. Girişimci kâr sağlamak ve işletmeyi yönetmek için bir işletmeyi kuran ve bu işletmedeki faaliyetleri yürüten kişidir (Tekin, 2009).

Girişimcilik sektördeki fırsatların belirlenmesi ile başlayıp üretim faktörlerinin planlı bir şekilde örgütlenmesiyle devam eden, bulunduğu sektörde işsizlik sorununa en önemli çözüm yolu olan ve özellikle ülkelerin veya bölgelerin yerel kalkınmadaki öncülüğünü oluşturan dinamik bir süreçtir. Özellikle işletmelerin küresel boyutta rekabet edebilmeleri için girişimcilik yenilik ve yaratıcılığın kaynağıdır. Girişimcilik sadece ekonomik düzeyde faaliyette bulunulması değil aynı zamanda sosyal bilincin oluşturulması ve refah düzeyinin arttırılmasına olanak sağlamaktadır. Girişimcilik ile birlikte özel mülkiyetin oluşmamasıyla, girişimciliğin olmadığı veya yetersiz olduğu ülkelerde ekonomik refah düzeyinin düşük olduğu bilinen bir gerçektir. Ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınmasında ve buna bağlı olarak işsizliğin azaltılmasında o ülkedeki girişimcilik faaliyetlerinin etkisi oldukça fazla olmasının nedeni girişimciliğin birçok yeni iş imkânlarına olanak tanıması, yeni ürün ve hizmetlerle rekabetin artmasına katkı sağlaması, teknolojik değişim ve gelişim sayesinde üretimde verimliliği artırması ve kişilerin hayatları üzerinde olumlu etki yaratmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle de genç nüfus serbest meslek ve girişimcilik yönündeki faaliyetlerini artırarak, ekonomik büyüme ve istihdamın yaratılmasına olumlu katkı sağlamaktadırlar (Monitor, 2014). Girişimci, ekonomik kaynaklarının verimliliğini en yüksek alanlara yöneltebilen, üretim kaynaklarını ortaya koyduğu yeni fikirlerle birleştirerek üretimin faktörlerine dönüştüren kişidir(Yalçıntaş, 2010). Bundan dolayı girişimciler topluma karşı önemli görevler üstlenirler ve üstlendikleri görevlere ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkıda bulunurlar.

Üretim, üretim faktörleri ile elde edilen üretim miktarı arasındaki ilişkileri gösteren bir fonksiyon çerçevesinde gerçekleşir (Gökçe, 2004). Girişimciliğin yanında emek, sermaye ve doğal kaynaklar üretim faktörleri içerisinde yer alırlar. Bu üretim faktörleri ancak girişimcilerin belirli bir düzene göre bu üretim faktörlerini bir araya getirilmesiyle üretim yapılmaktadır. Bu üretim faktörlerini bir araya getirirken ortaya çıkan riskleri de üzerine alan kişi olan girişimci, kar payını alırken sermaye faizini, emek ücretini ve doğa ise rantını almaktadır. Her sektörde girişimcilik faaliyetleri sürdürülebilmektedir. Bundan dolayı her sektörün ihtiyaç duyduğu girişimcilerin özellikleri farklılık gösterebilmektedir.

Temelde üç sektörden biri olan tarım sektörü insanlığın başlangıcından bugüne kadar her dönemde önemini hassasiyetle devam ettirmiştir. İnsanoğlunun en önemli

geçim kaynağı olması ve ekonomi içerisindeki payı tarımı her zaman ön planda tutmuştur. Tarımın ekonomi içerisindeki payının düşmesinin en büyük sebebi sanayi ve hizmet sektörlerindeki artış oranıdır. Tarımsal nüfus ve tarımsal üretim değeri nisbi olarak yıllar itibariyle düşmesine rağmen halen ülkelerin ekonomisinde önemli bir paya sahiptir. Bugün ise dünya ülkeleri tarımsal ürünlerde kendine yeterli olmayı hedeflemektedir.

Tablo 1.1. Türkiye'nin 2000-2014 Yılları Arası Ekonomik Temel Göstergeleri

	2000			2016		
Temel Göstergeler	Türkiye	Tarım	Tarımın Payı (%)	Türkiye	Tarım	Tarımın Payı (%)
Nüfus (Milyon)	63,2	23,7	37,63	79,8	10,06	12,99
İstihdam (Milyon)	21,58	7,76	36	27,20	5,30	19,50
Milli Gelir (Milyar $)	265,38	26,77	10,09	799	56,96	7,13
Kişi Başına Gelir ($)	4.196,46	1.125,23	26,81	10.306,63	5.658,41	54,9
İhracat (Milyar $)	27,77	3,85	13,88	157,64	18,75	11,9
İthalat (Milyar $)	54,5	4,15	7,63	242,18	18,06	7,46

Kaynak: (GTHB, 2017a)

Tarımın insanoğlunun yaşam kaynağı olması gelecekte önemini daha da arttıracaktır. Tarım sektörünün doğaya bağlı olması, toprağa bağlılığı, tarımsal işletmelerin rantabilitelerin düşük olması gibi nedenlerden dolayı ekonomistler tarafından geri planda tutulmasına neden olmuştur. Bu noktada tarımsal girişimciliğin ve işletmelerdeki yönetimin önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü Türkiye tarım sektörünün Gayrisafi Yurt İçi Hasılaya katkısı 2014 yılında 57 Milyar $ (GTHB, 2017a) olarak gerçekleşmiş olup her geçen yıl mutlak değer olarak artış göstermesi girişimcilik faaliyetlerinin bu alanda önemini ortaya çıkartmaktadır. Çünkü tarımsal üretim değeri mutlak değer olarak artış göstermesine rağmen toplam ekonomi içerisindeki payı azalma eğilimi göstermektedir. 2000 yılında %10,09 olan tarım sektörünün payı 14 yıllık süre içerisinde %7,13'e gerilemiştir (GTHB, 2017a). Bu oranlar dikkate alındığında ekonomistlerin sanayi ve hizmet sektörlerini destekleyici yaklaşımları, yatırımcıların da "tarım sektöründeki belirsizlik ve risklerin fazlalığı" konusundaki endişelerini arttırmış; bu sebeple gelişmenin ilk ayağının tarımsal faaliyetleri azaltmak olduğu yönünde bir düşünce gelişmiştir.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının (BÜGEM, 2017) yılı verileri ve "Çiftçi Kayıt Sistemi" ne göre, Türkiye'de yaklaşık 2.3 milyona yakın tarımsal işletme mevcuttur. Fakat başta küçük ve parçalı işletmeler, yetersiz teknoloji, örgütlenme ve

rekabet gibi yapısal sorunlar nedeniyle, çalışan nüfusun yaklaşık %20'sini istihdam eden tarım sektöründe ancak 57 milyar dolarlık üretim yapılabilmektedir. Türkiye üretim faktörlerinin kullanımında verimliliğini arttırdıkça, bir tarım ülkesi olmayı hak edecektir. Bu durum çok boyutlu bir yapısal dönüşümün planlanması gerekliğini tekrar göstermektedir.

Tarımsal üretimde faaliyette bulunan işletmeler hem sosyal hemde ekonomik açıdan farklılıklar göstermektedir. Tarımsal işletmecilerin sahip oldukları sosyo-ekonomik özelliklerinin yanı sıra bölgelerin kültürel özellikleri de tarımsal faaliyetlerin verimliliği üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Tarım sektörünün doğal koşullara bağlı olması, tarımda risk ve belirsizlik faktörlerini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, tarımın arz ve talep esnekliğinin düşük olması ve üretim periyodunun diğer sektörlere göre uzunluğu, tarımsal desteklemeleri ve tarıma dayalı sanayilere yönelişi gündeme getirmektedir. Tarım sektörünün özelliği gereği desteklemeye muhtaç olması gerçeği pek çok ülke tarafından kabul edilerek, çeşitli destekleme ve koruma tedbirleri uygulanmaktadır. Özellikle Dünya'daki ekilebilir tarım arazileri göz önüne alındığında tarımsal üretim alanları en geniş ülkelerde bile ölçek ekonomisi tabanlı tarım politikaları yerine küçük ve orta ölçekli tarımsal işletmeleri destekleyici politikalar sunulmaktadır. Başta Amerika Birleşik Devletler olmak üzere birçok ülke tarımsal işletmeleri büyük ölçekli endüstriyel tarım işletmelerinden ziyade KOBİ diye nitelendirdiğimiz aile işletmelerine yönelik çalışmalar yürütmektedir. Nitekim ABD'de aile işletmeleri %96-97 oranında iken AB'de ise bu oran %98 olarak bilinmektedir. Tüm bu aile çiftçiliğinin hedefleri arasında, sürdürülebilir aile çiftçiliğine olanak sağlayan politikaların geliştirilmesine destek sağlama, bilgi, iletişim ve kamu bilincini artırma, aile çiftçiliğinin ihtiyaçlarının, potansiyelinin ve sınırlarının daha iyi anlaşılmasını sağlama ve teknik destek ve sürdürülebilirlik için sinerji oluşturma gibi hedefler yer almaktadır. Tüm bu hedefler esasında, daha gelişmiş sosyo-ekonomik yaşam şartlarıyla birçok noktada kesişmektedir.

Girişimcilik, işsizlik sorununa önemli bir çözüm olanağı sunduğu gibi ayrıca ekonomik büyümenin önemli bir bileşenidir. Bu bakımdan, ekonomik büyüme ve dengenin birlikte yürütülebilmesi için, gelir dağılımını yeniden düzenleyecek olan politikaları düzenlerken bu politikaların, iş adamının girişimini teşvik eden unsurları tehlikeye düşürmemesine özen gösterilmesi gerekir(Koç, 2005).

Tablo 1.2.Türkiye'nin Fonksiyonel Gelir Dağılımı (%)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Maaş ve ücret	40,8	39,7	41,9	42,9	43,7	44,8	46,5	48,3	49,1
Yevmiye	3,7	4,0	4,1	3,5	3,6	3,6	3,4	3,2	3,3
Müteşebbis	24,2	23,2	22,4	20,4	20,2	21,4	20,4	19,6	18,5
➢ Tarım	7,1	6,4	6,2	5,4	6,3	6,8	6,8	6,4	5,3
➢ Tarım dışı	17,1	16,8	16,1	15,0	13,8	14,6	13,6	13,2	13,2
Gayrimenkul	3,1	4,1	4,4	5,0	4,2	3,9	3,5	3,3	3,3
Menkul kıymet	6,1	7,0	4,2	5,3	4,5	3,8	3,3	3,1	2,9
Sosyal transferler	17,8	18,2	19,1	19,6	20,5	19,4	20,0	19,7	20,1
➢ Emekli ve dul-yetim aylıkları	16,9	17,0	18,1	18,3	18,6	17,8	18,4	18,2	18,7
➢ Diğer sosyal transferler	0,9	1,1	1,1	1,3	1,8	1,5	1,6	1,5	1,4
Haneler arası transferler (Alınan)	2,9	2,6	3,1	3,1	3,1	3,0	2,7	2,5	2,6
Diğer gelirler	1,5	1,1	0,9	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

Kaynak: (TÜİK, 2017d)

Tarım sektöründe özellikle istihdamda meydana gelen istikrarsızlıklar ve kayıt dışı istihdam, işsizlik seviyesi ve eğitim seviyesi gibi faktörler gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir. Kırsal alanda yaşayan nüfusun %86'lık kısmı geçim problemi ile karşılaştığından girişim sonucu ortaya çıkacak olan riski göze alamamaktadır. Türkiye'de fonksiyonel gelir dağılımına baktığımızda maaş ve ücretliler ile birlikte yevmiye gelirleri milli gelirde %50'den fazla paya sahiptir. Tablodan görüldüğü üzere müteşebbis gelirleri yıllar itibariyle düşüş göstermektedir. Tarımsal müteşebbis gelirleri 2006 yılında %7,1 paya sahipken, 2014 yılında %5,3 paya sahip olduğu görülmektedir. Bu oranlar maaş ve ücretliler açısından milli gelir dağılımında bir iyileşme anlamına gelmesine rağmen bu gelir grubundakiler homojen dağılım göstermedikleri için geçim koşullarında iyileşmenin aynı oranda gerçekleştiği söylenemez. Türkiye'de kırsal alanda yaşayan nüfusun özellikle gelir durumu incelendiğinde %86,2'lik bir kısmı ihtiyaçlarını karşılama konusunda sıkıntı ile karşılaşmaktadır.

Özetle, Türkiye'de sürdürülebilir tarımın vazgeçilmezi olan girişimciliğin aile işletmeciliğine dayalı kendi özgün modelini kurulması ve desteklenmesi gerekmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren tarımsal işletmelerin girişimcilik kriterlerine uyan ve bu doğrultuda faaliyet gösteren aile işletmeciliğine dayalı kendi modelini kurması ve desteklemesi gerekmektedir. Sektördeki yer alan veya yeni işletmelerin sorunları göz

önünde tutularak tarımsal girişimciliğin geliştirilmesi ve tarımsal kalkınma üzerindeki etkilerinin incelenmesi amacıyla üreticiler için politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

1.2. Konunun Amacı

Bu çalışma kapsamında Konya ili Ereğli ilçesinde faaliyet gösteren tarım işletmelerinin, girişimcilik düzeyinin belirlenmesi ve sayısal yöntemlerle ölçülmesi amaçlanmaktadır. Tarım sektörü ekonomiyi oluşturan en önemli sektörlerden biri olup, büyüme çarpanı en yüksek sektördür. Bu durum tarımdaki gelişmenin ülke gelişmesine ve kalkınmasına yüksek katkı sağlayacağı anlamına gelmektedir. Çalışma bölgesi olan Konya ili tarım potansiyeli yüksek ve tarımsal üretim faktörleri toprak, sermaye, işgücü açısından zengindir. Bunları bir araya getirerek üretimin riskini ve sorumluluğunu alan girişimcinin başarısı tarımsal gelişmeye ve beraberinde bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacaktır. Gerek tarımsal gerekse bölgesel kalkınmanın temel bileşenlerinden olan tarımsal girişimcilik düzeyinin belirlenmesi ve karar vericiler için uygun politikaların belirlenmesi önemlidir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

- Girişimcilik kavramının irdelenmesi ve tarımsal girişimciliğin tanımlanması
- Tarımsal girişimciliğin tarımsal ve bölgesel kalkınma açısından öneminin belirlenmesi
- Girişimcilik düzeyinin belirlenmesi için kullanılan yöntemlerin incelenmesi ve tarımsal girişimcilik için uygun yöntemin belirlenmesi,
- Tarımsal girişimciliğin bileşenlerinin belirlenmesi ve irdelenmesi
- Çalışma alanı için girişimcilik düzeyinin belirlenmesi,
- İşletme büyüklüklerine göre girişimcilik düzeyinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi,
- Üretim faktörlerinin girişimcilik üzerindeki etkilerinin araştırılması,
- Girişimciliğin işletme başarısı üzerindeki etkilerinin incelenmesi,
- Girişimciliği etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerin analiz edilmesi,
- Girişimciliği teşvik eden kamu desteklerinin incelenerek tartışılması
- Tarımsal girişimciliğin geliştirilmesi ve tarımsal kalkınma üzerindeki etkilerinin artırılması amacıyla karar vericiler için politika geliştirmektedir.

2. LİTERATÜR ÖZETLERİ

Aykan (2002), "Girişimcilik ve Girişimcilerin Liderlik Davranışları" adlı bir çalışmada, işletmelerdeki liderlik kavramının önemini her dönem koruduğu belirtilmiştir. Bu anlamda liderlik özelliklerine sahip yöneticilerin işletmelerin sürdürülebilirliği açısından da önemi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle araştırma bölgesindeki girişimcilerin tipolojileri ve liderlik davranışları incelenmiş olup araştırma sonucunda girişimcilerin demokratik liderlik davranışı gösterdikleri tespit edilmiştir.

Kuğu (2005), "Girişimcilik Finansmanında Risk Sermayesi ve Türkiye Uygulamaları Üzerine Öneriler" adlı tez çalışmasında, teknoloji alanında gerçekleştirilen yeniliklerin, risk sermayesi ve bu faktörlerin Türkiye üzerindeki etkilerinin iyileştirilmesi konularında farklı yorumlamalar yapılmıştır.

Kinay (2006), "Girişimcilik, Kalkınma ve Rekabet İlişkisi Kütahya'da KOBİ'lerin Girişimcilik Profili" adlı tez çalışmasında girişimciliğin ayırt edici unsurları ve girişimciliğin oluşumu araştırılmıştır. Çalışma kapsamında 81 KOBİ üzerinde anket uygulaması gerçekleşmiş ve sonuçları paylaşılmıştır.

Şahin (2006), "Kadın Girişimcilik ve Konya İlinde Kadın Girişimcilik Profili Üzerine Bir Uygulama" adlı tez çalışmasında, çeşitli faaliyet alanlarında girişim sergileyen kadınların tipolojisi ortaya konuşmuştur. Özellikle kadınların sahip oldukları ve olmaları gereken girişimci kişilik özelliklerinin hangileri olduğunu ve liderlik ile motivasyon kavramlarının girişimcilik üzerindeki etkileri ölçülmüştür. Ayrıca, girişimcilik uygulamaları sırasında ortaya çıkan sorunların aşılmasını etkileyen faktörlerde incelenmiş ve analizleri yapılmıştır. Araştırma esnasında verilerin toplanabilmesi için 132 kadın girişimciyle anket yapılmış ve SPSS programı yardımıyla verilerin analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ankete katılan kadın girişimcilerin birçoğunun evli olduğu ortaya çıkmış ve kadınlar eşleriyle birlikte aynı işi yaptıkları tespit edilmiştir. Girişimcilik faaliyetinde bulunma sebepleri arasında ise ihtiyaçların karşılanması, bağımsızlık, kendi mesleğini yapmak gibi unsurlar bulunmaktadır.

Bektaş ve Köseoğlu (2007), "Aile İşletmecilik kültürünün girişimcilik eğilimine etkileri ve bir alan araştırması" adlı çalışmada küçük aile işletmelerinin girişimcilik eğilimleri üzerinde örgüt kültürünün etkisini araştırılmaktadır. Bu kapsamda, Uşak ilinde üretimde

bulunan aile işletmelerinin girişimcilik ile ilgili eğilimleri anket yoluyla tespit edilmiştir. Anket yoluyla işletme sahiplerinin sahip oldukları kültürlerin girişimcilik eğilimleri hangi derecede etkilediği belirlenmiştir. SPSS gibi analiz programların yardımıyla yapılan analizlerle birlikte girişimcilik eğilimi ile kültür arasında ilişkinin derecesinin güçlü olduğu görülmektedir.

Göçmen (2007), "İşletmelerde Girişimcilik Özelliğini Destekleyen Faktörler: "İç Girişimcilik" adlı tez çalışmasında, girişimciliğin bir alt sınıfı olan iç girişimcilik bir başka girişimciliğin içinde oluşan bir tür olarak bilinmektedir. Özellikle yapılan bir girişimin içinde bireylerin kendi yetenek ve karakterlerini değerlendirerek başlanılan bu süreçte bireylerin diğer insanlarla ilişkilerini geliştirmesi beklenmektedir. Özellikle işletmelerin gelişmesi açısından iç girişimcilik olgusu çok önemlidir. Bu olguya ulaşabilmek içinde iç girişimciliğin bileşenleri olan çevresel algı ve performans ile örgütsel algı düzeyleri incelenmiştir. Çalışma kapsamında yaklaşık 300 kişi ile anket yapılmış olup her faktörün iç girişimciliği etkilediği tespit edilmiştir.

Yıldız (2007), "Girişimcilik" adlı tez çalışmasında, girişimcilik kavramları detaylı incelenmiş olup, girişimciliğin unsurları, girişimciliğin bileşenlerinin neler olduğu ve girişimciliğin gelişme aşamaları açıklanmıştır. Özellikle girişimciliğin gelişimiyle ekonominin nasıl etkileneceği ve dengelerin nasıl kurulacağı belirtilmiştir.

Agca ve Kandemir (2008), "Aile İşletmelerinde İç Girişimcilik Finansal Performans İlişkisi: Afyonkarahisar'da Bir Araştırma" adlı makalede iç girişimcilik davranışları incelenmiş ve çevresel unsurlar ile işletmelerin finansal performansları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Afyonkarahisar'da aile işletmecileriyle yapılan 206 anket verisine dayanarak yapılan analizlerde sadece yenilik ile büyüme, karlılık ve verimlilik arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Özkul (2008), "Girişimcilik Teorileri ve Girişimci Tipleri: Antalya-Burdur-Isparta İllerinde (İBBS Düzey 2 TR61 Bölgesinde) İmalat Sanayi Kobi'lerindeki Girişimciler Üzerine Bir İncelemede" girişimcilik olgusunun genel çerçevesini açıklamış olup, girişimci tipolojisinin sahip olduğu özellikleri ele alınmaktadır. Çalışmada veriler anket yöntemiyle toplanmış olup bu anlamda 153 girişimciyle anket yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda girişimcilik olgusunun tam anlamıyla anlaşılmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca girişimciliği teşvik edici gerekli çalışmaların yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır.

Tağraf ve Halis (2008), "Üniversitelerdeki Girişimcilik Eğitiminin Girişimsel Öz Yetkinlik Algısı Üzerindeki Etkisi: Bir Araştırma" adlı çalışmada, Girişimcilik dersini alan ve almayan öğrenciler arasında farkındalığı ortaya konulmuş ve eğitim konusunun bireyler üzerindeki etkisi ölçülmüştür. Toplamda 200 öğrenciyle anket çalışması yapılmış olup çalışmanın güvenirliği 0.91 olarak belirlenmiştir. Toplanan verilerle ile birlikte farkındalığın derecesini ölçmek için diskriminant analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlara göre söz konusu verilen eğitimin bir farkındalık oluşturmadığı görülmüş olup, öz yetkinlik anlamında bir fark yoktur.

Ghiasy ve ark. (2009), "İran'ın Tarımsal Kooperatiflerinde Girişimciliği Etkileyen Faktörler" adlı çalışmada, İran'da faaliyet gösteren tarımsal kooperatif yöneticileri ile girişimciliği etkileyen faktörlerin analizler yapılmıştır. Özellikle çalışmada kullanılan yöntem olarak betimsel ve niceliksel araştırma kombinasyonu içermektedir. Toplamda 250 yöneticiyle yapılan anket neticesiyle girişimciliği etkileyen faktörler psikolojik, eğitim, ekonomik, örgütsel, kişisel özellikler, düzenleyici ve sosyal olmak üzere gruplara ayrılmıştır.

Özal (2009), "Türkiye'de Girişimcilik Teşvikleri ve Yeterliliği Ankara'da Bir Araştırma" adlı tez çalışmasında Türkiye'de uygulanan girişimcilik uygulamalarının ve teşviklerin yeterliliği hakkında araştırma yapılmıştır. Araştırma yapılan veriler anket yoluyla elde edilmiştir. Toplamda 100 anket yapılmış olup elde edilen veriler SPSS programı yardımıyla analiz edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde girişimcilik alanında verilen devlet teşviklerin eksik bulunduğu görülmüştür.

Yılmaz ve Sünbül (2009), "Üniversite Öğrencilerine Yönelik Girişimcilik Ölçeğinin Geliştirilmesi" adlı çalışmada, Konya Selçuk Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin girişimciliklerini ölçebilecek güvenilir bir aracı geliştirilmiştir. Çalışmada veriler faktör analizi yöntemi ile analiz edilmiş olup öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.

Başol (2010), "Girişimci Kadın ve Erkeklerin Başarı Algısındaki Farklılıklar: Küçük Ölçekli İşletmelerde Bursa İli Örneği" adlı çalışması, İşletmelerin sürdürülebilirliği için başarılı olması gerektiğini göstermektedir. Bu anlamda kadın girişimciler ile erkek girişimciler arasında başarı ölçütlerinin değerlendirilmesi ve farklılıkların ortaya konulması önem arz etmektedir. Bu kapsamda Bursa ilinde faaliyet gösteren işletmelerde

106 kadın ve erkek işletmeciyle yüz yüze görüşülmüş ve girişimci öz yeterlilik ölçeği hesaplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kadınların girişimde bulunma sebepleri arasında en çok motivasyon, patron olma ve çalışma saatleri olarak görülmekteyken erkek girişimcilerde ise bu durum patron olma, yetenekleri kullanma ve pazar kazanmak olarak görülmektedir.

Çukurçayır (2010), "Avrupa Birliği Ortak Tarım ve Girişimcilik Politikalarının Değerlendirilmesi" adlı ikincil verilere dayanarak yapılan bu çalışmada AB'ye tam üyelik sürecinde uygulanacak olan ortak tarım ve girişimcilik politikaları sonucunda ortaya çıkacak olan değişikliklerin Türk tarımına ve çiftçileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma sonucunda Avrupa Birliğine tam üye olunduktan sonra tarımsal üretimde sorun yaşayan girişimcilerin sorunları önemli derecede çözülmüş olacağı belirtilmektedir. Ayrıca istihdam yaratma, finansman bulabilme ve AR-GE faaliyetlerinden yararlanmak gibi imkânlardan daha özgürce yararlanılacağı belirtilmiştir.

Okay ve Karahan (2010), "Küçük Ölçekli İşletmelerin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Alan Araştırması: Denizli İli Örneği" adlı çalışmada, Denizli ilinde faaliyet gösteren işletmelerin girişimcilik özellikleri değerlendirilmiştir. Küçük ölçekli 220 işletmeciyle görüşülerek anket yöntemi uygulanmıştır. Elde edilen verilerle frekans, yüzde ve faktör analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda yetenek puanı ortalamasının 103 olarak belirlenmiştir. Ayrıca alfa güvenirlik katsayısıda 0.80 olarak belirlenmiştir.

Onay ve Çavuşoğlu (2010), "İşletmelerde Girişimcilik Özelliğini Etkileyen Faktörler: İç Girişimcilik" adlı çalışmada, girişimci yapıların çevredeki değişen gelişmelere karşı uyum sağlaması gerektiğini ve bir arada yaşamanın önemini ortaya koymaktadır. Bu anlamda çalışmanın 2 amacı vardır. Birincisi, çevresel faktörlerin girişimcilik üzerindeki etkisini ölçmek, ikincisi ise farklı sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin sahip oldukları olanaklar arasındaki farkı ölçmektedir. Bu bakımdan İzmir ve Manisa illeri kapsayan bir anket çalışması düzenlenmiş olup iç girişimcilik üzerinde yenilik boyutunun, örgütsel ve yönetsel destek boyutunun ve çevresel dinamizm boyutunun diğer faktörlere göre daha etkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca işletmeler arasında en çok öne çıkan farklılıklar ise yenilik boyutu ve yenilenme boyutu olarak tespit edilmiştir.

Bayraktar (2011), "Avrupa Birliği'nin Girişimcilik Politikasının İstihdam Yaratmada Rolü ve Türkiye" adlı çalışmada, üretilen teknolojilerin üretimde yetersiz kalması ve yeterli devlet desteklerinin olmaması girişimciliği olumsuz etkilemektedir. Özellikle Türkiye'de bu girişimlerin gerçekleşmesi içinde uygun ortamların oluşmadığı ve uygulanan politikaların istenen başarıya ulaşamadığı tespit edilmiştir.

Dbeys ve Engindeniz (2011), "Tarımsal Üretimde Şirketleşme Üzerine Üretici Görüş ve Tutumları: İzmir Örneği" adlı makalede, şirketleşme olgusunun tarımda alternatif bir öğütlenme modeli olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir. Araştırma kapsamında üreticiler açısından şirketleşme olgusunun görüş ve tutumlarını öğrenmek adına anket yöntemiyle veriler elde edilmiştir. 60 üreticiden elde edilen veriler neticesinde işletmelerin sosyo-ekonomik analizleri yapılmış olup üreticilerin örgütlenme ve şirketleşme konusundaki görüşleri incelenmiştir. Sonuç olarak üreticilerin %85'i tarım sektöründe alternatif örgütlenmeye ihtiyaç duyduklarını dile getirirken yine üreticilerin %76,67'si ise tarımsal üretim girişiminde bulunabileceği belirlenmiştir.

Soleimanpour ve ark. (2011), "İran'ın Tarım sektöründe Nanoteknoloji Temelli Girişimciliği Etkileyen Faktörler" adlı çalışmada, İran'ın tarım sektöründe uygulamış olduğu nanoteknolojiye dayalı girişimciliği etkileyen faktörlerin analizleri yapılmıştır. Toplamda 210 örnek ile çalışılan araştırmada, randomize örnekleme tekniği kullanılmıştır. Faktör analizi kullanılmış ve toplamda 33 değişkenden oluşan 6 faktör oluşturulmuştur. Çalışma sonuçlarında ise girişimciliği etkileyen faktörler olarak insan kaynakları, altyapı, eğitim, ekonomi, ticaret ve politika olarak belirlenmiştir.

Yıldırım ve ark. (2011), "İşletme Sahibi Yöneticilerin Girişimci Kişilik Özellikleri İle Girişimcilik Becerileri Arasındaki İlişkinin Tespiti: Aksaray Örneği" adlı makalede, işletme sahibi olan bireylerin girişimcilik becerileri ile girişimci kişilik özellikleri arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Bu anlamda verilerin toplanmasında anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmada likert ölçeği kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında girişimcilik becerileri ile girişimci kişilik özellikleri arasında pozitif ve negatif yönde olmak üzere güçlü bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Çetinkaya Bozkurt ve ark. (2012), "Türkiye'de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerinde Nitel Bir Araştırma" adlı çalışmada, Antalya ilindeki girişimcilerin girişimci özelliklerini tespit etmek amacıyla ve bu özelliklerin geliştirilmesi hususunda anket

yoluyla veriler derlenmiştir. Çalışmada ayrıca, girişimciliğin önündeki engellerin neler olduğunu, girişimciliğin nasıl arttırılabileceğini, nesilden nesile nakledilmesini etkileyen faktörler, hangi alanlarda eğitim ihtiyacı duydukları belirlenmiştir. Araştırmada veriler kantitatif yöntemlerle elde edilmiş olup, iz sürme yöntemi uygulanarak 58 girişimci ile anket yapılmıştır.

Er (2012), "Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter" adlı tez çalışmasında, girişimcilik alanında yenilikçilik olgusu ilk defa Joseph A. Schumpeter tarafından ele alınmasından dolayı girişimcilik ve yenilikçilik kavramları farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bu anlamda çalışmada ikincil verilere dayanarak yenilikçi girişimci analizi incelenmiş olup yorumlamaları yapılmıştır.

Kılıç ve ark. (2012), "Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma: Bandırma İİBF İşletme Bölümü Örneği" adlı makalede, üniversitede eğitim gören öğrencilerin girişimcilik özellikleri belirlenmiştir. Araştırma neticesinde üniversitede eğitim alan öğrencilerin yenilik özellikleri ile cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yenilikçi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin aylık gelirleri ile girişimciliğin bileşenlerini oluşturan risk, yenilik gibi özellikler arasında anlamlı ve güçlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Arıkan (2013), "Kadın Girişimcilikte Başarı ve Başarıyı Etkileyen Faktörler: Bursa Örneği" adlı çalışmada, bölgede faaliyet gösteren kadın girişimcilerinin ülkeye yapmış oldukları katkı göz önünde bulundurulduğundan kalkınma sürecinde kadınlarında etkisi olduğu görülmüştür. Özellikle bölgede yaşayan kadınların girişimcilik faaliyetlerini incelemek, girişimciliğe yönlendiren faktörler ve girişimciliğin önündeki engelleri araştırmak çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu anlamda araştırma bölgesinde 90 kadınla anket vasıtasıyla yüz yüze görüşülmüş ve veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler neticesinde finansmana ulaşamamak ve sermayenin yetersiz kalması gibi faktörler ortaya çıkmaktadır.

Bozkurt ve Erdurur (2013), "Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimindeki Etkisi: Potansiyel Girişimciler Üzerinde Bir Araştırma", adlı çalışmada girişimci özellikleri arasında yer alan başarma ihtiyacı duyma, kendine güven, yenilikçi olma, kontrol odağı, risk alma, belirsizlik toleransı gibi unsurların girişimcilik eğilimi üzerindeki etkisinin derecesi belirlenmiştir. Çalışmada anket verileri Akçakoca Turizm

İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'nda lisans eğitimi almakta olan 419 öğrenciden elde edilmiştir. Bu anlamda araştırmada tam sayım yöntemi kullanılarak güven sınırları üst düzeyde tutulmuştur. Çalışmanın sonucunda anket uygulamasında katılan öğrencilerin büyük bir bölümü girişimci kişilik özelliklerine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak girişimci kişilik özellikleri girişimcilik eğilimi üzerinde de %28'lik bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Cici (2013), "Kadınların Girişimcilik Yolunda Karşılaştıkları Sorunların Öz Girişimcilik Yetenekleri Üzerindeki Etkisi: Konya İlinde Bir Araştırma" adlı tez çalışmasında, bölgede yaşayan girişimci kadınların yaşadıkları problemleri ve problemleri aşmadaki çözüm yöntemleri verilmiştir. Bu sorunlardan hareketle kadınların öz girişimcilik yetenekleri belirlenmiş olup bu problemlerin kadın girişimcilerin eğilimlerini nasıl etkiledikleri tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında 106 anket yapılmış olup sonuçları SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında en göze çarpan unsur ise kadın girişimcilerin örgütlenme sorunlarıdır. Ayrıca kadınların okumaya dönük destek verildiği ve bunun girişimciliğe olumlu etkisi olduğu görülmektedir.

Duran ve ark. (2013), "Girişimcilik Hislerine Eğitimin Katkısı: Kütahya Meslek Yüksek Okulu Makine Programı Örneği" adlı çalışmada girişimcilik yaklaşım modeli olan bireysel yaklaşımına eğitimin katkısı incelenmiştir. Özellikle risk alma ve bağımsızlık gibi özellikler eğitim ile yükseldiği görülmektedir. Özellikle araştırma dahilindeki bireylerde eğitimde etkisi olarak girişimcilik potansiyellerinin yüksek olduğu görülmektedir. Çalışmada elde edilen veriler ışığında regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizinin sonucuna göre mezun olacak öğrenciler ile yeni başlayan öğrencileri arasında risk, başarı isteği, kontrol isteği gibi alt değişkenlerin %5 anlamlılık seviyesinde herhangi bir ilişkisi yoktur. İncelenen sonuçlara göre bu bölümde okuyan öğrencilerin eğitimlerinin girişimcilik üzerinde bir etkisi olmadığı belirlenmiştir.

Fani ve ark. (2013), "İslam Azad Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencilerinin Girişimcilik Tutumlarını Etkileyen Faktörler" adlı çalışmada, küme örneklemesi kullanılarak mezun olan öğrenciler arasında örnek çekilmiştir. Karşılıklı olarak anket uygulaması yapılarak SPSS yardımıyla analizleri yapılmıştır. Analizler yapılırken Kolmogorov-smirnow testi ve t testi kullanılmıştır. Özellikle analizler sonucunda sonuçların normal olduğu görülmüştür.

Göçer (2013), "Tekirdağ İlinin Tarımsal Yapısı ve Girişimcilik Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma" adlı tez çalışmasında, Tekirdağ bölgesinde yaşayan üreticilerin girişimcilik potansiyeli araştırılmıştır. Bu anlamda girişimciliği etkileyen faktörler arasında yer alan nüfus, arazi yapısı, meslek, işgücü, istihdam, tarımsal üretim, tarımsal pazarlama ve tarıma dayalı sanayi gelişmişlik göstergeleri incelenmiştir.

Meydan (2013), "Girişimciliğin Ölçülmesi: Türkiye İçin Bölgesel Girişimcilik Endeksi Önerisi" adlı tez çalışmasında, girişimciliğin ekonomideki önemi ortaya konulmuş ve Türkiye'deki illerin girişimcilik endeksi hesaplanmıştır. Ayrıca girişimciliğin mevcut durum analizi yapılmış ve sağlam temel bileşeler analizi yöntemiyle girişimcilik endeksi hesaplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'de batı bölgelerinde yaşayan hanelerin doğudaki yaşayan hanelere göre girişimcilik seviyesinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte girişimciliğin çevre unsurları olan eğitim gibi istihdam gibi sosyo-ekonomik faktörlerden etkilendiği tespit edilmiştir.

Soysal (2013), "Kırsal Alanda Kadın Girişimciliği: Türkiye İçin Durum Değerlendirmesi" adlı çalışmada, kadınların kırsal yaşamdaki önemi ortaya koyarak Türkiye'de kırsal alanda yaşayan kadınların girişimcilik alanında yaşadıkları sorunlar ve buna karşın öneriler ikincil verilere dayandırılarak yorumlanmıştır.

Topkaya (2013), "İstihdama Katkısı Bakımından Girişimcilik: Güney Marmara Örneği" adlı tez çalışmasında, gelişmiş de olan ülkeler arasında seçilmiş bazı ülkelerin girişimcilik alanında istihdam yapıları incelenmiş ve araştırma bölgesindeki girişimcilik faaliyetlerinin istihdama olan katkısı araştırılmıştır. Araştırma kapsamında karma araştırma metodolojisi kullanılmış olup yapılan ampirik uygulaması neticesinde, yeni kurulan işletmelerin istihdam yaratma da daha etkili olduğu ve ortalama girişimcilerin yaşının 38 olduğu tespit edilmiştir. Özellikle yeni işletmelerin sahip oldukları işletme yapıları itibariyle modern yönetim ve üretim tekniklerinin uygulanması konusunda önderlik yaptığı görülmektedir.

Uluköy ve ark. (2013), "KOSGEB Girişimcilik Eğitim Kurslarına Katılan Katılımcıların Girişimcilik Profiline Yönelik Bir Alan Araştırmasında" kursa katılan bireylerin girişimcilik tipolojileri ölçülmüş ve kişilerin girişimcilik potansiyelleri hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Bu anlamda 5'li likert ölçeği yardımıyla anket formu hazırlanmış ve

elde edilen veriler analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ise, eğitimin bireyler üzerinde etkisinin yüksek olduğu ama uygulama konusunda eksiklikler olduğu görülmüştür.

Bayramoğlu ve Karakayacı (2013), "Küçük ve Orta Ölçekli Tarım İşletmelerinde Girişimcilik" adlı makalede, tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmecilerin girişimcilik yetenekleri ölçülmüştür. Çalışmada veriler anket yoluyla elde edilmiştir ve popülasyondan 70 işletme örneğe çekilmiştir. Tarım işletmecilerinde girişimcilik özellikleri beş bileşene ayrılmıştır. Bu bileşenlere ait değişkenlerde belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca girişimcilik katsayısı da belirlenmiştir. İşletme ortalaması olarak da 2,74 girişimcilik katsayısı olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak bölgede yapılan araştırma neticesinde üreticilerin girişimcilik yeteneğinin gelişmemiş olduğu görülmüştür.

Chandrashekar ve Bahal (2014), "Ziraat Mezunlarının Girişimcilik Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Analizi" adlı çalışmada, Ziraat Fakültelerinden mezun olan öğrencilerin girişimcilik davranışlarını etkileyen faktörler analiz edilmiştir. Anket sonucunda, planlama, iş yönelimi, etkinlik, pazar, İş zekası, pazarlama, yenilikçilik gibi faktörler yer almaktadır. Analiz sonucunda mevcut girişim teorisine uygun sonuçlar olduğu görülmektedir.

Güreşçi (2014), "Girişimcilik Eğilimi Üzerine Bir Araştırma: İspir Hamza Polat MYO Örneği" adlı çalışmada, İspir Hamza Polat MYO Büro yönetimi ve Sekreterlik bölümü 2.sınıfda eğitim gören öğrencilerin girişimcilik eğilimleri belirlenmiştir. Eğilimi ölçmek amacıyla anket yoluyla veriler öğrencilerden toplanmıştır. Öğrencilerin vermiş oldukları cevap neticesinde öğrencilerin potansiyel girişimci olarak belirlenmiştir.

Hatice ve Günay (2014), "Girişimcilerin Girişimcilik Tipleri İle Duygusal Zekaları Arasındaki İlişki: Edirne Örneği" adlı makalede girişimcilik faaliyetlerine katılan bireylerin tipolojileri ile sahip oldukları zekaları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu anlamda 340 işletmeciyle anket uygulaması yapılmış olup Cronbach's Alpha değeri ile güvenilirlik testi yapılmış olup Spearman Rho's Korelasyon Analizi yöntemi kullanılmıştır. İlişki açıklama konusunda alt bileşenler arasında bir uyumun olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bu bileşenleri etkileyen faktörlerde incelenmiştir.

Horasan (2014), "Aydın İli Tarım Sektörünün Girişimcilik Yönüyle Değerlendirilmesi" adlı" çalışmasında, Aydın ilinde tarım sektöründe girişimcilik uygulamaları incelenmiştir. Toplamda 121 işletmeci ile görüşülmüş ve elde edilen verilen basit

tanımlayıcı istatistikler, faktör analizi ve yapısal eşitlik gibi modellemeler kullanılmıştır. Araştırma sonucunda 6 bileşen elde edilmiş olup, bu bileşenler arasında en fazla kullanılanın kişisel özellikler ve kendine güven ile iş azmi ve başarı isteği olduğu belirlenmiştir.

Mujuru (2014), "Toplumsal Kalkınma için Girişimci Tarım" adlı çalışmada, tarım sektörü yıllardır süregelen bir ana ekonomik faaliyet olarak devam etmekte ve ülke kalkınmasına yardımcı olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada özellikle hem küçük ölçekli hemde büyük ölçekli işletmelerin girişimci olabilmesi için gerekli olan kamu politikalarının neler olması gerektiği incelenmiştir. Verilerin toplanmasında ve analizinde ampirik uygulamalar kullanılmıştır.

Perktaş (2014), "Bölgesel Kalkınma Özelinde Girişimciliğin Ekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü" adlı makalede, girişimciliğin hem ekonomik hemde sosyal hayattaki önemini açıklamaktadır. Aynı zamanda kalkınma sürecinin dengelenmesinde çok önemli bir payı vardır. Bu dengenin sağlanabilmesi içinde girişimcilik faaliyetlerinin ve niteliğinin arttırılmasına bağlıdır. Ayrıca çalışmada geliştirilen girişimcilik faaliyetleri ile birlikte gelişmişlik farkının ortadan kaldırılacağı da görülmektedir. Bu girişimcilik faaliyetlerini de geliştirilmesi için de aynı zamanda teşvik ve özendirme gibi çeşitli araçlara başvurulması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Taysı ve Canbaz (2014), "Önlisans Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerini Ve Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma'da öğrencilerin girişimcilik düzeylerini ölçmek amacıyla anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmanın temelinde girişimcilik dersi alan ile almayan arasındaki farkı ortaya koymak için yapılmıştır. Öğrencilere 5'li likert ölçeklendirilmiş 36 soru yönlendirilmiştir. Toplamda 44 sorudan oluşan anket verilerinin analizinde SPSS 20.0 paket programı kullanılmış olup %95 güven aralığında değerlendirilmeye alınmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin eğitim gördükleri bölümler itibariyle bölümler arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Adanacıoğlu (2015), "Sürdürülebilir Tarımsal Pazarlama Girişimleri" adlı çalışmada, sürdürülebilir pazarlamanın gelişim süreci açıklanmış olup, sürdürülebilir tarım içindeki pazarlama kavramının önemi ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada Dünya'da ve Türkiye'deki girişimcilik örneklerinin incelenmesi ve devamında Türkiye'deki tarımsal

pazarlama girişimciliğinin geliştirilmesi adına önerilere yer verilmiştir. Çalışmada kullanılan verilerin tamamı ikincil verilere dayandırılmıştır.

Bünyamin ve ark. (2015), "Girişimciler İçin Alternatif Finansman Kaynakları: Mevcut Durum ve Öneriler" adlı çalışmada, girişimciliğin önündeki en büyük engellerden biri de finansal kaynaklara erişim konusunda yaşandığı belirtilmektedir. Finansmana erişim konusunda yaşanan olaylar girişimcileri alternatif kaynaklar bulmaya itmiştir. Bu anlamda çalışmada bu alternatif kaynakların hangileri olduğunu ve nasıl geliştirebileceğini açıklanmıştır. Sonuç olarak alternatif finansal kaynakların daha etkin kullandırılması yönünde öneriler sunulmuştur.

Damar (2015), "Girişimci Kişilik Özelliklerinin Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerine Etkisi: Sannio Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi'nde Karşılaştırmalı Bir Araştırma" adlı tez çalışmasında, her iki üniversitede eğitim gören yükseköğrenim öğrencilerinin girişimci kişilik özellikleri ile eğilimleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Ayrıca çalışmada demografik özelliklerin girişimcilik özelliklerini etkilemeye düzeyleri de incelenmiştir. Bu kapsamda öğrencilere yönelik yüzyüze anket yapılmış olup, veriler programlar aracılığıyla analiz edilmiştir. Girişimciliği oluşturan unsurlardan başarı isteği, yenilikçilik, cinsiyet, meslek, kontrol odağı, risk gibi faktörlerde eğilimi etkilediği tespit edilmiştir.

İnce ve ark. (2015)," Girişimci Kişilik Özellikleri İle Girişimcilik Becerileri Arasındaki İlişkinin Potansiyel Girişimci Adayları Üzerinden İncelenmesi" adlı çalışmada, girişimci kişinin özellikleri ile becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada Sivas ilinde halk eğitim merkezindeki meslek edindirme kurslarına katılan kursiyerlerden anket yoluyla veri elde edinmiştir. Ayrıca çalışmada faktör analizi gibi Mann-Whitney ve Kruskal-Wallis analizleri gibi analizler neticesinde girişimcilik becerileri, yönetsel beceriler ve teknik beceriler arasında orta seviyede anlamlı ilişki ortaya çıkmıştır.

Kızılaslan ve Karaömer (2015), "Hatay İli Kırsalındaki Kadınların Girişimcilik Eğilimlerinin İncelenmesi" adlı tez çalışmasında, girişimcilik olgusu ana çerçevesinde kadınların girişimcilik faaliyetleri incelenmiştir. Bu anlamda çalışmada kadınlarda girişimciliği etkileyen faktörler ve eğilimleri araştırılmıştır. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla 120 kadın ile görüşülmüş ve toplanan veriler Khi-kare analizi ve Lojistik Regresyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Bölgede yaşayan kadınların

girişimcilik eğilimi etkileyen faktörlerin analizi olarak da medeni durum, sosyal güvence ve çalışma durumu olarak değerlendirilmiştir.

Sezer ve Uyaroğlu (2015), "Girişimcilik Programları Eğitimlerinin Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Etkilerinin Analizi" adlı tez çalışmasında, girişimcilik uygulamaları esnasında uygulanan eğitim programlarının öğrencilerin eğilimlerini nasıl etkiledikleri analiz edilmiştir. Analizde kullanılan veriler ikincil verilere dayanmaktadır. Son dönemlerde gelişen yapılandırmacı-davranışcı öğretimin eğitim-öğretim konusundaki özellikleri anlamında kıyaslama yöntemi ile analiz edilmiştir.

Uysal (2015), "Manisa İli Yunt Dağı Köylerinde Çiftçilerin Tarımsal Üretime Yaklaşımlarını Etkileyen Faktörlerin Analizi "adlı çalışmada, üreticilerin tarımsal üretime bakış açılarını etkileyen faktörler logit modeller aracılığıyla hesaplanmıştır. Çalışmada köylerde 158 çiftçi ile yüzyüze gerçekleştiren anketlerden veriler elde edilmiştir. Güven aralığı %99 ve % 10 hata payına göre örnek çekilmiştir. Araştırmada özellikle üreticilerin temel hedeflerinin üretim masraflarını minimize etmek olduğu belirlenmiştir.

Demirel ve ark. (2016), "Girişimcilik Eğitiminin Amacı ile Girişimcilik Yeteneği, Girişimcilik Tutumu ve Kapasitesi Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmada, girişimcilik eğitim alan bireyler arasında girişimcilik yeteneği, tutumu ve eğilimi arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Bu anlamda, girişimci kişilerin kişisel yetenekleri, tutumları ve kapasiteleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

İrmiş ve Başol (2016), "Kırsal Girişimcilik: Tarihten Günümüze Yatağan Örneği Adlı Makalede Girişimcilik İle İlgili Tanımlara Ve Girişimciliğin Tarihi" irdelenmiştir. Ayrıca Kırsal alanlarda girişimciliğin önemi de incelenmiştir. Araştırmada kırsal girişimciliğin faaliyet alanların neler olduğu ve kırsal girişimciliğin kalkınmadaki öneminden bahsedilmiştir. Bununla birlikte yatağan bölgesinde kırsal girişimciliğin kalkınmaya olan etkisini ölçmek için anket uygulaması yapılmıştır. Bu anlamda üretilen ürünlerin nerelere pazarlandığı, nasıl girişimcilik faaliyetlerinde bulundukları, girişimcilik kültürüne sahip olup olmadıkları incelenmiştir. Anket sonuçlarına göre girişimcilik alanındaki örgütlenme modellerine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Ayrıca bölge halkının rekabetini sağlayacak ürün ve hizmetlerin üretilmesi konusunda destek verilmesi de gerekmektedir.

Marangoz ve ark. (2016), "Girişimciliğin Gelişmesinde Sosyal Sermayenin Rolü ve Önemi" adlı makalede, sosyal sermayenin kalkınma teşvik edici gücü olduğu varsayımından çıkarak ve ikincil verilere dayanarak sosyal sermayenin girişimcilik üzerindeki etkisi ve rolü değerlendirilmiştir. Özellikle beşerî sermaye ile fiziki sermayenin sosyal sermaye ile etkileşimi de incelenmiştir.

Türkmen (2016), "Çevre Odaklı Üretim ve Tarımsal Girişimcilik Bağlamında: Vermikültür" adlı çalışmada, Vermikültür çevre odaklı bir üretim olarak incelenmiştir. Vermikültürün desteklenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada vermikültürün maliyetsiz olması ve daha hızlı sermaye devir hızının olması açısından önem arz etmektedir. Çalışmada ikincil verilerden yararlanılmış olup, vermikültürün tarımsal girişimcilik anlamında desteklenmesi gerektiğini ve istihdam üzerindeki etkileri de incelenmiştir.

Öztürk (2016), "Türkiye'de Kadın Girişimcilik: Kadınları Girişimciliğe Yönelten Faktörler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri" adlı tez çalışmasında, Türkiye'de kadın girişimcilerin nüfus yapıları, girişimci kişilik özellikleri, girişimciyi etkileyen ve engelleyen faktörler ile birlikte girişimciliğe dönük sorunlara karşı çözüm önerileri verilmiştir. Çalışmada yargısal örnekleme yöntemi kullanılmış olup 123 kadın girişimci ile anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre en çok karşılaşılan sorunlar arasında borç ödeme, pazarlama yapısı, bürokratik engeller ve elemanlarla ile ilgili sorunlardan oluşmaktadır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışma kapsamında kullanılan tüm veriler birincil ve ikincil verilere dayandırılarak analizleri yapılmıştır. Araştırma da kullanılacak olan birincil verilerin kaynağını tarımsal işletme sahipleri ile yapılan anket verilerinden alınmıştır. Üreticilerle yapılan anketler neticesiyle işletmelerin sosyo-ekonomik özellikleri incelenmiştir. Ayrıca konunun amacına uygun olmak üzere girişimcilik algısı üzerine üreticilerin görüş ve tutumları ile birlikte girişimciliği etkileyen faktörlerin analizleri yapılmıştır.

Araştırma bölgesindeki üreticilerle yüz yüze yapılan anketler 2017 yılı üretim dönemine aittir. Araştırma da yararlanılan ikincil veriler ise tarımsal girişimcilik alanında kaynak araştırılması sonucunda elde edilen verilerden oluşmaktadır. Özellikle Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, TÜİK, FAO, KOSGEB, İŞKUR gibi devlet kuruluşlarından alınan veriler çalışmanın ikincil verilerini oluşturmaktadır. Ayrıca tarımsal girişimcilik alanında yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri, bilimsel makaleler ve konu araştırmaları incelenerek çalışmanın temel amacına yönelik çıkarımlarda bulunulmuştur.

3.2. Yöntem

3.2.1. Örnekleme Aşamasında Uygulanan Yöntem

Araştırma bölgesi olan Konya ili Ereğli ilçesi, sosyo-ekonomik potansiyeli yüksek bir ilçe konumundadır. İlçedeki en önemli sektör tarım sektörüdür. Tarım sektöründe uygulanacak girişimcilik uygulamaları sayesinde yerel kalkınma ivme kazanacak ve aynı zamanda rekabetin sağlanması amaçlanacaktır. Bu anlamda Ereğli ilçesinin tarım potansiyeli oldukça yüksektir. İlçedeki üreticilerin mevcut kaynakları etkin kullanmalarının yanı sıra sahip oldukları demografik özellikleri, yeniliklere yaklaşımları gibi etkenlerden dolayı Ereğli ilçesi araştırma bölgesi olarak seçilmiştir. Ereğli ilçesinde tarımsal faaliyette bulunan üreticilerin girişimcilik eğilimleri, tutumları ve girişimciliği etkileyen faktörlerin analizlerin yapılması önem arz etmektedir. Ereğli ilçesinde tarımsal faaliyette bulunan toplam 6758 işletme ana kütleyi oluşturmaktadır. Bu işletmeler ekim alanlarına göre sınıflandırılıp frekans tablosu düzenlenmiştir. Ana kütleden örnek çekmede tabakalı tesadüfü yöntem kullanılmış olup bu yöntemin seçilmesinde 3 etken

vardır. Bunlardan birincisi, kısa zaman içerisinde daha az maliyetle veriyi toplayabilmek ikincisi, örnek büyüklüğünün kısıtlı olması neticesinde hataların en aza indirilmesi ve sonuncusu da işletmeler tabakalara ayrıldığı için daha detaylı incelemelere olanak sağlamasıdır (Karagölge ve Peker, 2002). Tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılırken aşağıdaki formülden yararlanılmıştır (Yamane, 1967).

$$n = \frac{(\Sigma\, Nh.\, Sh)^2}{N^2.\, D^2 \;+\; \Sigma\,(Nh.\, Sh^2)} \qquad\qquad D^2 = d^2 / z^2$$

Formülde;

n : Örnek sayısı,

N : Popülasyondaki işletme sayısı,

Nh : h'ıncı tabakadaki işletme sayısı,

Sh : h'ıncı tabakanın varyansı,

d : Popülasyon ortalamasından izin verilen hata payı,

z : Hata oranına göre standart normal dağılım Tablosundaki z değerini ifade etmektedir.

Ana kütleden çekilen örnek sayısının belirlenmesinde % 5 hata ve % 90 güven sınırları içerisinde çalışılmış olup örnek sayıların tabakalara dağıtılmasında aşağıdaki formül kullanılmıştır (Yamane, 1967)

$$n = \frac{N_h\, S_h * n}{\Sigma\, N_h\, S_h}$$

Tablo 3.1.İşletme Genişlik Gruplarına Göre Örnek İşletmelerin Sayıları (adet)

İşletme Genişlik Grupları (da)	Ana Çerçevedeki İşletme Sayısı	Örneğe Çıkan İşletme Sayısı
0-50	2093	8
51-150	2845	32
151-+	1820	58
Toplam	6758	98

3.2.2. İşletmelerin Ekonomik Analizinde Uygulanan Yöntem

Tarımsal faaliyette bulunan işletmelere yönelik yapılan anketler yüzyüze yapılmış olup anketlerden elde edilen veriler tablolara işlenerek verilerin analizleri yapılmıştır. Tarım işletmelerinin sosyo-ekonomik analizleri hesaplanırken işletmelerin bir bütün

olarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırma bölgesindeki tarım işletmelerin sosyo-ekonomik yapıları incelenmiş ayrıca, işletmelerin üretim deseni, sermaye yapıları, yıllık faaliyet sonuçları, rantabilite oranları ve kültürel yapıları değerlendirilmiştir.

Tarım işletmeleriyle yapılan anketler neticesiyle işletmeci ve ailesinin nüfus, eğitim ve işgücü varlıkları incelenmiştir. Yapılan analizlerde kullanılan işgücü; erkek işgücü birimi olarak verilmiştir. Bu anlamda üreticilerin ve aile bireylerin yaşları hesaplanmış ve katsayılar yardımıyla işletmelerin sahip oldukları aile işgücü varlığı hesaplanmıştır (Açıl ve Demirci, 1984). Ayrıca bölgedeki tarım işletmelerinin yapısı nedeniyle yabancı işgücü çalıştırmak zorunlu hale gelmiştir. Bu anlamda işletmelerdeki yabancı işgücü varlığı da hesaplanmış olup toplam kullanılan işgücü miktarı hesaplanmıştır. Çalışma kapsamında tarım işletmelerinde çalışılabilir gün sayısını 280 gün olarak belirlenmiş olup bir gün de en fazla 8 saat çalıştığı kabul edilmiştir (Oğuz ve Mülayim, 1997).

Tarım işletmelerin sahip oldukları üretim deseni ve sermaye yapıları incelenmiş ve yorumlamalar yapılmıştır. Tarımsal işletmelerin sermaye yapıları fonksiyonların göre sınıflandırılmıştır.

Arazi sermayesini oluşturan toplamda 5 sermaye unsuru mevcuttur. Bunlardan ilki toprak sermayesidir. Toprak sermayesi hesaplanırken arazilerin alım satım değerleri baz alınarak bulunmuştur. İkinci olarak ise arazi ıslah sermayesi olarak değerlendirilen bu sermaye kaleminde ise işletmecinin arazinin verimliliğini arttırmak için yapmış oldukları değişiklikleri içermektedir. Özellikle bölgedeki su kuyularının varlığı bu anlamda önemlidir. Üçüncü sermaye unsuru ise bina sermayesidir. Bina sermayesi hesaplanırken işletmecinin sahip olduğu konut, ahır, ağıl ve ambar gibi tarımsal faaliyetlerde kullanılan binalardan oluşmaktadır. Bu binaların üreticiler tarafından beyan edilen fiyatları esas alınmıştır. Dördüncü sermaye unsuru ise bitki sermayesidir. Bitki sermayesinde ise tarla demirbaşı ve çok yıllık bitkilerin sermayeleri dahil edilmektedir. Beşinci sermaye unsuru ise av ve balık sermayesidir. Araştırma bölgesinde av ve balık sermayesinde rastlanılmamıştır.

Tarım işletmelerinin yıllık faaliyet sonuçları hesaplanırken üreticilerin beyan ettikleri üretim miktarları ile ürünlerin pazar fiyatları çarpılıp GSÜD hesaplanmıştır.

GSÜD'ne işletme dışı tarımsal gelir ve ikamet edilen konutların kira bedelleri eklenerek GSH elde edilmiştir. İşletme dışı tarımsal gelir hesaplanırken üreticilerin beyanları esas tutulmuştur. Bu gelir içerisinde üreticilerin bir başka işletmede faaliyet göstermesinin yanı sıra alet ve makinelerin kiraya verilmesi de bu gelir kapsamında değerlendirilmiştir. Tarım işletmelerinde gelirin yanı sıra aynı zamanda işletmelerin masraf kalemleri de hesaplanmıştır.

İşletmelerin masrafları değişen ve sabit olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Değişen masrafları oluşturan kalemler ise bitkisel değişen masraflar ve hayvansal değişen masraflardır. Bitkisel değişen masrafların içerisinde tohum, gübre, su ücreti, yakıt, hasat, ilaç, işgücü, pazarlama ve diğer masraflardır. Hayvansal değişen masraflarda ise yem masrafları, su masrafları, veteriner, ilaç, tohumlama gibi masraf kalemleridir. Sabit masrafların içerisinde ise amortisman masrafları, bina tamir bakım masrafları ve aile işgücü ücret karşılığı mevcuttur. Amortisman masrafları hesaplanırken ise beton binalarda %2, taş binalarda %3, ahşap binalarda %4, alet ve ekipman amortismanı için %10 ve arazi ıslahı sermayesinin amortisman oranı %5 olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca tamir bakım masrafları olarak da bina sermayesinin %1,5'u alınmıştır. Hayvan sermayesinin amortismanı hesaplarken ise verim dönemlerinde olan hayvanların damızlık değerlerinden kasaplık değerleri çıkartılıp ekonomik ömre bölünmüştür.

Tarımsal işletmelerde bir anlamda aktif sermayenin getirdiği faiz olarak da adlandırılan Saf hâsıla işletmenin başarısını göstermektedir. Saf hâsıla Gayrisafi hasıladan işletme masraflarının çıkartılmasıyla elde edilmiştir. Ayrıca tarım işletmelerinin ve işletmecilerinin başarısını göstermek adına net kâr, brüt kâr, tarımsal gelir, toplam aile gelir ve rantabilite oranları hesaplanmıştır.

3.2.3. Girişimcilik Düzeyinin Ölçülmesinde Uygulanan Yöntem

Girişimcinin başarısında kişisel özellikleri çok önemli yer almakla birlikte, girişimciliğe etki eden bazı faktörler bulunmaktadır. Bunlar; aile, eğitim, kişisel değerler, yaş, iş tecrübesi, rol modelleri, ailenin girişimci olmasıdır. Girişimciliğin başarılı olması için eğitim düzeyinin iyi olması ve iş tecrübesi gerekmektedir. Rol modelleri, girişimcilerin kariyerlerine etki eden önemli bir unsurdur. Rol modelleri; aile, kardeş veya diğer başarılı akrabalar hatta ulusal alanda çalışan diğer girişimciler olabilir(Hisrich ve Peters, 1995).

Tarım işletmelerinin yapısı gereği işletme sahibi yönetici ve girişimci görevini üstlenmektedir. Ancak bu çalışma kapsamında yöneticilik bir birimin idare edilmesine verilen isim olmakla birlikte girişimci bazı özellikleri kendisinde taşıyan yöneticilere verilen sıfat olarak tanımlanmıştır. Tarım işletmeleri yöneticilerinin girişimcilik özelliklerini ne kadar taşıdıklarını belirlemek için girişimcilik katsayısı hesaplanmıştır. Bu katsayının hesaplanmasında girişimcinin özellikleri beş gruba ayrılmıştır (De Wolf ve Schoorlemmer, 2007). Konya ili Ereğli ilçesinde faaliyet gösteren tarım işletmeleri ile yüzyüze görüşmek suretiyle yapılan anket çalışması sonucu tarım işletmelerine ve yöneticilerine ait değişkenler söz konusu beş gruptan uygun olanına dahil edilmiştir. Söz konusu değişkenlerin özellikleri dikkate alınarak 1'den 5'e kadar ölçeklendirilmiştir. Daha sonra bu grupların ortalamaları alınarak girişimciliğe ait her bir özelliğin skoru belirlenmiştir. Ayrıca belirlenen bu skorlar ve girişimcilik katsayısı üzerindeki etkileri işletme büyüklük gruplarına göre hesaplanmış ve karşılaştırma yapılmıştır.

Tarım sektöründe işletmeci aynı zamanda girişimci yani müteşebbis olmak zorundadır. Bu anlamda tarım işletmelerinde işletmecileri bazı girişimcilik özelliklerini kendilerinde bulundurmaları gerekmektedir. Çalışma alanı olan Konya ili Ereğli ilçesinde faaliyet gösteren işletmelere ait girişimcilik düzeyinin ölçülmesi amacıyla girişimcilik katsayısı hesaplanmıştır. Girişimcilik katsayısı hesaplanırken kullanılan değişkenler tablo 3.2'de verilmiştir. Buna göre girişimcilik özellikleri profesyonellik, yönetim, fırsatçılık, stratejik düşünme ve iş birliği yapabilme adı altında sınıflandırılmıştır. Çalışma kapsamında işletmelerin katsayıları hesaplanmış ve işletme ölçeklerine göre karşılaştırılması yapılmıştır.

Tablo 3.2.Girişimcilik Katsayısının Belirlenmesinde Kullanılan Değişkenlere Ait Skorlar

Değişkenler	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Aile Bireylerinin Çalışması %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Anıza Direk Ekim Makinası	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Barınak Modernizasyonu %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Biyoyakıt Kullanımı	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Borç /Sermaye Oranı %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Daimi İşgücü Çalıştırma %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Deneyim (Yıl)	10-15	16-20	21-25	26-30	31-+
Desteklemeler (Bin tl)	1-5	6-10	11-15	16-20	21-+
Diğer Üreticilerle İşbirliği %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Eğitim	Lisans	Önlisans	Lise	Ortaokul	İlk
Fuara Katılım Ve Sıklığı (Yıl)	1	2	3	4	5
İş Bölümü Ve Uzmanlaşma %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
İş Planlaması %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Karar Verme (Yıl)	10-15	16-20	21-25	26-30	31-+
Kayıt Tutma %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Konferans Takibi Ve Sıklığı (Yıl)	1	2	3	4	5
Kredi Kullanma %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Makine Ve İşgücünde Yardımlaşma %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Ortağa Ve Kiraya Arazi İşleme %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Ortalama Traktör Yaşı	0-5	6-10	11-15	16-20	20-+
Öz sermaye/Pasif Oranı %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Pinomatik Ekim Makinesi%	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Sigorta Yaptırma %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Soğuk Hava Deposu%	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Sorun Çözme %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Sözleşmeli Üretim %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Sulama Sistemleri%	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Sulu Arazi Oranı (%)	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Suni Tohumlama %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Teknik Bilgiye Dayalı Girdi Kullanımı %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Toprak Analizi Yaptırma %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Toprak İşlemesiz / Azaltılmış Tarım %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Üretim Planında Değişiklik Yapma %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Ürün Çeşitliliği	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10
Ürün Pazarlaması %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Yabancı İşgücü Çalıştırma %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Yaş (Yıl)	20-30	31-40	41-50	51-60	61-+
Yatırım Kararları Ve Hedefleri %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Yazılı Ve Görsel Yayın Takibi %	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Yeni Tarım Sistemleri %	0-5	6-10	11-15	16-20	21-+

Kaynak: (Bayramoğlu ve Karakayacı, 2013)

3.2.4. Girişimciliği Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Analizi

Tarım sektöründe herhangi bir bağımlı değişkeni yani sonucu tek bir bağımsız değişken ya da bir sebeple açıklamak mümkün değildir. Birçok bağımsız değişken bir araya gelerek bir bağımlı değişkeni etkileyebildikleri durumda çoklu regresyon analizi yapılmaktadır. Bu anlamda tarım işletmelerinde girişimcilik düzeyinin ölçülmesi amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır.

Bir olayı etkileyen birden fazla faktör olması durumunda sebep-sonuç ilişkisinin araştırılması çoklu regresyon analiziyle mümkün olmaktadır. Bağımlı değişken ile birden fazla bağımsız değişkenler arasında doğrusal bir bağıntı varsa bu tip regresyona Çoklu Doğrusal Regresyon adı verilmektedir.

Doğrusal regresyonda belirlenmek istenen değişken yani bağımlı değişken sürekli veya sıralı sayısal veriler olmalıdır; kategorik değişken olmamalıdır. Buna karşılık bağımsız değişkenlerin de sayısal olması tercih edilir ama bazı durumlarda cinsiyet gibi kategorik de olabilmektedir. Bu anlamda tarım işletmelerinin girişimcilik katsayıları hesaplanmış ve hesaplanan bu katsayılar 1'den 5'e kadar ölçeklendirilmiştir. Ölçeklendirilen bu katsayılar ile birlikte tarım işletmelerinin girişimcilik düzeyini etkileyen faktörler çoklu doğrusal regresyon analizi ile belirlenmiştir.

Çalışmada kullanılan veri setinde girişimcilik katsayısı bağımlı değişken olarak ele alınmış, arazi miktarı, aktif sermaye, gayrisafi üretim değeri, EİB, yaş, sigorta yaptırma, net kar ve eğitim ise bağımsız değişken olarak kullanılmıştır.

Y: Girişimcilik Katsayısı

X_1: Arazi miktarı

X_2: Dekara Aktif Sermaye

X_3: Dekara Gayrisafi Üretim Değeri(GSÜD)

X_4: Erkek İşgücü Birimi(EİB)

X_5: Yaş

X_6: Sigorta Yaptırma

X_7: Dekara Net Kar

X_8: Eğitim

Populasyon için çoklu doğrusal regresyon modeli,

$$Yi=\beta_0+\beta_1 X_{i1}+\beta_2 X_{i2}+...+\beta_k X_{ik}+\varepsilon_{ij}\ ;$$

i=1,2,...n j=1,2,...k (1) şeklinde tanımlanır.

Eşitlikte;

Y_i:Bağımlı değişkeninin gözlenen i.inci değerini

X_{ij}: j.inci bağımsız değişkenin i.inci düzeyindeki değerini

β_j: j.inci regresyon katsayısını

ε_{ij}: Hata terimini

k: Bağımsız değişken sayısını göstermektedir (Gunst ve Mason, 1980).

En küçük kareler yöntemi kullanılarak çoklu doğrusal regresyon modelindeki regresyon katsayısının tahminleri elde edilir ve

$\hat{Y}_i=\hat{\beta}_0+\hat{\beta}_1 X_{i1}+\hat{\beta}_2 X_{i2}+...+\hat{\beta}_k X_{ik}$; i=1,2,...n şeklinde model oluşturulur (İyi ve Erol, 2008; Montgomery ve ark., 2012).

Sonuçta, verilerin genel durumundan ilişkinin derecesi tahmin edilmeye çalışılır. Eğer elde edilen verilerle birlikte değişkenlerin önem dereceleri(Sig.) %20'den küçük ise değişkenler modele dahil edilmektedir. Modele dahil edilen değişkenlerin katsayılarının işareletine bakılarak yorumlamalar yapılmaktadır.

4. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Araştırma bölgesi olan Konya ili Ereğli ilçesi, ilin doğusunda yer almaktadır. Ereğli ilçesinin Konya il merkezine olan uzaklığı 153 km olup güneyinde Halkapınar, batısında Karapınar ve kuzeyinde ise Emirgazi bulunmaktadır. Ereğli ilçesinin rakımı 1054 metredir. Ereğli ilçesinin toplam yüzölçümü 2.260 km^2 olarak bilinmektedir. Ereğli, geniş bir plato üzerinde düzlük bir alanda bulunmaktadır. Bu durum hayvancılığa olanak kıldığı gibi aynı zamanda arazilerin engebeli olmadığını da göstermektedir. İlçede en önemli akarsu kaynağı olarak İvriz Çayı bilinmektedir.

Ereğli ilçesi sadece sahip oldukları arazi miktarları ile değil aynı zamanda sahip olduğu doğal kaynaklarla da önemli bir ilçe konumundadır. Son yılların en önemli enerji kaynaklarından biri olan güneş enerjisi açısından ilçe önemli bir potansiyele sahiptir. Son yıllarda yapılan çalışmalar neticesinde üreticilerin kendi işletmelerinde güneş enerjilerinden yararlandıkları görülmektedir. Özellikle çeşitli kuruluşların destek sağladığı bu enerji kaynağının olması hem maliyeti düşürmekte hem de yeni bir girişimcilik alanı oluşturmaktadır. Ayrıca bölge genelinde İvriz Barajının varlığı sulama konusunda bir problemle karşı karşıya kalmayı önlemektedir. Bölgedeki sulak alanların çok olması ile birlikte çayır ve mera arazilerin varlığının yüksek olması hayvancılığın gelişmesinde önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

4.1. Nüfus

Konya ilinde merkez ilçelerden sonra en kalabalık olan Ereğli ilçesidir. Yıllar itibariyle bakıldığında Ereğli ilçesinin nüfusunda bir artış görülmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi de bölgenin sanayileşme kapasitesinin yüksek olması olarak görülmektedir. Ayrıca hayvancılık üretim potansiyeli bulunması ve sosyal olanakların yüksek olması ilçe cazibe merkezine dönüştürmüştür. İlçenin nüfus yapısına bakıldığında ise kadın nüfusunun erkek nüfusundan fazla olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca tarımda aktif nüfus diye tabir edilen 15-49 yaş grubu arası nüfus sayısı 2016 yılında 72.534 kişi olarak bulunmuş olup toplam nüfus içindeki payı ise %50,78 olarak hesaplanmıştır. Bu durum ilçedeki nüfusun çalışma potansiyelinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca yıllar itibariyle ilçe nüfusunun il nüfusuna oranında kayda değer bir değişiklik olmamıştır. 2014 yılında %6,60 olan oran 2016 yılında %6,61 olarak hesaplanmıştır. Yine TR-52 bölgesinde yer alan Ereğli ilçesi bu düzeyde de %6,25 oranında bir nüfusa sahip olduğu

göze çarpmaktadır. Sonuç olarak nüfus miktarları incelendiğinde bölgenin girişimcilik potansiyelinin yüksek olabileceği görülmektedir.

Tablo 4.1.Ereğli İlçesinin Nüfus Yapısı

		Ereğli		
		2014	**2015**	**2016**
Erkek	**0-14**	11.571	11.415	11.407
	15-49	35.781	35.065	37.031
	50-+	21.793	22.468	23.121
Kadın	**0-14**	11.042	10.870	10.852
	15-49	35.438	35.144	35.503
	50-+	23.506	24.211	24.904
Ereğli Toplam Nüfus		139.131	139.173	142.818
Konya	**Toplam Nüfus**	2.108.808	2.130.544	2.161.303
	Oran	6,60	6,53	6,61
TR52	**Toplam Nüfus**	2.228.875	2.251.484	2.283.456
	Oran	6,24	6,18	6,25

Kaynak: (TÜİK, 2017b)

4.2. Tarımsal Yapı

4.2.1. Bitkisel Üretim

Ereğli ilçesinin tarım potansiyeli açısından zengin olduğu bilinmektedir. Özellikle ilçedeki üreticilerin geçmiş dönemlerdeki tecrübeleri ve sulu arazilerin varlığı bölgedeki tarım potansiyelini yükseltmektedir. Ereğli ilçesinde toplam 752 bin dekar tahıl ve diğer bitkisel ürünlerin ekim alanları mevcuttur. Tarla arazisi olarak değerlendirdiğimiz bu gruptaki ürünlerin işlenen arazilerinin Konya ili içindeki oranı %5,39 iken TR52 bölgesi içerisinde %4,53 olarak belirlenmiştir. İlçede toplamda 326 bin dekar nadas alanı bulunurken toplam arazi içindeki payı da %27,68 olarak hesaplanmıştır. Bu oran il genelinde ve TR52 bölgesi olarak nitelendirdiğimiz Konya-Karaman illerinde de aynıdır. Sulama imkânının yüksek ve üreticilerin sulama olanaklarının olması sebze ve meyve üretiminde ilçeyi önemli bir potansiyel haline getirmiştir. Sebze alanında toplamda 55 bin dekar arazi bulunurken bu miktarın toplam arazi içerisindeki payı %4,71 olarak hesaplanmıştır. Aynı şekilde meyve bahçelerinin arazilerinde de geçerliliğini korumaktadır. Sebze alanında Konya ilinde Ereğli ilçesinin toplam da %23,84'lük bir payı bulunurken bu oran TR52 bölgesinde %15,16'ya düşmektedir. Bu durumda Karaman ilinde de sebze üreticiliğinin yaygın olarak yapıldığı söylenebilir. Ayrıca Meyve alanında ise ilçenin il içindeki payı %10,52 iken TR52 bölgesinde %6,01 olarak belirlenmiştir. Genel olarak değerlendirdiğimizde Ereğli ilçesi toplam arazi varlığı

1.179.045 dekar olarak belirlenmiş olup il içindeki payı %6,02 TR52 bölgesindeki payı ise %5,14 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4.2.Ereğli İlçesinde Arazi Kullanım Durumu(2016)

	Ereğli İşlenen Arazi		Konya İşlenen Arazi		TR52 İşlenen Arazi		Ereğli İşlenen Arazi	
	(Dekar)	%	(Dekar)	%	(Dekar)	%	Konya İşlenen Arazi (%)	TR52 İşlenen Arazi (%)
Tarla Arazisi	752.088,00	**63,79**	13.957.372,00	**71,21**	16.617.264,00	**72,40**	5,39	4,53
Nadas Alanı	326.402,00	**27,68**	4.980.662,00	**25,41**	5.219.100,00	**22,74**	6,55	6,25
Sebze	55.490,00	**4,71**	232.786,00	**1,19**	366.114,00	**1,60**	23,84	15,16
Meyveler	45.065,00	**3,82**	428.517,00	**2,19**	749.788,00	**3,27**	10,52	6,01
Süs Bitkileri	0	**0,00**	942,46	**0,005**	954,3	**0,004**	0,00	0,00
Toplam	1.179.045,00	**100,00**	19.600.279,46	**100,00**	22.953.220,30	**100,00**	6,02	5,14

Kaynak: (TÜİK, 2017a)

Bölgede ekilen arazilerde hangi ürünlerin yetiştirildiği ile ilgili olarak veriler Tablo 4.2'de verilmiştir. Tablo incelendiğinde Ereğli ilçesinin topraklarının verimli ve sulu araziler kaynaklı olmasından dolayı arazilerin verimleri il geneline göre daha yüksektir. Konya ovası buğday ve arpa ambarı olarak bilinmektedir. Tabloda görüldüğü üzere Konya'da üretilen buğday yaklaşık 7,5 milyon dekar arazide ekimi yapılırken, bu miktarın %7,69 sadece Ereğli ilçesindedir. Bitkisel ürünlerin verimleri incelendiğinde ise Buğday ortalaması dekara 285,5 kg olarak belirlenmiştir. Bu miktar ilçede 345 kg kadar çıkmaktadır. Ereğli ilçesi özellikle çerezlik olarak üretilen ayçiçeğinin ekim alanlarıyla da yer edinmiştir. İlde üretilen çerezlik ayçiçeğinin %79,59'u Ereğli ilçesine aittir. Çerezlik ayçiçeğine takiben çavdar, fiğ, silajlık mısır, patates ve yonca üretimi de ilçede önem ihtiva etmektedir. Özellikle İl'de üretilen silajlık mısırın %26,43'ü Ereğli ilçesinden karşılanmaktadır. Tablodan da görüleceği üzere Ereğli ilçesinin toprak yapısının düz ve verimli olmasının yanı sıra sulama imkânlarının yüksek olması ve özellikle bölge halkının üretim konusunda bilinçli olması çeşitli üretim desenlerinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Tablo 4.3.Ereğli İlçesinde Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Durumları(2016)

	Ereğli					Konya		
Ürün adı	Ekilen alan		Üretim		Verim	Ekilen alan	Üretim	Verim
	(Dekar)	İl içerisindeki Payı (%)	(Ton)	İl içerisindeki Payı (%)	(kg/da)	(Dekar)	(Ton)	(kg/da)
Arpa (Diğer)	175.265	6,34	35.017	4,77	280	2.766.418	734.012	270
Aspir	2.000	4,98	179	3,48	90	40.191	5.137	128
Ayçiçeği (Çerezlik)	20.000	79,59	6.000	85,25	300	25.128	7.038	280
Ayçiçeği (Yağlık)	8.700	1,65	3.143	1,53	361	526.832	205.274	390
Buğday (Diğer)	203.810	4,09	45.680	3,57	297	4.979.732	1.278.320	261
Buğday (Durum)	89.322	3,60	34.748	4,53	393	2.482.681	766.978	310
Çavdar	20.000	24,49	7.229	31,74	380	81.679	22.779	282
Fasulye (Kuru)	3.000	1,48	1.061	1,52	354	202.234	69.877	367
Fiğ (Adi) (Yeşil Ot)	5.000	11,24	12.500	27,91	2.500	44.466	44.784	1.007
Fiğ (Macar) (Yeşil Ot)	10.000	8,75	35.000	18,91	3.500	114.267	185.049	1.640
Mısır (Dane)	57.161	9,00	58.722	9,20	1.027	635.269	638.300	1.005
Mısır (Silajlık)	68.000	27,43	388.000	26,43	5.706	247.945	1.468.100	5.921
Nohut	9.000	4,21	2.277	7,08	253	213.707	32.139	151
Patates (Diğer)	13.751	10,12	52.889	9,62	3.846	135.824	549.802	4.075
Şekerpancarı	39.602	4,90	264.705	4,72	6.694	808.229	5.614.078	6.957
Yonca (Yeşil Ot)	38.000	16,56	231.800	20,55	6.100	229.461	1.128.138	4.916

Kaynak:(TÜİK, 2017a)

TÜİK 2017 verilerine göre Ereğli ilçesinde en fazla üretimi yapılan sebze kavun olmuştur. Toplamda 17.000 dekar arazide üretilen kavun ekim alanı olarak il içerisindeki payı %53 üretim içindeki payı ise %57 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca bölgede havuç, sofralık ve salçalık olmak üzere 2 çeşit domates, sofralık hıyar ve karpuz üretimi gerçekleştirilmektedir.

Tablo 4.4.Ereğli İlçesinde Sebze Üretim Durumu (2016)

	Ereğli				Konya	
Ürün adı	Ekilen Alan(Dekar)	%	Üretim(Ton)	%	Ekilen Alan(Dekar)	Üretim(Ton)
Havuç	6.200	13	24.800	7	46.480	336.463
Domates (Sofralık)	9.000	29	74.493	48	31.575	153.703
Domates (Salçalık)	4.500	35	32.603	41	13.025	80.227
Hıyar (Sofralık)	1.200	16	6.000	20	7.356	30.685
Kavun	17.000	53	85.000	57	32.005	148.051
Karpuz	5.000	33	25.000	37	15.140	67.781

Kaynak:(TÜİK, 2017a)

Konya ilinde üretilen sofralık domatesin %48'i ve salçalık domatesin %41'de yine araştırma bölgesinde üretilmektedir. Tablodan görüldüğü üzere elma üretimi 20.000 dekar üzerinden gerçekleşmektedir. Konya ilinde üretilen Elma üretimin yaklaşık olarak %60'ı Ereğli ilçesinde üretilmektedir. Elma'nın Golden, Starking, Grannysmith gibi çeşitlerin üretimleri de ilçede mevcuttur. Ayrıca İlçede sofralık için üretilen üzüm için 3.000 dekarlık bir arazi olduğu görülmektedir. Üzüm daha çok Bozkır ve Hadim ilçelerinde üretilmesine rağmen Ereğli ilçesinde de yaygın olarak üretimi yapılmaktadır. Ereğli ilçesi düz bir araziye sahip olmasına rağmen sulama imkânlarının yüksek olması üretimde çeşitliliği sağlamaktadır. Ayrıca ilçenin iklimi de farklı üretim sistemlerinin uygulanması konusunda yardımcı olmaktadır.

Tablo 4.5.Ereğli İlçesinde Çok Yıllık Bitkilerin Üretim Durumları (2016)

Ürün adı	Toplu Meyveliklerin Alanı(Dekar)			Üretim(Ton)			Ağaç Başına Ortalama Verim(Kg)		Toplam Ağaç Sayısı	
	Ereğli		Konya	Ereğli		Konya	Ereğli	Konya	Ereğli	Konya
	Dekar	%		Dekar	%					
Üzüm (Sofralık-Çekirdekli)	3.000	5	60.332	1.341	4	32.156	447	533	3.000	60.332
Elma (Golden)	4.000	13	29.675	3.587	17	20.643	38	30	95.800	752.757
Elma (Starking)	6.000	23	26.038	3.947	20	19.460	36	31	359.635	962.647
Elma (Grannysmith)	4.200	66	6.357	9.202	86	10.744	40	37	312.045	392.982
Elma (Diğer)	20.000	59	34.129	36.987	83	44.397	34	31	2.070.800	2.633.649
Armut	1.000	30	3.303	1.039	22	4.754	57	32	146.700	302.168
Erik	400	12	3.319	572	11	5.443	30	33	19.280	182.745
Kayısı	380	20	1.925	1.201	29	4.199	28	25	45.100	182.301
Kiraz	4.000	6	66.635	13.296	24	55.426	42	33	317.650	2.020.274
Ceviz	1.000	7	14.054	131	4	3.628	48	22	11.230	242.512

Kaynak:(TÜİK, 2017a)

4.2.2. Hayvansal Üretim

Ereğli ilçesi hayvancılık üretiminde Türkiye ortalamasının üzerinde bir ilçe konumundadır. İlçede bulunan çayır-mera arazilerinin varlığı ve yem bitkilerinin üretim alanlarının yüksek olması hayvancılık sektörünü ön plana çıkarmaktadır. Türkiye'de süt üretiminde birinci sırada yer alan Ereğli ilçesinin kalkınmasında hayvancılık uygulamaları elzemdir. Bu anlamda ilçedeki hayvan varlığına bakıldığında ilde bulunan hayvanların %17'si ilçede bulunmaktadır. Kültür ırkı hayvanlarının ise %24'ü ilçede bulunmakta ve üretime katılmaktadır. Türkiye süt üretiminde birinci olan Ereğli ilçesi

ilde toplam üretilen sütün %17'sini üretmektedir. Ayrıca bölgede yeni kurulan işletmeler itibariyle üretim kapasitesi artmakta ve işletmelerin modernizasyonu yükselmektedir. Özellikle üretim tekniklerinin iyi uygulanması ve bölge halkının yeniliklere karşı bakış açılarının açık olması gibi etmenler neticesinde bölge süt üretiminde önemli bir potansiyele sahiptir.

Tablo 4.6.Ereğli İlçesinde Büyükbaş Hayvan Varlığı ve Süt Üretim Durumu (2016)

Hayvan Adı		Sığır (Kültür)	Sığır(Melez)	Sığır(Yerli)
Yetişkin	Ereğli	77.875,00	6.006,00	1.103,00
	%	21,48	4,00	3,36
	Konya	362.574,00	150.168,00	32.842,00
Genç-Yavru	Ereğli	42.427,00	3.976,00	612,00
	%	30,81	7,35	4,14
	Konya	137.713,00	54.129,00	14.795,00
Toplam	Ereğli	120.302,00	9.982,00	1.715,00
	%	24,05	4,89	3,60
	Konya	500.287,00	204.297,00	47.637,00
Sağılan hayvan sayısı (baş)	Ereğli	38.277,00	2.338,00	498,00
	%	20,32	3,21	3,85
	Konya	188.376,00	72.811,00	12.926,00
Süt (Ton)	Ereğli	152.840,54	6.490,37	657,71
	%	20,32	3,21	3,85
	Konya	752.183,85	202.123,06	17.088,65

Kaynak: (TÜİK, 2017c)

Ereğli ilçesinde yerli koyun ırkı ve kıl keçisi yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Konya ilinde Yerli koyun ırkından sağlanan sütün %9,41'i Ereğli ilçesinde, yine ilde üretilen Kıl Keçisi sütünün %9,34'ü de ilçede üretilmektedir. Toplamda Konya ilinde bulunan yerli koyun ırkının %8,61'i ilçede olup geniş mera arazilerinin varlığı bu konuda teşvik edici olarak görülmektedir. Küçükbaş hayvancılığın büyükbaş hayvancılığa göre daha az tercih edilmesinde verilen desteklemelerin etkisi yüksektir. Ayrıca küçükbaş hayvancılıkta işgücü maliyetinin yüksek, hastalıkların daha fazla olması gibi etmenler neticesinde büyükbaş üretimi tercih edilmektedir.

Tablo 4.7.Ereğli İlçesinde Küçükbaş Hayvan Varlığı ve Süt Üretim Durumu (2016)

	Yetişkin			Genç-Yavru			Toplam			Süt (Ton)		
Hayvan Adı	Ereğli	%	Konya	Ereğli	%	Konya	Ereğli	%	Konya	Ereğli	%	Konya
Koyun (Yerli)	119.000	9,27	1.284.188	12.419	5,12	242.642	131.419	8,61	1.526.830	6.701	9,41	71.170
Keçi(Kıl)	20.115	9,87	203.778	2.885	5,06	57.055	23.000	8,82	260.833	1.032	9,34	11.049

Kaynak:(TÜİK, 2017c)

Ayrıca ilçede kümes hayvancılığı da yaygın olarak yapılmaktadır. Özellikle Konya ilinde bulunan 424.000 adet et tavuğunun %53,07'si Ereğli ilçesinde bulunmaktadır. Et tavuğunun sözleşmeli üretim modeli şeklinde üretilmesi ve pazar sorununun olmaması gibi etkenler neticesinde yöre halkı tarafından seçildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra yumurta tavukçuluğu daha az görülmektedir. İl genelinde üretilen yumurta tavuğunun sadece %2,58'i Ereğli ilçesinde bulunmaktadır. Bu ürünlerin yanı sıra aynı zamanda hindi, kaz ve ördek üretimi yapan işletmeler de bulunmaktadır.

Tablo 4.8.Ereğli İlçesinde Kanatlı Hayvan Sayıları (2016)

Hayvan Adı	**Mevcut sayı**		
	Ereğli	**%**	**Konya**
Et Tavuğu	225.000	53,07	424.000
Yumurta Tavuğu	310.000	2,58	11.995.381
Hindi	2.310	4,71	49.051
Kaz	240	1,33	18.076
Ördek	250	3,01	8.310

Kaynak:(TÜİK, 2017c)

Hayvancılık üretimin bir diğer alt başlığını oluşturan arıcılık son yıllarda alternatif bir üretim sistemi olmaktadır. 2010 yılında 10 tane işletme sayısı 2017 yılında 30'a yükselmiştir. 2010 yılında 60 ton yıllık bal üreten işletmeler mevcutken 2017 yılına gelindiğinde bu rakam 900 ton civarına yükselmiştir. Özellikle arıcılığın ekolojik dengeye sağladığı katkı göz önünde bulundurulduğunda 6-7 yıllık bir periyotta böyle bir yükselme olması bölge halkının farkındalığa ve girişimciliğe karşı bakış açılarını göstermektedir.

Tablo 4.9.Ereğli İlçesinde Arıcılık Üretim Durumu (2016)

	Arıcılık yapan işletme sayısı(adet)	Yeni kovan	Eski kovan	Toplam kovan	Bal üretimi (ton)	Balmumu üretimi (ton)
Konya	1.012	90.938	2.194	93.132	909,817	47,218
Ereğli	30	4.700	0	4.700	71,105	4,9
%	2,96	5,17	0,00	5,05	7,82	10,38

Kaynak:(TÜİK, 2017c)

4.2.3. Tarıma Dayalı Sanayi

Ereğli ilçesi tarıma dayalı bir yapıya sahiptir. Nüfusun %50'sinden fazlası tarım ile uğraşmaktadır. Bu anlamda tarım sektörü ilçe için en önemli geçim kaynağıdır.

Tarım ürünleri sadece gıda maddesi olarak düşünülmemesi gerekmektedir. Tarım diğer sektörlerle entegreli hale getirilmiş veya getirilmesi gereken bir ana sektördür. Bu anlamda tarımı açıklarken diğer sektörlerle olan uyumuna da dikkat etmek gerekir. Özellikle son yıllarda gelişen rekabet seviyeleri tarım ürünlerini farklı alanlarda kullanmayı zorunlu hale getirmiştir. Bu anlamda da üretilen tarım ürünlerinin işlenerek mamul hale getirilmesi önem arz etmektedir. Ereğli ilçesinde 1996 yılında kurulan sanayi sitesiyle birlikte üretimde sanayi entegrasyonu sağlanmak amacıyla ilk adım atılmıştır. Son yıllarda verilen teşviklerin yanı sıra ilçedeki nüfus oranının artmasına bağlı olarak yaşam kalitesinin artması sanayiciliğin gelişmesine sebep olmuştur. İlçede en fazla süthane işletmeciliği ve peynir imalatı yapan işletmeler bulunmaktadır.

Tablo 4.10.Ereğli İlçesinde Tarıma Dayalı İmalat Sanayi Kolları (2016)

NACE Rev.2-TR*	Tarıma Dayalı İmalat Sanayi Kolları	Mevcut Sanayi Durumu			Kapasitedeki Pay (%)	
		Faaliyet Sayısı	Kapasite	İstihdam	İlde	TR52
C	**İMALAT**					
10	**Gıda ürünlerinin imalatı**		**Kg/Adet/Litre**			
10.11	Etin işlenmesi ve saklanması	5	29.013.600 kg	114	43,78	43,78
			135.000 adet		100	100
10.13	Et ve kümes hayvanları etlerinden üretilen ürünlerin imalatı	4	14.156.000 kg	46	44,53	44,53
10.20	Balık, kabuklu deniz hayvanları ve yumuşakçaların işlenmesi ve saklanması	2	90.500 kg	20	0,22	0,22
10.32	Sebze ve meyve suyu imalatı	8	127.378.892 lt	402	99,72	97,63
10.39	Başka yerde sınıflandırılmamış meyve ve sebzelerin işlenmesi ve saklanması (Soğan)	1	73.353.750 kg	304	35,26	34,21
10.51	Süthane işletmeciliği ve peynir imalatı	68*	100.657.238 kg	3.648	29,83	26,95
10.52	Dondurma imalatı	1	390.600 lt	23	7,19	7,19
10.61	Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı	2	8.488.000 kg	27	0,23	0,19
10.71	Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı	7	2.674.026 kg	64	4,81	2,75
10.72	Peksimet ve bisküvi imalatı; dayanıklı pastane ürünleri ve dayanıklı kek imalatı	2	7.283.998 kg	72	37,26	3,30
10.81	Şeker imalatı	1	790.397.000 kg	809	23,60	23,55
10.82	Kakao, çikolata ve şekerleme imalatı (Tahin Helvası)	9	712.879 kg	46	0,57	0,33
10.84	Baharat, sos, sirke ve diğer çeşni maddelerinin imalatı (ÇEMEN)	1	20.000 kg	5	0,70	0,70
10.85	Hazır yemeklerin imalatı (JÖLE)	1	19.200 kg	9	1,05	1,05
10.86	Homojenize gıda müstahzarları ve diyetetik gıda imalatı (REÇEL)	1	44.886 kg	5	2,89	2,89
10.89	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer gıda maddelerinin imalatı (Yumurta)	3	12.161.616 kg	46	13,08	8,32
10.91	Çiftlik hayvanları için hazır yem imalatı	3	130.652.000 kg	37	6,53	6,01
11	**İçeceklerin imalatı**		**Litre**			
11.07	Alkolsüz içeceklerin imalatı; maden sularının ve diğer şişelenmiş suların üretimi	3	86.361.140	60	99,92	99,92
13	**Tekstil ürünlerinin imalatı**		**Kg**			
13.10	Tekstil elyafının hazırlanması ve bükülmesi	1	216.079	276	4,42	4,42
13.30	Tekstil ürünlerinin bitirilmesi		13.731.288		71,65	71,65
17	**Kâğıt ve kağıt ürünlerinin imalatı**		**Kg**			
17.21	Oluklu kâğıt ve mukavva imalatı ile kâğıt ve mukavvadan yapılan muhafazaların imalatı	1	2.419.200	4	5,84	5,12

Kaynak: (MEVKA, 2014)

4.2.4. Tarıma Bağlı Sanayi

Ereğli ilçesinde üreticilerin kullandıkları gübre ve tarımsal ekipman ihtiyacını karşılaması için kurulan tesisler mevcuttur. Konya ili tarımsal sanayi anlamında önemli bir yeri mevcuttur. Ama Ereğli ilçesi daha çok süt ve süt ürünleri üzerinde ihtisaslaşması diğer sanayi kollarında ilçenin geri kalmasına veya göz ardı edilmesine sebep olmaktadır.

Tablo 4.11.Ereğli İlçesinde Tarıma Bağlı İmalat Sanayi Kolları (2016)

NACE Rev.2-TR*	Tarıma Bağlı İmalat Sanayi Kolları	Mevcut Sanayi Durumu			Kapasitedeki Pay (%)	
		Faaliyet Sayısı	Kapasite	İstihdam	İlde	TR52
C	**İMALAT**					
20	**Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı**		**Kg**			
20.15	Kimyasal gübre ve azot bileşiklerinin imalatı	1	16.038.000	20	18,66	17,27
28	**Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı**		**Adet/Kg**			
28.30	Tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı	3	200.355 adet	25	1,68	1,67
			153.000 kg		1,58	1,58

Kaynak:(MEVKA, 2014)

Ereğli ilçesi hem demografik yapısı gereği hem de verimli topraklarda üretim yapmalarından dolayı ilçedeki gelir seviyesi yüksektir. 1996 yılına kadar sadece 3 tane olan sanayi işletmeleri 1996'dan sonra kurulan Ereğli Organize Bölgesiyle birlikte bu rakam bugün 150'yi geçmektedir. Özellikle süt ve süt ürünleri, ekmek üretimi, un ve unlu Mamuller ve meyve ile sebze işleme yapan işletmelerin varlığı bölge açısından gelişme endeksinin yükselmesine sebep olmaktadır. Ayrıca ilçede beyaz kiraz üretimi de yapılmakta ve 2 tane İtalyan fabrikası tarafından tamamı ihraç edilmek üzere üretim gerçekleşmektedir. Mor havuç veya siyah havuç olarak adlandırılan bu havuç çeşidi de ilçede üretilmekte ve ihracatı gerçekleşmektedir. İlçenin iklim koşulları göz önünde bulundurulduğunda çok fazla yağış alan bir ilçe olmamasına rağmen sulama imkânlarının yüksek olması ve üreticilerin bu konularda bilinçli olması sebze ve meyve üretimi konusunda bölgeyi bir adım öteye götürmektedir. Ayrıca sadece işlenip satılmak için aynı zamanda taze olarak da kullanılacak olan meyve ve sebze üretimi için toplamda 10 tane soğuk hava deposu mevcuttur. Bu soğuk hava depolarının kapasitesi ise 29.065 tondur.

İlçenin üretim kapasitesi ve nüfus yapısı göz önünde bulundurulduğunda birçok kurum tarafından desteklenmektedir. Tarım yapısı gereği doğa şartlarından kolaylıkla etkilenmektedir. Bu anlamda tarım sektörü her ülkede devletler tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Özellikle Belediye, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve ilçe kaymakamlıkları tarafından mevcut sulanan arazilerin basınçlı sulama sistemleri ile sulanması yönünde çalışmaları mevcuttur. Ayrıca tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi ve Organik tarım bölgeleri oluşturulması yönünde de projeler yapılmaktadır. Sadece

sulama ve tarım bölgeleri anlamında değil aynı zamanda alternatif ürün yetiştirme konusunda da zaman zaman çalışmalar yapılmaktadır.

Tüm bu değerlendirmenin ışığında bölge halkının yeniliklere ve girişimciliğe karşı bakış açılarının olumlu olduğu, özellikle hayvancılık alanında yeni üretim sistemlerinin kabul edilmesi ve uygulanması ile birlikte üretim potansiyellerin yükseldiği görülmektedir.

4.3. Araştırma Bölgesinde Tarımsal Girişimciliğin Geleceği

Konya ili 40.814 km^2 yüzölçümü ile Türkiye'de en geniş il olarak yer almaktadır. Bu yüzölçümünün getirisi ile birlikte Konya ili mevcut tarım arazilerinin varlığı ile birlikte hazine arazilerinin varlığı tarımsal potansiyeli arttırmaktadır. Konya ili buğday, arpa, şekerpancarı, havuç, mısır, kiraz, elma, süt üretimi gibi bitkisel ve hayvansal ürünlerde ülke tarımının ilk sırada yer alması bölgedeki yatırım cazibesini arttırmaktadır. Özellikle Türkiye süt üretiminde ilk sırada yer alan Ereğli ilçesi hayvancılık yatırımları açısından önemli bir merkezdir. Bu bölgede yapılan yatırımların daha yenilikçi ve daha modern yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte hem Konya ilinin hem de Ereğli ilçesinin sahip oldukları mera arazilerinin varlığı ile birlikte yem bitkilerinin üretim alanlarının yüksekliği hayvancılığı bu bölgede daha verimli kılmaktadır. Ayrıca Konya ilinin sahip olduğu toprak yapısının düz, engebeli olmayan, verimli ve elverişli olması hem bitkisel hem de hayvansal ürünlerin üretimi konusunda teşvik edici bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Tarımsal ekipman kullanımında ise sektörün %65'inin Konya'da bulunması girişimciler içinde ayrı bir avantaj olarak ortaya çıkmaktadır. İlin ve araştırma bölgesinin ulaşımının kolay olması ve otoban ulaşımının sağlanması neticesinde hem deniz ulaşımına hem de kara ulaşımıyla taşımacılık yapılması elverişli olmaktadır. Bir anlamda tarımsal ürünlerin nakliyesi sırasında ortaya çıkan olumsuzluklar ortadan kaldırılmış olmaktadır. KOP kapsamında yapılan projeler neticesinde birçok bölgeye hem üretim anlamında hem de ekipman desteği anlamında desteklemelerin yapılması bölgede yatırım potansiyelini daha da yükseltmektedir.

Araştırma bölgesi olan Konya ili Ereğli ilçesinde tarımsal yatırımda ilk önce gelen sektör süt sığırcılığı olmaktadır. Özellikle uygun mera ve yem bitkisi üretim alanlarının mevcut olması ve pazarlama sıkıntısının olmaması gibi etmenler düşünüldüğünde süt sığırcılığı bölge için önemlidir. Süt sığırcılığının yanı sıra et sığırcılığı yani besi

hayvancılığı da tüm bu nedenlerden dolayı kabul görmektedir. Ayrıca bölgede hem süt hemde et ürünlerini işleme tesisleri bulunurken, pazarlama konusunda bir sıkıntı yaşanmamaktadır. Ayrıca bölgede büyükbaş hayvan üretiminde birçok anlamda yeniliklerin kullanıldığı ve benimsendiği görülmektedir (Yener, 2013). Bölgede yapılan bir çalışmada Süt sığırcılığı yapan işletmelerde hayvanların süt sağım zamanlarının tespiti, kızgınlık dönemlerinin tespiti gibi zamanları öngörmeye yarayan boyun tasmaları ve ayak çiplerinin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca süt sağım robotu olarak bilinen tam otomatik sağım sistemleri yine Konya'da ilk olarak bölgede kullanıldığı görülmektedir.

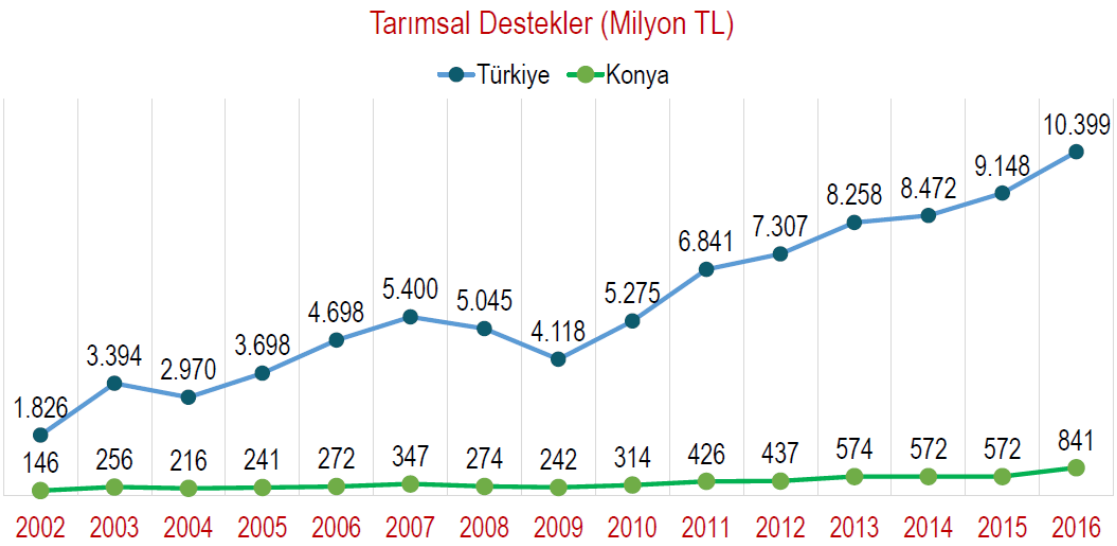
Ereğli ilçesinde hayvancılık dışında bitkisel üretimde yaygın faaliyettir. Özellikle yem bitkilerinin üretilmesi konusunda devletin uygulamış olduğu politikalarında etkisiyle birlikte üretim hacmi artmıştır. Bölgede bu anlamda tohumculuk, gübre üretimi ve zirai ilaç üretimi de yapılmaktadır.

4.4. Araştırma Bölgesinde Tarımsal Girişimciliğe Yönelik Teşvik ve Destekler

4.4.1. Konya'da Uygulanan Tarımsal Girişimciliğe Yönelik Desteklemeler

Konya ilinin tarımsal potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda girişimciliğin desteklenmesine en yakın bölge olarak görülebilmektedir. Nitekim Konya ili Türkiye nüfusunun %2,7'sini oluştururken yüzölçümü olarak ise %5,2'lik kısmını oluşturmaktadır. Tarımsal üretim değeri olarak ise Türkiye'nin %4,8'ini oluştururken, Toplam tarımsal ihracatın %1,7'si Konya ilinde karşılanmaktadır. Ayrıca toprak ve su kaynağı olarak Toplam toprak varlığının %8'i Konya ilinde bulunurken, toplam sulanan arazinin %10'unu yine Konya'da üretime katıldığı belirlenmiştir. Bu anlamda 2002-2016 yılları arasında Türkiye'de toplam 86.851.064.416 TL olarak tarımsal destekleme yapılmış olup bunun %6,6'sı yani 5.729.533.862 TL'sini Konya ili sahip olmaktadır.

Grafik 4.1. 2002-2016 Yılları Arasında Türkiye ve Konya İlinde Uygulanan Tarımsal Destekler

Kaynak: (GTHB, 2017b)

Konya ili sahip olduğu tarımsal yapı ve stratejik konumu itibariyle tarımsal yatırım yapmaya uygun alanlara sahiptir. Konya ilinde uygulanan tarımsal yatırımlar ve tarımsal destekler tablo ile verilmiştir.

Tablo 4.12. Konya İli 2002-2016 Yılları Arasındaki Tüm Yatırım ve Destekler

TARIMSAL YATIRIMLAR	IPARD I (2012-2016)		Proje	550
			Hibe (TL)	190.032.372
	Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı	Makine Ekipman (2007-2014)	Kişi/işletme	8.398
			Destek (TL)	55.563.375
		Genç Çiftçi (2016)	Kişi/işletme	255
			Destek (TL)	7.650.000
		Sulama (2007-2016)	Kişi/işletme	1.513
			Destek (TL)	20.306.028
		Ekonomik Yatırımlar (2005-2016)	Kişi/işletme	249
			Destek (TL)	80.751.191
	KOP Hayvancılık	Ahır- Ağıl (2014-2015)	Kişi/işletme	80
			Destek (TL)	8.618.385
		Koç-Teke (2014-2016)	Kişi/işletme	714
			Destek (TL)	3.564.600
TARIMSAL DESTEKLER	Bitkisel Üretim Destekleri (2002-2016)			4.049.313.901
	Hayvancılık Destekleri (2002-2016)			1.561.554.419
	TARSİM (2006-2016)		Poliçe	363.494
			Prim (TL)	141.097.510
TOPLAM YATIRIM VE DESTEKLER (TL)				**6.118.451.781**

Kaynak: (GTHB, 2017b)

Tablodan görüldüğü üzere İlde toplam yatırım ve destekler 6.118.451.781 TL olarak belirlenmiş olup bu değeri %66,34'ünü bitkisel üretim destekleri oluşturmaktadır. Son yıllarda tarımın artan önemi ile birlikte verimlilik konusunda çalışmalar gerçekleştirilmiş ve yatırım ortamları oluşturulmuştur. Bununla birlikte Konya ilinde ilk defa ekonomik yatırımlar adı altında desteklemeler yapılmış olup bu desteklemelerde 249 kişi/işletme yararlanmıştır. 2007 yılına gelindiğinde ise hem makine ekipman hemde sulama yatırımlarına yönelik desteklemelerin verilmeye başlandığı görülmektedir. Özellikle makine ekipman kapsamında ilde bugüne kadar 8.298 kişi/işletme bu desteklemeden yararlanmış olup, basınçlı sulama sistemlerinin desteklenmesi konusunda ise 1.513 kişi/işletmenin yararlandığı belirlenmiştir. Son yıllarda Konya Ovası Projesi (KOP) ile çiftlik ve canlı hayvan desteklemeleri gerçekleştirilmiş olup 80 kişi/işletmeye çiftlik desteği, 714 kişi/işletmeye canlı hayvan desteği verilmiştir. Son olarak 2016 yılında başlatılan genç çiftçi projesiyle genç çiftçilerin üretime katılmaları ve girişimci ruhlarının yansıtmaları adına desteklemeler verilmiş olup Konya ilinde 255 kişi/işletme bu desteklemeden faydalanmıştır(GTHB, 2017b).

Tablo 4.13.Ereğli İlçesinde 2016 Yılında Verilen Tarımsal Yatırım ve Destekleri

			Ereğli	%	Konya
Tarımsal Yatırımlar	IPARD (2012-2016)		17.573.640	11,50	152.856.522
	KKYDP (2015)	Sulama	250.510	5,46	4.588.964
		Ekonomik Yatırımlar	2.734.218	14,85	18.413.754
	KOP (2014-2015)	Ahır-Ağıl	1.498.196	21,26	7.047.060
		Koç-Teke	213.600	6,50	3.286.200
Tarımsal Destekler	Bitkisel üretim destekleri (2015)		25.233.503	5,99	421.116.501
	Hayvancılık Destekleri (2015)		51.434.780	21,04	244.482.147
	TARSİM (2015)		9.599.021	21,06	45.582.250
Toplam Yatırım Ve Destekler			108.537.468	12,10	897.373.398

Kaynak: (GTHB, 2017b)

Konya ilinde ilçeler arasında en fazla tarımsal yatırım ve destekleme ödeneği verilen ilçe olan Karatay'dan sonra Ereğli ilçesi gelmektedir. İlin toplam yatırım ve destekleme miktarının %12,10'unu Ereğli ilçesi pay etmektedir. Özellikle ilçede Süt üretiminin gelişmiş olması ve entegre tesislerinin kurulması destekleme oranlarını yükseltmektedir. Nitekim ilin en çok hayvancılık desteğini alan ilçe olarak Ereğli olarak bilinmektedir. İldeki toplam hayvancılık desteklemelerinin %21,04'ünü Ereğli ilçesinde kullanılmakta olup KOP tarafından verilen desteklemelerin %16,56'sı Ereğli ilçesindedir.

Konya ilinde sulama, makine ekipman ve ekonomik yatırım desteklerinin yaygınlaştırılması ile birlikte bugün ilde ekonomik yatırım toplamı 393'e yükselmiştir. Bu yatırımlar sayesinde ilde 3.035 kişi istihdam edilmiş olup bu yatırımlara toplamda 150 milyon TL hibe verilmiştir. Burada önemli nokta ise gerçekleştirilen yatırımlarla sağlanan istihdamın %95'inin sürdürülebilir olarak devam ettiği görülmektedir. Bu yatırımların toplam yatırım tutarlar ise 300 milyon TL olarak ifade edilmektedir. Ayrıca ilde makine ekipman için 7.927 kişi/işletmeye ve bireysel basınçlı sulama projeleri içinde 2.105 kişi/işletmeye toplamda 81 milyon TL hibe ödenmiş olup bugüne kadar ilde toplam 460 milyon TL'lik tarımsal yatırım gerçekleştirilmiştir(GTHB, 2017b).

Tablo 4.14.Türkiye'de ve Konya'da 2006-2016 KKYDP Ekonomik Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

Yatırım Konusu	Proje Sayısı			Hibe Tutarı (1000 tl)		
	Türkiye	Konya	**Konya /TR**	Türkiye	Konya	**Konya/ TR**
Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Paketlenmesi	2.654	121	**4,56**	687.700	44.077	**6,41**
Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Paketlenmesi	1.121	36	**3,21**	254.200	8.061	**3,17**
Tarımsal Ürünlerin Depolanması	509	44	**8,64**	136.100	14.382	**10,57**
Yenilenebilir Enerjili Sera	280	0	**0,00**	62.200	0	**0,00**
Soğuk Hava Deposu	379	15	**3,96**	93.200	3.609	**3,87**
Su Ürünlerinin İşlenmesi ve Depolanması	52	0	**0,00**	11.400	0	**0,00**
Toplu Basınçlı Sulama Yatırımları	630	28	**4,44**	99.000	7.214	**7,29**
Hayvansal Orjinli Gübre İşlenmesi Paketlenmesi	19	3	**15,79**	7.800	2.133	**27,35**
Tarımsal Üretime Yönelik Modern Sabit Yatırımlar	1.173	1	**0,09**	167.500	297	**0,18**
Alternatif Enerji Üretimi	46	4	**8,70**	20.700	2.498	**12,07**
Toplam	**6.863**	**252**	**3,67**	**1.500.000**	**82.270**	**5,48**

Kaynak: (GTHB, 2017b)

Konya ilinde özellikle bitkisel ürünlerin ve hayvansal ürünleri işlenmesi ve paketlenmesi konusunda yatırımlara destek verilmektedir. Gerçekleştirilen yatırımların %62,30'u bu üretim faaliyetlerine ayrılmaktadır. Ayrıca güneş gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik yatırımlarda ilde uygulandığı görülmektedir.

4.4.2. Kırsal Kalkınma Yatırımlarını Destekleme Programı

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından uygulanan bu destek programı kapsamında kırsal alanda ekonomik ve sosyal refahı sağlamak, tarımsal istihdamı

geliştirmek, farkındalık oluşturmak ve girişimcilerin tarım sektöründe de yatırım yapmasına olanak sağlamak amaç olarak edinilmiştir. Gerçek veya tüzel kişiler tarafından da yapılan yatırımlar desteklenmektedir. Özellikle bu yatırımlarla birlikte yenilenebilir enerji kaynaklarından olan jeotermal ve biyogazdan ısı ve/veya elektrik üreten tesisler ile birlikte güneş ve rüzgâr enerjisinden elektrik üreten tesislerin yapımına yönelik desteklerin verilmesi işletmelerin rekabet seviyesini arttırmaktadır.

Tablo 4.15.Ekonomik Yatırım Konularına Göre Yatırım Destek Tutarları (2017)

EKONOMİK YATIRIM KONULARI		YATIRIM TUTARI ÜST LİMİTİ (tl)	DESTEK VERİLEN İLLER	DESTEK ORANI
Bitkisel ürün işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması	Yaş meyve sebze tasnif, paketleme ve depolama	2.000.000	**39 il**	**50%**
	Tohum işleme, paketleme ve depolama	2.000.000	**81 il**	
	Diğer	1.500.000	**81 il**	
Hayvansal ürün işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması	Hayvansal ürün işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması konusunda sadece ham derinin işlenmesi	2.000.000	**42 il**	
	Hayvansal ürün işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması	2.000.000	**39 il**	
Su ürünleri işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması		2.000.000	**39 il**	
Hayvansal ve bitkisel orjinli gübre işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması		2.000.000	**81 il**	
Yenilenebilir enerji kaynakları kullanan yeni seraların yapımı		2.000.000	**81 il**	
Soğuk hava deposu yapımı		1.500.000	**81 il**	
Çelik silo yapımı		1.500.000	**81 il**	
Tarımsal üretime yönelik modern sabit yatırımlar	Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği	1.500.000	**39 il**	
	Mantar yetiştiriciliği	1.000.000	**39 il**	
	Küçükbaş ve su ürünleri yetiştiriciliği	1.000.000	**39 il**	
Yenilenebilir enerji kaynakları üretim tesisleri*		2.000.000	**39 il**	
Kırsal turizm yönelik yeni tesis yapımı		1.500.000	**39 il**	
Çiftlik faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik altyapı sistemlerine yönelik yatırımlar		500.000	**81 il**	
El sanatları ve katma değerli ürünlere yönelik yatırımlar		500.000	**39 il**	
Bilişim sistemleri ve eğitimi		500.000	**81 il**	

Kaynak: (GTHB, 2017a)

39 il: Adana, Adıyaman, Antalya, Artvin, Bilecik, Bingöl, Bitlis, Bolu, Edirne, Eskişehir, Gaziantep, Gümüşhane, Hakkari, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kırklareli, Kırşehir, Kocaeli, Muğla, Niğde, Rize, Sakarya, Siirt, Sinop, Tekirdağ, Tunceli, Zonguldak, Bayburt, Kırıkkale, Batman, Şırnak, Bartın, Iğdır, Yalova, Karabük, Kilis, Osmaniye ve Düzce.

42 il: Afyonkarahisar, Ağrı, Amasya, Ankara, Aydın, Balıkesir, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Giresun, Hatay, Isparta, Mersin, Kars, Kastamonu, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muş, Nevşehir, Ordu, Samsun, Sivas, Tokat, Trabzon, Şanlıurfa, Uşak, Van, Yozgat, Aksaray, Karaman, Ardahan.

Ayrıca bölgede bireysel sulama yönelik birçok konuda destek verilmektedir. Özellikle tarla içi damla sulama sistemi kurulması, tarla içi yağmurlama sulama sistemi kurulması, tarla içi mikro yağmurlama sulama sistemi kurulması, lineer sistem yağmurlama sulama makinesi alınması, Center pivot sistem yağmurlama sulama makinesi alınması, Tamburlu sistem yağmurlama sulama makinesi alınması ve güneş

enerjili sulama sistemleri kurulması gibi yatırım konuları kırsal alanda ekonomik ve sosyal gelişmeye katkı sağlamak için belirlenmiş bireysel sulama sistemlerinin desteklenmesi girişimcilik açısından da önemli olmaktadır. Bu kapsamda gerçek kişilere 100.000 TL ve tüzel kişilere ise 200.000 TL olmak üzere desteklemeler verilmektedir.

Bu desteklemelerin yanında genç girişimcilere yönelik olarak da tarımsal desteklemeler verilmektedir. Özellikle aktif nüfus diye nitelendirilen 15-49 yaş nüfusunu kırsal alanda üretim faaliyetinde bulunmasını sağlamak adına yapılan çalışmalar neticesinde hayvansal üretime, bitkisel üretime ve ürünlerin işlenmesine yönelik desteklemeler verilmektedir. Bu destekleme kapsamında maksimum üreticilere 30.000 TL verilmektedir. Verilen bu desteklemelerin tek başına yeterli olması söz konusu olamaz. Çünkü verilen destekleme miktarı işletmelerin kuruluş maliyetini karşılayamamaktadır. Ayrıca verilen desteklerin kapsamının daha da genişletilmesi gerekmektedir. Özellikle katma değer yaratan ürünlerin desteklenmesi ve üretilmesi bölge açısından zenginlik gösterebilir.

Tablo 4.16.Yatırım Konularına Göre Hibe Desteği Miktarı (2017)

Yatırım Konuları		**Destek Verilen İller**	**Hibe Desteği Miktarı (En Fazla)**
Hayvansal Üretime Yönelik Destekleme Projeleri Kapsamında;	Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği, Tesis Yapımı Ve Hayvan Alımı,	**81 İL**	**30.000 TL**
	Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği, Tesis Yapımı Ve Hayvan Alımı,		
	Arı Ve Arı Ürünleri Yetiştiriciliği,		
	Kanatlı Yetiştiriciliği Ve Tesis Yapımı,		
	İpekböceği Yetiştiriciliği Ve Tesis Yapımı,		
Bitkisel Üretime Yönelik Destekleme Projeleri Kapsamında;	Kapama Meyve Bahçesi Tesisi		
	Fide, Fidan, İç Ve Dış Mekân Süs Bitkisi Yetiştiriciliği		
	Kontrollü Örtü Altı Yetiştiriciliği		
	Kültür Mantarı Üretimi		
Yöresel Ürünler İle Tıbbi Ve Aromatik Bitki Üretimi, İşlenmesi, Depolanması Ve Paketlenmesine Yönelik Destekleme Projeleri Kapsamında;	Çok Yıllık Tıbbi Ve Aromatik Bitki Üretimi, İşlenmesi, Depolanması Ve Paketlenmesi,		
	Coğrafi İşaretli, Organik Veya İyi Tarım Uygulamalı Bitkisel Ve Hayvansal Üretim,		
	Coğrafi İşareti Olan Gıdaların Üretimi,		

Kaynak: (GTHB, 2017a)

Kırsal alanlarda ticari işletmelerin kurulmasına yönelik olarak da yine Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından desteklemeler verilmektedir. Özellikle kırsal alanlarda yaşayan nüfusun gelirlerin arttırılmasına yönelik olarak ve istihdamın sağlanması amacıyla hayvancılık yatırım destekleri adı altında Kaz ve Hindi

Yetiştiriciliği, Arıcılık, İpekböcekçiliği ve Koç-teke ve Manda yetiştiriciliğine yönelik desteklemeler verilmektedir.

Tarımda ayrıca farklı kurumlar tarafından farklı desteklemelerde bulunmaktadır. Bu anlamda Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu(TKDK) tarafından desteklemelerde verilmektedir. TKDK kapsamında verilen desteklemeler tarımsal işletmelerin fiziki varlıklarına yönelik olarak verilen yatırımlardır. Özellikle süt üreten tarımsal işletmeler, kırmızı ve kanatlı et üreten tarımsal işletmeler ve yumurta üreten tarımsal işletmelere yönelik yaklaşık olarak %60-70 oranında destek oranı verilmektedir. Destekleme bütçesi yatırımın konusuna göre değişmekle birlikte örneğin süt, et ve yumurta sektörleri için en az 20.000 ₤ en fazla ise 1.000.000 ₤ verilmektedir. Bunun yanı sıra TKDK tarım ürünlerinin işlenmesine yönelik olarak ve pazarlanmasıyla ilgili olarak da destekleme vermektedir. Bu destekleme programı kapsamında hibe oranı ise %50 olarak gerçekleşmektedir. Bu desteğin harcamalara yönelik verilen toplam değer ise diğer projelerden daha yüksek olmaktadır. Son olarak TKDK aynı zamanda işletmelerde üretim faaliyetlerinin çeşitlendirilmesine yönelik ve işletmelerin teknoloji düzeylerinin arttırılmasına yönelik olarak desteklemelerde de bulunmaktadır. Burada destek oranı %65 iken en az 5.000 ₤ en fazla 500.000 ₤ vermektedir. Özellikle yenilebilir enerji yatırımlarına ve makine parklarına yönelik yatırımların yapılması ve kırsal turizme yönelik desteklemelerin verilmesi tarımsal girişimciler için ayrı bir bakış açısı sağlamaktadır.

Tarım sektöründe sadece ilgili bakanlık ve kurumlar değil aynı zamanda girişimcilerin sermayederleri olarak da bilinen bankalarda bu konularda da destek vermektedir. Özellikle Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından verilen desteklemelerle birlikte girişimcilerin tarım sektöründe yer almasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca Türkiye'de birçok özel bankada bulunan tarım bankacılığı aracılığıyla da tarımsal girişimciler için finansman ihtiyacı karşılanmaktadır. Bu anlamda hem bankaların hemde kooperatiflerin uygulamış oldukları düşük faizli yatırım ve işletme kredileri tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 4.17. Hayvansal Üretimde 2017 Yılında Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Uygulamaları

Kredi Konuları (Hayvansal Üretim Konuları)		İndirim Oranı (%)		Kredi Üst Limiti(tl)
		Yatırım Dönemi	İşletme Dönemi /Kredisi	
Damızlık süt sığırı yetiştiriciliği	750.000 TL'ye kadar	100	50	12.500.000
	750.001-5.000.000 TL	75	50	
	5.000.001-12.500.000 TL	50	25	
Yaygın hayvansal üretim		75	50	200.000
Damızlık Etçi ve Kombine Sığır yetiştiriciliği	750.000 TL'ye kadar	100	50	12.500.000
	750.001-5.000.000 TL	75	50	
	5.000.001-12.500.000 TL	50	25	
Damızlık Düve Yetiştiriciliği		100	75	7.500.000
Büyükbaş Hayvan	Yetiştiriciliği	50	25	3.000.000
	Besiciliği	50	50	5.000.000
Küçükbaş Hayvan	Yetiştiriciliği	100	75	5.000.000
	Besiciliği	100	50	1.500.000
Arıcılık		50	50	1.500.000
Kanatlı sektörü		50	25	3.000.000
Kanatlı sektörü damızlık yetiştiriciliği		100	100	7.500.000
Hindi Besiciliği		50	75	1.000.000
Su Ürünleri	Su ürünleri yetiştiriciliği	100	50	5.000.000
	Su ürünleri avcılığı	50	50	2.000.000

Kaynak: (GTHB, 2017a)

Tablo 4.18. Bitkisel Üretimde 2017 Yılında Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Uygulamaları

Kredi Konuları (Bitkisel Üretim Konuları)		İndirim Oranı (%)		Kredi Üst Limiti (tl)
		Yatırım Dönemi	İşletme Dönemi /Kredisi	
Kontrollü örtü altı tarımı	750.000 TL'ye kadar	75	50	10.000.000
	750.001-5.000.000 TL	50	25	
	5.000.001-10.000.000 TL	25	25	
Yaygın bitkisel üretim	100.000 TL'ye kadar	50	50	750.000
	100.001- 250.000 TL	25	25	
Çok yıllık yem bitkisi üretimi		100	75	2.500.000
Yurt içi sertifikalı tohum, fide, fidan üretimi		100	100	10.000.000
Yurt içi sertifikalı tohum, fide kullanımı		50	50	1.000.000
Yurt içi sertifikalı fidan kullanımı		50	50	5.000.000
Süs bitkisi üretimi		50	50	2.500.000
Stratejik bitkisel üretim	2.000.000 TL'ye kadar	-	50	3.000.000
	2.000.001-3.000.000 TL	-	25	
Sera Modernizasyonu		100	50	100.000

Kaynak: (GTHB, 2017a)

Tarımsal girişimcilik sadece üretimde bulunmak değil aynı zamanda tarımsal üretime girdi sağlayan veya tarımsal fizibilitelere yönelik yapılan yatırımları da içine

almaktadır. Özellikle sektörde faaliyet gösteren veya gösterecek olan girişimcilerin tarımda yenilik olarak kabul edilen basınçlı sulama sistemleri, lisanslı depoculuk, hassas tarım, yenilenebilir enerji gibi kaynakları üreten, pazarlayan, kullanmasıyla girişimci kişilik özelliklerinin yansıtıldığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.19.Muhtelif Konularda Verilen Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Uygulamalarının Dağılımı (2017)

Kredi Konuları		İndirim Oranı (%)		Kredi Üst Limiti (tl)
		Yatırım Dönemi	İşletme Dönemi /Kredisi	
MUHTELİF KONULAR				
İyi tarım/Organik tarım uygulamaları		50	50	5.000.000
Tarımsal Mekanizasyon(Traktör ayrık)		75	-	1.500.000
Traktör	50.000 tl'ye kadar	50	-	250.000
	50.001-250.000 tl	25	-	
Modern basınçlı sulama		100	-	1.500.000
Arazi alımı		25	25	500.000
Soğuk hava deposu yatırımları		50	25	5.000.000
Lisanslı Depoculuk Yatırımları		75	50	10.000.000

Kaynak: (GTHB, 2017a)

Tablo 4.20.Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin Üretim Konularına Göre Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Uygulamaları (2017)

Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin Üretim Konuları	İndirim Oranı (%)		Kredi Üst Limiti (tl)
	Yatırım Dönemi	İşletme Dönemi /Kredisi	
Damızlık Süt Sığırı Yetiştiriciliği	100	50	7.500.000
Büyükbaş Hayvan Besiciliği	75	50	5.000.000
Küçükbaş Hayvan Besiciliği	100	50	5.000.000
Kontrollü Örtü Altı Tarımı	75	50	7.500.000
Su Ürünleri Avcılığı	50	50	3.000.000
Tarımsal Ürün İşleme, Paketleme, Depolama Tesisi	75	50	5.000.000
Yaş Çay Yaprağı Üretimi	-	50	5.000.000

Kaynak: (GTHB, 2017a)

Konya ilinde bölgesel teşvikler kapsamında birçok alanda desteklemeler verilmektedir. Özellikle entegre hayvancılık yatırımları, gıda ürünleri, su ürünleri, soğuk hava deposu, lisanslı depoculuk ve seracılık anlamında desteklemeler verilmektedir. Verilen bu desteklemelerin girişimciler üzerinde etkisi oldukça yüksektir.

Araştırma bölgesinde dahil olmak üzere bölgesel olarak teşvik kalemleri arasında gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi desteği ve yatırım yeri tahsisi yer almaktadır.

Tablo 4.21. Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörlerin Asgari Yatırım Tutarları(2017)

Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler	Asgari Yatırım Tutarları Veya Kapasiteleri
Entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil) *	1 Milyon TL
Gıda ürünleri ve içecek imalatı**	2 Milyon TL
Su ürünleri yetiştiriciliği (Balık yavrusu ve yumurtası üretimi dahil)	1 Milyon TL
Soğuk hava deposu hizmetleri	1.000 m^2
Lisanslı depoculuk	2 Milyon TL
Seracılık	40 Dekar

Kaynak: (GTHB, 2017a)

Tablo 4.22. 2015 Yılına Kadar Başlatılan Yatırımlar

Destek Unsurları	31.12.2015 Tarihine Kadar Başlanılan Yatırımlar	01.01.2016 Tarihinden İtibaren Başlanılan Yatırımlar
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Tüm Sektörlerdeki Teşvik Belgeli Yatırımlar	
KDV İstisnası	Tüm Sektörlerdeki Teşvik Belgeli Yatırımlar	
Vergi İndirimi		
Yatırıma Katkı Oranı (%)	20	15
Vergi İndirim Oranı (%)	55	40
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği		
Desteğin Uygulama Süresi	3 Yıl	-
Desteğin Sabit Yatırım Tutarına Oranı (%)	15	
Yatırım Yeri Tahsisi	Tüm Sektörlerdeki Teşvik Belgeli Yatırımlar	

Kaynak: (GTHB, 2017a)

Bu destekleme kalemleriyle birlikte KOP kapsamında da tarımsal girişimcilere yönelik destekler verilmeye başlanmıştır. Bu anlamda tarımsal işletmelerin fiziki yatırımlara yönelik %50, hayvan alımlarında ise %80 destek verilmektedir.

Konya ilinde ve araştırma bölgesi olarak seçilen Ereğli ilçesinde gerek ilgili bakanlık tarafından gerek diğer kurumlardan gerekse de diğer ilgili özel kuruluşlardan elde edilen krediler ve hibeler ile birlikte tarımsal girişimcilik faaliyetleri devam etmektedir. Elbette bu desteklerin verilmesi tarımsal girişimcilikte bir sorunun olmadığı anlamına gelmez. Özellikle verilen destek miktarlarının zamanında ödenmemesi, yeterli olmaması ve hibe şartlarının ağırlığı gibi nedenlerden dolayı destekleme politikalarından istenilen verim alınamamıştır. Kalkınma planlarına bağlı olarak ve günümüz koşullarının gerektiği üzere sistemleştirilmiş bir destekleme politikasına her zaman ihtiyaç olmuştur. Bu anlamda hem bakanlığın hem de entegre edilmiş tüm tarım kurumlarının ortak bir çatı

altında birleşmesi ve destekleme politikalarını değiştirmesi gerekmektedir. Üreticiye yönelik daha çok küçük aile işletmecilerine yönelik desteklemelerin verilmesi piyasaları daha olumlu etkileyecektir. Bu kapsamda destekleme verilen ürünlerinde ithalat açığını kapatacak ve katma değer yaratacak özellikte olan ürünlerin olmasına özen gösterilmesi milli gelire de etki edecektir. Bu katma değeri yüksek olan ürünlerden özellikle yağ bitkilerinin üretilmesi tarımda dış ticaret açığının kapatılması konusunda önemli bir adım olacaktır.

5. GİRİŞİMCİLİK

5.1. Girişimciliğin Kavramsal Değerlendirilmesi

5.1.1. Girişim

Girişim kavramı ile ilgili kaynak araştırılması yapıldığında birçok farklı tanımlama ortaya çıkmaktadır. Örneğin OECD'nin kendi sözlüğünde girişim kavramı ilgili 3 tane farklı ifade yer almaktadır. Bu ifadelerden ilki BM'lerin sözlüğünde yer alan ifadede yer alan kavramdır. Bu tanımda yer alan ifadeye göre girişim; kurumsal bir birim ya da kurumsal birimlerin en küçük kombinasyonudur. Girişim, üretim aktivitelerini gerçekleştirebilmesi için gerekli tüm fonksiyonları doğrudan ya da dolaylı olarak kontrol eden bir birimdir. Bir şirket, yarı şirket, kar gütmeyen kuruluş veya tescilli olmayan bir girişim de girişim olarak kabul edilmektedir (Glossaries, 2008).

Avrupa Birliği (AB)'nin kullandığı girişim kavramı OECD'nin kullanmış olduğu bir diğer kavram olup aynı zamanda Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EUROSTAT) tarafından da kullanılan tanımlamadır. Bu tanımda girişim, yasal olarak bir araya gelmiş birimlerin oluşturduğu en küçük kombinasyondur. Bu birim mal ve hizmet üretmek üzere örgütlenmiştir ve başta mevcut kaynakların tahsisi gibi konularda, karar vermede belirli düzeyde otonomiye sahip birimdir. Bir girişim bir ya da daha fazla bölgede birden fazla faaliyeti yerine getirebilir. OECD'nin kullandığı 3.tanım ise ulusal hesaplar sistemine göre yapmış olduğu tanımlamadır. Bu tanıma göre girişim, mal ve hizmet üretimi kapasitesine sahip kurumsal bir birim olarak tanımlamaktadır. Girişim bir şirket, tüzel kişilik, kar amacı gütmeyen bir kuruluş veya tescilli olmayan bir şirket olabilir.

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere her kurum girişim ifadesini kendine göre yorumlayıp literatüre katkıda bulunmuştur. Bu anlamda girişim kavramının altyapısının oluşturulması ve kavrama bütüncül yaklaşılması önemli olmaktadır. Çünkü girişim kavramı uluslararası piyasalarda her türlü yasal, ekonomik ve sosyal özelliklere sahip işletmeler olarak bilinmektedirler. İfade karmaşıklığının yaşanması da bu girişimleri etkilemektedir. Örneğin bir ülkede girişim diye kabul edilen bir işletmenin bir başka ülkede veya uluslararası piyasada girişim olarak kabul edilmemesi işletmeleri etkilemektedir. Elbette işletme kavramı ve girişim kavramı arasında benzerlikler bulunmasına karşı farklılıkların kesin ve net çizgide olması bu konuyu önemli kılmaktadır. Her bir girişim işletmeyken her işletmenin bir girişim olmadığı gerçeğini

bilmek gerekmektedir. İşletme ile girişimlerin ortak paydada hareket ettikleri husus ise topluma faydalı mal/hizmet üretmek olarak bilinmektedir. Bununla birlikte literatürde işletme ve girişimin çoğu kez eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir (Sabuncuoğlu ve Tokol, 2001). Girişim ile işletme arasında temel farklılıklar ise sermaye yaratma miktarı, sermaye yaratma hızı, risk ve yenilik olarak ifade edilebilir. Sermaye yaratma miktarı ve hızı girişimlerde daha yüksek olurken işletmelerde bu miktar ve hız daha düşüktür. Risk ise burada belirleyici unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü ortaya çıkan fırsatların riski büyük olmalıdır. Aksi halde, kesin kazancın yüksek olmasından dolayı işletmelerin bu alanda teşvik edilmesi pek çok girişimcinin bu fikri benimsemesine ve yaygınlaştırmasına neden olmaktadır. Bu durumda bu fırsatın girişim için bir değeri kalmamaktadır. Son olarak girişim ile işletmeyi birbirinden ayıran diğer bir unsur ise yeniliktir. Girişimler bir işletmenin gösterebileceğinin ötesinde önemli bir yenilik içerirler. Bu yenilik, sermaye miktarında zenginlik yaratmada rekabet avantajı sağlamaktadır. Yenilik, ürün veya hizmetin kendisinden veya onu sunmak için kullanılan iş süreçlerinde olabilmektedir.

5.1.2. Girişimci ve Benzer Kavramlar

Müteşebbis (girişimci) ifadesi Arapça kökenli olarak şebs kelimesinden türemiştir (Durak, 2011). Bu ifadenin kökeni incelendiğinde yapışmak ve tutunmak anlamına geldiği görünmektedir. Birçok tanımı bulunmasıyla birlikte girişimci ifadesi kendi kararlarını alabilen kendi inisiyatifini kullanarak riskleri alabilen ve üretim faktörlerini organize eden bir kişi olarak tanımlanabilir. Yabancı kaynaklarda girişimcilik kavramının üstlenmek anlamına geldiği bilinmektedir. Bu ifadenin neticesinde girişimci kişi bir işletmeyi kuran veya revize eden, üretim faktörlerini organize eden, fırsatları gözetleyen ve fırsatların bir getirisi olarak risk ve belirsizlikleri üstlenen kişi olarak tanımlanabilir (Arıkan, 2004). Bu anlamda girişimci geniş anlamıyla her türlü riski alan ve yenilik yapan kişi olarak tanımlanabilmektedir.

Girişimci birçok farklı ekonomist tarafından farklı tanımları yapılmasına rağmen bu tanımların en büyük ortak özellikleri risk üstlenmesi olarak görülmektedir. Girişimci ilk kez Fransız iktisatçı Richard Cantillon tarafından tanımlanmıştır. Tanıma göre girişimci; henüz kesinleşmemiş bir fiyatla satmak üzere üretim girdilerini ve hizmetlerini bugünden satın alan ve üreten kişidir (İyicil, 2006). Müftüoğlu ve Durukan (2004),ise girişimciyi, üretim faaliyetleri boyunca riskleri üstlenen ve ortaya çıkan fırsatlar ile

birlikte yenilikleri gerçekleştirmeyi isteyen kişi olarak tanımlamıştır. Ünlü ekonomistlerden olan Schumpeter ise girişimciyi, yenilik peşinde olan ve yenilikleri kullanabilen bir zihniyet olarak ifade etmektedir. Genel olarak girişimci, üretim faktörlerini bir araya getirip organize eden, yenilikçi zihniyete sahip, her türlü riski alabilen, fırsatları görüp yorumlayabilen ve fikir üretip bu fikirleri hayata geçirebilen bir kişi olarak tanımlanabilmektedir.

Türkiye'de girişimci kavramı incelendiğinde, TÜSİAD girişimciyi, "mevcut olan mal ve hizmet üretimini en iyi şekilde üreten, sahip olduğu yeteneklerine ilaveten aklını da ortaya koyan, üretim kaynaklarını verimli bir şekilde organize eden, planlayan, riskleri alabilen ve yenilikçi bir birey" olarak tanımlamaktadır. Tanımdan anlaşılacağı üzere girişimci sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal ve kültürel olarak da yeteneklere sahip olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Girişim fikri insanların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi konusunda ortaya çıkmış ve bugün ki hali ile birlikte toplumların ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri üretmişlerdir. 21.yy'ın getirmiş olduğu yeniliklerle birlikte sadece mal ve hizmet üretmek değil aynı zamanda bu ürünlerin depolanması, nakliye edilmesi, pazarlanması ve çıktı olarak kullanılması da girişimci faaliyetlerin içerisinde yer alabilmektedir. Bu anlamda mal ve hizmetlerin elde edilebilmesi amacıyla gösterilen her çaba önemlidir. Gösterilen bu çabalar neticesinde üretim denilen kavram ortaya çıkmıştır. Üretim amacıyla işletmelerin faaliyet gösterebilmeleri ise ancak bazı faktörlerin bir araya gelmesiyle gerçekleşecektir. Bu üretim faktörlerinin organize edilmiş haliyle bir araya getirilmesi ile birlikte işletmenin kurulması sağlanmış olacaktır. İşletmenin kurulmasıyla birlikte hangi ürünlerin nasıl, ne kadar, ne zaman, kimler için üretileceği gibi soruların cevabına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kararların verilmesinde ise üretim faktörlerini bir araya getiren, kar amacı olan ve üretim riskleri ve belirsizlikleri üstlenen kişi yani girişimci etkili olmaktadır.

Toplumun birçok kesiminde girişimci ile bazı kavramların aynı anlamda kullanıldıkları bilinmektedir. Öncellikle yönetici, sermayedar ve işveren kavramları üzerinde durulması gerekmektedir. Yönetici, işletmedeki bir anlamda idareci görevi üstlenmektedir. Yönetici girişimci adına işletmeyi yönetmektedir. Aralarından en büyük fark ise üretim faaliyetleri boyunca ortaya çıkan fırsatları yöneticinin görememesi ve riski üstlenememesidir. Sermayedar kavramı ise üretim boyunca gerekli olan üretim araçlarını

ifade etmektedir. Son olarak girişimci ile işveren kavramları da toplumda karıştırılmaktadır. İşveren bir girişimci olabileceği gibi aynı zamanda yönetici, sermayedar veya daha farklı bir pozisyonda bulunan bir kişi olabilmektedir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004). Kısacası girişimci kişi yönetici, sermayedar ve işveren pozisyonlarının hepsini kapsarken bu kavramların her biri özelde girişimci ifadesinden farklı anlam ifade etmektedir.

5.1.3. Girişimcilik

Genel olarak bakıldığında girişimciliğin tanımı ile farklı ifadeler mevcuttur. Her disiplin girişimcilik faktörünü farklı tanımlamış ve incelemiştir. Girişimcilik bu anlamıyla, hem kendisiyle hem toplumsal sorumluluğun getirmiş olduğu görevler ile birlikte hem de girişimin bulunduğu sektörde sosyal, ekonomik ve kültürel çevreyle ilişkilidir (İrmiş ve ark., 2010).

Girişimcilik farklı disiplinlerde farklı anlamlara sahip olmasına karşı genel olarak, bireyin üretim faktörlerini bir araya getirme ve üretim araçlarını örgütleme, fırsatlardan yararlanma ve üretim riskini göze alma süreçleri olarak tanımlanmaktadır (Tosunoğlu, 2003).

Son dönemlerde gelişen teknoloji ve yeniliklerle birlikte girişimcilik dönemin ekonomik, sosyal ve kültürel çevre anlamında önemli bir güç haline gelmiştir. Bu girişimcilik faaliyetlerinin gelişmesiyle birlikte ülkeler ekonomilerini buna göre şekillendirmeye başlamışlardır. Üretim alanında ve üretim teknolojisinde gelişme ile birlikte girişimcilikle ilgili temel unsurların doğru bir şekilde anlaşılması ile dünyayı bu alanda geri dönüşümünü şekillendirecektir.

Girişimciliğin temelinde üretim faktörlerini bir araya getirme, fırsatları gözlemleyerek değerlendirmek ve üretim faaliyetleri ile ilgili olarak risk alabilme gücü yer almaktadır. Bu temel unsurların oluşmasında etkin rol oynayan girişimci ile bu temel unsurlar arasında ilişki çok yüksektir. Bu ilişkinin oluşması işletmenin kurulması ve sürdürülebilirliği açısından da önemlidir.

Girişimcilik sadece yeni bir işletme kurmak diye ifade etmek yanlış olacaktır. Aynı zamanda bir işletmenin revize edilmesi, modernizasyon faaliyetlerin gerçekleştirmesi, üretim hacminin arttırılması veya farklı bir üretim faaliyetine geçiş

yapması gibi birçok alanda girişimcilik faaliyetleri görülebilmektedir. Bu anlamda mevcut bir işinin yenilenmesi, geliştirilmesi ve yeni bir sektöre geçiş yapılması da girişimciliği ifade etmektedir.

Girişimcilikte risk ve belirsizlik bileşenlerinin yanı sıra yenilik yani inovasyon kavramı da çok önemli yer tutmaktadır. Girişimci daha önceden de ifade edildiği üzere yenilik yöntemlerini uygulayan kişi olarak bilinmektedir. Girişimci kişinin uygulayacağı yenilik kavramı ise her türlü yeni üretim tekniğini, pazar imkânlarını, hammadde kaynağını ve organizasyonu içermektedir. Bu sektörler arasında yenilik kavramı farklılık göstermesine rağmen girişimciliği oluşturan bir bileşen olarak ifade edilmektedir.

Küresel ekonomide işletmelerin rekabet ortamında sürdürülebilir olmaları için ürün ve hizmetlerle birlikte üretim faktörlerini sürekli olarak yenilemeleri gerekmektedir. İnovasyon, yeni fikirleri değer yaratan çıktılara dönüştürme sürecidir (Ataseven, 2014). Bu süreç boyunca yeni yada revize edilmiş ürün ve hizmetler yeni düşüncelerden çıkmaktadır. Bu anlamda işletmelerin rekabet edebilmeleri amacıyla bu yeni fikirlerin ve sonuçların tekrar değerlendirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu sayede doğacak yeni fikirler ile birlikte yeni inovasyon faaliyetleri ortaya çıkacaktır. Yenilik ya da inovasyon kavramı aslında bir buluş değildir. Yenilik mevcut bir üründe farklı bir yaklaşımla yeni ürün veya hizmet oluşturma olarak ifade edilebilir. Yani buluşların sonuçlarından yararlanılabilir. Burada önemli olan ise, yapılacak olan yeniliğin ekonomik getirisi olan, henüz yapılmamış, bilinmeyen ve topluma fayda sağlayacak bir ürün veya hizmet üretmektedir. Örneğin, Elektrikli süpürge J. Murray Spengler tarafından bulunmuş olsa da ticarileştirilmesini ve satışını W.H. Hoover adlı bir deri yapımcısı gerçekleştirmiştir. Bunun için de Spengler adı değil, Hoover adı dünya çapında bilinmiş ve yayılmıştır. Bu anlamda inovasyonun büyüklüğü ile yaratacağı etki aynı olmayabilir. Mevcut ürünlerde ve hizmetlerde küçük revizeler ile birlikte büyük inovasyonlar ortaya çıkabilmektedir. Bu noktada önemli olan nokta ise yenilik sürecinde girişimcinin mevcut olanı nasıl daha iyi değerlendirebileceğini bilmesinde ortaya çıkmaktadır. İşletmenin tüm üretim kaynaklarını nasıl kullanabilmesi, kapasitesini nasıl arttırabilmesini bilmesi ile birlikte farklı düşünmek bir girişimciyi başarılı bir inovasyon gerçekleştirmesini sağlayabilmektedir.

İşletmelerin sürdürülebilir olarak devam edebilmeleri için hedef kitlenin isteklerini dikkat etmeleri gerekmektedir. Hedef kitlenin istekleri göz önünde

bulundurulmalı ve ona göre organizasyon yapılmalıdır. Nitekim tercih edilmek için ürünlere farklı özellikler eklenmeli ve inovasyon faaliyetlerine önem gösterilmelidir. Elbette bu inovasyon faaliyetleri işletmelerin her daim yüksek kar marji kazanmasını sağlayamayabilir. Çünkü değişen ve gelişen teknolojiler ile birlikte, değişen müşteri talepleri ve diğer işletmelerin taklit etme becerilerinin yüksek olması tek bir inovasyonla işletmelerin sürdürülebilirliği tehlike altına girmektedir. Bu anlamda inovasyonda da süreklilik arz etmek önemli olmaktadır.

Girişimciliğin bir diğer bileşeni olan risk ise toplumdaki risk anlayışından farklı olarak tanımlanmaktadır. Toplumdaki risk anlayışı ya hep ya hiç mantığı olurken, girişimcilikte ki risk anlayışıyla uyuşmamaktadır. Bu anlamda girişimcilikte risk için bazı şartların meydana gelmesi gerekmektedir. Özellikle ortaya çıkacak olan riskin ne zaman olacağı konusunda girişimcilerin görüşleri olması gerekmektedir. Ayrıca oluşacak şartların iş fikri, işletmenin zamanlaması, planlaması, üretim faktörlerinin organize edilmesi gibi farklı etmenlere bağlıdır. Bu anlamda bu süreçte ortaya çıkacak olan risklerin hesaplanması ve olası getiriler ile birlikte kayıplarında incelenmesi girişimcilikte risk anlayışını ortaya koymaktadır.

Risk bileşenin yanında aynı zamanda belirsiz ifadesi de kullanılmaktadır. Oysa ki belirsizlik ile riskin ayrımının yapılması gerekmektedir. Her belirsizlik bir risk iken her riskin bir belirsiz olmadığı bilinmektedir. Özellikle buradaki ayrım noktası işletmenin sürdürülebilirliği açısından koyduğu hedefte yola çıkan zorluklarla etkileşim düzeyidir (Ataseven, 2014).

5.1.4. Girişimcilerin Özellikleri

Girişimciliğin temelinde aslında bilinmezlik yatmaktadır. Girişimcilik, gelecekte olacak olan risklere karşı korunmak ve bu risklere karşı önlem almak amacıyla mücadele etmektir (Alada, 2001; Arıkan, 2016). Girişimci kişinin belki de en önemli özelliği riski üstlenmesidir. Elbette bu kişiler risk ve belirsizlik durumları altında çok önemli kararlar vermekte ve bu durum onların özelliklerini ortaya koymaktadır.

Girişimci, mevcut faaliyetler boyunca ortaya çıkan riskleri alan, fırsatları gözetleyen, hayalci olan ve gerekli koşullar oluştuğunda fırsatları değerlendirip yeni bir mal veya hizmet üreten kişi olarak bilinmektedir.

Girişimci kişinin özellikleri arasında birçok çalışmada ortak özelliklere değinilmiştir(Çetindamar, 2002; Tekin, 2005; Scarborough, 2014; Arıkan, 2016). Bu özellikler arasında belki de en önemlisi risk alma eğilimi karşımıza çıkmaktadır. Girişimciler ile işletmeciler arasında farkı da ortaya koyan bu eğilim girişimci kişilerde daha yüksektir. Ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda risk alma, girişimciliğin önemli bir parçasıdır. Risk alma eğiliminin yüksek olmasına bağlı olarak belirsizliğe olan toleransları da yüksektir. Bu durumda girişimciler diğer bireylere göre daha cesaretli davranırlar ve risk alarak işini devam ettirirler. Girişimci kişilerin bir diğer önemli özelliği ise yenilikçi olmalarında yatmaktadır. Girişimciliğin aynı zamanda odak noktası olan ve girişimcinin karakteristik özelliği olan yenilikçi olma işletmelerin sürdürülebilirliği açısından çok önemlidir. Girişimci bireyler aynı zamanda kendi işlerinde sorumlu olmayı ve kendi yaşamlarını kontrol etmeyi kabiliyetine sahip olmaları gerekmektedir.

Bir girişimcinin her şeyden önce kendisine inanması gerekmektedir. Bu durumda kişinin belirlediği hedeflere ulaşması daha kolay olacaktır. Çünkü inanmak başarmanın yarısı sayılır. Girişimci bireylerin inançlarının yanı sıra aynı zamanda yüksek enerjiye sahip olmaları gerekmektedir. Bu sayede her türlü fırsatları gözeterek yeni bir işe başlayabilirler veya uzun çalışma saatlerinde tempoya uyum sağlayabilirler. Girişimciler son olarak çok yönlü düşünmeye ve iş bitiriciliğe sahip olmaları gerekmektedir.

Literatürde başarılı bir girişimciyi diğer bireylerden ayıran özellikler sıralanmıştır. Girişimciler kişilik özellikleri olarak incelendiğinde sorumluluk sahibi olan, inisiyatif alabilen, azimli, teknik bilgiye sahip olan, hayalperest olabilen, çok yönlü düşünebilen, iletişim kurma yeteneğinin olması, üretken olabilmesi, özgüveni yüksek, fırsatları görebilen ve organizasyon yeteneği yüksek gibi yeteneklere sahip olmaları gerekmektedir.

Girişimci bireylerin başarıya ulaşabilmeleri için, çevre uyumlarına dikkat etmeleri gerekmektedir. Toplumsal yapı girişimciler için en önemli üretim kaynakları içerisinde yer almaktadır. Çünkü girişimci kişi ürettiği mal veya hizmetin toplumun yani hedef kitlenin istekleri doğrultusunda işleyecektir. Bu anlamda toplumsal kaygı girişimciler açısından rekabetçi bir piyasada en önemli teşvik edici güç olarak var olmaktadır. Toplumsal ilişkilerin etkin bir şekilde kullanılması hem rekabet seviyesini yükseltecek

hem de girişimcinin hareket alanını genişletip yeni fırsatlara ulaşmasını sağlayacaktır. Bu durumda girişimcinin başarılı olması kaçınılmaz olacaktır.

Başarılı bir girişimcinin sahip olduğu özellikler ve ağırlığı tabloda verilmiştir.

Tablo 5.1.Başarılı Girişimcilerin Sahip Olması Gereken Özellikler

Özellik %	%
Risk Alabilme	14,80
Özgüven	9,80
Yaratıcılık	9,70
Liderlik	7,80
İletişim Becerileri	7,60
Organizasyon / Planlama	7,60
İkna Kabiliyeti	7,10
Doğru Ekibi Kurma	5,90
İnisiyatif Alabilme	5,70
Yöneticilik Becerileri	4,90
Kişisel Bağlantılar	4,60
Finans Bilgisi	4,30
Yeterli Sermaye	4,00
Sonuç Odaklılık	3,10
Profesyonel İş Deneyimi	3,10

Kaynak: (Arıkan, 2013)

YORUM YAP?

5.2. Girişimciliğin Önemi

Girişimciliğin önemi girişimcilerin yönetsel kabiliyetlerinin belirlenmesine ve geliştirilmesine yardımcı olması gerçeğidir. Bir girişimci bir problem üzerinde çalışması, alternatiflerini tanımlaması, alternatif maliyet ve fayda etkileri açısından karşılaştırması ve nihayetinde en iyi alternatifi seçmesi gerekmektedir.

Girişimcilik, girişimcilerin fiziksel, beşeri ve finansal kaynakları bir araya getirip koordine etmelerinde örgütlerin oluşturulmasına ve onları yönetsel becerilerle hedeflere ulaştırmaya yönlendirir.

Üretken organizasyonlar oluşturarak girişimcilik, insanlara daha yüksek yaşam standartlarına yol açan topluma sunulan çok çeşitli mal ve hizmetlerin yapılmasına yardımcı olur.

Lüks araçlar, bilgisayarlar, cep telefonları ve alışveriş merkezlerinin hızlı büyümesi insanların yükselen yaşam standartlarına işaret etmekte ve tüm bunlar girişimcilerin gayretlerinden kaynaklanmaktadır.

Girişimcilik, yenilikçi fikirlerin yaratılması ve kullanılması, verilen kaynaklardan elde edilen verilerin en üst düzeye çıkarılması, yönetim becerilerinin geliştirilmesi vb. içermektedir ve bu faktörlerin hepsi bir ülkenin ekonomik kalkınması için çok önemlidir.

Girişimciliğin son yıllarda artan öneminin bir diğer sebebi ise istihdam sorunu için çözüm önerisi olarak gösterilmesidir. Özellikle gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerde girişimci yeteneklerine sahip bireylerin az olması toplumların geri kalmasına ve kalkınmanın geç gerçekleşmesine neden olmaktadır. Özellikle bir ülkenin gelişmesi ve kalkınması sahip olduğu girişimcilerin oluşturdukları ekonomik değerlere bağlı olduğu gerçeği bugünün dünyasında kabul edilmiş bir durumdur. Ayrıca değişen rekabet şartları ve ekonomik yapı ile birlikte girişimciliği yeni dünya düzeninde önemli rol oynadığı ve bu alanda da yaşanan teorik gelişmelerin sonucu girişimciliğin kabulünün artması girişimciliğin önemini ortaya koymaktadır.

Girişimcilik genel olarak değerlendirildiğinde toplumsal yapının değişmesinde önemli bir yer almıştır. Girişimcilik faaliyetleri neticesinde dinamik bir süreç meydana gelmiş ve toplum içerisinde farklı sınıflamalar meydana getirmiştir. Girişimcilik, bu anlamda iktisadi olduğu kadar toplumsal ve kültürel anlamda da topluma yön veren, toplumu etkileyen ve toplum içerisinde belirleyici bir taraf olarak yer almaktadır.

5.3. Girişimciliğin Sınıflandırılması

Girişimcilik kavramı uzun yıllardır üzerinde tartışılan bir konu haline gelmiştir. Nitekim girişimcilik kavramı da bu anlamda farklı kavramlar ile tanımlamaları yapılmıştır. Girişimcilerin özellikleri itibariyle heterojen bir yapıya sahip olmaları neticesinde girişimcileri sınıflandırmak zordur. Farklı bakış açılarının yanında literatürde kullanılan en yaygın yöntemlerinden birisi de girişimciliği işin mülkiyetine göre, niteliğine göre ve büyüklüğüne göre sınıflandırmaktadır. Bu çalışma kapsamında bu sınıflandırmaya ek olarak iş türüne göre de girişimcilik sınıflandırılmıştır. Çünkü tarımsal girişimcilik bir üretim faaliyeti olarak gerçekleştirilmekte ve dolayısıyla tarımsal girişimciliği yapılan işin türüne göre sınıflandırmak daha uygun olacaktır.

5.3.1. Mülkiyetine Göre Girişimciler

Girişimciler işin mülkiyetine göre özel girişimcilik, kamu girişimciliği ve karma girişimcilikten oluştuğu bilinmektedir. Kamu girişimcisi devletin bütçesi, siyasi kararlarının altında ve diğer kurumlarla işbirliği içerisinde girişim kuran bireylerdir. Kamu girişimcileri daha çok hazır olan kaynakları olan girişimcilerdir. Bu bakımdan siyasi otoritenin vermiş olduğu yetki ve sınırlıklar altında bu girişimciler faaliyetlerini sürdürebilmektedir. Özellikle Türkiye'de faaliyet gösteren tarımsal kooperatifler veya TİGEM kuruluşlar bu konuda iyi bir örnektir. Özel girişimcilik, mülkiyetinde bulunan kaynaklarla veya dışarıdan temin edilen sermaye ile girişimde bulunan üreticileri ifade etmektedir. Özel girişimcilik birçok literatürde piyasa ekonomisi içindeki girişimciler olarak da bilinmektedir. Nitekim piyasada bulunan girişimciler sınıflandırıldığında ortaya 3 sınıf çıkmaktadır. Esnaf girişimci, fırsat girişimci ve yaratıcı girişimci bileşenleri özel girişimciliği oluşturmaktadır. Esnaf girişimciler genellikle eğitim seviyeleri düşük, işçilik tecrübeleri olan, işletme yönetim bilgisine sahip olmayan ve finansal kaynakları sınırlı olan girişimcilerdir. Türkiye'de bu tarz işletmelere örnek olarak gübre ve ilaç bayileri verilebilmektedir.

Fırsat girişimciliği ise pazardaki fırsatları görebilmeyi ve fırsatları değerlendirmeyi içermektedir. Özellikle bu fırsatları yönlendirerek kaynaklarını etkin kullanılması yeteneğine sahip olmasını ifade etmektedir. Fırsat girişimciliği mevcut kaynaklardan maksimum verimi almayı hedeflemektedir. Çünkü rekabetin getirmiş olduğu şartlar gereği işletmelerin yenilik, verimlilik ve kalite gibi faktörlere daha fazla uyum sağlamaları gerekmektedir. Bu uyumun sağlanmasında fırsat girişimciliği önemli bir yer tutmaktadır. Fırsat girişimcilerde olması gereken özellikler olarak önemli bir eğitim alması, işletme yönetim sistemlerine hâkim olması, finansal kaynaklarını etkili kullanması yer almaktadır.

Yaratıcı girişimcilikte ise girişimciliğin asıl içeriği yer almaktadır. Çünkü yaratıcı girişimcilik, her türlü şartlar altında işletmenin üretim faktörlerini verimli kullanmayı, işletmede üretim organizasyonunu sağlamayı ve pazar değerlendirmeleri kapsamında sonuç almayı içermektedir. Özellikle işletmede üretilecek olan ürünün veya hizmetin hangi şartlardan ne kadar, nasıl, ne zaman ve kimin için üretileceğini ve piyasaya nasıl sunulacağını yaratıcı girişimci karar vermektedir. Ayrıca piyasada olmayan bir ürünü

tüketicilerin tercihine sunulması yaratıcı girişimciyi diğerlerinden ayıran en büyük unsurlardan birisidir.

Karma girişimciler ise her iki kaynaktan da yararlanılıp mal veya hizmet üretiminde bulunan girişimcilerdir. Sermayelerinin bir kısmı devlete bir kısmı da özel sektöre ait olan girişimcilerdir.

5.3.2. Büyüklük Açısından Girişimciler

Büyüklük açısından girişimciler büyük, orta ve küçük ile saf girişimcilerden oluşmaktadır. Büyük girişimciler girişimcilik özelliklerinin birçoğunu kendinde toplamaktadır. Bununla birlikte büyük girişimciler kurumsallaşmayı tamamlamış, gelişmeleri takip eden, yenilikçi olan, riskleri alabilen, üretim faktörlerini organize edebilen, planlı ve stratejik hareket edebilen ve hedefleri olan girişimcilerdir. Küçük ve orta girişimciler ise Türkiye'de KOBİ diye tabir edilen işletmelerdir. Bu işletmelerde girişimci kişi ile çoğu zaman yönetici kişiler aynı olmaktadır. Bu anlamda kurumsallaşma tam anlamıyla sağlanamamıştır. Orta ölçekli işletmeler ile küçük ölçekli işletmeler arasında elbette bir farklılık mevcuttur. Bu farklılık ise orta ölçekli işletmelerin rekabeti sağlayabilmek adına teknolojiyi kullanmalarından kaynaklanmaktadır. Küçük ölçekli işletmelerde bu durum pek rastlanır bir olay değildir. Çünkü küçük ölçekli işletmeler risk üretimi engelleyecek önemli bir faktördür. Bu ölçekte faaliyet gösteren işletmelerin sahip oldukları sermaye yapıları incelendiğinde risklere karşı strateji oluşturamadıkları bilinmektedir. Türkiye'de bu kapsamda özellikle bu ölçekte yer alan işletmelere yönelik desteklemeler verilmektedir. KOBİ kapsamında verilen desteklerin tarım işletmelerini kapsamaması yani tarımsal KOBİ kavramının oluşmaması sektörü olumsuz etkilemektedir. Bilindiği gibi tarım işletmeleri finansmana üretim dönemlerinde ihtiyaç duymaktadırlar. Bu kapsamda üreticiler yüksek faizli banka kredilerinden elde ettikleri kaynaklarla işletmelerde üretim faaliyetlerine devam etmekte ve karlılık düşmektedir.

Saf girişimci ise, üretimde kullanılacak kaynakların hiçbirine ücret ödemeden ya da sözleşmeli olarak üretim yapılmasına dayanmaktadır. Buradaki sözleşmeli üretimden bahsedilen durum işletmeyi bir bütün olarak değerlendirildiğinde üretim faaliyetini gerçekleştirirken hiçbir üretim faktörüne ücret ödemeden sadece sözleşme yaparak üretim organizasyonlarını sağlamaktır. Bu girişimciler sahip oldukları girişimci özellikleriyle birlikte üretim faaliyetinden doğacak riskleri üstlenirler ama üretim faktörlerin sahip

değildirler. Örneğin bir tarım işletmesinde üretim faaliyetine başlarken kullanılacak olan arazi, işletme ve alet makine kullanımı için kira, kullanacağı dış kaynaklı sermaye unsurlarına yönelik faiz, sözleşmeli işgücüne karşı ve tarımsal girdilere karşı ücret ödenmesi durumunda bu girişimciler saf girişimci olarak ifade edilmektedir.

5.3.3. Niteliklerine Göre Girişimciler

Girişimciler niteliklerine göre orijinal girişimcilik, yenilikçi girişimcilik, tepkisel girişimcilik, girişimci girişimcilik, iç girişimcilik, kurumsal girişimcilik, teknik girişimcilik, profesyonel girişimcilik, çevreci girişimcilik, dinamik girişimcilik ve olağan girişimcilik olarak sınıflandırılmaktadır.

Orijinal girişimcilik, bireyin ilk defa girişimde bulunmasını ifade etmektedir. Girişimci kişi kendi kişisel özellikleri ile birlikte birey olarak girişimde bulunmaları ve risk alarak üretime katılmaları bu tür girişimciliğin önemli tarafıdır. Orijinal girişimcilikte önemli olan yapılan girişim faaliyetinin ilk defa ve girişim konusunun bireyin kendine özgü olmasıdır.

Yenilikçi girişimcilik, üretim faaliyetleri sırasında veya öncesinde en iyi fırsatın yakalanması, risklerin üstlenmesi ve işletmelerde üretim faaliyetleri için çaba göstermesi olarak ifade edilebilmektedir. Burada önemli olan kişinin yenilikçi ve vizyon sahibi olmasıdır (Özkul, 2008).

Tepkisel Girişimcilik ise, piyasada faaliyet gösteren girişimcilerden etkilenerek üretim faaliyetlerini belirleyen girişimcilik türüdür. Özellikle bu tür girişimciler çevreden gelen tepkilere karşı refleksleri güçlü olmaktadır. Diğer işletmeleri takip eden bu tür girişimciler rekabet üstünlüğü sağlayamamaktadır (Damar, 2015).

Girişimci girişimciliği, daha önce girişim kurmuş tecrübeli bireylerin fırsat gördükleri alanlarda yeni girişimcileri desteklemeleri, birlikte iş yapmaları ve bu kültürün yaygınlaşmasını sağlaması olarak ifade edilebilmektedir. Bu tür girişimcilik piyasadaki küçük girişimcilerin sektörde rekabet güçlerini yükseltmektedir. Bu sayede rekabet sağlanacak ve daha kaliteli mal veya hizmet üretimi sağlanacaktır. Ayrıca bu girişimciler küçük ölçekli işletmeleri fiziki olarak tamamıyla satın alınıp yeni kurulmuş firmaların sürdürülebilirliğini ve büyümesine yardımcı olmaktadır (Özkul, 2008).

İç girişimciliğin temelinde yenilik ve etkinlik yer almaktadır. Bu tür girişimcilikte girişim kavramı firmanın veya örgütün içine doğru yani bireyler arasında dağılmaktadır. İç girişimcilik, bir başka girişimciliğin içerisinde diğer bireyler tarafından geliştirilen fikirlerin, yeniliklerin veya etkinliklerin sürece dahil olmasıyla ifade edilmektedir. Burada önemli olan kendi kişisel becerilerini ve yeteneklerini kanıtlayan bireylerin mevcut girişimde farklı bir üretim organizasyonunu istemesidir. Girişim ilk kurulduktan sonra mevcut ekip ile girişimci arasında uyumlu bir ilişki olması halinde işletmenin büyümesi kaçınılmazdır. Bunun yanında ekip içerisinden girişimci ruhuna sahip bireylerin sahip oldukları kendi yeteneklerinin farkına varmaları sonucunda bir süre sonra işletme içerisinde tatmin düzeyleri düşmektedir. Bu kapsamda bu bireyler ya girişime ortak olurlar veya girişimden ayrılarak yeni girişimler kurmayı hedeflemektedirler. Özellikle birçok büyük şirket kendi yarattıkları iç girişimciler nedeniyle krize girip iflas etmek zorunda kalmışlardır(Öztürk, 2016).

Kurumsal girişimcilik olağanüstü durumlar neticesinde ortaya çıkmış bir girişimcilik türüdür. Bu olağanüstü durumlar ise dünyadaki yaşanan ekonomik krizler ve buna bağlı olarak savaşlardır. Bugün dünyada serbest piyasa ekonomisinin getirmiş olduğu bir rahatlıkla insanlar şirket kurabilmekte ve bu şirketleri büyütebilmektedirler. Bu noktada özellikle küçük işletmelerin büyümesi konusunda krizler ortaya çıkmaktadır. Küçük işletmelerin büyümesi için yeni ürün veya hizmet oluşturması gerekmektedir. Bu süreçte büyük işletmelerin önemi ortaya çıkmaktadır. Büyük işletmeler KOBİ olarak da ifade edilen bu işletmeleri organize eden bir üst işletme olarak ortaya çıkmaktadırlar. Büyük işletmelerin küçük işletmeleri ürün ve süreç yeniliği ile pazar geliştirme faaliyetlerinde yardımcı olmalarıyla birlikte hem milli ekonomiye katma değer sağlayacak hem de pazara yeni girecek olan girişimcileri teşvik edecektir. Ayrıca kurumsal girişimcilik ile girişimin kurumsallaşması aynı anlamda kullanılan kavramlar olmamaktadırlar. Bir girişimin kurumsallaşması onu kuran girişimcinin yönetimde yer alsa bile işletmenin yönetimini profesyonel kişilere bırakmasını ifade etmektedir.

Teknik girişimcilik adından da anlaşılacağı üzere işletmedeki yenilik ve teknoloji içine alan bir girişimcilik türüdür. Teknik girişimcilik özellikle yenilik, teknoloji, Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesini kapsamaktadır. Bu girişimcilik türünde bilgi ve deneyimin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu özelliklere sahip olan girişimcilerin projeleri desteklenmelidir (Öztürk, 2016). Bir ülkede teknik girişimciliğin önemi ürettiği mal veya

hizmetlerin yaratmış olduğu katma değer ile ölçülebilmektedir. Nitekim gelişmiş ülkelerde yeniliklere, teknolojiye ve Ar-Ge'ye ayrılan pay diğer ülkelere göre daha yüksek olmakta ve bu ülkelerde kurulan işletmelerin sürdürülebilirliği daha fazla olmaktadır. Gelişmiş ülkelerin GSYH içindeki Ar-Ge paylarına bakıldığında İsrail'in %4,21 olarak belirlemiş olup bu oran Güney Kore'de %4,15 ve İsviçre'de %3,62 olarak belirtilmektedir. Bu oran Türkiye'de ise %1,01 olarak görülmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde bu oranın yükselmesine bağlı olarak girişimci sayıları yükselmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ise girişimciliğin yeteri kadar desteklenmemesi neticesinde girişimci sayılarında azalmalar meydana gelmektedir. Çünkü girişimlerin birçoğu finansman kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır.

Profesyonel Girişimcilik veya girişimciliğin kurumsallaşması olarak da bilinen bu girişimcilik türünde girişimi kuran kişilerin görevden ayrılması veya yönetimi profesyonel kişilere bırakması olarak ifade edilebilir. Bu durumun önemi özellikle kriz dönemlerinde ortaya çıkmış ve girişimciler işletmelerinde ekonomik kaybın önüne geçebilmeleri amacıyla aktif, deneyimli, girişimci kişilik ve beceri özelliklerine sahip kişilerin yönetime gelmesini hedeflemişlerdir. Bu amaçla birlikte işletmelerin sürdürülebilirliği sağlanmış, pazarlama alanları genişletilmiş ve istenilen düzeyde mal veya hizmet üretme noktasına gelmiş olunacaktır.

Dünyada artan kirlilik ve çevresel felaketler sonucunda yeşil girişimcilik de denilen çevreci girişimcilik, topluma daha sağlıklı ve kaliteli ürün veya hizmet sunmak amacıyla ortaya çıkmaktadır. Bu tür girişimcilikte çevresel bir bakış açısıyla yeni üretim sistemlerini kullanarak çevresel sorunlara çözüm bulmayı amaçlamaktadır (Öztürk, 2016). Özellikle tarımsal atıkların değerlendirilmesi, yeniden üretime kazandırılması, organik ve iyi tarım uygulamalarının geliştirilmesi ve son olarak da doğal kaynakların kirliliğini önleyecek yeni teknolojik gelişmeler çevreci girişimciler için fırsatlar sunmaktadır (Göçmen, 2007).

Dinamik girişimci, sadece yeni bir ürün veya hizmet üretmek değil aynı zamanda üretim organizasyonlarının, üretim faktörlerinin, sermaye kaynaklarının ve pazar alanlarının yenilenmesi ve genişlenmesini ifade etmektedir. Bu anlamda dinamik girişimci, yeni ürün veya hizmet yaratmanın yanı sıra, bu yeniliği uygulayan ve üretim organizasyonları içerisinde yer alan tüm unsurların geliştirilmesi olarak ifade edilebilir (Cici, 2013; Damar, 2015).

Olağan girişimcilik ise, dinamik girişimcilerin izledikleri yolda ilerleyip sadece mevcut üretim ile işletmede üretim faaliyetinde bulunan girişimcilerdir (Cici, 2013; Damar, 2015).

5.3.4. İş Türüne Göre Girişimciler

İş türüne göre girişimciler bu çalışma kapsamında 6 başlık altında incelenmektedir. İş türüne göre girişimciler işletme, ticaret, sanayi, sosyal, sanal ve tarımsal girişimcilik olarak sınıflandırılmıştır.

- İşletme girişimcileri, yeni bir ürün veya hizmet için bir fikir düşünen ve daha sonra fikirlerini gerçeğe dönüştürmek için bir iş yaratan bireylerdir. Bu girişimciler büyük bir kuruluş veya küçük işletme birimi kurabilmektedirler. Bunlara, matbaa, tekstil işleme evi, reklam ajansı, konfeksiyon veya şekerleme gibi küçük ticari faaliyetlerde bulunanlara örnek olarak gösterilebilmektedir. İşletme girişimcileri, finansman kaynaklarını, emeğin tedarikini, hammaddeleri veya bitmiş ürünün çeşitli olasılıklarını incelemektedir. İşletme girişimcisi, ürünün ticaretini üstlenebilir ama başlangıçta işin boyutu çok küçük olmaktadır. Girişimci geliştikçe, işini genişletme eğilimi göstermektedir.
- Ticaret girişimcisinin isminden de anlaşılacağı üzere ticaret faaliyetleri ile ilgilenmekte olup imalat yapmamaktadır. Ticaret, nihai ürünü üreticiden alıp doğrudan veya bir perakendeci aracılığıyla müşteriye satmak anlamına gelmektedir. Bir ticaret girişimcisi, pazarı tanımak için yeterince yaratıcı olmalıdır. Potansiyel pazarı tanımlamalı, ürününün geniş reklamıyla talep yaratmalı ve böylece insanları ürününü satın almaya teşvik etmelidir. Çünkü bunun için müşterisinin yurtiçi ve yurtdışı pazarındaki arzuları, zevkleri ve tercihlerini bulması kaçınılmazdır. Ticaret girişimcisi potansiyel piyasaları belirler, ürün zincirine olan talebi canlandırır ve alıcılar arasında ürün zincirine girmek için bir arzu ve ilgi yaratır. Ayrıca alıcılar arasında da ürün zincirine girmek için bir arzu ve çıkarlar yaratır bir başka şekilde de arzu ve çıkarlar ile alıcılar yaratır. Örneğin İngiltere, coğrafi sınırlamalar nedeniyle ticaret girişimcileri aracılığıyla ticareti geliştirmiştir.
- Sanayileşmiş bir girişimci, bir sanayi birimi kuran kişidir. Endüstriyel girişimcide denilen bir sanayi girişimcisi, ekonomik kaynakları ve teknolojiyi oldukça karlı bir girişim haline getirebilmektedir. Deri ürünler, tekstil, elektronik, gıda

maddeleri ve benzerlerinin üreticileri sanayi girişimcileri için iyi bir örnektir. Endüstriyel girişimci gerçekte müşterilerin potansiyel ihtiyaçlarını belirleyen ve pazarlama ihtiyaçlarını karşılamak için bir ürünü veya hizmeti nihai haline getiren bir kişidir.

- Girişimciler için pazar ortamı çok önemlidir. Pazar ortamının oluşması için alıcı ve satıcının karşı karşıya gelmesi gerekmektedir. Bu pazar ortamı fiziksel bir yerde olabilir veya sanal ortamda da oluşabilir. Girişimcilerin üretilen mal ve hizmetlerin üretim ve dağıtım aşamalarında telekomünikasyon ağlarının kullanılması sanal girişimciliği oluşturmaktadır. Sanal girişimcilikte pazar elektronik ortamdır. Günümüzde birçok bilgi teknoloji firması bu alanda Ar-Ge faaliyetleri yürütmektedir. 2030'lu yıllara doğru birçok ürün hizmetinde sanal girişimcilik faaliyetlerinin artacağı bilinmektedir.
- Sosyal girişimcilik işletmelerin daha çok kültürel, davranışsal ve sosyal hayata yansımaları ile ilgilidir. Sosyal girişimci özelliklerine sahip olan bireylerin toplumun aksayan yönlerini tespit eder ve sorunları ortadan kaldırmaktadırlar. Dünya üzerinde sosyal girişimciliğin önemi son yüzyılda ortaya çıkmıştır. Özellikle iş adamlarının sosyal sorumluluk projeleri altında sosyal girişimci faaliyetlerinde bulunmaları bu açıdan önemlidir. Sosyal girişimci özelliklerine sahip bireyler topluma sağladığı faydaların yanı sıra aynı zamanda işletmelere de yarar sağlamaktadır. Özellikle işletmelerin sosyal kimliklerinin oluşturulmasında, şirket içi bağlılığın oluşmasında, sektörde işletmenin statü kazanmasında ve değer kazanmasında sosyal girişimcilik önem arz etmektedir.
- Tarımsal girişimci, tohum, gübre ve tarımın diğer girdilerinin tedariki ve pazarlanması gibi tarımsal faaliyetlerin yanı sıra bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetlerinde bulunan girişimcilerdir. Bu noktada tarımsal faaliyet gösteren her işletmecinin girişimci olmadığı bir gerçeği önemlidir. Tarımda girişimci olmanın getirdiği özellikleri taşıması gerekmektedir. Bu durum girişimciliğin kendine özgü kurallarının yanı sıra aynı zamanda tarımın verimliliğini arttırmak için yeni teknolojileri kullanmak, yenilikleri takip etmek, tarımdaki risk ve belirsizlikleri kabul etmek ve tarımsal organizasyonu sağlamak gibi bir takım özelliklere sahip kişilere tarımsal girişimci denilebilmektedir.

6. TARIM SEKTÖRÜ VE GİRİŞİMCİLİK

6.1. Türkiye'de Tarım Sektörünün Önemi ve Temel Göstergeler

Türkiye ekonomisinde 1998-2017 yılları arası incelendiğinde tarım dışı diğer sektörlerin yararlandığı ticaret imkânlarının tarım sektöründe de var olduğu görülmüş ve buna bağlı olarak da sektörlerin dış ticaretleri birbirlerine yakın olarak büyümüşlerdir. Tarım sektörü sanayiye sağlamış olduğu hammaddenin yanı sıra aynı zamanda hizmet sektörüne de doğrudan katkısı nedeniyle stratejik önemini her zaman korumuştur. Gelişen yeni dünya düzeniyle birlikte sanayi ve hizmet sektörlerinin ülke ekonomilerindeki payı artmış olsa da tarım beslenme ve birçok alanda temel ihtiyaç olduğu için vazgeçilemez bir sektör olmaktadır.

Tarım sadece bitkisel üretim veya hayvansal üretim olarak algılanmamalıdır. Özellikle tarım artık günümüz koşullarında birçok alt bileşenden oluşmaktadır. Gıda sektörü, makine sektörü ve diğer birçok alanla birlikte bütünleşmiş bir ana sektördür. Küreselleşen ekonomi ve kurumsal ağ desteği ile birlikte tarım sektörü diğer sektörler gibi uluslararası standartlara kavuşmuştur. Bu değişim tarım sektöründeki en küçük yapı olan aile işletmelerinden tarım sektöründe zaman zaman müdahale eden hükümetleri de etkilemektedir.

Tarımda ki bu değişim üretim faktörlerini de etkilemektedir. Tarımsal üretimde, imalat ve pazarlama alanlarında gelişen teknoloji düzeyleri işletmeleri yeniden yapılandırmaktadır. Tarım sektöründeki uygulanacak olan politikalara yeni teknolojilerin ve yeniliklerin etkili olduğu bilinmektedir. Küresel ekonomide tarım sektöründe işletmelerin rekabetçi olabilmesi için tarımsal ürünlerde, tarım politikalarında ve kullanılan üretim faktörlerinde anlayışın düzenlenmesi gerekmektedir. Bu anlamda tarım sektöründe sadece sektöre girmek tek başına yeterli olmayacak, bu sektörde sürdürülebilirliği sağlamak, değer ve tedarik zinciri yaratmak için girişimcilerin desteklenmesi zorunlu hale gelmiştir.

Tarım sektöründe girişimcilik kavramıyla birlikte sürdürülebilirliğin sağlanması ve değer zinciri yaratmak daha kolay olmaktadır. Tarımda yenilik olarak adlandırılan biyoteknoloji, IT teknolojisi, hassas tarım ve biyoyakıt gibi teknolojik gelişmeler yeni olanaklar yaratmaktadır. Yeni pazar alanlarıyla birlikte yükselen gıda talebini karşılamak adına tarımda yeniliklerin yapılması önemlidir. Sadece ürün üretmek tek başına yeterli

olmayacaktır. Çünkü değişen dünya koşullarında tüketiciler tükettikleri ürünlerin hangi koşullarda üretildiğini, yan etkilerinin neler olduğunu, çevreye karşı olan duyarlığını gibi özelliklerle de yakından ilgilenmektedirler. Bu durumda tarımda yeni standartların ortaya çıkmasına, yeni teknolojilerin kullanılmasına ve kullanılan tohumların organik olması gibi konular gündeme gelmektedir. Tarımsal işletmelerinin bu yeniliklere ve teknolojilere karşı uyumları sonucunda tarımsal faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlayacaklardır.

Türkiye'de mevcut tarım işletmeleri göz önünde bulundurulduğunda tarımsal katma değer yaratan ürün konusunda bir sorun olduğu görülmektedir. Özellikle üreticilerin kültürel veya sermaye yapılarından dolayı katma değeri düşük ürünler üretilmektedir. Tarımsal katma değeri yüksek olan ürün üretilmesi konusunda ise girişimciliğin önemi ortaya çıkmaktadır. Tarımsal girişimciliğin geliştirilmesi ve desteklenmesiyle birlikte tarımsal katma değerin artacağı bilinmektedir.

Tarımsal katma değer birçok farklı kaynakta farklı tanımlara sahip olmasıyla birlikte kısaca girdi ile çıktı arasındaki fark olarak tanımlanabilmektedir. Tarımsal bir ürünün üretilmesi için harcanan para ile o ürünün satıldığında elde edilen gelir arasındaki fark ne kadar fazlaysa bu ürün o kadar katma değeri yüksek olarak ifade edilmektedir. Tarımsal katma değer dünya GSYİH'sının %4,8'ini oluşturmaktadır. Özellikle Türkiye'de tarımsal katma değer 1970'li yıllarda %30 iken gelişen sanayi ve hizmet sektörleriyle birlikte bu oran günümüzde %7'lere kadar gerilemiştir. Toplam GSYİH'nin %78'ini oluşturan ilk 20 ülkenin tarımsal GSYH'si incelendiğinde ise toplam tarımsal GSYİH'ında %56'sını oluşturdukları görülmektedir. 799 Milyar $ ile dünya ekonomileri içerisinde 18. sırada yer alan Türkiye, tarımsal katma değer yaratmada 9.sırada yer almaktadır. Listenin ilk sıralarında Çin ve Hindistan ülkelerinin olması tarım sektöründe çok ileride olmalarını göstermemektedir. Çünkü Çin ve Hindistan nüfus itibariyle incelendiğinde Çin'de nüfus başına düşen tarımsal katma değer 4.156 $ olurken, Hindistan'da bu değer 1.749 $ olarak belirlenmiştir. Türkiye'de ise bu miktar 8.800 $ olmaktadır. Görüldüğü üzere listenin ilk sıralarında bu ülkelerin yer alması çok fazla katma değer yarattığı anlamına gelmemektedir. Bu sonuçlara göre yaratılan toplam katma değerin öneminden çok birim alana düşen veya kişi başına düşen tarımsal katma değerin önemi vardır. Ayrıca Dünya'nın yetersiz beslenme alanlarının %40'ı yine Çin ve Hindistan devletlerinde bulunmaktadır. Türkiye'de yetersiz beslenme ise istatistiki olarak anlamlı sınırların altında kalmaktadır.

Tarımsal katma değer, yüksek teknolojiden geçmektedir. Teknolojik açıdan geri kalmış ülkelerde katma değerli ürünlerin üretilmesi söz konusu olamamaktadır. Nitekim teknolojik gelişmeler ile birlikte tarımsal üretimde verimlilik ve etkinlik arttırıldığı görülmektedir. Katma değerli ürün üretimi yolunda bir diğer önemli konu da markalaşmak veya marka değeri yaratmaktır.

Dünya'da insanların markalara olan bakışı, onları sevmesi, benimsemesi ekonomi ve işletme bilimini bambaşka bir yere götürdü. Artık işletmelerin en nihai amacı karını maksimize etmek değil marka değerini maksimize etmek oldu. Marka üretilen ürünlerin satılmasına büyük katkı sağlıyor. Ama asıl katkısı ürünlerin yüksek fiyattan satılmasına kazandırdığı faydadır. Bir kot pantolonun muhtelif bir yerine bir marka simgesi yerleştirilmesi, o kot pantolonun değerini yüzlerce lira yukarı çekiyor.

Tablo 6.1. Tarımsal Katma Değer Açısından Ülkelerin Sıralaması (2014)

Sıra	Ülke	Tarımsal Katma Değer Milyon $	Tarımsal KD/ Toplam GSYH (%)	Dünya Tarımsal KD içinde Payı (%)
1	Çin	949.574	9,2	28.3
2	Hindistan	326.322	16,0	9.7
3	ABD	223.86	1,3	6.7
4	Endonezya	118.806	13,3	3.5
5	Nijerya	113.644	20,0	3.4
6	Brezilya	108.27	4,5	3.2
7	Rusya	74.142	3,7	2.2
8	Pakistan	58.098	23,9	1.7
9	**Türkiye**	**56.928**	**7,1**	**1.7**
10	Japonya	53.481	1,2	1.6
İlk 10		2.083.124	5,0	62,2
İlk 20		2.464.654	4,8	73,6
Dünya		3.350.830	4,3	100,0

Kaynak: (Trademap, 2017)

Yıllar itibariyle Türkiye tarımının gelişimine bakıldığıdan 1998 yılında 9 Milyar TL değerinde tarımsal üretim değeri varken 2016 yılında ise bu değer 158 milyar TL'ye yükselmiştir.

Tablo 6.2.Cari Fiyatlarla Tarımsal GSYH ve Tarımın Payı (2009=100)

Yıllar	Tarım* (Bin TL)	Gelişme Hızı (%)	Türkiye (Bin TL)	Gelişme Hızı (%)	Tarımın Payı (%)
1998	8.957.343	100,00	71.892.898		12,5
1999	11.229.013	25,40	107.164.345	49,1	10,5
2000	17.205.761	53,20	170.666.715	59,3	10,1
2001	21.729.848	26,30	245.428.760	43,8	8,8
2002	36.901.720	69,80	359.358.871	46,4	10,3
2003	46.249.933	25,30	468.015.146	30,2	9,9
2004	54.365.145	17,50	577.023.497	23,3	9,4
2005	62.349.598	14,70	673.702.943	16,8	9,3
2006	64.415.593	3,30	789.227.555	17,1	8,2
2007	66.197.107	2,80	880.460.879	11,6	7,5
2008	74.451.345	12,50	994.782.858	13,0	7,5
2009	81.234.274	9,10	999.191.848	0,4	8,1
2010	104.703.635	28,90	1.160.013.978	16,1	9,0
2011	114.838.169	9,70	1.394.477.166	20,2	8,2
2012	121.692.893	6,00	1.569.672.115	12,6	7,8
2013	121.709.079	0,00	1.809.713.087	15,3	6,7
2014	134.724.745	10,70	2.044.465.876	13,0	6,6
2015	161.146.448	19,60	2.337.529.940	14,3	6,9
2016	158.031.882	-1,90	2.590.517.030	10,8	6,1

Kaynak: (BÜGEM, 2017)

1998 yılını temel alındığında yıllar itibariyle gelişme hızı her zaman artan seviyede yükselmiştir. Bunun yanı sıra tarımın payı nisbi olarak yıllar itibariyle de azalmıştır. Bunun en büyük sebepleri arasında sanayi ve hizmet sektörlerine yapılan yatırımlar yer almaktadır.

Tablo 6.3.Dünyadaki Kırsal Nüfus Açısından Ülkelerin Sıralaması (2014)

Sıra	Ülke	Toplam Nüfus (.000)	Kırsal Nüfus (.000)	Dünya Kırsal Nüfus Payı %	Kırsal/ Toplam Nüfus%
1	Hindistan	1.311.051	881.721	26,10	67,00
2	Çin	1.371.220	608.63	18,00	44,00
3	Endonezya	257.564	119.144	3,50	46,00
4	Pakistan	188.925	115.701	3,40	61,00
5	Bangladeş	160.996	105.811	3,10	66,00
6	Nijerya	182.202	95.153	2,80	52,00
7	Etiyopya	99.391	80.037	2,40	81,00
8	Vietnam	91.704	60.898	1,80	66,00
9	ABD	321.419	59.086	1,70	18,00
10	Filipinler	100.699	56.016	1,70	56,00
25	**Türkiye**	**78.666**	**20.927**	**0,60**	**27,00**
İlk 10		3.970.070	2.182.198	64.60	53,00
İlk 20		4.837.290	2.545.316	75.30	52,00
AB		509.668	128.438	3.80	25,00
Dünya		7.346.633	3.378.269	100.00	46,00

Kaynak: (Trademap, 2017)

Tarım sektörü genel hatlarıyla birlikte kırsal alanlarda yapılmakta olan bir üretim faaliyet biçimidir. Bu anlamda kırsal nüfusun tarım üzerinde ciddi bir baskısı mevcuttur. Dünya nüfusunun yaklaşık olarak %46'sı kırsal alanlarda yaşamaktadır. Bu oran AB'de %25 ve Türkiye'de ise %27 olarak belirlenmiştir(Tablo 6.3).

Tablo 6.4.Dünyadaki Toplam İstihdamın Ülkelere Göre Sıralaması (2014)

Sıra	Ülke	Tarım İstihdam (.000)	Toplam İstihdam (.000)	Tarım/ Toplam İstihdam %	Dünya Tarım İstihdamı Payı %
1	Çin	228.444	776.667	29,0	34,0
2	Hindistan	186.516	395.648	47,0	28,0
3	Endonezya	38.973	114.628	34,0	6,0
4	Etiyopya	30.817	42.404	73,0	5,0
5	Bangladeş	25.679	54.084	47,0	4,0
6	Vietnam	24.428	52.745	46,0	4,0
7	Brezilya	14.466	99.448	15,0	2,0
8	Tayland	13.516	38.421	35,0	2,0
9	Filipinler	11.801	38.651	31,0	2,0
10	Uganda	9.96	13.896	72,0	2,0
12	**Türkiye**	**5.468**	**25.931**	19,0	1,0
İlk 10		584,601	1.626.591	36,0	88,0
İlk 20		626,831	1.886.923	33,0	94,0
AB		9,357	177.065	5,0	1,0
Dünya		663,89	2.465.278	27,0	100,0

Kaynak: (Trademap, 2017)

Tarımsal üretim faktörleri arasında yer alan işgücü sektörde önemli bir paya mevcuttur. İşgücünün getirmiş olduğu maliyet ve zaman bakımından işletmeler yeniliklere ihtiyaç duymaktadır. Dünyanın gelişmiş ülkeleri incelendiğinde tarımsal istihdamın yaygın olarak kullanılmadığı görülmektedir. Özellikle gelişen yeni teknolojilerle birlikte insan işgücüne olan gereksinimin azalması sonucunda tarımsal istihdam oranı gelişmiş ülkelerde daha düşük gerçekleşmektedir. Tarımsal istihdam toplam istihdamın %27 oranında olduğu Dünya'da Türkiye'de tarımsal istihdam oranı %19 olarak belirlenmiştir(Tablo 6.4).

Türkiye'nin tarım potansiyeli incelendiğinde ise ekim alanları nicelik anlamında azalma gösterse de üretim değeri açısında tarım artış göstermektedir. 1990 yıllarda toplam ekim alanı ortalama 28 bin ha iken bugün ortalama 24 bin ha ekim alanı mevcuttur. Ekim alanlarında azalmaya karşı 1990'lı yıllarda tarımsal üretim değer 5 milyar TL iken 2016 yılında bu değer yaklaşık olarak 158 milyar TL'ye yükselmiştir. Ayrıca gelişen teknoloji ile birlikte birim alandan daha fazla verim alınmasıyla ve üretim faktörlerini daha etkin kullanılmasıyla üretim değerinde artış yaşanmaktadır.

Tablo 6.5. Türkiye'deki Tarımsal İstihdam

YILLAR	Genel İşsizlik Oranı (%)	Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	Toplam İşgücü	Toplam İstihdam	Tarım Payı %	
					Kişi	Payı %
2000	6,5	9,3	23.078	21.580	7.769	36,0
2001	8,4	12,4	23.491	21.524	8.089	37,6
2002	10,3	14,5	23.818	21.354	7.458	34,9
2003	10,5	13,8	23.640	21.147	7.165	33,9
2004	10,8	13,8	22.016	19.632	5.713	29,1
2005	9,5	12,0	21.691	19.633	5.014	25,5
2006	9,0	11,1	21.913	19.933	4.653	23,3
2007	9,2	11,2	22.253	20.209	4.546	22,5
2008	10,0	12,3	22.899	20.604	4.621	22,4
2009	13,1	16,0	23.710	20.615	4.752	23,1
2010	11,1	13,7	24.594	21.858	5.084	23,3
2011	9,1	11,3	25.594	23.266	5.412	23,3
2012	8,4	10,3	26.141	23.937	5.301	22,1
2013	9,0	10,9	27.046	24.601	5.204	21,2
2014	9,9	12,0	28.786	25.933	5.470	21,1
2015	10,3	12,4	29.678	26.621	5.483	20,6
2016	10,9	13,0	30.535	27.205	5.305	19,5

Kaynak: (GTHB, 2017a)

Türkiye tarımında üretim faktörlerinin tam ve etkin kullanılmadığı bilinmektedir. Özellikle toprak, işgücü ve sermaye yapılarının yetersiz kaldığı diğer çalışmalardan da bilinmektedir. Tarımsal işletmelerin sermaye yapıları ve aile işletmeleri olduğu göz önünde bulundurulduğunda tarımda girişimcilik ön plana çıkmaktadır.

Tablo 6.6.Türkiye'de Tarım Alanlarının Dağılımı

Tarım Alanı	1990		2002		2013		2014		2015		2016	
	(Bin ha)	%	(Bin ha)	%	(Bin ha)	%	(Bin ha)	%	(Bin ha)	%	(Bin ha)	%
Tarla Bitkileri	18.868	67,7	17.935	67,5	15.613	65,6	15.789	66	15.723	66	15.573	65,5
Nadas	5.324	19,1	5.040	19	4.147	17,4	4.108	17,2	4.114	17,2	4.050	17
Sebze	635	2,3	930	3,5	808	3,4	804	3,4	809	3,4	804	3,4
Meyve	3.029	10,9	2.674	10,1	3.232	13,6	3.238	13,5	3.284	13,7	3.329	14
TOPLAM	27.856	100	26.579	100	23.800	100	23.939	100	23.934	100	23.763	100

Kaynak: (BÜGEM, 2017)

Yıllar itibariyle tarımsal işletmelerin sayılarında dalgalanmalar göstermesiyle birlikte ortalama 2,5 milyon tarım işletmesi mevcuttur. Bu sayının %99'u yakını küçük aile işletmesi olarak bilinmektedir. Bu durumda tarımda katma değeri yüksek olan ürünlerin üretilmesi ve yeniliklerin benimsenmesi konusunda ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6.7.Yıllar İtibariyle Türkiye'de Üretici Sayısı

Yıllar	Çiftçi sayısı	Alan (da)
2002	2.588.666	164.960.378
2003	2.765.287	167.346.718
2004	2.745.424	167.099.180
2005	2.679.737	165.826.141
2006	2.609.723	164.930.261
2007	2.613.234	167.277.814
2008	2.380.284	157.694.645
2009	2.328.731	154.360.407
2010	2.318.506	156.309.390
2011	2.292.380	152.048.523
2012	2.214.537	153.449.052
2013	2.183.270	147.293.244
2014	2.206.874	149.276.892
2015	2.197.319	148.004.195
2016	2.267.176	147.858.630

Kaynak: (BÜGEM, 2017)

Tarımda girişimcilik faaliyetlerinde bulunacak olan üreticilerin karşılaştıkları sorunlara yönelik olarak destekleme ve sürdürülebilir politikaların eksikliği tarımda girişimcilik faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir.

Tarımsal ticaret ülkeler açısından değerlendirildiğinde önemli bir paya sahiptir. Ülke ekonomilerinin özellikle tarım gibi stratejik konularda dışa bağımlı olması ülke ekonomisini tehdit etmektedir. Değişen tarımsal ürünlerin fiyatlarının enflasyon üzerinde etkisi düşünüldüğünde tarımsal ticaret ülkeler açısından her anlamda önemlidir. Ayrıca tarımsal ticareti sadece ürün üretmek değil aynı zamanda tarımsal ekipman ticareti, tarımsal yeniliklerin pazarlanması ve teknolojideki değişikliklerin tarıma uyarlanması da etkilemektedir. Ülkelerin tarımsal ticaretinin yüksekliği ülke ekonomisine katkı sağladığı gibi kalkınmaya da yardımcı olmaktadır. Dünya tarımsal ihracatın yalnızca %1'ini Türkiye karşılarken %10'unu ABD ve yaklaşık %12'sini de Almanya ve Hollanda ülkeleri birlikte karşılamaktadırlar. Gıda ürünlerinde de yine dünya ihracatın %1,2'sini Türkiye karşılarken, % 10'unu ABD ve yaklaşık %12'sini yine Almanya ve Hollanda karşılamaktadır. Tarım ile doğrudan olmadan dolaylı olarak entegreli olan tekstil ihracatın % 41'ini Çin karşılarken % 3,7'sini ise Türkiye karşılamaktadır (Tablo 6.18).

Tablo 6.19’da dünya tarım ithalatı ait veriler verilmiş olup ülkeler arasında %10 ile Çin ve % 8 ile ABD ilk sıralarda yer almaktadır. Türkiye ise toplam ithalatın oranı ihracatta olduğu gibi %1 civarındadır. Gıda ürünlerinde %0,8 ve tekstil ithalatında ise %1,2 oranında toplam ithalata katkısı vardır.

Tablo 6.8. Ülkelere Göre Toplam ve Tarımsal İhracat (2014)

Sıra	Ülke	Toplam İhracat		Sıra	Ülke	Tarımsal İhracat		Sıra	Ülke	Gıda Ürünleri İhracatı		Sıra	Ülke	Tekstil ve Giyim İhracatı	
		Milyar $	Dünya Payı			Milyar $	Dünya Payı			Milyar $	Dünya Payı			Milyar $	Dünya Payı
1	Çin	2,868	%15.1	1	ABD	182	% 10.3	1	ABD	149	% 10.0	1	Çin	329	% 41.2
2	ABD	1,621	%8.5	2	Hollanda	112	% 6.3	2	Hollanda	93	% 6.2	2	İtalya	39	% 4.9
3	Almanya	1,495	%7.9	3	Almanya	101	% 5.7	3	Almanya	87	% 5.8	3	Hindistan	36	% 4.5
4	Japonya	690	%3.6	4	Brezilya	88	% 5.0	4	Brezilya	79	% 5.3	4	Almanya	35	% 4.4
5	Hollanda	673	%3.5	5	Çin	85	% 4.8	5	Fransa	74	% 5.0	**5**	**Türkiye**	**29**	**% 3.7**
6	Fransa	580	%3.1	6	Fransa	81	% 4.6	6	Çin	72	% 4.9	6	Bangladeş	27	% 3.4
7	Kore	573	%3.0	7	Kanada	68	% 3.9	7	İspanya	51	% 3.4	7	Vietnam	25	% 3.1
8	İtalya	530	%2.8	8	İspanya	55	% 3.1	8	Kanada	49	% 3.3	8	ABD	20	% 2.6
9	Birleşik Krallık	505	%2.7	9	Belçika	50	% 2.9	9	Belçika	44	% 3.0	9	Fransa	17	% 2.2
10	Rusya	498	%2.6	10	Hindistan	47	% 2.7	10	İtalya	44	% 2.9	10	İspanya	17	% 2.2
30	**Türkiye**	**158**	**% 0.8**	**26**	**Türkiye**	**18**	**% 1.0**	**24**	**Türkiye**	**18**	**% 1.2**	İlk 10		574	% 72.0
İlk 10		10,032	53%	İlk 10		870	% 49.3	İlk 10		742	% 49.9	İlk 20		691	% 86.6
İlk 20		13,781	73%	İlk 20		1,231	% 69.7	İlk 20		1,05	% 70.6	Dünya		797	100%
Dünya		18,995	100%	Dünya		1,765	100%	Dünya		1,486	100%				

Kaynak: (Trademap, 2017)

Tablo 6.9.Ülkelere Göre Toplam ve Tarımsal İthalat (2014)

Sıra	Ülke	Toplam İthalat		Sıra	Ülke	Tarımsal İthalat		Sıra	Ülke	Gıda Ürünleri İthalatı		Sıra	Ülke	Tekstil ve Giyim İthalatı	
		Milyar $	Dünya Payı			Milyar $	Dünya Payı			Milyar $	Dünya Payı			Milyar $	Dünya Payı
1	Çin	2,571	% 13.5	1	Çin	201	% 10.7	1	Çin	134	% 8.5	1	ABD	121	% 14.1
2	ABD	2,413	% 12.6	2	ABD	157	% 8.4	2	ABD	133	% 8.4	2	Çin	52	% 6.1
3	Almanya	1,207	% 6.3	3	Almanya	119	% 6.3	3	Almanya	99	% 6.3	3	Almanya	52	% 6.0
4	Japonya	812	% 4.3	4	Japonya	82	% 4.4	4	Japonya	69	% 4.4	4	Japonya	40	% 4.7
5	B.Krallık	690	% 3.6	5	Hollanda	76	% 4.0	5	B.Krallık	67	% 4.2	5	Fransa	33	% 3.8
6	Fransa	677	% 3.5	6	B.Krallık	75	% 4.0	6	Hollanda	64	% 4.1	6	B.Krallık	32	% 3.7
7	Hollanda	589	% 3.1	7	Fransa	71	% 3.8	7	Fransa	62	% 4.0	7	İtalya	26	% 3.0
8	Kore	526	% 2.8	8	İtalya	63	% 3.4	8	İtalya	51	% 3.3	8	İspanya	22	% 2.5
9	Kanada	480	% 2.5	9	Belçika	47	% 2.5	9	Belçika	41	% 2.6	9	Hollanda	19	% 2.2
10	İtalya	474	% 2.5	10	Rusya	43	% 2.3	10	Rusya	39	% 2.4	10	Kanada	15	% 1.7
17	**Türkiye**	**242**	**% 1.3**	**23**	**Türkiye**	**18**	**% 1.0**	**33**	**Türkiye**	**12**	**% 0.8**	**15**	**Türkiye**	**10**	**% 1.2**
İlk 10		10,439	% 54.6	İlk 10		933	% 49.8	İlk 10		759	% 48.2	İlk 10		412	% 47.8
İlk 20		13,851	% 72.5	İlk 20		1,225	% 65.4	İlk 20		1,008	% 64.0	İlk 20		522	% 60.6
Dünya		19,104	100%	Dünya		1,873	100%	Dünya		1,575	100%	Dünya		861	100%

Kaynak: (Trademap, 2017)

6.2. Tarımsal Girişimcilik

Geleneksel olarak tarım, çoğunlukla yeni üretim teknikleri ve teknoloji kullanmaya iyileştirmeye odaklanmamış çok sayıda küçük aile işletmelerinin hâkim olduğu sınırlı dinamiklerle birlikte düşük teknolojili bir sektör olarak görülmektedir. Son yıllarda, ekonomik liberalizasyon, tarım piyasalarının korunması ve hızlı değişen toplum nedeniyle bu durum önemli ölçüde değişmektedir. Tarım işletmeleri gittikçe artan bir şekilde değişen tüketici alışkanlıklarına, artan çevresel düzenlemelere, ürün kalitesine yönelik yeni gereksinimlere, zincir yönetimine, gıda güvenliğine, sürdürülebilirlik vb. gibi piyasanın değişkenlerine uyum sağlamaktadır.

Bu değişiklikler tarım sektörüne yeni girenlere, inovasyonlara ve portföy girişimciliğinin yolunu açmaktadır. Hem karar vericiler için hemde üreticiler için tarım sektörünü gelecekte sürdürülebilir kılabilmek için, yöneticilik ve işçiliğin yanında girişimciliğe ihtiyaç duyulmaktadır. Son yıllardaki araştırmalar, tarımsal girişimciliğin sadece istekli düşünce olmadığını ya da yeni bir yalınlığın olmadığını göstermektedir(Pyysiäinen ve ark., 2006; McElwee, 2008). Bu durumun tarım sektörünün büyümesinde ve sürdürülebilir olarak kılınmasında önemli bir etkisi vardır (Lans ve ark., 2011); (Verhees ve ark., 2011).

Başlangıç olarak, girişimciliğin literatürde belirli bir tanımı bulunmamaktadır. Geniş bir çeşitlilikte tanım yapılmaktadır. Günlük dilde "girişimci" terimi, genellikle işletme sahibi, çalıştırıcı, serbest meslek sahibi bir kişi, tek tüccar veya çiftçi ile dolayısıyla karmaşık durum ile rol (belirli bir konumdaki davranış) arasında değiştirilebilir bir şekilde kullanılmaktadır (McClelland, 1967). Girişimcilik ile ilgili tanımlar, örneğin klasik ekonomist (Schumpeter, 1934) veya kişisel psikolog (McClelland, 1967) gibi çeşitli disiplinler arasında farklılık göstermektedir.

Tarımsa girişimcilik alanında tanımlamalar ile ilgili olarak birçok farklı tanım bulunmaktadır. Ayrıca bazı tarımsal girişimcilik ile ilgili tanımlar, bireysel niteliklere (ör. Kontrol yerelliği, başarıya duyulan ihtiyaç) odaklanırken, tarımsal girişimci davranışlara tarımsal bilişlere ve tarımsal sermayeye yönelik olarak odaklanan tanımlamalarda mevcuttur. Son on yılda tarımsal girişim fırsatlarının tanımlanması, değerlendirilmesi ve takip edilmesi (Shane ve Venkataraman, 2000) tarımsal girişimciliğin en temel ayırt edici bir özelliği olduğu gerçeği artmaktadır.

Tarımsal girişimcilikte fırsat tanımı öne çıkmaktadır. Çünkü tarımsal girişimcilikte esas olan ortaya çıkan fırsatları değerlendirmektir. Ayrıca fırsat yaratma yeni girişim yaratma gibi spesifik durumları sınırlamadığı için girişimcilikte esastır. Yapılan çalışmalarda gösteriyor ki tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin birçoğu 10(on) yıldan fazla üretimde faaliyet göstermektedirler(Bayramoğlu, 2013; Bayramoğlu ve ark., 2014; Horasan, 2014; Uysal, 2015). Sektörde faaliyet gösteren üreticilerin sahip oldukları eğitim düzeyleri ve tecrübelerinden dolayı tarım sektöründe ortaya çıkan fırsatları birçok üretici yakalayamamaktadır. Bu anlamda üreticilerin fırsatlardan istifade edebilmesi adına girişimcilik kişilik özelliklerinin kazandırılması ve belirli yetkinliklerinin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca sektörde faaliyet gösteren işletmelerin ortaya çıkan fırsatları tek başlarına değerlendirmeleri her zaman mümkün olamamaktadır. Yaratıcılık, yenilik, anlayış ve tüm bu fırsat geliştirme süreçlerinde üretici tek başına karar verememektedir. Özellikle üreticiye aileden, çevresinden ve kurum ile kuruluşlardan destek sağlanması gerekmektedir. Bu sayede üreticinin sektörde tek başına kalmasına engel olunması gerekmektedir.

Özetle, tarımsal girişimciliğinin çekirdeğini oluşturan fırsatların belirlenmesi ve uygulanmasına odaklanma, girişimci faaliyetlerin yaratıcı, uyanık, proaktif ve ağ oluşturma özelliklerini vurgulanmaktadır (DeTienne ve Chandler, 2004). Araştırmacılar, "girişimci kimdir?" sorusundan "girişimci ne işe yarıyor?" sorusuna geçerek "gerçek" girişimciyi tanımlamanın kavramsal karmaşıklığından kaçınmaya yardımcı olmalıdırlar (Gartner ve ark., 1989).

Tarımsal girişimcilik ile ilgili tartışmalarda ortaya atılan klasik bir soru, tarımsal girişimciliğin tarım dışı işletmelerdeki girişimcilikten farklı olup olmadığıdır. Kullanılan araştırma sorusu türüne ve araştırma paradigmasına bağlı olarak bu sorunun cevabı değişmektedir. Girişimciliğin bazı unsurları nispeten evrensel ve bağımsızdır (Rauch ve ark., 2009). Örneğin, fırsatların, eylemin öncülüğünün, risk alma ve girişimcilik öz yeterliliğinin önemi diğer unsurlara göre daha bağımlıdır.

Tarihsel olarak, tarımsal üretim faaliyetleri girişimci davranışlarla ile başlamamıştır. İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak tarımsal üretim faaliyetlerinde bulunulmaktaydı. Son 50 yılda, birçok Avrupa ve Amerika kıtasında yer alan ülkelerde tarım, verimlilik ve etkinlik üzerine yoğunlaşan oldukça uzmanlaşmış bir sektör haline gelmiştir (Van der Ploeg ve ark., 2002). Örneğin, Avrupa'da, savaş sonrası

tarımsal üretimin ve sanayinin gelişmesinin temel sebebi olarak gıda güvenliğini sağlamak gösterilmektedir. Bu sistem çeşitlendirme ve yenilikçi girişimciliği teşvik etmemiştir. Üreticiler sadece bir anlamda esnaf olarak yetiştirilmiş olup dolayısıyla, girişimci bir kimlik, beceri ve davranış gelişimi açıkça görülmemektedir (Mikko Vesala ve ark., 2007).

Çiftlikler güçlü bir şekilde bölgeye yerleştirilmiş olması tarımsal girişimcilikte önemlidir. Bu durumun nedeni olarak da uygun bir coğrafi bölge, girişimci fırsatlar için önemli bir faktördür. Aile çiftçiliği, diğer işletmelerle cazip bir bölgede kentleşmiş alanlara (bir pazar sağlama) yakın, iyi altyapıya ve gelişmiş bir destek ağıyla (Wilson, 2008) bulunduğu zaman, yeni faaliyetler geliştirme fırsatı çok daha yüksektir.

Tarım sektöründe küçük aile işletmeleri egemendir (Gasson ve ark., 1988). Aile tarım kültürü ve ilişkili mantık, tarımsal girişimciliği etkilemektedir. Genel girişimcilerin aksine tarımsal işletmeler, büyüme ve kâr maksimizasyonu fikirleri tarafından daha az tahrik edilmektedir. Hayatta kalma, aile mirasını koruma, özerklik, kırsal yaşam tarzını koruma ve sağlıklı bir çiftlikten yeni kuşağa geçme konularına öncelik verilmektedir (Jervell, 2011). Dahası, tarımsal işletmeler babadan oğula geçmektedir. Bu seçim süreci, uyumluluk yönünde güçlü bir gerginlik ile heterojenlikten yoksun toplulukları yaratmaktadır. Çiftlikte muhafazakâr zihniyetle birlikte diğer kuşaklar bulunması, değişim ve yenilikçi düşünceyi özellikle engellemektedir (Jervell, 2011).

Tarımsal girişimcilikte cinsiyet kavramı ise her açıdan farklılık kazanmaktadır. Tarım sektöründe faaliyet gösteren kadınlar tarım girişimciliğinde önemli rol oynamaktadır. Kadın girişimcilerin çoğu durumda, yeni tarımsal işletme faaliyetleri başlatan ve geliştiren kişiler olduğu bilinmektedir (Bock, 2004). Çiftçi kadınların ilk girişimci davranışları "uyum ve çok görevlilik" ile karakterizedir. Tipik olarak, kadın girişimciler yeni faaliyetlerini mevcut çiftliğe yerleştirerek ve girişimciliği mevcut çiftlik ve aile görevleriyle birleştirerek başlarlar (Bock, 2004). Bununla birlikte, çiftlik kadınları stratejilerini zamanla değiştirmektedirler ve kendilerini daha uzman girişimciler olarak geliştirmektedirler. Bu anlamda kadın tarımsal girişimciler daha fazla gelişime yatırım yapıyor, risk alıyor ve kendilerini girişimci olarak tanımlamaktadırlar (Bock, 2004).

Tarımsal girişimcilik, "jenerik" girişimciliğin pek çok özelliğini paylaşmaktadır; ancak tarım sektörünün spesifik bağlamından dolayı da farklı özelliklere sahiptir. Bu

kapsamda tarımsal girişimciliğin çeşitli yönlerini tartışan önemli bir tarımsal girişimcilik literatürü ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, araştırma için birkaç yol izlenmiştir. Gelecekteki tarımsal girişimcilik araştırmaları için dört alan üzerinde durulmaktadır. (Lumpkin ve Dess, 2001), Girişimcilik Oryantasyonu (EO), başlangıçta genel girişimcilik araştırmalarından gelen fakat tarımsal girişimcilik araştırmalarında giderek daha fazla kullanılan yararlı, iyi kurulmuş bir yapıdır. EO bir çiftçinin "pazardaki teklifleri yenilemek için yenilik yapmak, yeni ve belirsiz ürünleri, hizmetleri ve piyasaları denemek için risk almak ve rakip firmaların yeni pazardaki fırsatlara karşı daha proaktif olmak gibi bir isteklilik" olarak tanımlanabilir (Wiklund ve Shepherd, 2005). Özgün girişimci oryantasyonu yapısı, başlangıçta firma düzeyinde girişimcilik davranışının üç temel unsurunu, yani yenilikçilik, risk alma ve önleme özelliklerini birleştirmektedir.

EO unsurları bir araya gelerek firmaların örgütsel yenilenme fırsatlarını belirlemelerine ve kullanmalarına olanak tanır ve daha fazla müşteri değeri yaratmaktadır. Çiftlikler ve bahçecilik yetiştiricileri arasında yapılan araştırmalar, EO ve performans arasındaki olumlu ilişkiyi doğrulamaktadır. Ancak kesin mekanizmayla ilgili daha spesifik araştırmalara ihtiyaç vardır.

Girişimcilikte tipoloji araştırması için bilimsel tezler tartışmalı olmasına rağmen (Cooper ve ark., 1991), tipolojileri ifade ederken araştırmacılara yol göstermekte ve aynı zamanda girişimciliğin çeşitliliğini göstermektedir.. Dahası, tipolojiler veya konfigürasyonlar tarımsal araştırmalarda, örneğin tarım kavramında da güçlü bir temel ifade etmektedir (Cooper ve ark., 1991). İşletme sahipleri firmanın özel durumuna, bağlamına ve aşamasına bağlı olarak farklı roller sütlenebilmektedir (Gartner ve ark., 1989). Firmanın sahibi, yani girişimci, yönetsel ve teknik rol roller üstlenebilmektedir (Chandler ve Jansen, 1992). Oysa girişimcinin sahip olduğu rol, müşteri ihtiyaçlarının belirlenmesi ortamını tarayarak, fırsatları belirleme, strateji, ağ iletişimi ve işbirliği formülü ile, inisiyatif ve risk almaya gibi aktiviteleri vurgulamaktadır (Karimi ve ark., 2011). Tarımda gerekli bilgi, beceri ve girişimci rolündeki yetkinliğe odaklanan birçok çalışma bulunmaktadır (Pyysiäinen ve ark., 2006); (Lans ve ark., 2011).

Girişimciler başlangıç aşamasında, acemi ve uzman girişimciler olarak sınıflandırılabilmektedir. Bu bağlamda daha önce araştırma (Carter ve Collinson, 1999) tarafından gerçekleştirilmiş olup araştırmadaki ilk defa çiftçilerin yeni girişimleri portföy girişimciliği olarak geliştirilmesini sağladığı görülmektedir. Portföy girişimcileri, mevcut

şirketlerini yeni işletmeleri geliştirmek için verimli olarak kullanır ve bu nedenle kaynaklarını ilk defa elde etmek zorunda oldukları yenilikçi ve acemi meslektaşlarıyla karşılaştırıldığında avantajlı sayılmaktadırlar (Matlay ve Westhead, 2005). Tarımda yeni girişimci faaliyetleri kullanmak nispeten kolaydır; çünkü çiftçiler genellikle toprak, bina, makine, iş gücü, şebeke vb. pek çok faydalı kaynağa sahiptirler. Bu durum her zaman olumlu olarak ifade edilememektedir. Tarımsal girişimcilerin tek başına doğal kaynaklara erişimi, başarı için bir garanti sayılamamaktadır. Sonuç olarak çiftçilerin erişim potansiyelini görmek ve mevcut kaynakları kullanmak girişimci yeteneklerine bağlıdır (Alsos ve ark., 2011). Girişimci öğrenme bu süreçte kilit rol oynamaktadır (Seuneke ve ark., 2012).

6.3. Girişimciliğin Tarımsal Kalkınmadaki Rolü

Tarım sektörü kırsal alanlardaki kalkınmanın öncüsü olarak görülmektedir. Tarım sektöründe girişimciliğin önemi sadece işletmeler bazında değil aynı zamanda kırsal alanda yaşayan tüm nüfus için de geçerlidir. Aslında tarımsal girişimcilik kırsal girişimciliğin bir alt bileşeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsal girişimciliğin 6 alt bileşeni olmakla birlikte bunlar; tarımsal işletmeler, orman ürünleri, maden sanayi, tekstil endüstrisi, El sanatları, Mühendislik ve Diğer hizmetler olarak görülmektedir (Kushalakshi, 2014).

Tarım sektörü iklim koşullarına olan bağlılığı ve ortaya çıkacak olan risk ve belirsizliklerin fazla olduğu bir ekonomik sektördür. Tarım sektöründe özellikle sermaye devir oranının düşük olması ve likidite oranının az olması gibi özelliklerden dolayı girişimcilik kavramının önemi ortaya çıkmıştır. Çünkü tarım işletmelerin %99'u 500 dekar altında olup araziler parçalı ve dağınık olarak üretime dahil olmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde tarım sektöründe yer alan üreticilerin uzmanlaşmış oldukları görülmektedir. Bu uzman girişimciler tarafından uygun olan metotların kullanılması ve üretime katılmaları kalkınma açısından da önemlidir. Bu durumda sektörde faaliyet gösteren işletmelerin girişimci olmaları önemlidir. Tarımsal girişimci tarım sektöründeki riskleri alan, üretim faktörlerini organize eden ve karı hesaplayabilen kişi olarak tanımlanabilir. Tarımsal Girişimcilik ise girişimci kişinin gücüdür. Bu temel unsurların hepsinin birebiriyle ilişkisi mevcuttur.

Türkiye'deki tarım işletmeleri aile işletmeleri olup aile büyüğü olan kişi veya hane sahibi olan kişi işletmenin yöneticisi olarak da görülmektedir. Bu anlamda tarım işletmelerindeki yöneticilerin planlı üretim yapmaları, üretim faktörlerini organize etmeleri, riskleri alabilmeleri ve karlılıklarını hesaplayabilmeleri sayesinde kırsal kesimin refah düzeyinin artacağı bilinmektedir. Aynı zamanda tarım sektöründe gerçekleşecek olan girişimcilik faaliyetleri sayesinde işletme gelirlerinin yükseleceği de bilinmektedir.

Tarımsal girişimcilerin artan gelirleri ile birlikte kırsal alanlarda gerçekleşen girişimcilik uygulamalar sayesinde bu alanlarda yaşayan nüfusun göç edilmesi önlenmektedir. Ayrıca istihdam sağlaması açısından da tarımda girişimcilik faaliyetlerine önem verilmesi gerekmektedir. Nitekim araştırma bölgesinde yapılan çalışma neticesinde de girişimci kişi oldukları belirlenen üreticilerin daha fazla üretimde bulundukları ve hanedeki nüfus büyüklüklerinin girişimci olmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Girişimcilik ekonomide bir teşvik edici güçtür. Yani girişimcilik ekonominin lokomotifidir. Bu anlamda tarım sektöründe gerçekleşecek olan girişim faaliyetleri sayesinde tüketicilerin isteklerini karşılayacak ürünlerin üretilmesine imkân sağlanacaktır. Sadece kendi alanında değil aynı zamanda diğer sektörlerle ilişkisi olmasından dolayı kalkınmaya ve dolayısıyla da milli gelire önemli katkıları olacaktır. Tarımdaki girişimcilik faaliyetlerinin yaygınlaşması neticesinde stratejik öneme sahip olan ürünlerde rekabet üstünlüğü sağlanacak ve dış ticarette önemli bir paya sahip olunacaktır. Bu anlamda Türkiye'de tarımın önemi sadece geçim kaynağı olarak düşünülmesinin yanı sıra ülke ekonomisine olan katkısı da düşünülüp faaliyetlere öyle devam edilmesi önemlidir. Tarımsal girişimcilik özellikle kırsal alanlardaki nüfusun endüstri birimlerinde çalışmasına imkân sağlayıp istihdam yaratmada potansiyel sahibidir. Tarımsal girişimciliği ülke boyutunda yayılması ve gelişmesi bölgesel olarak da kalkınmaya hızlandıracaktır. Çünkü sanayi ve hizmet sektörünün yoğun olarak kullanıldığı bölgelerde gelişmişlik indeksi yüksek olmaktadır. Bu anlamda yatırımların bu bölgelerde yapılması kaçınılmazdır. Yatırımların bu bölgelerde yapılması diğer bölgelerin gelişmesini engellemektedir. Bu durumda kırsal alanlarda girişimcilik faaliyetlerinin yaygınlaştırılması dengeli bölgesel büyüme açısında önemlidir. Sadece gelir anlamında değil aynı zamanda tarımsal girişimciliğin artmasına bağlı olarak

yoksulluğun azaltılması, yerleşim yerlerinin kalitesinin yükseltilmesi ve refah düzeyinin artmasına imkân sağlanacaktır.

Tarımsal girişimcilik faaliyetleri aynı zamanda tarım alanlarında yaşayan nüfusun girişimciliğe yönlendirilmesiyle de artmakta olduğu bir gerçektir. Tarımsal girişimciliğin gelişmesi ile birlikte ortaya girişimci bir toplum çıkacaktır. Bu düşüncedeki toplulukla diğer insanlar arasında oluşacak olan bağ sayesinde girişimcilik kültürü bölgeye yerleşecektir. Özellikle girişimcilik faaliyetlerine başlamadan önce motivasyon kaynağının çok önemli görülmektedir (Rădulescu ve ark., 2014). Motivasyonun sağlanmasıyla girişimciler arasında en önemli beklenti yaşam standartlarını yükseleceği olmaktadır. Böyle bir beklentinin oluşması girişimcilik kültürünün oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir.

Üretim fonksiyonları emek, sermaye, doğa ve girişimciliktir. Girişimcilik özellikle diğer 3 faktörü kullanan ve onlara bağlı olarak üretim yapılan tarım sektörü üzerindeki etkisi büyüktür. Değişen dünya koşullarına bağlı olarak tarım sektöründe rekabet kavramının önemi ortaya çıkmıştır. Ayrıca son dönemlerde yaşanan siyasi krizler, iklim değişikleri, kuraklık ve küresel ısınma gibi sorunlar neticesinde tarım sadece ülkesel boyuttan ziyade küresel boyutta önem kazanmıştır. Ülkelerin sahip oldukları ürünler onları dünya ekonomisinde stratejik öneme sahip olmalarını sağlamaktadır. Bu anlamda ülkeler bu stratejik öneme sahip olmaları için çevre ile etkileşimli ve aynı zamanda kıt kaynakları etkin derecede kullanacak potansiyelde girişimcilere ihtiyaçları vardır. Son yıllarda yaşanan bu krizler neticesinde suyun önemi ve gıdanın önemi daha da artmaktadır. Gelecek yıllarda ekonomiyi şekillendiren unsurlar arasında su ve gıda olması kaçınılmazdır.

Tarım sektörü ülkelerin her alandaki yaşamına etki etmektedir. Özellikle karlılığı ön planda tutarak ekonomiyi, çevreyi göz önünde bulundurarak da sosyal, kültürel ve politik alanlarda kritik bir önemi vardır. Tarım doğa koşullarına ve doğal kaynaklara olan bağlılığı neticesinde uygulanacak girişimcilik stratejilerinin doğru olarak uygulanması elzemdir. Çünkü yanlış bir politikadan dolayı tükenebilir doğal kaynakların azalmasına hatta bitmesine neden olmaktadır. Örneğin Konya ilinde yanlış sulama politikaları neticesinde bugün yer altı suyu tükenmiş durumda olup üreticiler su kaynağını bulabilmek için aşırı sondaj uygulamaları yapmaktadırlar. Son dönemlerde üreticilerin bilinçli hale gelmesi ve işletmelerin sürdürülebilirliğini sağlamak istemeleri bu anlamda

olumlu gelişmeler olmasına rağmen gelinen seviye yeterli olmamaktadır. Bu değişimlere de aynı zamanda tarımsal girişimcilerinde uyum sağlaması önem arz etmektedir.

Tarımsal girişimcilerin sahip oldukları özelliklerin yanı sıra bireylerin aynı zamanda modern, yenilikçi ve heyecan verici özelliklere sahip olması da önemlidir. (Richards ve Bulkley, 2007). Ayrıca tarımsal üreticilerin kendilerini girişimci olarak tanımlamamaları da bu anlamda eksiklik olarak görülmektedir. Tarımsal girişimcileri (Alsos ve ark., 2011) toplamda 3 gruba ayırmaktadır (Türkmen, 2016).

Kırsal Girişimciler: Kırsal Girişimcilerin temel motivasyon kaynakları tarımsal faaliyetlerini devam ettirmek olarak bilinmektedir. Bu gurupta yer alan girişimciler daha fazla gelir elde etmek istemektedir. Bu amaca uygun olarak üretim alanlarını genişletmek veya üretim çeşitliliği sağlamak girişimci için önemlidir. Bu grupta yer alan üreticilerin tarıma dayalı bir yaşamları mevcuttur. Toprağa ve tarıma olan bağlılıkları onlara başka bir işi yapmalarını engellemektedir. Özellikle bu grupta yer alan işletmeler küçük ölçekli işletmeler olup düşük sermaye ile üretim yapmaktadırlar. Ayrıca işletme sahibi hane halkı yöneticisi olarak bilinmektedir.

Kaynak Tabanlı Girişimciler: Bu grupta yer alan tarımsal girişimciler ise farklı ve yeni ürünler üretmek istemektedirler. Özellikle mevcut kaynakları optimum derecede kullanabilmek için yeni tarımsal faaliyetlere öncelik vermektedirler. Ayrıca bu grupta yer alan girişimciler için yeni yöntemler her zaman önemli olmuş ve gelir ile yaşam kalitesini arttırmada göz önünde bulundurmuşlardır. Bu grupta yer alan işletmeler kırsal girişimcilerden farklı olarak daha büyük üretim alanlarında faaliyet göstermektedirler. Üretim alanlarının büyüklüğü itibariyle de ihtiyaç duydukları sermaye ihtiyaçları daha yüksektir. İşletme hane halkına aittir ve çalışan ise yine hane halkındaki bireylerden oluşmaktadır.

Portföy Girişimciler: Bu grup fikir kullanma konusunda uzmanlaşmış girişimcilerdir. Yeni fikirleri uygulamak için tarımsal faaliyetlerde bulunurlar ve tarımla ilgilendikleri zamanlar farklılık göstermektedir. Çünkü tarım onlar için diğer işletmelerden bir farkı yoktur. Diğer grupta yer alan işletmelerden daha büyük işletmeler olup yüksek sermayeye ihtiyaçları vardır. Genellikle istihdamı hane dışından sağlamaktadırlar.

Ayrıca tarımsal girişimcileri farklı bakış açıları, tutumları, davranışları ve amaçları gibi unsurlarda 5 gruba ayırmıştır (McElwee, 2005); (Türkmen, 2016)

Ekonomik Tarımsal Girişimciler:	Maliyetler minimize edilip üretime devam eden girişimcilerdir.
Sosyal Sorumluluğu Olan Tarımsal Girişimciler:	Bu grupta yer alan girişimciler için kar ikinci planda yer almaktadır. Asıl önemli olan çevre odaklı üretim yapabilmektir.
Geleneksel Tarımsal Girişimcilik:	En düşük maliyetle en yüksek üretimi gerçekleştirmek isterler.
Yeni Nesil Tarımsal Girişimcilik:	Farklı olarak büyük işletme olmak isteyen girişimcilerdir.
Belirsiz Tarımsal Girişimciler:	Ortaya çıkan belirsizlikler karşısında ne yapacaklarını bilmeyen girişimcilerdir.

6.4. Tarımsal Girişimciliğin Bileşenleri

Tarımsal girişimciliğin 4 ana bileşeni vardır (Başar ve ark., 2001). Bu bileşenler;

- Yenilikçi ve Yaratıcı olma
- Risk alma
- Öncü olma
- Rekabetçi düşünme

Tarım sektöründe yenilikler üreticilerin çok alışkın oldukları bir durum değildir. Özellikle küçük ölçekli üreticiler yani aile işletmelerin sermaye yapıları göz önünde bulundurulduklarında hem risk alamamakta hem de yenilikleri benimseyememektedirler. Girişimciliğin bir getirisi olarak tarım sektöründe yenilikçi ve dinamik aynı zamanda da yaratıcı özellikleri bulunan üreticilerin faaliyette bulunması kalkınma açısından önemlidir. Bunların yapılabilmesi içinde aynı zamanda çok yönlü düşünebilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra iyi iletişim kurması ve özgüvenli davranması yenilikleri daha kolay benimsenmesine yardımcı olmaktadır. Yaratıcılık genel kabulün aksine her alanda yapılabilir. Yaratıcılığı çılgınlık olarak tanımlayan olduğu gibi onu mantıklı ve olağan bir süreç sonunda bir araya geldiğini de tanımlayan kişiler mevcuttur. Yaratıcılık da en önemli faktör belki de motivasyondur. Motivasyon, insanı yaratıcılık konusunda uyandıran ve ona ilham veren her şey olarak tanımlanabilmektedir. Ayrıca sorgulayabilme yeteneğine sahip olan girişimcilerin kendilerine ait öznel normlar sayesinde başarılı olabilmektedirler. Tarım sektöründeki üreticilerin özellikle farklılık yaratması ve ortaya çıkacak olan riskler sonucunda zararları minimize etmesi üreticinin başarısına bağlıdır. Bu anlamda eğer birey bu başarıyı sağlayabilirse yaratıcı özelliğini kazanmış olacaktır. Tüm bu yaratıcılık süreçleri içerisinde ise üretilen yeni fikirlerin uygulanmaya konulmasına yenilik denmektedir. Yenilikçilik ile birlikte tarım sektöründe meydana gelecek bir takım özellikler mevcuttur. Özellikle tarımsal üretim materyallerinin

kalitesini yükseltme, ürün kalitesini yükseltme, üretimde verimliliği yükseltebilme ve yüksek derecede otomasyon sağlanması ancak yeniliklerle sağlanabilir. Yenilik kavramı her girişimcide olması gereken bir özellik olup, girişimcinin mevcut kaynaklarını en iyi şekilde kullanarak verimliliklerini arttırmak veya yeni kaynakları üretmek için bir araç olarak da ifade edilebilir. Yenilik için işletmelerin sahip olması gereken kaynaklar ise 2'ye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi işletmenin sahip olduğu öz sermaye, ikincisi ise dış kaynaklar olarak da ifade edilen yabancı sermayelerdir. Öz sermayenin varlığının yüksek olması işletmenin aynı zamanda başarısını göstermekle birlikte işletmelerin sürdürülebilirliği açısından da önem arz etmektedir. Ayrıca öz sermayeye etki eden önemli faktörler arasında üretim esnasındaki verimlilik değişimleri, üretim sistemlerinin değişimleri ve sektör ile piyasa yapısındaki değişimleri sayılabilmektedir. İşletmede üretilen ürünlerin hitap ettiği kitlenin ihtiyaçları ve o kitlenin sahip olduğu sermayeleri de yenilik üzerinde ciddi bir etkisi vardır. Çünkü üretilen ürün eğer kitleye hitap etmezse yapılan masrafların hepsi işletmeye negatif etki edecektir.

Risk alma girişimciliğin belki de en önemli bileşeni olarak değerlendirilebilir. Özellikle tarım sektöründe ortaya çıkacak olan risklerin ve belirsizliklerin fazla olması tarımda girişimciliğin önündeki büyük engeller arasında yer almaktadır. Bu riskler arasında iklim şartları, doğal kaynaklar, doğal felaketler, kuraklık, hastalık ve ölüm gibi olumsuzluklar sayılabilir. Risk alma göreceli olarak önemli miktarda bir kaynağın kabul edilebilir bir risk düzeyi olan fırsatlara bağlama istekliliğidir. Tarım sektöründe risklerin ve belirsizliklerin fazla olması fırsatların algılanması konusunda da engel teşkil etmektedir. Çünkü risk alırken aynı zamanda ortaya çıkacak olan fırsatların da değerlendirilmesi girişimciliğin bir getirisi olarak bilinmektedir.

Tarımsal girişimci kişi mevcut işin modernize edilmesiyle birlikte üretime katılması olarak da ifade edilmesinin yanı sıra daha çok takip eden değil takip edilen kişi olmaya çalışması gerekmektedir. Bu durum öncü olmayı gerektirdiği gibi ortaya çıkacak olan fırsatları da iyi değerlendirilmesi gerektiği anlamı çıkmaktadır. Tarım sektöründe faaliyette bulunmadan önce sektörün açık olan pozisyonlarına yönelik girişimlerin yapılması hem işletmelerin sürdürülebilirliği hemde işletmecinin başarısı açısından önemlidir. Özellikle bu iş imkânları bireylerin arzuladıkları ürünler ile sahip oldukları ürünler arasındaki farktır. Tarımsal girişimcilerin öncü olmalarını etkileyen faktörler ise

teknolojik gelişmeler, sosyal değerler, rekabeti etkileyen faktörler, tüketim ekonomisi ve ihtiyaçlardır.

Rekabetçi düşünme, tarım ürünlerine olan talebin muhtemel fiyatlarını ve bu ürünlerin ikamelerini içermektedir. Tarımsal üretimde rekabet ile birlikte üreticinin tüketicinin isteklerine uygun ürünlerin üretilmesine, üretim faktörlerinin verimli kullanılmasına ve kaliteli ürünün ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu noktada üreticilerin uygulamış oldukları yenilikler ve artan etkinlikleri ekonominin rekabet gücünü arttırmaktadır. Artan bu rekabet gücüyle birlikte üretici ve tüketici arasında daha fazla seçenek ve uygun fiyatlar oluşacak ve rekabetçi düşünceyle birlikte piyasa dengesi salanmış olacaktır.

6.5. Tarımsal Girişimcinin İşlevleri

Bir tarımsal girişimcinin sahip olması gereken işlevler sırasıyla aşağıda olduğu ifade edilmektedir.

İnovasyon: Bir tarımsal girişimci, temelde kendi sektöründe yeni teknoloji, ürünler, pazarlar vb. geliştirmeye çalışan bir yenilikçidir. Yenilik, yeni şeyler yapmak veya mevcut şeyleri farklı şekilde yapmayı içerebilmektedir. Bir tarımsal girişimci, yeni şeyler yapmak ve piyasadaki fırsatları değerlendirmek için yaratıcı yeteneklerini kullanabilmektedir. Mevcutta kullanılan statükoya inanmadığından dolayı ve daima değişim araması girişimciliğin getirmiş olduğu bir unsurdur.

Riskin Varsayımlanması: Bir tarımsal girişimci, tanımı gereği risk alması gerekmektedir. Kendisi tarafından üstlenilen yeni fikirler ve projeler nedeniyle ortaya çıkabilecek kayıpları üstlenmeye her zaman hazırdır. Risk alma isteği, bir girişimcinin yeni şeyler yapmaya ve çabalarında ilerlemeye yönelik girişimlerde bulunmasına olanak tanımaktadır.

Araştırma: Bir tarımsal girişimci pratik bir hayalperestlik ve girişimlerinde yükseliş görmeden önce çok fazla araştırma yapmaktadır. Başka bir deyişle, tarımsal bir girişimci, bir fikrini ancak çeşitli seçenekleri değerlendirdikten sonra, analitik teknikler uygulayarak, uygulanabilirliklerini test ederek, ampirik bulgularla tamamlayarak ve en iyi alternatifi seçerek güçlü ve zayıf yönlerini analiz ederek sonuçlandırmaktadır. O

zaman fikirlerini uygulamaya uygular ve dolayısıyla bir fikrin seçimi, bir girişimci tarafından araştırma metodolojisinin uygulanmasını içermektedir.

Yönetim Becerilerinin Geliştirilmesi: Bir tarımsal girişimcinin çalışma kapsamı, iş faaliyetlerini planlamak, organize etmek, personel seçmek, yönetmek, kontrol etmek ve koordine ederken geliştirdiği yönetsel becerilerin kullanılmasını içerir. Yönetim becerileri, örgütü ve çevresi arasında denge kurmaya çalışırken kendisini daha da güçlendirir. Bununla birlikte, iş büyüklüğü büyüdüğünde, tarımsal girişimci, işletmedeki üretim faktörlerinin etkin yönetimi için profesyonel yöneticiler istihdam edebilmektedir.

Direnişin Üstesinden Gelmek: Yeni yenilikler genellikle insanlar tarafından engellenir, çünkü yenilikler mevcut davranış şekillerini değiştirmektedir. Tarımsal girişimci her zaman önce kendi seviyesinde yeni fikirleri denemesi gerekmektedir. Bu fikirlerin başarılı bir şekilde uygulanmasından sonra, tarımsal girişimci, bu fikirleri kendi çıkarları için diğerlerine açık hale getirmesi gerekir. Bu şekilde, tarımsal girişimci, fikirlerini başkaları tarafından kabul edilmesinin yolunu açar. Bu, toplumun değişim direncinin üstesinden gelmesine yardım eden irade gücü, coşku ve enerjisinin bir yansımasıdır.

Ekonomik Kalkınmanın İtici Gücü: Tarımsal girişimci, mevcut kaynakların yeni kullanımlarını keşfetmek ve kullanımlarını en üst düzeye çıkarmak suretiyle bir ülkenin ekonomik kalkınma hızını hızlandırmada önemli bir rol oynamaktadır.

6.6. Tarımsal Girişimcilik Arzını Etkileyen Faktörler

Tarım sektöründe girişimcilik arzını etkileyen faktörler mevcuttur. Bu faktörlerin tarımsal girişimler üzerindeki etkisi girişimlerin başarısını etkilemektedir. Bu faktörler arasında birçok çevresel faktörler barınmaktadır. Özellikle nüfus, eğitim, göç, işgücü, teknolojik gelişme, ekonomik kalkınma ve sektörel yapı girişimcilik üzerinde etkisi yüksektir. Ayrıca işletmelerin sahip oldukları finansman kaynakları, alet-ekipman varlığı, üretim sistemleri ve sermaye yapıları da girişimciliği etkilemektedir.

Tarımsal girişimcilikte arzı etkileyen faktörlerin başında nüfus gelmektedir. Bölgedeki nüfusun özellikleri, dağılımı, yoğunluğu ve cinsiyetlerin oranı ortaya çıkacak girişimci sayısını etkilemektedir. Özellikle nüfus yapısının genç ve dinamik olması ile birlikte eğitim seviyelerinde yüksek olması yeniliklere ve yeni girişimlere imkân

sağlamaktadır. Bu durumda girişimcilik ekonominin dinamiği ve yeniliklerin başlıca aktörü konumundadır. Özellikle tarım sektöründe çalışan üreticilerin sahip oldukları işletmeler aile işletmeleri olarak da bilinmektedir. Aile işletmelerinin sahip oldukları nüfus özellikleri ekonomide önemli bir etkiye sahiptir. Çünkü hızla büyüyen nüfus yapısına sahip işletmelerin olduğu bölgelerde girişimcilik faaliyetleri yaygınlaşacak ve kendi hesabına çalışan nüfusun artmasına imkân sağlanacaktır. Ayrıca nüfusta gelecek olan hızla büyümenin sonucunda ortaya çıkan talebi karşılamak adına yeni girişimler kurulacak ve yeni iş imkânları doğacaktır.

Bölgelerin sahip oldukları nüfus yoğunluğu ise ölçek ekonomilerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bu sayede üretim faktörlerinin daha etkin kullanılması sağlanmış olacaktır. Nüfus yoğunluğunun artmasıyla birlikte işletmelerin altyapılarının iyileştirilmesi konusunda teşviklerde bulunulmuştur. Bu durum bölgedeki girişimlerin artmasını sağlamaktadır. Özellikle bu durum gelişmekte olan ülkelerde önemli bir etkiye sahiptir. Örneğin Hollanda'nın geniş ekilebilir arazilere sahip olmaması ve yüzölçümünün küçük olmasına rağmen sahip oldukları ekonomik özellikler itibariyle dünya tarım sektöründe önde gelen ülkeler arasında yer almaktadır. Hollanda nüfusunun yaklaşık 16 milyon olduğu bilinmekle birlikte nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu da ortadır. Bu değerlerin yanında araştırma merkezleri ile üniversitelerin genellikle üretim merkezlerine yakın kurulması ile birlikte üretici-sanayici-tüketici entegrasyonu sağlanmıştır. Bu durum hem üreticiyi hem de tüketiciyi yeniliklere ulaşma konusunda olanak sağlamaktadır.

Nüfus artmasının faydalı olduğu kadar olumsuz tarafları da görülmektedir. Ortaya çıkacak olan nüfusun eğitimli ve bilinçli olmaması durumunda girişimcilik faaliyetleri duracak ve ekonomide dalgalanmalar meydana gelecektir. Ayrıca tüketicinin ihtiyaç duyduğu ürünlerin zamanında üretilememesi veya ihtiyaçların karşılanamaması gibi sorunlar da ortaya çıkacaktır. Bu durumda ülkeler ithalat yolunu seçeceklerdir. Bu süreç aynı zaman da ülkelerin borçlanmalarını arttıracak ve ülke ekonomisi belki de kriz yaşayacaktır. Özellikle gelişmiş ülkelerin sahip oldukları nüfus yapıları gereği yaşlı nüfus ağırlıktadır. Bu durum bir süre sonra soruna dönüşecek ve ülke ekonomileri krizle mücadele edeceklerdir. Çünkü yaşlılık fonları tükenecek ve genç nüfus toplam nüfusun ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelecektir. Oysa ülkeler nüfus politikalarını düzenlerken

genç nüfusun oranını artıracak ve bu sayede yeni girişimlere imkân tanıyacak şekilde ayarlanması gerekmektedir.

Tarım sektöründe arzı etkileyen bir diğer faktör ise işgücü olmaktadır. Tarım sektörünün yapısı gereği işgücü ihtiyaç dönemsel farklılık göstermektedir. Ayrıca ürünün özellikleri itibariyle de bu durum farklılaşabilir. Örneğin Buğday hasat zamanı haziran-temmuz ayları gibiyken, şekerpancarı üreticileri için hasat zamanı Ekim ayı gibi gerçekleşmektedir. Tarım sektöründe 365 gün kavramı yoktur. Ürünün ihtiyacı olduğu zamanlarda üretici tarlasında veya hayvancılık sektöründe yer alan kişilerde günün belirli saatlerini ayırıp ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Tarımsal girişimcilik elbette sadece bitkisel üretim veya hayvansal üretim değil aynı zamanda da tarım teknolojilerini de içermektedir. Tarım teknolojilerinin üretilmesinde pazarlanmasına kadar geçen sürede tarımsal girişimcilerin önemli etkileri vardır. Tarım sektöründeki maliyetler açısından işgücü önemli bir paya sahiptir. Çünkü tarım insan gücüne bağlı olarak yapılan bir üretim faaliyetidir. Bu üretim faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan maliyetlere üreticiler tarafından işgücü maliyetleri eklenmemektedir. Çünkü Dünya'da tarım yapan işletmelerin büyük bir çoğunluğu aile işletmeleridir. Üretici aile kendi hesabına çalıştıkları o masrafları eklememekle birlikte gerçek maliyetler ortaya çıkmamaktadır.

Teknolojik gelişme tarım sektöründe önemli bir yere sahiptir. Ekilebilir tarım arazilerin son sınırına yaklaştığı bu zamanlarda birim alandan daha fazla verim alabilmek için yeniliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Tarım sektöründeki tohum ıslahı, yeni ekipmanlarının kullanılması, sulama sistemlerinin geliştirilmesi, hayvancılık işletmelerinin modernizasyonu gibi unsurların geliştirilmesi adına yapılan uygulamalar yenilik olarak adlandırılabilir. Bu durum girişimcilik ile teknoloji arasında kuvvetli bir ilişki olduğunu göstermektedir. Oluşan talep yanlı faktörlerle birlikte girişimciliğin etkilenmesi olası olarak görülmektedir. Teknolojik gelişmelerin tarım sektöründe yoğun olarak kullanılması girişimcilik talebi için teşvik edici bir güç olarak görülmektedir. Tarım sektöründe ortaya çıkan teknoloji aynı zamanda ekonomide farkındalık yaratmaktadır. Tarım işletmelerinin sermaye yapıları göz önünde bulundurulduğunda teknolojik gelişmelerin olumsuz etkileride vardır. Çünkü ortaya çıkan Ar-Ge maliyetleri tarım işletmelerine yüksek maliyet getirmekte ve bu sebeple girişimciliğin önünde engel teşkil etmektedir. Bunun aksine eğer tarım işletmeleri sahip oldukları özellikler itibariyle

teknoloji alanında elde edilen yenilikleri benimsemeleri durumunda refah seviyelerinin artacağı da bir gerçektir.

6.7. Tarım Sektöründe Girişimciliği Engelleyen Faktörler

Tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin girişimcilik önündeki en büyük engeller arasında sermaye gelmektedir. Türkiye tarım işletmelerinin %99'unun aile işletmeleri olduğu bilinmektedir. Bu işletmeler çok büyük sermayeye sahip olmamaları ile birlikte girişimciliğin bir getirisi olan yeniliklere ve risklere karşı duyarsız davranmaktadırlar. Türkiye tarım işletmelerinin KOBİ olarak değerlendirilmemesi işletmelerin finansman bulma konusunda ciddi bir etkisi mevcuttur. Oysaki tarım işletmeleri KOBİ olarak değerlendirilse hem kredi kaynaklarından yararlanabilecektir hem de işgücü problemi yaşamayacaklardır. Ayrıca sermayeyi etkin kullanmaları ile birlikte yeni teknolojileri benimsemeleri daha kolay olacaktır.

Tarım sektöründeki girişimciliğin önündeki diğer büyük engel ise bürokrasidir. Bir girişimin kurulması esnasında oluşan finansman bulma zorluğunun yanı sıra evrak hazırlama ve kuruluş için gerekli izinlerin alınması süreci çok uzun bir zamanı almaktadır. Ayrıca tarım sektöründe girişimciliği destekleyici bazı kurumların uyguladıkları prosedürler de aynı şekilde uzun zaman almakta ve işletmelerin etkinliklerini azaltmaktadırlar.

Tarım sektörü kendisi risklerle ve belirsizliklerle dolu bir sektör olup özellikle iklim koşullarına bağlılığı, yangın, sel, fırtına, don, kuraklık, hastalık, ölüm, finansman gibi riskleri çok fazla yer almaktadır. Bu riskler kendi başlarına girişimcilik önünde engel teşkil etmektedir. Ayrıca tarım sektöründe uygulanacak olan yatırımların geri dönüşlerinin uzun olması yani sermaye devir oranlarının düşük olması tarım da girişimciliğin önünde engel olarak bilinmektedir. Sadece bu riskler değil aynı zamanda tarım ürünlerin bozulabilir ürünler olması ve pazarlama olanaklarının kısıtlı olması ürünün değerini azaltmaktadır. Bu durumda girişimciliğin sadece yeni tarım tekniklerini kullanarak yeni ürünler üretmek olarak algılanmaması gerekmektedir. Yeni pazar imkânlarının ve yeni ekipmanlarının kullanılması da girişimciliğin bir alt unsurudur. Örneğin tarım ürünlerinin internet ortamında pazarlanması veya soğuk hava depolarında ürünlerin muhafaza edilmesi de bir girişimcilik örneğidir.

Tarım sektöründe ortaya çıkan bu sorunların çözümünde üreticilerin ilk önce örgütlenme konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Örgüt kavramının, şirket veya girişim kavramlarının ne anlama geldiklerini öğrenmeleri gerekmektedir. Türkiye'de son zamanlarda başarılı sayılacak kooperatifler, şirketler ve girişimler olmakla birlikte her yıl kapanan tarımsal işletmeler veya şirketler de mevcuttur. Tarımsal işletmeler artık sadece satın alma, işleme, pazarlama değil aynı zamanda üretimi kendileri yapma gayesinde olmaktadırlar. Özellikle tarımsal desteklemelerin artmasıyla tavukçuluk, fidancılık ve sebzecilik gibi alanlarda yeni girişimler görülmektedir.

Tarımsal faaliyette bulunan üreticilerin bir diğer eksikliği ise bilgidir. Bilgiyi ulaşma konusunda yaşanan problemler tarımsal girişimciliği engellemektedir. Özellikle ticari bilgiye veya tarımsal üretim ile ilgili teknik bilgiye sahip olmayan girişimcilerin yatırımları sürdürülebilir olamamaktadır. Girişimcilerin hem ticari bilgisine sahip olması hem de hangi tarımsal faaliyet kolunda üretim yapacaklarda o konu hakkında yeterli teknik bilgiye sahip olması bu açıdan önemli olmaktadır.

Girişimcilerin ayrıca kişisel özelliklerinden kaynaklı olmak üzere bazı engelleyici faktörlerde mevcuttur. Hedef konulmadan ve hiçbir hazırlık yapılmadan girişimde bulunulması olumsuz etkiye sahiptir. Özellikle yenilikçi ve yaratıcı bir fikir ortaya koyduktan sonra gerekli altyapının oluşturulması ile birlikte girişime başlanması önemlidir. Ayrıca üretimin hangi zaman aralığında ve hangi miktarda üretim yapacağını bilmesi girişimci açısından faydalıdır. Çünkü dinamik piyasalarda tüketicinin istekleri kısa süre içerisinde değişim göstermektedir. Tüketicinin isteklerine uygun ürünlerin yetiştirilmesi ve zamanında yapılması fırsatların değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Girişimciler için ayrıca kuruluş yerinin iyi seçilmemiş olması başarısızlığı da beraberinde getirecektir. Ayrıca rakip firmaları dikkate alınmaması, Pazar fiyatlarının incelenmemesi, rakiplerin üstünlüklerini ve zayıflıklarını incelememek işletmeyi güç duruma düşürecektir.

Tarımsal üretim konusunda devletin uygulamış olduğu yanlış politikalar neticesinde tarımda girişim uygulamaları azalma eğilimi göstermektedir. Bu konuda özellikle tarım işletmelerinin veya tarımsal girişimlerin KOBİ olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Tarımsal üretimde yaşanan şiddetli rekabet girişimcilerin sektörde yer

almasına da engellemektedir. Özellikle son dönemlerde ülkeler arasında yaşanan krizler neticesinde tarım ürünlerinin fiyatlarında aşırı bir dalgalanmalar meydana gelmiş bu durumda da hem üretici hem de yurt içi tüketici kitlesi zarar görmüştür. Girişimciliğin önündeki bir diğer engel ise kalifiyeli eleman sorunudur. Kalifiyeli eleman bulabilme özellikle tarım için önemli bir yere sahiptir. Ayrıca kalifiyeli elemanın işgücü maliyetlerine olan etkisi de düşünüldüğünde tarımsal girişimcilerin zarar etmesine yol açmaktadır.

Tarımsal girişimcilerin birçoğu aileden kalma miras ile işletmeciliğe devam girişimlerdir. Bu girişimler ya yeniden işletme kurmuşlardır ya da mevcut işletmelerini modernize etmişlerdir. Bilindiği üzere işletmelerin modernize etmeleri de bir girişimciliktir. Anadolu'da yaşayan hanelerin sahip oldukları kültürel yapı ile girişimcilik kültürünün bir uyum içerisinde olması gerekmektedir. Aksi takdirde üreticilerin girişim konusunda çekimser kalacakları bellidir. Bu insanlar toprağa bağlılıkları ve köy hayatını tercih etmelerinden dolayı oluşacak olan girişimcilik kültürünü yöre kültürüne uygun olmasına özen gösterilmesi gerekmektedir.

Tarım sektörü yapısı gereği kayıt dışı ekonomi olarak bilinmektedir. Çünkü Türkiye'de üreticilere yönelik uygulanan bir muhasebe sistemi yoktur. Üreticiler sadece arazi varlıklarını ilçe tarım müdürlüklerine hayvan sayıları da aynı şekilde destek alabilmeleri için DSYB ve Süt Birliği gibi üretici birliklerine bildirmektedirler. Oysaki üretim dönemi içerisinde sahip olduğu gelirler ve masraflar konusunda herhangi bir bilgiye sahip olmamaktadır. Bu durumda işletmelerin uzmanlaşmış girişimcilere ihtiyacı olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca girişimcilerin tarım sektöründe yaşadıklarını en büyük korkuların başında ise yoksulluk ve kriz korkusu gelmektedir. Çünkü kriz ilk olarak tarım sektörünü etkilemektedir.

Tarımsal üretimde girişimcileri engelleyen bir diğer unsur ise aracı veya tüccar olarak değerlendirdiğimiz kişiler olmaktadır. Bu gruptaki bireyler üretici ile tüketici arasında veya üretici ile fabrika arasında aracı konumundadır. Üreticiden 1 liraya aldıkları ürünü %100'den fazla kar ile fabrikaya veya tüketiciye ulaştırmaktadır. Oysaki çiftçinin eline geçen para ile pazarda satılan ürünün fiyatı arasında % 500'lere veya daha fazlasına varan farklılıklar vardır. Bu anlamda üretici ile tüketicinin bir araya getirildiği bir platform yapılması elzemdir. Aslında bu kurulacak olan platform da nihai olarak girişimciliktir.

6.8. Tarımsal Girişimci Kişilik Özellikleri

Girişimci kavramının kendine ait özelliklerinin olması ve tarım sektörünün de stratejik öneme sahip olması ile birlikte tarımsal girişimcilerin kişisel özellikleri de kendine özel olarak değerlendirilmektedir. Tarımsal girişimcilerin önemli bir kısmının işletmelere üretici yönüyle bakmaları ve üretimi en önemli değer saymaları neticesinde tarımsal girişimcilik ahlakına ve kültürüne sahip olmaktadırlar. Bu anlamda girişim esnasında gelecek odaklı olmak ve verimliliği önemsemek tarımsal girişimcilerin öne çıkan özellikleri arasında yer almaktadır. Ayrıca tarımsal girişimcilerin önemli bir kısmının kırsal alanda üretime dâhil olmaları neticesinde dünya görüşleri de tarımı yönlendirmektedir. Tarımsal girişimcileri ekonomik ve sosyal çıkarlarına göre belirlemek bu anlamda önemli olmaktadır.

Girişimcilik kişisel özellikleri doğuştan gelebildiği gibi daha sonradan da kazanılabilecek bir olgudur. Gelişmiş ülkelerde girişimcilik zihniyeti oluşturamaya yönelik uygulanan politikalara ek olarak aynı zamanda bu işin kültürünü ve eğitimi önemli olmaktadır. Bireylerin girişimcilik özelliklerinin gelişmesinde temel de almış olacağı eğitimin önemi yadsınamaz. Bu anlamda bireye yönelik olarak onun girişimcilik eğitimini alması sağlanmalıdır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde girişimcilik halen istenen seviyede değildir. Bunun en büyük nedenlerinden birisi de uygulanan eğitim programlarının ihtiyacı karşılayamaması olarak görülmektedir. Çünkü tarım ile ilgili olan eğitim kurumları yani tarım liseleri ve ziraat fakülteleri girişimcilik anlamında yeterli anlamda programlar uygulamamaktadır. Özellikle tarım, üretim ile başlayan ve pazarlama ile devam eden geniş bir perspektif sunan bir sektör olmasından dolayı geniş bir işlem hacmine sahiptir. Dünyadaki tarım sektöründeki gelişmelerin takip edilmesi ve Türkiye'ye uyarlanması konusunda girişimciliğin önemi ortaya çıkmaktadır.

Tarımsal girişimciyi diğer bireylerden ayıran temel unsur sahip olduğu girişimci kişilik özellikleri olmaktadır. Sahip olunan bu girişimci kişilik özellikleri ile birey tarım sektöründe faaliyetlerde bulunabilir ve işletmelerinin sürdürülebilirliğini sağlayabilir. Bu özelliklerin getirisi olarak da üretim faaliyetlerinde başarı oranı artmaktadır. Girişimci kişilik özelliklerini oluşturan birçok özellik bulunmaktadır. Özellikle Dünya'da girişimci kişilik özelliklerini oluşturan etkenler değişkenlik göstermektedir. Turner ve Dollinger gibi ekonomistler girişimciliğin inovatif özellikleri üzerinde dururken aynı zamanda risk kavramının önemini ortaya koymuşlardır. (Bygrave, 1993) ise risk ve yenilik

kavramlarının yanı sıra başarı, belirsizliğe karşı tolerans ve kontrol odağı ifadelerine yer vermişlerdir. Son olarak (Chye Koh, 1996) ise girişimci kişilik özelliklerini 6 başlık altında toplamıştır. Bu başlıklar Yenilikçilik, Belirsizliğe Karşı Tolerans, Kendine Güven, Başarma İhtiyacı Duyma, Kontrol Odağı Ve Risk Alma Şeklindedir.

Yenilikçilik kavramı üretim faaliyetlerinde veya işletmenin sürdürülebilirliği açısından değerlendirildiğinde yeni ve farklı üretim sistemlerinin kullanılması veya yapılmasıdır. Yenilik işletme maliyetlerini açısından incelendiğinde masraf kalemlerini arttırmaktadır. Bu durumda tarımsal üretim dönemlerinde veya tarımsal işletmelerde yenilik uygulamalarının uygulanması zaman almaktadır. Tarım sektöründe yatırım likitedesinin düşük olması ve ayrıca sermaye yapılarının düşük olması nedeniyle Tarım sektöründeki girişimcilerin yeniliklere olan bakış açıları farklılık göstermektedir. Özellikle tarımsal girişimciler için yenilik kavramı odak noktası olarak değerlendirilebilir. Çünkü tarım sektöründe çok fazla tekerrürün olması işletmelerin sürdürülebilirliği açısından tehlike arz edebilir. Bu tehlikeyi ortadan kaldırmak adına yeni ürünlerin üretilmesi veya yeni sistemlerin kullanılması işletmelerin hem verimliliğini sağlar hemde sürdürülebilirliği sağlamaktadır. Ayrıca Belirsizlik girişimcilere de yenilik fırsatını sunmaktadır. Belirsizliğin artması ile bireylerin stres seviyeleri ile pozitif yönde ilişkidedir. Bu toleransın artmasıyla birlikte girişimciler yaratıcı ve yenilikçi yaklaşımlarla üretim faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Sektörel olarak değerlendirdiğimizde belirsizliğin en yüksek olduğu sektörlerden birisi de tarımdır. Tarım sektörü yapısı gereği risk ve belirsizliklerle doludur. Tarım sektöründe ortaya çıkan risk ve belirsizliklerin birçoğu kontrol altına alınırken halen iklim gibi kontrol edilemeyen çevresel unsurlarda mevcuttur. Tarım sektöründe faaliyet gösteren girişimcilerin ürün ve girdi piyasalarını takip etmeleri ve bunu tarımsal işletmelerin planlamasına kullanmaları risk ve belirsizlikleri azaltmaktadır. Tarımsal üretimde kontrol edilemeyen iklim gibi çevresel faktörlerin iyi yönetilmesi ile birlikte tedbirlerin alınması risk ve belirsizliğe karşı olan toleransı yükseltmektedir. Bu oranın yükselmesi ile birlikte girişimcilerin sektörde üretime yapmalarına olanak sağlanmış olacaktır. Tarımsal girişimciler için belki de en büyük belirsizliklerden birisi de Pazar olarak bilinmektedir. Pazarlama kanallarının oluşmaması ve tekelleşmesi girişimcileri özellikle de sektörde faaliyet gösteren girişimcileri etkilemektedir. Tarım sektöründe ürün fiyatlarının oluşmasına olan etkenleri yönetmek bu anlamda belirsizliği ortadan

kaldırmaya yardımcı olacaktır. Fiyat belirsizliği ve Üretim Miktarı belirsizliği tarım sektöründe işletmelerin sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir. Sadece belirsizlik değil aynı zamanda tarım sektöründe girişim faaliyetinde bulunacak bireylerin risk alma konusunda eğilim gösteremedikleri veya çekimser oldukları yapılan çalışmalardan görülmektedir. Tarım sektörü ana sektör olmasına karşın yıllar itibariyle GSYİH içindeki payı düşmektedir. Bunun en büyük sebeplerden birisi de Sanayi ve Hizmet sektöründe yatırımların risk ve belirsizliklerin tarıma göre daha az olmaktadır. Tarım sektöründe girişimciler özellikle yeni ürünler, üretim süreçleri, pazarlama alanları, üretim sistemleri gibi konular üzerinde çalışmaktadırlar ve bu esnada ortaya çıkan tüm riskleri almak girişimcinin kişilik özellikleri arasında yer almaktadır. Risk alma konusunda ise girişimciyi yaş, deneyim, eğitim, gelir durumu, cinsiyet gibi faktörler etkilemektedir. Girişimcilerin risk almaları neticesinde kendine olan güvenleri de yükselmiş olacaktır. Girişimci kişisel özellikleri arasında yer alan kendine güven, yeni bir girişim faaliyetinde bulunan bireylerin o üretim faaliyetinde ortaya çıkan tüm sorumlulukları üzerine alma yeteneği olarak ifade edilebilir. Ortaya çıkacak olan risk ve belirsizlikler ancak girişimcilerin kendine güvenleri sayesinde yönetilebilir duruma gelecektir. Girişimcilerin kendine güvenlerinin yüksek olması bazen hataya sevk edebilir ama işletmelerin sürdürülebilirliği açısından bireylerin özgüveninin yüksek olması önemli olmaktadır. Tarım sektörü bilindiği üzere tamamen kişinin kendi kontrolünde olan bir sektör değildir. İklim gibi ekolojik faktörlerin yanı sıra üretim esnasında birçok etkili değişkenlerin olması girişimcilerin üretim üzerlerindeki kontrolünü sağlayamamaktadır. Kontrol odağı kişinin üretim faaliyetlerini ne kadar kontrol ettiği ile ilgilidir. Eğer birey bu kontrolün kendinde olmadığını kabul ederse dışsal kontrol odaklı eğer bu kontrolün kendinde olduğuna inanırsa da içsel kontrol odaklı olarak bilinmektedir.

6.9. Tarımsal Girişim Finansmanı

Tarımsal Girişimcilik; tarım sektöründe ürün veya üretim dönemi boyunca ortada çıkan fırsatları tespit ederek, ortaya çıkan riskleri ve belirsizlikleri göze almak ve ortaya çıkan fırsatlardan yararlanmak amacıyla ekonomik faaliyetlerde bulunma olarak tanımlanmaktadır.

Tarım sektörü stratejik bir öneme sahip olmasından dolayı ülke ekonomilerinde itici bir güce sahiptir. Bu sektörde faaliyet gösteren üreticilerin sahip olmaları gereken girişimci özellikler ile birlikte bölgesel ve ulusal kalkınmanın sağlanmasında önemli bir

yol alınmış olacaktır. Ülke ekonomilerinde istihdamın sağlanmasında ve kalkınmanın sağlanmasında önemli bir rol oynayan girişimcilik her yönüyle fayda sağlamaktadır.

Türkiye nüfusunun yaklaşık %25'i tarım ile doğrudan veya dolaylı alakalı iken tarım sektörünü görmezden gelmek çok büyük hata olacaktır. Bu oran gelişmekte olan bir ülke için değerlendirildiğinde tarımın önemini halen koruduğu görülmektedir. Girişimcilerin özellikle tarım sektöründe bulunması için devletin ciddi anlamda desteği mevcuttur. Ama tarım sektörünün mevcut durumu ve sahip olduğu karakteristik özellikler itibariyle girişimciler bu alanda çekimser kalmaktadırlar. Özellikle tarım sektöründe finansman ihtiyacının ve girdi fiyatlarının yüksek olması buna karşı elde edilen üretim değerlerinin düşük olması ile birlikte yatırım likiditesinin düşük olması tarım sektöründe girişimcilik faaliyetlerini geri planda bırakmıştır.

Tarım sektöründe yeni faaliyette bulunacak veya hali hazırda üretimde yer alan girişimciler için finansman gereksinimleri sürdürülebilirliklerini etkilemektedir. Girişimci finansman kaynakları açısından ülke olarak zengin olunmasına karşı daha önceden sayılan sebeplerden ve yanlış politikalardan dolayı girişimcilerin sermayeleri tarım sektöründe yer almamaktadır. Finansman kaynakları arasında Ziraat Bankası ve Tarım Bankaları, TKDK, Kalkınma Ajansları, Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı, Belediyeler, Özel kuruluşlar, Üniversiteler, Öz Sermaye ve Melek yatırımcılar yer almaktadır.

Girişimciler her sektörde olduğu gibi tarım sektöründe de işlerini temelde öz sermayeleri ile veya yakın akrabanın sağlamış olduğu finansman desteği sayesinde yürütmektedirler. Bunun yanı sıra işletmenin devamlılığı sağlandıkça ve yapılan girişime inanç arttıkça ortaya çıkan melek yatırımcılar sayesinde girişim faaliyetinin büyümesi sağlanmış olacaktır. Bu unsurların tamamı sermaye finansmanı olarak adlandırılmasına karşın tek başlarına yeterli olmayacaktır. Literatürde temel borçlanma finansmanı olarak da nitelendirilen ve yabancı sermaye olarak bilinen banka kredileri girişimciler için göz ardı edilecek bir durum değildir. Her ne kadar girişimi başlatmak için öz sermayeye ihtiyaç var ise de sürdürülebilirliği sağlamak için yabancı sermayeye yani borçlanmaya ihtiyaç vardır. Mevcut ekonomik şartlar düşünüldüğünde borçlanma yapılmadan girişimi belirli bir noktaya getirilmesi oldukça zordur. Bu anlamda, girişimin sürdürülebilirliğini sağlamak için finansman kaynaklarının çeşitliliği, ulaşılabilirliği ve şartları oldukça önemlidir.

Türkiye'de girişimcilere yönelik desteklemelerin büyük bir çoğunluğunu bankacılık sisteminden karşılanmaktadır. Türkiye'de tarım sektöründe girişimcilere yönelik olarak Ziraat Bankasının vermiş olduğu krediler bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye'de birçok özel banka tarım bölümlerini kurmuşlar ve tarım bankacılığını geliştirmişlerdir. Bankalarda uygulanan faiz oranlarının ve ipotek bedellerinin yüksekliği her ne kadar girişimciler için sorun teşkil edecek olsa da Tarım bankacılığı girişimciler açısından önemli bir finansman aracıdır.

Tarım sektöründe girişimcilere yönelik olarak finansman desteği sağlayan önemli kuruluşlardan birisi de Tarımsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) gelmektedir. TKDK, Avrupa Birliği ve Hazine Müsteşarlığının ortaklaşa fonundan yararlanarak tarım sektöründeki girişimcilere hibe krediler sunmaktadır. Uygulanacak olan yatırımın çeşidine göre destekleme oranları değişiklik göstermektedir. Ayrıca girişimci kişinin cinsiyeti, yaşı, eğitimi gibi demografik ve kültürel etmenler neticesinde destekleme miktarı değişmektedir. Elbette bu sisteminde kendine göre sorunları bulunmaktadır. Özellikle başvuru şartlarının ağır olması ve girişim yapım maliyetlerinin yüksekliği gibi nedenlerden dolayı girişimcilere faaliyetlerine başlamak konusunda yeterince istekli olamamaktadırlar. Aslında verilecek olan destekleme miktarlarının büyük girişimleri değil de küçük girişimcileri destekleyici yaklaşımda olması tarım politikalarını da doğrudan ilgilendirmektedir. Büyük girişimlere destek verilmesi durumunda tarım sektöründe fiyat ve üretim istikrarı sağlanması konusunda sorunlar ortaya çıkmaktadır. Küçük girişimlerin desteklenmesi ve girişimlerin kırsal bazlı olmasına özen gösterilmesi tarımın kalkınması açısında da önemli olmaktadır.

Tarım sektöründe girişimcilere yönelik olarak destek veren bir diğer kurum ise Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'dır. Bakanlık il ve ilçe müdürlükleri aracılığıyla tarımda üretimde bulunmak isteyen çiftçilere yönelik olarak çeşitli desteklemelerde bulunmaktadırlar. Bu konuda fidan desteği, makine-ekipman desteği, danışmanlık hizmeti gibi birçok konuda desteklemede bulunulmaktadır. Bu desteklemelerin dönemlik değil de bütüncül olarak yapılması veya verilmesi tarımda girişimcilik açısından daha önemlidir. Tarımda denenmemiş örneklere veya iş olanaklara yönelik desteklemelerin artması gerekmektedir. Özellikle de tarım sektöründe kamu kurumlarında görev yapan personellerin yenilikleri kabul etme ve anlatma konusunda ciddi bir eğitime ihtiyaçları mevcuttur. Tarımda gelişmek isteyen ülkelerin tarımsal üretim değeri yüksek olan

ülkelerin politikalarını incelemeleri ve kendi ülkelerinde uyarlamaları bu anlamda önemlidir. Örneğin tarım bakanlığının hassas tarım sistemleri konusunda bir destekleme politikaları olmaması çiftçilerin bu alanda yeterli donanıma sahip olamamalarına neden olmaktadır. Özel sektörün tekelleştiği bir ortamda üreticilerin veya girişimcilerin çıkarları tehlikeye girmektedir. Ayrıca tarım sektöründe uygulanan destekleme politikaları ile birlikte teşviklerinde değiştirilmesi ve üretici isteklerine göre şekillenmesi ülke kalkınması açısından önemlidir.

Tarımsal girişimcilik anlamında bir diğer destek veren kurum ise belediyelerdir. Büyükşehir yasasıyla büyükşehir olan illerde büyükşehir belediyelerinin, büyükşehir olmayan illerde ise il özel idaresi kapsamında tarımsal üretime desteklemelerde bulunulmaktadır. Bu kapsamda alet-ekipman desteği, hayvan desteği, Danışmanlık hizmeti gibi desteklemelerde bulunulmaktadır. Elbette bu destek kalemlerinin hepsi önemlidir ama tek başlarına yine yeterli değildir. Tarım sektörüne yeni bir bakış açısı gerekmektedir. Yıllardan beri tarım sektörü hem sanayi hem de hizmet sektörünün gerisinde kalmış gelişmesi yavaşlamıştır. Bu duruma elbette sadece tarımda yatırımın az olmasının yanı sıra hizmet ve sanayi sektöründe yapılan yatırımların geri dönüş sürelerinin daha çabuk olmasından kaynaklanmaktadır. Bu anlamda da üreticilerin toprağa bağlılığı gibi etkenler düşünüldüğünde üreticilerin kırsal alanlarda faaliyet göstermelerini sağlamak amacıyla çiftçileri köylerde girişimlerde bulunulmaya sevk edici politikaların belirlenmesi gerekmektedir. Kırsal alanda yaşayan nüfusun ekonomik refahının yanı sıra sosyal refahının da yükseltilmesi köylerde geri dönüş sürelerini hızlandıracaktır. Ayrıca yeni tarımsal üretim sistemlerinin kullanılması ve üretim çeşitliliğinin sağlanmasıyla birlikte tarımsal üretim değeri artacak ve katma değer yaratan ürünler oluşturulacaktır. Oluşturulan katma değerli ürünler neticesinde hem ülkesel kalkınmaya yardımcı olunacak hem de milli gelirde artış sağlanacaktır. Türkiye devletinin katma değeri olan ürünlerin üretilmesi ve pazarlanması konusunda tarım politikalarının şekillendirilmesi bu anlamda elzemdir. Bu anlamda TÜBİTAK gibi veya Üniversite gibi kamu kurumlarıyla birlikte tarım sektörünün entegreli çalışmaları neticesinde katma değeri yüksek olan ürünlerin üretilmesi sağlanmış olacaktır. Ayrıca bu kurumlarında sağlamış oldukları desteklemelerde girişimciler açısından önemlidir.

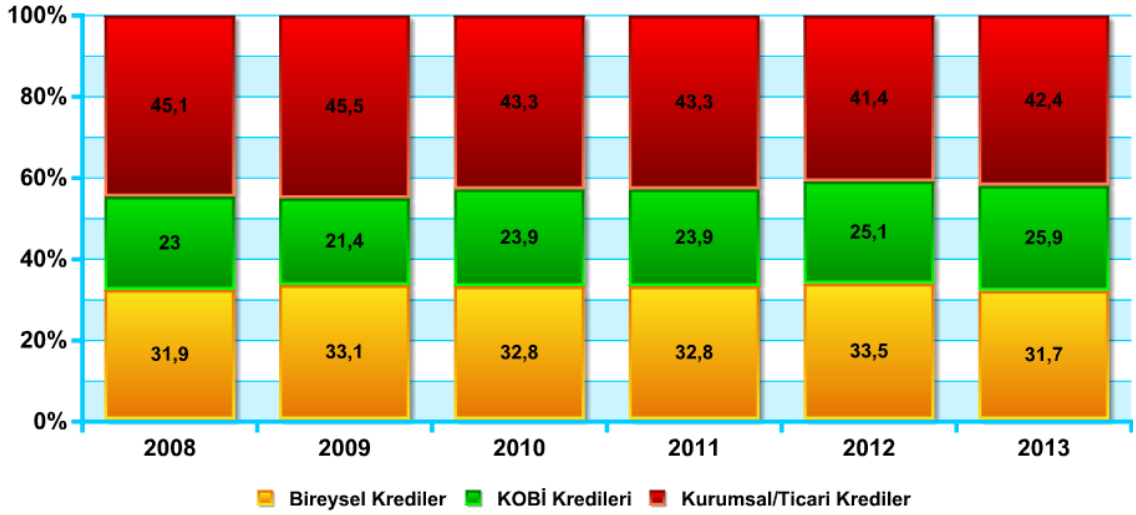
Tarım sektöründe bir diğer finansman desteği sağlayan kuruluş ise yine üreticilerin kurduğu kooperatiflerdir. Kooperatifler aslında ülke kalkınması açısından da

çok önemlidir. Tarımda faaliyet gösteren kooperatiflerin en bilinenleri arasında Tarım Kredi Kooperatifleri, Pankobirlik, Çay-Kur, bulunmaktadır. Bu kooperatifler üreticilerin ihtiyaçlarını karşılama konusunda bugün de halen faaliyetlerini sürdürmektedirler. Ayrıca tarım sektöründe kooperatiflerinin yanı sıra birliklerde bulunmaktadır. Süt Birliği, Damızlık Sığır Yetiştiriciliği Birliği, Marmara birlik ve Fiskobirlik gibi birlikler üreticilere yönelik desteklemelerde bulunmaktadırlar. Elbette bu desteklemeler çok genel kalmakta ve üreticilerin ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Özellikle tarımsal üretimde çağ atlatacak olan yeniliklerin bu birlikler veya kooperatifler aracılığıyla girişimcilere sunulması ve kabul ettirilmesi ile birlikte demonstrasyon çalışmaların yapılması bu anlamda farkındalık yaratacaktır. Özellikle tarımsal üretimde yeni olan bir üretim sisteminin denenmesi veya yeni alet ve ekipmanların kullanılması bu birliklerin öncülüğünde olması üreticilerin benimsemesi açısından önemlidir.

Tarım sektöründe faaliyet gösteren girişimcilerin en büyük sorunu kuşkusuz finansmandır. Çünkü tarım işletmeleri KOBİ değerlendirilmesi adı altında faaliyet gösterememektedir. KOBİ diye nitelendirilen işletmelerin en önemli finansman kaynakları bankalardır. Bu bankalardan finansman ihtiyacını karşılamaya çalışan tarım işletmelerinin karşılarına sürekli olarak sorunlar ortaya çıkmakta ve krediye ulaşma konusunda problemler yaşanmaktadır. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde finansal sistemin henüz istenen seviyede olmaması, nakit akışının sağlanamaması ve tarım işletmelerini KOBİ değerlendirilmesi dışında tutmaları tarımsal girişimcileri olumsuz etkilemektedir.

Tarımda faaliyet gösteren girişimcilerin KOBİ değerlendirilmesinin dışında tutulması, birçoğunun mikro ölçekli olması ve kurumsal bir yapılarının olmamalarından dolayı krediye ulaşım konusunda problemler ortaya çıkmaktadır. Özellikle tarımsal girişimlerin aile işletmeleri olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu durum daha da zorlaşmaktadır. Tarım girişimcilerin yöneticileri ile sahiplerinin aynı olması kurumsal kimlik kazanılması konusunda girişimleri olumsuz etkilemektedir. Bu değerlendirmenin ışığında tarımsal girişimcilere finansal anlamda değil aynı zamanda yönetim ve organizasyon anlamında da destek sağlanması gerekmektedir.

Şekil 6.1.KOBİ Kredilerinin Toplam Krediler İçerisindeki Payı

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)

Şekil 6.2'de görüldüğü üzere Türkiye'de toplam krediler içerisinde KOBİ kredilerinin oranı 2008 yılında %23 iken 2013 yılında %25,9'a yükselmiştir. Tabi bu oranlar yeterli değildir. Çünkü gelişmiş ülkelerde toplam kullanılan kredilerin içerisinde KOBİ'lerin payı %50'lerin üzerinde yer almaktadır. Tarım girişimlerinin KOBİ sınıflandırılmasının dışında tutulması da bu durumu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü tarımsal girişimciler ihtiyaç duydukları kredileri 2 yolla alabilmektedirler. İlk yol bireysel krediler yoluyla elde edilmektedir. Bireysel ihtiyaç kredilerinin mevcut faizleri göz önünde bulundurulduğunda girişimlerin maliyetleri de bir anlamda yükselmektedir. Bir diğer yol ise tarım bankacılığı ile kullanılan kredilerdir. Bu krediler Özellikle Ziraat Bankası, Garanti Bankası, Denizbank, Şekerbank gibi birçok devlet ve özel bankalar tarafından verilmektedir. Bu kredilerin ihtiyaç kredilerine göre faiz oranları daha düşük ve geri ödeme süreçleri daha kolay gerçekleşmektedir. Ayrıca bankaların yılın farklı zaman dilimlerinde uyguladıkları politikalar neticesinde faizsiz kredi imkânları da sunulmaktadır.

Genel olarak tarımsal girişimcilikte finansman ihtiyacı istenilen düzeyde karşılanamamaktadır. Tarımsal girişimcilerin sermaye yapıları göz önünde bulundurulduğunda bu işletmelere yönelik kredi politikaların değiştirilmesi elzemdir. Bu anlamda ilk yapılacak işlerden biriside tarımsal girişimleri KOBİ değerlendirilmesi adı altında kabul edilmesidir. Daha sonra uygulanacak olan tarımsal destekleme sistemlerinin üreticiye yönelik olarak ve ürüne yönelik olarak verilmesi sağlanması gerekmektedir.

Ayrıca Kırsal alanda nüfusun göç verilmesini engellemek için bölgede ekonomik ve sosyal refahın sağlanması adına çalışmaların yapılması gerekmektedir.

6.10. Tarım Sektörünün Rekabet Gücünün Arttırılmasında Girişimciliğin Rolü

Tarımsal üretim teknolojisindeki gelişmeler, yeni ticaret ve pazarlama yöntemleri, dünya tarımının yeni bir yapılandırma sürecine girmesine neden olmaktadır. Tarımsal tekniklerin geliştirilmesi sermayenin işgücünün yerini almasına ve iş gücüne olan talebin azalmasına izin vermektedir. Bu gelişmeler, tarımsal işletmelerin ana unsurlarından biri olan çiftçi ailesinin en uygun çiftçilik işletmelerini ve daha büyük çiftçilik alanlarının işlemesine olanak tanımaktadır. Bununla birlikte, bu gelişmelerin uygulanması, tarımsal nüfusun nispeten düşük olduğu ve tarımsal nüfusun diğer sektörlere geçerek azaltılabileceği gelişmiş ülkelerde mümkün olmaktadır. İş dünyasında ve pazarlamada daha etkili sistemlerin ve bilgisayarların kullanılması üretkenliği arttırmaktadır. Bununla birlikte, tarımsal girdiler tedarik eden endüstriler sadece ürünlerini satmaya değil aynı zamanda yeni teknikler uygulamak için çiftçilere eğitim vermeye çalışmaktadırlar. Bu gelişmelere bağlı olarak, tarımsal üretim belirli bir şekilde sanayi sektörüne benzer özellikler kazanmakta, işletmeler pazarlama ve ticaret organizasyonunda daha aktif bir rol almaktadırlar ve iletişim kaynaklarını ile daha etkin bir şekilde kullanılarak geleneksel tarımsal faaliyetlerden hızla uzaklaştırılmaktadır. Bu gelişmelerin neredeyse tamamı tarımda yatırım alanlarının ve girişimcilik faaliyetlerinin arttırılmasına yöneliktir.

Tarım sektörü stratejik bir öneme sahiptir. Bütün ülkeler, tarımsal ürünlerde, özellikle hububat, şeker, yağ, şeker, et ve süt gibi temel gıda ürünlerinde kendine yeterli olmaya ve ihtiyaç fazlasını ihracat etmeyi amaçlamaktadırlar. Tarım sektöründe gelişme hızı yıllara göre artan bir ivmeyle yükselmesine rağmen, sanayi ve hizmet sektörünün gerisinde kalmaktadır. Türkiye'de tarım, hem milli gelire katkı sağlaması hem de %19,6 gibi bir istihdam sağlaması açısından önemini korumaktadır. Türkiye'nin uzun yıllar tarımda rekabeti dışlayan korumacı politikaların olması tarım sektöründe yatırımları ve girişimciliği olumsuz etkilemektedir. Bu anlamda da tarım sektöründe girişimci faaliyetler eksik kalmıştır. Türkiye tarımın %99'unun küçük aile işletmelerinden oluştuğu için mevcut şartlar altında bu üreticilerin girişimci faaliyetlerde bulunması ve tarımsal üretimde yeni yatırımlar için sermaye bulabilmeleri çok zordur. Bu üreticilerin sahip oldukları arazi genişlikleri 5 hektardan daha az olması bu durumu daha da olanaksız hale

getirmektedir. Ayrıca Türkiye'de tarımda yeni tekniklerin uygulanarak yeni yatırımlara imkân sağlanmasının önündeki en büyük engellerden biriside tarım işletmelerinin yapısal bozukluklarından kaynaklanmaktadır. Özellikle tarım kesiminde çalışan işgücünün ve nüfusun sanayi ve hizmet sektörüne geçiş yapması bu durumu tetiklemektedir. Bu anlamda devlet üreticileri destekleme politikaları uygulamakta ve üreticinin sürekliliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Ama bu durum sektörü geliştirmekten çok küçük aile işletmelerinin geleneksel olarak üretime devam etmelerine sebep olmaktadır. Bunun sonucunda tarımsal üretimde girişimci faaliyetler olumsuz etkilenmektedir. Tarımsal üretimde girişimci faaliyetlerinin önünde diğer bir engel ise arazilerin parçalı ve dağınık olmasıdır. Bu durum tarımsal üretimde geçimlik tarz üretimin devamına neden olmakta ve tarımsal ürünlerin pazarlama oranlarını düşürmektedir. Bu açıdan gelişmiş ülkeler incelendiğinde arazi toplulaştırma faaliyetlerinin uygulanması durumda üreticinin doğrudan tarımsal gelirin arttırıldığı gözlenmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren tarım işletmelerinin gelişmiş ülkelerdeki işletmelerde rekabet için ilk önce tarımsal yapıdaki bozuklukları düzeltme ve uygun yatırım ortamının oluşturulması gerekmektedir. Bu anlamda kırsal nüfusun arttırılmasına yönelik olarak köye dönüş projelerinin uygulanması ve desteklenmesi gerekmektedir. Bu açıdan köylerin yenilenmesi ve planlanması dâhilinde kırsal ve tarımsal veri tabanların oluşturulması gerekmektedir. Özellikle tarımsal üretimde sermaye gereksinimi karşılayacak ve üreticinin işletme hacmini küçültecek olan politikalardan vazgeçilip işletmecilere yönelik girişimcilik tekniklerin aktarılması ve katma değer yaratacak ürünlerin üretilmesi yönünde çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir. Ayrıca tarımsal işletmelerin fiziksel altyapılarının iyileştirilmesi ve işletme kaynaklarının optimum kullanılması yönünde teknik desteklemelerin uygulanması gerekmektedir. Bu açıdan incelendiğinde tarımsal üretimde kullanılan teknolojilerin amaca uygun kullanılmamaları işletmeye ek maliyete yol açmakta ve girişimci faaliyetleri engellemektedir. Tarımsal işletmelerin rekabet gücünü arttırılmasına yönelik üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve üretim teknolojilerinin modernize edilerek girdilerin kalitesi arttırılma yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Tarımsal üretimde sadece işletme bazlı düşünmek yanlış olacaktır. Ürünlerin gen kaynakları korunarak ıslah çalışmaların yapılması da tarımda girişimcilik faaliyetleri arasında yer almaktadır. Ayrıca gen kaynakları ile yapılacak olan tarımsal girişimciler

sayesinde Türkiye'nin uluslararası piyasada söz sahibi olması ülkenin ekonomiyi olumlu etkileyecektir.

Sektörde faaliyet gösterecek olan girişimcilere yönelik eğitim ve yayım faaliyetlerinin güçlendirilerek yaygınlaştırılması, mesleki eğitim faaliyetlerinin arttırılması, tarımsal örgütlenmenin geliştirilmesi, kırsal alanda eğitimin kurumsal ve yasal dayanağın güçlendirilmesi tarımda yatırım ortamlarını oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Bunun yanında tarımsal ürünlerde yönelik ürün borsalarının oluşturulması fiyatların serbest piyasada oluşması tarımda rekabeti sağlayacak ve pazar etkinliğini oluşturacaktır.

Bu politikaların ve uygulamaların neticesinde tarımda rekabet koşullarının oluşması girişimci faaliyetlerinin varlığı ile ilgilidir. Tarımda yatırım ortamının iyileştirilmesi ve uygulanacak olan politikaların küçük üreticilerin büyümesine yönelik uygulanması tarımda girişimcilik faaliyetlerini arttıracaktır.

6.11. Tarım Sektöründe Teknoloji Kullanım Düzeyi

Tarım sektöründe kullanılan teknoloji iklime bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Üretim faktörleri içerisinde de yer alan toprak faktörü yani arazi ile birlikte iklim ve topografik yapı kullanılan teknolojiyi etkilemektedir. Bu sebeple tarım sektöründe bu değişkenlere bağlı olarak kendine özgü bir teknolojisi mevcuttur. Örneğin Buğday üretiminin hasatı Türkiye'de iklim ve arazi şartları uygun olduğu durumlarda biçerdöver ile hasat edildiği bilinmektedir. Bazı bölgelerde ise tarım makinelerinin kullanılması hem uygun olmamakla birlikte hem de masraf oluşturmaktadır. Kullanılan teknolojilerin sadece arazi şartlarına veya iklime göre değerlendirilmesi elbette yanlış olacaktır. Kullanılan teknolojilerin yaygınlaşmasında diğer bir önemli faktör ise maliyettir.

Tarım sektöründeki teknolojilerin kullanımını etkileyen en önemli nedenlerden birisi de sosyo-ekonomik yapılardır. Tarımsal nüfusun sahip olduğu sosyo-ekonomik özellikler dikkate alındığında her ülkenin veya her bölgenin kendisine özgü yapısını ve özelliklerine göre uygun teknolojileri üretmesi zor görülmektedir. Oysaki Tarım sektöründeki verimlilik açısından da önemli yer tutan bu araçların üretilmemesi hem ülke ekonomisine hem de işletme açısından olumsuz etki yapmaktadır. Bu teknolojilerin üretilmesi konusunda ise sermaye-yoğun sanayilerin kurulması gerektiği bilinmektedir.

Tarım sektöründe kullanılacak olan bu teknolojilerin üretilmesi konusunda Türkiye'de son yıllarda artış görülmektedir. Özellikle ithalatın ihracatı karşılama oranının yükseldiği son yıllara bakıldığında tarımsal teknolojilerin ihracatının arttığı görülmektedir. Bu durum tarım sektöründe kullanılan teknolojilerin çeşitlendiğini ve ihtiyaçların arttığı görülmektedir. Ayrıca ihracatın artmasına bağlı olarak Türkiye'nin pazara uygun teknolojileri ürettiğinin bir göstergesi sayılmaktadır (Tablo 6.10).

Tablo 6.10.Türkiye Tarım Makinaları Dış Ticareti (Değer, Bin $), 2006-2012

İHRACAT	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
TARMAKBİR	234.478	274.489	376.758	299.845	329.575	384.182	525.251
OAİB	221.355	273.991	379.676,	305.972	340.280	403.415	544.976
ITC	241.87	295.220	399.694	319.300	361.014	422.945	562.319
İTHALAT	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
TARMAKBİR	444.425	380.367	337.583	196.292	387.878	701.785	638.596
OAİB	518.174	443.589	379.943	240.193	463.072	745.261	
ITC	489.177	412.217	378.758	235.468	455.614	752.851	668.017

Kaynak: (TARMAKBIR, 2017)

Türkiye son yıllarda artan rekabete ve Pazar koşullarına uyum sağlayabilmesi adına biyolojik teknolojide de çalışmalar yapmaktadır. Bilindiği üzere biyolojik teknoloji diye tabir edilen ilaç, gübre, tohum ve fide kullanımı Türkiye tarımsal ithalatında önemli bir tutmaktadır. Son yıllarda tohum ve fidan konusunda Bakanlığın yapmış olduğu çalışmalar ve verilen teşvikler üzerine ıslah çalışmaları yapılmış ve bu konuda başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Tarımsal üretimde üretimin arttırılması adına yapılan bu çalışmalar verimlilik açısından da önemli yer edinmektedir. Çünkü tohum ıslahı ile birlikte elde edilecek verimlilik teknoloji kullanımı içerisinde belki de en önemli yere sahiptir. Dünya tarım sektörü incelendiğinde de herkesin üzerinde çalışma yaptığı ve üzerinde durduğu en önemli konu tohum ıslağıdır. Hibrit tohumların sağladığı verim artışı ile diğer teknolojilerin sağladığı verim artışı ile kıyaslanamayacak düzeydedir. Bu anlamda özellikle Türkiye'de tarım sektöründe yapılacak AR-GE faaliyetlerinde Üniversite-Özel Sektör-Üretici eksenli bir üretim planlaması yapılıp yapılacak olan desteklemelerle birlikte tarımsal işletmelerin uzmanlaşması ve kapasitelerin geliştirilmesi sağlanmış olacaktır.

Tarım sektöründe ilaç ve gübre üretiminde ise halen tartışmalar sürmektedir. Özellikle kullanılan ilaç ve gübrelerin hem içeriklerinden dolayı hemde maliyetlerinden dolayı üreticiler problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Türkiye tarım sektöründe ilaç ve

gübre üretiminde de dışa bağımlılık hale sürmektedir. Türkiye'de GTHB kontrolünde uygulanan entegre mücadele yöntemi ile birlikte ilaçların ve gübrelerin etkin maddeleri konusunda önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Bakanlığın başlatmış olduğu ve iyi tarım uygulamalarına da temel oluşturan bu mücadele yöntemi sayesinde bugün 16 farklı ürün ve 6 milyon dekar alan kontrol altında tutulmaktadır. Bakanlığın ilgili birimlerince bu ürünlere yönelik her yıl düzenli bir şekilde mücadele yapılmaktadır.

Tablo 6.11.Türkiye'de Tarımsal İlaç Kullanımı(Ton)

	İnsektisitler	Fungusitler	Herbisitler	Akarisitler	Rodentisitler	Diğer	Toplam
2006	7.628	19.900	6.956	902	3	9.987	45.376
2007	21.046	16.707	6.669	966	51	3.277	48.716
2008	9.251	16.707	6.177	737	351	5.613	38.836
2009	9.914	17.863	5.961	1.533	78	2.302	37.651
2010	7.176	17.396	7.452	1.040	147	5.344	38.555
2011	6.120	17.546	7.407	1.062	421	6.978	39.534
2012	7.264	18.124	7.351	859	247	8.766	42.611
2013	7.741	16.248	7.336	858	129	7.128	39.440
2014	7.586	16.674	7.794	1.513	149	6.007	39.723
2015	8.117	15.984	7.825	1.576	197	5.327	39.026
2016	10.425	20.485	10.025	2.025	259	6.835	50.054

Kaynak: (BÜGEM, 2017)

Türkiye tarım sektöründe özellikle son yıllarda entegre programlar sayesinde zirai mücadele anlamında etkili yöntemler kullanılmaktadır. Bunun sonucunda bilinçsiz uygulamaların yerine daha etkin çözüm öneriyle zirai mücadele yöntemleri uygulanmaktadır. Yıllar itibariyle zirai mücadele ilaçlarının kullanımının düşmesinde en büyük etkili faktörlerden birisi de maliyettir. Zirai ilaçların maliyetlerin artması neticesinde üreticilerin işletmelerinde bu ürünleri kullanamamaları neticesinde yıllar itibariyle kullanım oranında düşüş yaşanmıştır.

Tablo 6.12.Türkiye'de Kimyevi Gübre Verileri

	2012	2013	2014	2015	2016
Kimyasal Gübre Tüketimi (Ton)	10.148.982	11.415.756	10.694.543	10.777.779	13.925.448
Kimyasal Gübre Üretimi (Ton)	7.024.042	6.853.059	6.963.228	7.402.244	6.788.366
Kimyasal Gübre İhracatı (Ton)	655.005	450.121	755.795	616.294	529.823
Kimyasal Gübre İthalatı (Ton)	4.427.288	5.729.415	6.477.158	5.454.870	8.459.441

Kaynak: (BÜGEM, 2017)

Tablo 6.12'den görüldüğü üzere Türkiye'de tarım sektöründe kullanılan Kimyevi Gübrenin sadece %48,74'ünü ülke içerisinde üretebilmektedir. Bu oranın yıllar itibariyle düşmesinde ne büyük nedenlerden birisi artan tüketim oranına rağmen üretim oranında düşüş yaşanması olarak gösterilebilir. Ayrıca 2015 yılında yaklaşık 11 milyon olan

tüketim miktarı 2016 yılında 14 milyona yükselmiştir. Bu durumda sektör dışa bağımlı hale gelmekte ve dış ticaret açığı büyümektedir. Ayrıca uluslararası veriler dikkate alındığında gübre tüketimi Türkiye'de 88,7 kg/ha iken, Dünya genelinde119 kg/ha olarak hesaplanmıştır (FAO, 2012a). Bu anlamda gübre sanayisinde dış ticaret açığını kapatmak için yurt içi gübre hammaddeleri üretilmeli ve kurumlar arası entegrasyonun sağlanmasıyla birlikte bitki istekleri, toprak yapısı, sulama durumu, zaman ve iklim gibi faktörler göz önünde bulundurularak gübrenin doğru kullanılmasını yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

6.11.1. Örtü Altı Yetiştiriciliği

Türkiye'de örtü altı yetiştiriciliği hem işgücüne hem de finansmana en çok ihtiyaç duyan uygulamadır. Türkiye'de örtü altı yetiştiriciliği tarımsal üretim içerisinde işgücünü en çok kullanan sektördür (TOBB, 2013). Örtü altı yetiştiriciliği Türkiye'de çok hızlı yükseliş göstermektedir. Özellikle tarımsal üretim karının yüksek olması tarımsal girişimcilerin bu sektörde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Tablo 6.13'de Türkiye'de sera üretim alanları ve miktarlar yıllar itibariyle verilmiştir. Buna göre 2002 yılında 536 bin da olan üretim alanı 2016 yılında 692 bin da yükselmiştir. Toplam üretim ise 4.217 bin tondan 7.165 bin tona yükselmiştir (BÜGEM, 2017). Mevcut sera alanı içerisinde dağılıma baktığımızda ise 2002 yılında cam sera %11,94 iken 2016 yılında bu oran fazla değişmeyerek %11,56 olarak belirlenmiştir. 2002 yılında Plastik seraların oranı %33,58 iken bu oran 2016 yılında %47,54' yükselmiştir. Bu oranının yükselmesinde en büyük sebeplerden birisi de cam seraların pahalı olması ve Tünel seralarında ihtiyaçları karşılayamaması olarak bilinmektedir. Yine seralarda üretilen ürünün %55,98'i Plastik seralarda üretilmektedir. Türkiye örtü altı yetiştiriciliğinde en fazla pay sebze üretimine aittir. Üretilen toplam ürünler içerisinde sebzenin payı yaklaşık olarak %95'dir. Örtü altı yetiştiriciliğinin işgücüne olan ihtiyacın yüksek olasına rağmen yüksek gelir elde etme olasılığının yüksek olması üreticiler için tarımsal fırsatlar arasında değerlendirilebilir. Bu sistemin en büyük özelliklerinden birisi de ihtiyaç duyduğu iklimsel koşullardır. Seracılığın önündeki en büyük engel olan bu durum Türkiye'nin her yerinde seracılığın yapılmasını engellemektedir. Bu durumda özellikle iklimin ve sulama şartlarının uygun olduğu veya jeotermal bölgelerde üretimin yapılması ekonomik açıdan önemlidir.

Tablo 6.13.Türkiye'de Sera Üretim Alanı ve Miktarı

Yıllar		Üretim Alanı (bin da)					Üretim Miktarı (bin ton)				
		Cam Sera	Plastik Sera	Yüksek Tünel	Alçak Tünel	Toplam Alan	Cam Sera	Plastik Sera	Yüksek Tünel	Alçak Tünel	Toplam Üretim
2002		64	180	61	230	**536**	999	1.980	369	923	**4.271**
2003		70	167	61	185	**483**	1.188	2.134	404	801	**4.528**
2004		72	169	66	171	**478**	1.218	2.041	383	713	**4.354**
2005		65	171	67	164	**468**	1.182	2.129	412	743	**4.465**
2006		68	182	70	149	**469**	1.214	2.297	431	775	**4.717**
2007		76	195	65	158	**494**	1.256	2.414	517	866	**5.053**
2008		82	212	67	181	**542**	1.287	2.333	480	963	**5.063**
2009		83	220	77	187	**567**	1.340	2.638	528	1.019	**5.525**
2010		81	231	81	171	**563**	1.345	2.895	601	910	**5.750**
2011		79	248	109	176	**612**	1.237	3.132	828	942	**6.139**
2012		81	279	95	163	**618**	1.198	3.389	652	932	**6.171**
2013		81	279	98	157	**615**	1.232	3.460	670	912	**6.274**
2014		81	299	107	157	**643**	1.259	3.554	744	919	**6.482**
2015		80	309	113	162	**664**	1.276	3.676	805	963	**6.720**
2016		80	329	113	170	**692**	1.289	4.011	838	1.028	**7.165**
% Değ.	**2002-2015**	**25**	**82**	**85**	**-26**	**29**	**29**	**102**	**127**	**11**	**68**
	2014-2015	**0,2**	**6,2**	**0,3**	**5,2**	**4,2**	**1,0**	**9,1**	**4,1**	**6,7**	**6,6**

Kaynak: (BÜGEM, 2017)

6.11.2. Organik Tarım

Türkiye son yıllarda organik tarım konusunda ciddi adımlar atmasına rağmen ihracatta yaşanan olumsuzlar nedeniyle üretim konusunda problemlerle karşılaşmaktadır. Organik tarım kanunu ile birlikte organik tarım yapan üreticilere yönelik uygulanan politikalarla birlikte bugün 225 üründe toplam da 2,5 milyon tona yakın üretim gerçekleşmektedir (Tablo 6.14). Buna rağmen ihracat miktarlarında düşüş görülmektedir. Bu ihracatta bu azalmanın önünde birçok engel bulunmaktadır. Bazı ürünlerin Organik tarım numaralarının bulunmaması ve bazı tarımsal ürünlerin organik sertifikası almadan pazarlanması ihracat oranlarını düşürmektedir. Ayrıca AB ile yapılan müzakereler sonucunda bazı ürünlerin organik kapsamında alınması yönünde düşünceler gelişmiş ama uygulamaya henüz konulamamıştır. Organik tarım olarak üretilen ürünler içerisinde en büyük paya sahip olanlar ise kuru üzüm, fındık, kayısı ve incir gelmektedir. Bu ürünlerde geleneksel üretim olarak adlandırılan konvansiyonel üretimde de Türkiye ilk sıralarda yer almaktadır.

Organik tarım uygulanabilmesi için Türkiye gerekli olan arazi ve sulama şartlarına sahip bir ülkedir. İklim koşullarının elverişli olduğu Türkiye'de organik tarım'ın yapılması ile birlikte yüksek gelir kapısı aralanmış olacaktır. Özellikle girişimci olan üreticilerin bu paydan yararlanması çok önemlidir. Bunun yanı sıra organik tarımın engelleyen bazı unsurlar da vardır. Özellikle Türkiye tarımının yapısı, işletmelerin küçük ölçekli olması, arazilerin parçalı ve dağınık olması organik tarımı engellemektedir. Çünkü üretim potansiyeli az olan bu işletmelerde organik tarım yapılmasının getireceği maliyet yüksektir. Organik üretim yapılabilmesi adına sertifikasyon alım sürecinin uzun, karmaşık ve maliyetli olması %99'u küçük ölçekli işletme olan Türkiye tarımında önemli bir engeldir. Bu durumu karşılayabilmek adına Türkiye'de grup sertifikasyon diye adlandırılan veya grup üretim diye adlandırılan bir üretim sistemi gerçekleşmektedir. Bu üretim sisteminde Üretici ile tüccar arasında yapılan sözleşme ile birlikte maliyet minimize edilmiş ve üreticilerin organik tarıma geçişi daha kolay olmaktadır. Bu sistemin kendine göre zorluğu ise üreticilerin ürünlerinin garanti altına alınmamış olmasıdır. Bu durumda sağlanamayan bu garanti koşullar içerisinde üretici organik ürününü geleneksel ürün olarak pazarlamak zorunda kalmaktadır.

Türkiye'de bu durumu engelleyebilmek adına toplulaştırma iyi bir çözüm olarak görülmekle birlikte tek başına yeterli değildir. Kamu kurumları ile birlikte entegrasyon sağlanarak üreticilere yönelik organik tarıma teşvikini sağlayacak politikaların uygulanması bu konuda elzemdir.

Tablo 6.14.Türkiye'de Organik Üretim ile İlgili Veriler

Yıllar	Ürün Sayısı	Çiftçi sayısı	Yetiştiricilik Yapılan Alan(ha)	Doğal Toplama Alanı(ha)	Toplam Üretim Alanı(ha)	Üretim Miktarı(ton)
2002	150	12.428	57.365	32.462	89.827	310.125
2003	179	14.798	73.368	40.253	113.621	323.981
2004	174	12.751	108.598	100.975	209.573	377.616
2005	205	14.401	93.134	110.677	203.811	421.934
2006	203	14.256	100.275	92.514	192.789	458.095
2007	201	16.276	124.263	50.020	174.283	568.128
2008	247	14.926	109.387	57.496	166.883	530.224
2009	212	35.565	325.831	175.810	501.641	983.715
2010	216	42.097	383.782	126.251	510.033	1.343.737
2011	225	42.460	442.581	172.037	614.618	1.659.543
2012	204	54.635	523.627	179.282	702.909	1.750.127
2013	213	60.797	461.395	307.619	769.014	1.620.387
2014	208	71.472	491.977	350.239	842.216	1.642.235
2015	197	69.967	486.069	29.199	515.268	1.829.291
2016	225	67.878	489.671	34.106	523.778	2.473.600

Kaynak: (BÜGEM, 2017)

6.11.3. İyi Tarım Uygulamaları

İyi tarım uygulamaları temelinde insan sağlığına yararlı, tarımsal üretim desenine zarar vermeyen, doğal kaynakların korunması ile birlikte tarım sektöründe sürdürülebilir üretim yatmaktadır. İyi tarım uygulamaları organik tarımdan farklı olarak belirli oranlarda izin verilen şartlarda girdi kullanımına izin verilmektedir. İTÜ henüz ülke genelinde yaygınlaşmamıştır ve bu standardizasyon bu konuda sağlanamamıştır. İTÜ özellikle yaş meyve-sebze üretiminde kullanılmaktadır. Türkiye'de tüketici bilincinin artmasıyla birlikte hem organik ürün hem de İTÜ ürünlerinin kullanımına yönelik teşviklerin artmasına gerekmektedir. Üretici yönlü sağlanacak destekleme ile birlikte İTÜ ve organik ürünlerinin maliyetlerinin azalması, standardizasyonun sağlanması ve GTİB numaralarının sağlanması ile birlikte bu ürünlerde ihracatın önü açılmış olacaktır. Ayrıca toplumsal olarak sağlıklı ürünlerin kullanılmasına yönelik olarak destek verilmesi bu açıdan da önemlidir.

Türkiye'de GTHB verilerine göre 2007 yılında 18 ilde uygulanan İTU 2016 yılında 64'e çıkmıştır. Ayrıca 2007 yılında 150 bin ton civarında olan İTU üretim miktarı 2016 yılında yaklaşık olarak 5 milyon tona çıkmıştır (Tablo 6.15).

Tablo 6.15.Türkiye'de İyi Tarım Uygulamaları Verileri

Yıllar	İl Sayısı	Üretici Sayısı	Üretim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)
2007	18	651	53.607	149.693
2008	19	822	60.231	-
2009	42	6020	1.702.804	-
2010	48	4540	781.740	-
2011	49	3042	499.632	1.717.222
2012	47	3676	837.171	1.538.556
2013	56	8.170	985.099	1.599.636
2014	53	21.332	2.147.705	4.151.661
2015	61	39.740	3.465.695	3.271.239
2016	64	55.609	4.741.075	5.027.892

Kaynak: (BÜGEM, 2017)

6.11.4. Biyoteknoloji

Elde edilecek yeni bir organizma veya var olan bir organizmanın genetiğinin değiştirilmesinde kullanılan biyoteknoloji tarım sektöründe önemli hale gelmiştir. Son yıllarda bitkisel üretim sektöründe kullanılan biyoteknoloji ile birlikte tarım sektöründe

teknolojik, sosyolojik ve ekonomik gelişmeler yaşanmaktadır. Bu gelişmeler beraberinde birçok tartışmayı da getirmiştir. Özellikle GDO'lu ürünlerin insan sağlığına olan yan etkileri gündem oluşturmaktadır.

Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar(GDO) AB mevzuatına uygun bir şekilde üretilmektedir. Bu mevzuatta tarım sektöründe üretimin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla güvenli ve sağlıklı genetiği değiştirilmiş tarım ürünlerini üretilmesi ve pazarlanması yer almaktadır. Bu kapsamda GDO'lu ürünler en iyi uygulamaları sağlayabilmek adına çeşitli yönetmelikler yürürlüğe konulmuştur.

6.11.5. Tohum, Fidan ve Fide Yetiştiriciliği

Tarımsal alanların ekilebilir sınıra yaklaştığımız bu zamanlarda birim alandan daha fazla ürün almanın önemi ortaya çıkmıştır. Tarımsal üretim faktörleri içerisinde yer alan arazi yani toprak faktörü ile birlikte diğer faktörleri bir arada kullanılmasıyla verim artışı sağlanacaktır. Toprak faktörü üzerinde en büyük etki bu aşamada tohum ve fide ıslağı çalışmalarıyla mümkün olmaktadır. Birim alandan daha fazla ürün alınması yönünde yapılan çalışmalar incelendiğinde tohum ıslağının verim artışı üzerinde yaklaşık olarak %25-40 oranında artışa sebep olduğu görülmektedir. Bu anlamda Tarım sektörü içerisinde üzerinde önemli durulan konu tohum ve fide ıslahıdır.

"Sürdürülebilir Gıda Güvenliği", bugün dünyamızdaki en önemli stratejik kavramlarından birisidir. Bu anlamda, Gıda Güvenliği'nin en önemli göstergelerinden biri tarımsal üretimde verimlilik açısından "Tohum Güvenliği" dir. Diğer bir deyişle; Fonksiyonel bir tohum üretimi ile birlikte, sürdürülebilir gıda güvenliği sigortası olarak düşünülür. Tohum üretimi önemi her zaman koruyacak ve Tohumculuk sektörü de bunu sağlayacaktır.

Türkiye'nin tarımında son 40-50 yılda hızlı bir gelişme görülmüştür. Bu süre zarfında tarımsal ürünlerde önemli artışlar sağlanmıştır. Özellikle 1980'lerden sonra hızla büyüyen tohum endüstrisinin bu artışlardaki payı çok belirleyici olmuştur. Melez çeşitlerin ve kaliteli tohumların üretimi ve kullanımı ülkede yetiştirilen bazı önemli bitki türlerinde hızla yaygınlaşmıştır.

Tohumculuk sektörünün son dönemleri incelendiğinde, 1980'li yılların başında kamu kurumları tarafından üretilen buğday ve arpa tohumlarının yaklaşık% 80-90'ında

tohum ve tahıl üretimi hemen hemen tüm ithalatın açılmasıyla 1980'lerin ortalarında ve fiyatların serbestleştirilmesi ile aynı zamanda bir sıçrama yaptığı bilinmektedir.

2000'li yılların başlarına kadar, üretimdeki bazı dalgalanmalar mevzuattan veya doğal koşullardan veya piyasa dengesinden kaynaklandı ancak sektör altyapısı olumlu bir şekilde geliştirildi. Bu süreçte özel sektör tohum şirketleri artmaya devam etmiş ve bunun sonucunda buğday ve arpa dışında diğer tarla bitkilerinde ve sebze üretiminde tohum üretimi gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde toplam üretim miktarı büyük oranda değişmemekle birlikte, yeni çeşitlerin piyasaya sürülmesi ve tohumların niteliklerinin artması nedeniyle üretim değerlerinin arttığı görülmektedir.

Giderek düzenli bir yapı haline gelen tohum sektörü, uluslararası uzun ömürlü tohumların üretimi ve ticaretinde etkili olan OECD, ISTA ve ISF gibi kurum ve kuruluşların bir üyesi haline gelmiştir.

Tablo 6.16.Türkiye'de Tarım Sektöründe Tohum Üretim Miktarları

Türler	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Buğday	315.676	410.766	327.924	421.588	403.769	484.204
Arpa	34.416	48.401	43.162	79.189	82.216	125.018
Mısır	35.234	31.338	32.796	38.576	66.578	56.671
Çeltik	5.521	8.649	8.627	7.629	9.334	8.945
Ayçiçeği	11.854	14.137	14.732	18.756	23.769	17.494
Soya	1.982	2.274	2.248	3.699	3.408	2.443
Yerfıstığı	70	114	147	171	151	139
Şeker Pancarı	466	1.479	1.166	896	1.163	1.448
Patates	70.654	96.295	185.485	150.908	163.269	175.397
Pamuk	15.679	16.911	23.074	10.260	11.621	8.883
Nohut	253	309	1.239	1.603	1.726	2.305
Kuru Fasulye	0	0	62	54	44	109
Mercimek	107	589	894	2.078	305	1.140
Kanola(Kolza)	107	63	12	91	28	82
Sebze	2.500	2.213	2.115	1.576	1.656	2.782
Susam	1	14	0	3	3	0
Yonca	349	473	670	610	560	634
Korunga	56	200	2	12	46	31
Fiğ	858	876	876	385	686	974
Sorgum-S.Otu	180	226	133	155	216	308
Aspir	397	269	250	750	807	644
Yem Şalgamı		14	12	55	92	18
Yemlik Pancar	26	33	44	8	5	38
Çim Ve Çayırotu	56	3	208	106	87	236
Diğerleri	1.523	1.686	1.024	4.035	4.369	6.356
Toplam	**497.964**	**637.330**	**646.905**	**743.193**	**775.909**	**896.298**

Kaynak: (BÜGEM, 2017)

Türkiye'de yaklaşık 70 bitki türünde şu anda yılda 900 bin ton sertifikalı tohum üretilmektedir. Özel sektörün tohum üretimindeki payı her yıl önemli miktarda artmaktadır. Özel sektör tohum şirketleri temelde; hibrit şeker pancarı, pamuk, hibrit ve standart sebze tohumları, patates, bazı yem bitkileri, pirinç, arpa ve son yıllarda buğday tohumluğu üretimi yapmaktadır. Kamu kurumları geleneksel olarak buğday, arpa ve bazı yem bitkileri ve yenilebilir baklagiller üzerinde yoğunlaşmıştır. Türkiye'de yaklaşık 485.000 ton buğday, 125.000 ton arpa, 56.000 ton melez mısır, 1448 ton hibrit şeker pancarı ve 2.782 ton sebze fasulyesi üretildi (BÜGEM, 2017). Yaklaşık 600 tohumluk şirketi Türkiye'de faaliyet göstermeye devam ederken, yaklaşık% 65 ve özel şirketlerin değerinin% 80-85'ine aittir (TİM, 2016)

Tablo 6.17. Toplam Üretilen Tohum Miktarının Yıllara Göre Dağılımı

YIL	ÜRETİCİ	BUĞDAY	ARPA	SOYA	MISIR	AYÇİÇEĞİ	PATATES	PAMUK	SEBZE	YEM BİTKİLERİ
1995	KAMU	108.169	14.707	-	79	28	139	26.457	4	1.342
	ÖZEL	3.541	583	1.376	5.294	3.034	15.173	352	1.248	145
	TOPLAM	111.710	15.290	1.376	5.373	3.062	15.312	26.809	1.252	1.487
	Ö.S. %Sİ	**3**	**4**	**100**	**99**	**99**	**99**	**1**	**100**	**10**
2000	KAMU	100.369	16.650	20	16	-	25	11.936	10	1.543
	ÖZEL	15.714	2.553	762	11.960	2.762	37.116	3.666	845	1.724
	TOPLAM	116.083	19.203	782	11.976	2.762	37.141	15.602	855	3.267
	Ö.S. %Sİ	**14**	**13**	**97**	**100**	**100**	**100**	**23**	**99**	**53**
2005	KAMU	156.395	17.428	1	1.224			4.144	3	2.662
	ÖZEL	19.774	4.879	200	32.437	6.522	63.901	15.432	1.939	1.231
	TOPLAM	176.169	22.307	201	33.661	6.522	63.901	19.576	1.942	3.893
	Ö.S. %Sİ	**11**	**22**	**100**	**96**	**100**	**100**	**79**	**100**	**32**
2010	KAMU	163.109	17.698	114	222	0	-	104	7	1.007
	ÖZEL	152.567	16.717	1.868	35.012	11.853	70.654	15.574	2.493	502
	TOPLAM	315.676	34.416	1.982	35.234	11.854	70.654	15.679	2.500	1.509
	Ö.S. %Sİ	**48**	**49**	**94**	**99**	**100**	**100**	**99**	**100**	**33**
2011	KAMU	185.974	20.714	240	19	0	0	20	3	846
	ÖZEL	224.792	27.687	2.034	31.319	14.137	96.295	16.890	2.211	983
	TOPLAM	410.766	48.401	2.274	31.338	14.137	96.295	16.910	2.213	1.829
	Ö.S. %Sİ	**55**	**57**	**89**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**54**
2012	KAMU	137.728	11.608	66	151	0	8	170	125	850
	ÖZEL	190.196	31.554	2.182	32.645	14.732	185.478	22.904	1.990	1.095
	TOPLAM	327.924	43.162	2.248	32.796	14.732	185.485	23.074	2.115	1.945
	Ö.S. %Sİ	**58**	**73**	**97**	**100**	**100**	**100**	**99**	**94**	**56**
2013	KAMU	175.360	22.557	168	173	0	39	48	169	520
	ÖZEL	246.228	56.632	3.531	38.403	18.756	150.870	10.213	1.407	1.294
	TOPLAM	421.588	79.189	3.699	38.576	18.756	150.908	10.260	1.576	1.815
	Ö.S. %Sİ	**58**	**72**	**95**	**100**	**100**	**100**	**100**	**89**	**71**
2014	KAMU	145.439	10.771	153	584	0	11	47	3	711
	ÖZEL	257.809	71.444	3.255	65.993	23.769	163.259	11.574	1.653	1.422
	TOPLAM	403.769	82.216	3.408	66.578	23.769	163.269	11.621	1.656	2.133
	Ö.S. %Sİ	**64**	**87**	**96**	**99**	**100**	**100**	**100**	**100**	**67**
2015	KAMU	176.588	21.124	162	168	0,1	2,0	13	3	1.017
	ÖZEL	307.616	103.895	2.280	56.503	17.494	175.395	8.870	2.779	2.070
	TOPLAM	484.204	125.018	2.443	56.671	17.494	175.397	8.883	2.782	3.088
	Ö.S. %Sİ	**64**	**83**	**93**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**67**
2016	KAMU	151.436	11.251	38	411	0,2	6,5	1,2	1,2	1.007
	ÖZEL	333.789	88.377	3.625	52.380	21.757	231.586	14.378	3.289	3.061
	TOPLAM	485.225	99.628	3.664	52.791	21.757	231.592	14.379	3.291	4.068
	Ö.S. %Sİ	**69**	**89**	**99**	**99**	**100**	**100**	**100**	**100**	**75**

Kaynak: (GTHB, 2017a)

Tohum endüstrisinin gelişimine katkıda bulunan önemli unsurlardan biri de devlet tarafından desteklemelerdir. 2017 yılı itibariyle yerli sertifikalı tohumluk kullanımı ve üretim desteği miktarı aşağıdaki tablolarda verilmektedir.

Tablo 6.18.Yurtiçi Sertifikalı Tohum Kullanım ve Üretim Desteği (2017)

Yurt içi Sertifikalı Tohum Kullanım Desteği	**Birim Destek (tl/dekar)**
Buğday, Arpa	8,5
Tritikale, Yulaf, Çavdar	6
Çeltik, Yer Fıstığı	8
Nohut, Kuru Fasulye, Mercimek	12
Yonca	10
Susam, Kanola, Aspir	4
Soya Fasulyesi	20
Korunga, Fiğ, Yem Bezelyesi	7
Yurt İçi Sertifikalı Tohum Üretim Desteği	**Birim Destek (tl/kg)**
Buğday	0,1
Arpa, Tritikale, Yulaf, Çavdar, Patates	0,08
Çeltik	0,25
Nohut, Kuru Fasulye, Mercimek, Aspir, Korunga, Fiğ	0,5
Soya	0,35
Kanola	1,2
Susam	0,6
Yonca	1,5
Yer Fıstığı	0,8

Kaynak: (GTHB, 2017a)

Bütün bu gelişmelerin bir sonucu olarak, tohum ticaretinde üretim ile ilgili olumlu bir gelişmeler yaşanmaktadır. Tohum Dış Ticareti, GTHB istatistikleri incelendiğinde 202 Milyon Dolarlık İthalat ve 153 Milyon Dolarlık İhracat da dahil olmak üzere 355 milyon dolar olarak hesaplanmıştır. Burada göz önünde bulundurulması gereken nokta ise, ithalat ve ihracat arasındaki makasın her yıl daralmaya giderek devam etmesi gösterilebilir. Yani; Türkiye'de ticari amaçla üretilen tohumların toplamının bir milyar dolara yakın olduğu tahmin edilmektedir. Tohum üretimini destekleyici politika, üretiminin artırılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu kapsamda, 2006-2011 döneminde sertifikalı tohumlar kullanan çiftçilere 2006 yılında başlatılan tohumluk desteği ile 2008-2011 döneminde sertifikalı tohumluk üreticileri toplamı 71 milyon TL, yeni bahçe için ise 281,7 milyon TL 1,4 milyon dekarlık tesisi, 241 milyon TL'si destek karşılığı ödenmiştir. Sertifikalı fidanları bu desteklerle yaygın şekilde kullanmanın yanı sıra, kapanma bahçeciliği olanakları, pazarın istediği kalitede meyve üretimine katkıda bulunarak artmıştır. Bununla birlikte, mevcut sistemde, "standart fideler" hala desteklenmekte ve standart fidelerin kullanımı oranı çok yüksektir. Bu nedenle, "sertifikalı fideler" kullanımını artırmaya ihtiyaç vardır.

Tablo 6.19.Tohum Endüstrisinin Yıllara Göre Dış Ticareti (Bin $)

ÜRÜNLER	İTHALAT (Bin $)								İHRACAT (Bin $)							
Yıllar	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
BUĞDAY	384	1.348	1.226	726	1.134	531	809	981	0	3.452	1.832	6.773	2.369	1.010	776	7.764
ARPA	9	51	152	114	200	151	141	175	0	50	128	25	37	1.712	52	697
MISIR	13.632	14.145	15.285	18.165	16.226	11.946	12.363	17.787	8.999	25.371	25.745	29.184	40.974	41.171	30.730	39.058
ÇELTİK	0	22	111	1	31	69	537	69	0	17	18	15	19	29	9	8
PAMUK	604	487	824	190	94	68	126	40	3.631	6.944	9.006	8.024	3.959	2.283	2.245	3.778
AYÇİÇEĞİ	4.928	4.465	3.815	5.299	7.183	7.534	5.636	13.260	9.183	38.403	50.944	59.569	57.149	76.203	48.866	73.399
KANOLA	136	612	839	1.109	814	714	687	1.102	0	0	25	0	66	0	0	0
SOYA	0	0	30	2	20	88	2	4	0	0	6	27	62	1	150	103
YERFISTIĞI	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	44	11	0	0
PATATES	6.728	16.331	18.794	14.822	7.124	16.505	24.162	19.286	0	11	146	67	1.523	2.109	0	393
ŞEKER PANCARI	0	18.383	6.020	5.146	8.691	5.597	13.928	9.451	0	652	965	334	1.131	1.498	1.717	1.847
YEM BİTKİLERİ	8.327	2.826	6.518	9.880	15.135	13.424	8.577	11.111	0	1.691	1.163	1.191	1.673	2.093	1.306	1.069
ÇİM VE ÇAYIROTU	5.784	5.844	8.722	8.464	11.688	10.960	8.705	9.572	178	651	758	1.160	784	562	505	270
SEBZE BİTKİLERİ	49.065	107.298	108.558	128.217	114.993	114.859	115.162	111.380	4.990	16.173	16.202	12.279	13.259	17.270	14.754	22.433
DİĞERLERİ	0	4.978	7.228	5.513	10.952	5.985	11.346	7.911	0	1.373	2.010	2.148	3.025	2.422	1.607	2.630
GENEL TOPLAM	**89.597**	**176.792**	**178.121**	**197.649**	**194.286**	**188.431**	**202.181**	**202.127**	**26.981**	**94.789**	**108.948**	**120.796**	**126.073**	**148.375**	**102.717**	**153.449**

Kaynak: (GTHB, 2017a)

2010 yılı itibarıyla, tohumluk sektöründeki yeterlilik oranı, mısırda yüzde 297, ayçiçeğinde yüzde 462 ve pamukta yüzde 163 olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, belirli bitkilerde onaylı tohumluk üretimi ve kullanımı yeterli değildir. Yeterlilik oranı buğdayda yüzde 58, arpada yüzde 17, çeltikte yüzde 56 ve sebze sektöründe yüzde 40'tır. Baklagillerde ve yem bitkilerinde sertifikalı tohum kullanım oranları da çok düşüktür (TİM, 2016).

Sınai mülkiyet hakları çerçevesinde, "genetik kaynaklar", "gen patenti", "bitki patenti", "bitki çeşidini", "esastan türetilmiş çeşitler" gibi konularda ulusal politikaların belirlenmesi önemlidir ve bu bağlamda hazırlanacak mevzuat, bitki yetiştirme haklarının gerekçesiyle, ilgili tüm paydaş kurumlarının ve temsilcilerinin geniş katılımı ve asgari mutabakatı ile belirlenmelidir. Bu konularda bazı gelişmiş ülkelerin mevzuatından revize edilmesi yoluyla alınacak hükümler, Türkiye'de bu alanda çalışan kamu ve özel sektör kuruluşlarının çok zor durumlarda ve hukuk davalarında yüz yüze gelmesine neden olabilir. Buna ek olarak, bu politikaların oluşturulması, ülkemiz biyoçeşitlilik ve bitki genetik kaynaklarının korunması için altyapıyı sağlamanın yanı sıra bitki yetiştiricilerinin bu materyali birçok ülkede olduğu gibi yalnızca ilgili uzmanlar tarafından değil, aynı zamanda yararlanıcılar tarafından da gerçekleştirilir. Sektördeki her iş kolunun yanı sıra her endüstriyel faaliyetin iç ve dış dinamikleri için ortak olan çeşitli dinamikler vardır. Diğer sektörlerde olduğu gibi, tohum endüstrisinin bu dinamikleri tanımlamasına ve sektörü analiz edebilmesine ihtiyaç vardır.

Fidan sektöründe halen 110 fide işletmesi bulunmaktadır. 2012 yılı sonu itibari ile bu işletmelerin 87'si FİDEBİRLİK üyesi olarak kayıtlıdır. Sektöre 5.500 çalışan ve 500 zirai mühendis ve tarım teknisyeni istihdam edilmektedir. 2012 yılı sonu itibari ile 3 milyar 200 milyon adet sebze ve çilek karides üretildi. 1996 ile 2012 yılları arasında yıllık ortalama büyüme oranı% 66, ancak son yıllarda büyüme oranı geriledi. Sektörün net karlılık oranı% 10-15 arasındadır. Sektördeki 110 kuruluşta yabancı sermayeli 3 kurum (2 İsrail ve 1 Japonya) bulunmaktadır. 250 milyon USD değerinde olan sektör 30-40 milyon USD katma değer yaratmaktadır. 2012 yılı sonu itibari ile, 87 fide Sahibinin Alt Birliğine kayıtlı üyelerin dağılımı Üretici: Bölgeye göre: Akdeniz Bölgesi: 60 işletme; Ege Bölgesi: 14 işletme; Marmara Bölgesi: 8 işletme; İç Anadolu Bölgesi: 4 işletme ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi: 1 işletme türü. Sektördeki fidan ithalatı yargılanmak için yeterli değilken, ihracat% 1 civarındadır. İhracat tutarı yaklaşık 1.000.000 USD'dir. Fidan

endüstrisinin alt kategorileri: Tablo sebze sektörü (domates, pastırma, biber, salatalık, yeşil sebze, kavun, karpuz vb.)% 65; Endüstriyel sebze sektörü (dondurulmuş gıda sanayi ve domates salçası endüstrisi için)% 25; Çilek,% 10 paya sahiptir.

Tarımın ekonomiye katkısı; Daha da önemlisi, ulusal ekonomiye tohumun kendi değeri ve doğrudan katkısı ile birlikte, verimin artması, sertifikalı ve kaliteli tohumlar kullanılarak elde edilen tarımsal ürünlerin standardizasyonu da önemlidir. Bu nedenle tohumculuk tarımsal ürünlerin nicelik ve niteliklerini ile birlikte Pazar değerlerini ve dolayısıyla ticaretini artıran ve milli gelire çok önemli katkılar yapan bir sektör haline gelmiştir.

6.11.6. Lisanslı Depoculuk

Lisanslı depoculuk, gelişmiş ülkelerde, özellikle ABD'de, ürün geliştirmede etkin ve yaygın olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de lisanslı depoculuk, 17 Şubat 2005 tarih ve 25730 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Tarım Ürünleri Lisanslı Depolama Yasası" ile düzenlenmiştir. Tarım Ürünleri Lisanslı Depolama Yasası'na göre uygulama yönetmelikleri hazırlanmıştır.

Türkiye'de lisanslı depoculuk sistemi, tarım sektöründeki üretici-sanayici-yatırımcıya yeni bir dönem açacaktır. Ürünün kolayca lisanslı olabilmesi, finansman imkânı, ürünün istenilen fiyata satılması, ürün fiyatlarının sigortalanması, veri bankasının oluşturulması, stok miktarlarının takibi, ürünün daha kolay pazarlanması, hammadde tedarikinin yetersizliği, vadeli işlemler ve opsiyon piyasası ile entegre bir şekilde çalışmayı amaçlamaktadır. Bu sistemle yeni bir ticaret kültürü ve yeni bir düzen oluşturulacak ve orta ve uzun vadeli iş yapma yöntemleri ile yeni düzene uyum sağlanarak globalleşme ve iklim faktörlerinin dezavantajlarından kaynaklanan dışsallıkları ve riskleri en aza indirgemek mümkün olacaktır.

6.12. Tarım Sektöründe Yeni Teknolojilerin Benimsenmesi ve Kullanılması

Tarım sektöründe yeni teknolojilerin benimsenmesindeki en önemli faktör üreticilerin gelir seviyesidir. İşletme boyutu üretkenliği etkiler dolayısıyla yeni teknolojilerin benimsenmesini ve kullanılmasını etkiler. Küçük ölçekli aile işletmelerinde düşük işgücü verimliliği de gelir düzeyini etkiler. Bu, yeni teknolojilerin benimsenmesini

ve kullanılmasını geciktirir. Bununla birlikte, üreticinin eğitim düzeyi bazen küçük işletmelerde bile yeni teknolojilerin kullanımını olumlu etkiliyor.

6.12.1. Tarım Sektöründe Ar-Ge ve Üniversite-Sanayi İş birliği

Ar-Ge, bilimsel ve teknik bilgiyi arttırmak için yaratıcı çabadır ve bu bilginin sistematik temelde yeni uygulamalarda kullanılmasıdır. Ar-Ge üç farklı uygulamayı kapsar; Temel araştırma: Olguların veya gözlemlerin dikkate alınmaksızın, belirli, özel bir uygulama veya kullanım olsun, gerçekler ve gözlemler temelinde yeni bilgiler edinmek. Uygulamalı araştırma (uygulamalı araştırma): Uygulamalı araştırma da orijinal bilgiyi üretmeyi amaçlamaktadır. Ana amacı doğrudan ve pratik bir amaca sahiptir. Deneysel gelişim: Araştırma ve / veya pratik deneyimden edindiğinde ve mevcut bilginin üzerinde yükselen yeni malzemeler, ürünler, devreler üretmek; yeni süreçler, sistemler hizmetler oluşturmak veya halihazırda üretilen veya üretilenleri büyük ölçüde iyileştirmek için sistematik çabalardır.

FAO verilerine göre, dünyadaki tarımsal araştırma ve geliştirme faaliyetlerine tahsis edilen kamu kaynakları artıyor. Özel sektörün tarımsal Ar-Ge'ye daha fazla yatırım yapması bekleniyor. 1981 yılında 16 milyar ABD doları olan kamu yatırımları, 2000 yılında 23 milyar ABD Doları'na yükselmiştir. Aynı dönemde, özel sektör Ar-Ge yatırımları 16 milyar dolardan fazla artmıştır. Özel sektörün toplam Ar-Ge yatırımlarındaki payı yüzde 40'a yükseldi. Kamu Ar-Ge yatırımlarının yüzde 50'si ABD, Japonya, Çin, Hindistan ve Brezilya olmak üzere beş ülkede yapılırken, özel sektör yatırımları daha gelişmiş ülkelerde yapılmaktadır (Tablo 6.20).

Tarım sektöründe Ar-Ge yapan özel sektör çok az sayıdadır. TÜBİTAK, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından KOBİ'lere ve büyük şirketlere Ar-Ge projesi desteği sağlamaktadır.

Türkiye'de Ar-Ge'nin çoğunun üniversiteler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Tohumculuk sektöründe, üniversitelerin Ar-Ge kapasitesi ve özel sektörle iş birliği yeterli değildir. Bu oran, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında da yüksektir. Diğer ülkelerdeki özel işletmelerin Ar-Ge çalışmaları liderlik etmektedir. Bunun dışında Türkiye'de kâr odaklı kurumlar Ar-Ge faaliyetleri olmadığı, kar amacı gütmeyen kurumların Ar-Ge çalışmalarının da büyük katkıda bulunduğu görülmektedir.

Türkiye'de bürokrasi ve mevzuat, üniversitelerde veya özel sektörde Ar-Ge yapan araştırmacıları korkutuyor. Güvensizlik temelli sistemdeki mevzuatın getirdiği kısıtlamalar ve sınırlamalar, araştırmacının hızlı kararlar vermesini önler. Araştırmacı mevzuata ve muhasebe sistemine uyma konusunda çok zaman ayırmaktadır. Araştırmacılar satın alma ve seyahat masraflarında bürokratik ve yasama sorunları nedeniyle kendi şirketlerinin olanaklarını kullanmalıdırlar. Sonuç olarak, devletin verdiği para desteğinin ne kadar olursa olsun, bürokrasi ve mevzuat araştırmacı işkencesinden kurtarılamazsa, Ar-Ge'ye olan ilgiyi artırmak mümkün olmayacaktır.

Tablo 6.20.Dünyada Ve Ülkemizde GSYH'den Ar-Ge'ye Ayrılan Pay (2016)

Ülke	Mevcut Durum	Hedefleri
	Oranı (%)	Oranı (%)
İsrail	4,21	-
İsviçre	3,62	-
Güney Kore	4,15	5
Japonya	3,33	-
ABD	2,81	-
AB	1,9	3
Çin	2	2,5
Rusya	1,24	-
Singapur	2,7	-
Brezilya	1,3	-
Türkiye	**1,01**	**3**

Kaynak: OECD, Main Science and Technology Indicators, Dünya Bankası

6.12.2. Tarım Sektöründe Üniversite-Sanayi İş birliği

Kârlılığın diğer sektörlere kıyasla düşük olduğu tarım sektöründe, özel Ar-Ge çalışmalarının gelişimi zor ancak bunun yerine, yeni teknoloji geliştirme ve kullanım için üniversite iş birliğine gitmek gerekmektedir. Bu durumda ise Döner Sermayeler sistemi ortaya çıkmaktadır.

2547 Sayılı Yükseköğretim Kurumu Kanununun 58 inci maddesine göre, 7. fıkra uyarınca, üniversite-sanayi iş birliğinde araştırmacı akademisyen, döner sermaye aracılığıyla yapılacak ücretin %30 oranında kesileceğini belirtilmektedir. Bununla birlikte kesinti yerine ödüllendirici ve teşvik edici sistemler tanıtılmalıdır. Araştırmacılar, yaptıkları endeks yayınları, Ar-Ge projeleri ve proje destek miktarları ile birlikte aldıkları patent ve kayıtlardan bahsetmelidirler. Ar-Ge projelerine katılan akademisyenler tarafından eğitilen öğrenciler daha başarılı olacağı unutulmamalıdır.

Üniversiteler tarafından kurulan teknolojik parklar, döner sermayenin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla tarım sektörüne hizmet etmeye çalışmaktadır. Ancak hiçbiri bu iş birliğini arzulanan seviyeye getirmemiştir.

6.12.3. Tarım Sektöründe Kamu-Özel Sektör İş birliği

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 5488 sayılı Tarım Kanunu uyarınca özel sektörün tarımsal araştırma faaliyetlerini desteklemek için gerekli tedbirleri almayı taahhüt etmektedir. Bu amaçla 2007/1 sayılı "Araştırma ve Geliştirme Projeleri Arasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına Bağlı Araştırma Kurumları ile İşbirliği "17 Ocak 2007 tarih ve 26406 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Böylece bireyler ya da özel sektör kuruluşları tarafından GTHB tarafından desteklenen projeler yürütülebilecektir. Bu konuda yaklaşık olarak bakanlığın altyapı ve personel desteği ile ulusal ve uluslararası kaynaklardan yararlanılmaktadır. Sonuç olarak, özel sektör uzun yıllara dayanan tecrübenin ve yüksek yatırımlar tarafından oluşturulan altyapının bir araya getirilmesine gerek kalmaksızın, Ar-Ge çalışmalarına yoğun yatırım yaparak kamuya açık olan bireysel araştırmacıların veya sivil toplum örgütlerinin ihtiyaçlarını yönetebilecektir.

6.13. Tarımsal Girişimcilikte Yatırım Ortamı

Türkiye ekonomisinin büyüme hızı düşmesine rağmen harcanabilir kişisel gelirde artış olması tarım ürünlerinde tüketim eğilimlerini değiştirmektedir. Bu durum bireylerin tüketici davranışlarını değiştirmekle birlikte aynı zamanda nüfusun genç ve dinamik olmasından dolayı ve kadınların üretimde yer alması iç talebin artmasıyla sonuçlanmaktadır. Son yıllarda özellikle tarım ürünlerinde çeşitliliğin sağlanması ve pazarlanması unsurlarının kullanılması neticesinde tarım ürünlerinde talebin yükselmesi ve daha çok sağlıklı ürünlerin tercih edilmesi ortaya çıkmaktadır.

Türkiye bulunduğu coğrafya itibariyle tüm ulaşım ağlarına sahip olması ve iklimin elverişliliği sayesinde tarım ürünlerinde çeşitliliğin sağlanmasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca son yıllarda artan desteklemeler ve uygulanan politikalar neticesinde tarımda yeni girişimler ortaya çıkmakta ve rekabetçi bir tarım sektörü oluşmaktadır.

Tablo 6.21. Türkiye'de İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayısı (2017)

Girişim Sayısı, adet						
SEKTÖR (NACE Rev.2)	**0-9 Çalışan**	**10-49 Çalışan**	**50-249 Çalışan**	**250+ Çalışan**	**TOPLAM**	
A-Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	**30.452**	**1.274**	**138**	**13**	**31.877**	**0,89**
B-Madencilik ve Taş Ocakçılığı	5.401	1.277	372	65	7.115	0,20
C-İmalat	377.639	44.449	10.294	1.903	434.285	12,11
D-Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	8.251	502	154	64	8.971	0,25
E-Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	4.214	460	135	98	4.907	0,14
F-İnşaat	220.694	36.032	5.857	498	263.081	7,34
G-Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	1.192.963	43.844	4.423	536	1.241.766	34,64
H-Ulaştırma ve Depolama	526.034	11.697	1.432	253	539.416	15,05
I-Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	296.915	14.253	2.002	372	313.542	8,75
J-Bilgi ve İletişim	40.911	2.537	396	98	43.942	1,23
K-Finans ve Sigorta Faaliyetleri	22.270	1.260	181	81	23.792	0,66
L-Gayrimenkul Faaliyetleri	57.741	1.733	169	12	59.655	1,66
M-Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	200.509	9.832	699	131	211.171	5,89
N-İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	49.096	6.069	3.065	1.103	59.333	1,66
P-Eğitim	25.087	6.926	926	269	33.208	0,93
Q-İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	39.111	3.525	1.116	477	44.229	1,23
R-Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	34.519	950	172	20	35.661	0,99
S-Diğer Hizmet Faaliyetleri	225.256	3.344	249	32	228.881	6,38
TOPLAM	**3.357.063**	**189.964**	**31.780**	**6.025**	**3.584.832**	**100,00**

Kaynak: TÜİK

TÜİK İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları çalışmasına göre 2015 yılında Türkiye'de toplam 3,6 milyon adet girişimin olduğu görülmektedir. Bu işletmelerin sadece %0,88'i tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründe faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Sektörler arasında en büyük pay %34,63 ile toptan ve perakende ticaret ile motorlu taşıtların onarımına ait olduğu görülmektedir. Tablodan görüldüğü üzere tarım sektöründe ortaya çıkan riskler ve belirsizlikler ile birlikte birçok faktör tarımda girişim sayısını etkilemekte ve azaltmaktadır. Bu anlamda tarıma yönelik yatırım fırsatları cazibeli hale getirmek ve tarım sektöründe sürekliliği sağlamak için gerekli altyapıların hazırlanması gerekmektedir.

Tablo 6.22.Uluslararası Sermayeli Şirket Sayılarının Sektörlere Göre Dağılımı

Sektörler	1954-2010	2011	2012	2013	2014	2015	1954-2015 Toplam	
Tarım, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	**397**	**69**	**55**	**39**	**70**	**47**	**677**	1,42
Madencilik ve TAŞ ocakçılığı	**526**	**101**	**20**	**23**	**18**	**26**	**714**	1,50
İmalat Sanayii	**4.262**	**459**	**322**	**318**	**375**	**452**	**6.188**	13,00
Gıda Ürünleri, İçecek-Tütün İmalatı	457	45	20	16	12	14	**564**	1,19
Tekstil Ürünleri İmalatı	435	32	19	17	38	62	**603**	1,27
Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	465	56	36	37	49	35	**678**	1,42
B.Y.S. Makine ve Teçhizat İmalatı	358	38	28	27	35	27	**513**	1,08
Motorlu Kara Taşıtı, Römork ve Yarı-Römork İmalatı	232	15	10	10	10	20	**297**	0,62
Diğer İmalat	2.315	273	209	211	231	294	**3.533**	7,42
Elektrik, Gaz ve Su	**533**	**136**	**149**	**143**	**139**	**171**	**1.271**	2,67
İnşaat	**2.308**	**432**	**336**	**306**	**356**	**489**	**4.227**	8,88
Toptan ve Perakende Ticaret,	**7.623**	**1.525**	**1.890**	**1.636**	**2.171**	**2.390**	**17.235**	36,21
Oteller ve Lokantalar	**1.683**	**98**	**94**	**82**	**101**	**111**	**2.169**	4,56
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizmetleri	**2.191**	**481**	**439**	**390**	**501**	**584**	**4.586**	9,64
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	**287**	**32**	**28**	**25**	**12**	**16**	**400**	0,84
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	**3.914**	**787**	**690**	**640**	**711**	**954**	**7.696**	16,17
Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	**1.276**	**209**	**237**	**172**	**230**	**306**	**2.430**	5,11
Toplam	**25.000**	**4.329**	**4.260**	**3.774**	**4.684**	**5.546**	**47.593**	100,00

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Tablo 6.21'den görüldüğü üzere Türkiye'de uluslararası sermayeli girişimcilerin olduğu görülmektedir. Tarım sektöründe bu anlamda faaliyet gösteren girişim sayısı ise toplam olarak 677'dir. Yani Türkiye'de faaliyet gösteren uluslararası sermayeli firmaların sadece %1,47'si tarım sektöründe faaliyette bulunmaktadır. Ayrıca 2014 ve 2015 yıllarında toplamda 117 tane uluslararası sermayeli tarım girişimi kurulmuş olup bu girişimlerin %72,64'ünün sermayesi 50.000 $ altında olduğu bilinmektedir (Ekonomi, 2016). Ayrıca bu şirketler 2011-2016 yılları arasında toplam 93 Milyon $ değerinde yatırım projeleri gerçekleştirmiştir. Özetle son yıllarda tarım sektöründe kurulan girişim sayıları dalgalanmalar göstermektedir. Tarım sektörünün kendine ait karakteristik yapısı, Pazar yapısı ile üretim dönemlerinin farklılık arz etmesi gibi nedenlerin yanı sıra risk ve belirsizliklerin fazla olmasından dolayı yatırımlar dalgalanmalar göstermektedir. Bir ülkede uluslararası sermayeli şirketlerin varlığı ne kadar yüksek ise ülkenin gelişmişliğini o derece etkilemektedir. Çünkü ülkeler açısından dışarıdan ülke içine gelecek para olan

sıcak paraya ihtiyaç duymaktadır. Bu durum ülkelerin milli gelirine olumlu katkı sağlayacak, yeni istihdam alanları yaratacak ve ekonomik büyümeye katkı sağlayacaktır. Bu anlamda tarımsal üretimde yeni yatırım alanları oluşturulmalı ve girişimcileri destekleyici yaklaşımların benimsenmesi gerekmektedir.

Tarım sektörü tüm ülkelerde ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde kriz dönemlerinde kurtarıcı olarak görülmektedir. Özellikle işsizlik anlamında tarım sektörü kriz zamanlarında istihdam sağlayarak ülkeleri çıkmazdan kurtarmaktadır. Son yıllarda yaşanan krizlere karşı tarım sektörü düzenli bir büyüme sağlamaktadır. Bu büyüme de en büyük katkı ürün çeşitliliğin fazla olması ve Ortadoğu'daki ülkelere ihracatın yapılması yer almaktadır. Ayrıca tarımsal üretime yönelik işletme, üretim, pazarlama ve finansal anlamda artan kredi ve hibe miktarları ile birlikte tarımsal yatırımlarda artış sağlanmış olmaktadır. Özellikle sulama ve hayvancılığa yönelik verilen 0 faizli yatırım desteklemeleri üreticiler tarafından olumlu karşılanmaktadır. 2012 yılında Türkiye'de tarımda kullanılmak üzere 22 Milyar TL kredi bankalar tarafından üreticilere verilmiş ve bu kredi miktarların vadeleri ise 60-84 ay arasında belirlenmiştir (Co., 2016). Ayrıca sektörde uygulanan yönetmeliklerin uygulamayı karşılayamaması, vergi indirimleri, diğer sektörlere göre yatırım maliyetinin düşük olması, ihtiyaç duyulan işgücünün az olması gibi etmenler neticesinde tarım sektörü cazip görülmektedir. Ayrıca Türkiye tarım anlamında en büyük yedinci ekonomiye sahip olması, birçok ürünün üretiminde ilk beşte yer alması ve 1500'den fazla üründe ihracatın olması küresel çapta rekabet pozisyonunda olduğunu görmekteyiz. Bu olumlu gelişmelere rağmen verimliliğin düşük olması, üreticilerin teknik kapasitelerinin yetersiz olması ve tarım sektöründe yönetim sorunlarının olması tarım sektörünü diğer sektörlere göre geri planda bırakmaktadır. Bu olumsuzlara rağmen tarımsal ürünlerin ihracat potansiyellerinin yüksek olması, iyi tarım ve organik tarım uygulamalarının varlığı, modern sulama ve ekipmanlarında kullanımında artışlar, tüketicilerin farkındalığının oluşması, pazarda talep tahminin mümkün olması ve üretim süreçlerinde uluslararası standartların uygulanması tarım sektöründe yeni yatırımları ve girişimler için fırsat oluşturmaktadır.

Türkiye'de tarıma yönelik yatırım fırsatları incelendiğinde işlenmiş sebze ve meyve önemli bir tutmaktadır. Nitekim işlenmiş meyve ve sebze üretiminde 50 milyon tonla ilk sırada yer alan Türkiye bu alanda yılda 2 milyar $ ihracat gerçekleştirmektedir. Dünya'da son yıllarda dondurulmuş meyve ve sebze tüketiminde artış görülmesinden

dolayı tarımsal girişimcilerin bu alanda fırsatları değerlendirdikleri belirlenmiştir. Özellikle ihracat potansiyeli yüksek olan ürünlerinin desteklenerek bu girişimciler hükümetler destek vermektedir. Türkiye'deki üreticilerin potansiyel olarak gördükleri pazarlar olan AB(50 milyar $), Ortadoğu(5 milyar $) ve Rusya(7 Milyar $) sahip oldukları tüketim potansiyelleri sayesinde önemli fırsatları yatırımla değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tarımsal üretimde bir diğer fırsat alanı ise Süt ve Süt Ürünlerinde ortaya çıkmaktadır. Türkiye sahip olduğu süt üretimi ile birlikte dünyanın en çok süt üreten ilk 10 ülke arasında yer almıştır. Türkiye'de harcanabilir kişisel gelirin yükselmesi ve gelişen damak tadıyla, sağlık alanında farkındalığın oluşması, uluslararası kalite standartlarında üretimin yapılması, yurtiçi talebin yüksek olması, stratejik konumu neticesiyle tarım sektörünün bu alanında yatırım fırsatlarını oluşturmaktadır. Özellikle iç piyasada talebin yüksek olması, Türkiye'yi ihracat için temel bir ülke pozisyonunu getirmiştir. Süt ve Süt ürünlerine bağlı olarak Hayvancılık sektöründe de önemli ölçüde yatırımlar yapılmıştır. Türkiye'de faaliyet gösteren hayvancılık işletmeleri daha çok et ve süt üreten işletmeler olarak üretime katılmaktadırlar ve hayvancılıkla ilgili önemli yapısal sorunları bulunmaktadır. Son yıllarda yeni destekleme modelleri sayesinde hayvancılıkta yeni üretim sistemleri denenmiş ve yeni üretim çiftlikleri ortaya çıkmıştır. Buna rağmen halen hayvancılık işletmelerine yönelik değer zinciri yaratmak, ölçek ekonomisinden yararlanmalarını sağlamak ve sermaye ihtiyaçlarını karşılamak gibi birtakım sorunları ortaya çıkmaktadır. Buna rağmen bu yatırım alanının popülerliğinin korumasının başında piyasada et ve süt ürünlerine karşı iç talebin yüksek olması yer almaktadır.

Türkiye mevcut ulaşım koşulları düşünüldüğünde tüm üretilen ürünlerin satışın yapılabileceği bir pazar alanıdır. Üretilen ürünlerin aynı zamanda işlenip satılması gıda işleme sanayilerini ortaya çıkarmakta ve yeni fırsat alanı yaratmaktadır. Bu anlamda gelişen teknoloji ile birlikte gıda işleme makinelerin kullanılması ile birlikte üretilen ürünlerin dünya standartlarına uygun bir şekilde üretilmesine imkân sağlamaktadır. Bu anlamda bu işletmelerin üretim ve işleme tekniklerinin geliştirmeleriyle birlikte gıda güvenliğinin sağlanmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda gıda piyasasının yıllık değeri 50 Milyar $ olarak düşünüldüğünde artan harcanabilir gelir, genç nüfusun yoğun olması ve şehirleşme oranı gıda ürünlerine olan talebi yükseltecektir. Son yıllarda işlenmiş gıda ürünlerine yönelik talebin artması ile birlikte perakende zincirleri oluşacak ve bu ürünlere

karşı yabancı yatırımların kayıtsız kalmadıkları görülmektedir. Ayrıca gıda ürünlerine yönelik satışların % 25'ini turizm amaçlı otellere yönelik yapılması ve bu anlamda artan turist sayısı ile birlikte, otellerde işlenmiş gıda ürünlerin talebi yükselecek ve yatırımcılar açısından cazip bir alan olarak duracaktır. Bu alanda bir başka yatırım fırsatı ise artan meyve-sebze tüketimi ile birlikte üretim artacak ve gıda güvenliği adına soğuk hava depoculuğu ortaya çıkacaktır. Ayrıca son yıllarda gelişen biyolojik çeşitlilik ile uluslararası rekabette avantajlı olabilmek adına ve ürünleri ihracata yönlendirmek adına lisanslı depoculuk yaygınlaştırılmalıdır.

Türkiye'de son yıllarda tavukçuluk sektöründe güzel gelişmeler görülmektedir. Tavuk üretim çiftliklerinin son teknoloji modernizasyonu ve yapısal bir değişim sonucu dikey entegrasyona geçilmesi bu alanda yatırım fırsatları oluşturmaktadır. Ayrıca tavuk üretiminde sözleşmeli üretimin yapılması ve yurt içi tavuk tüketiminin AB'ye göre az olması sektörün önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca, tavukçuluk ile birlikte üretim teknolojileri, veterinerlik malzemeleri, lisanslı ilaçlar, yem destekleri ve dondurulmuş tavuk ürünleri gibi önemli fırsatlar ortaya çıkmaktadır.

Tarımda yatırım alanlarından bir diğeri ise seracılıktır. Türkiye sahip olduğu sera arazisi bakımında AB'de 2. ve Dünya'da 4. Konumdadır. Seracılıkta üretim konusunda karlılığı ve verimliliği diğer açıkta yetiştirilen ürünlere göre daha yüksektir. Seracılık iklim şartlarının uygun olması bağlı olduğu için Türkiye'de her yerde seracılık yapılamamaktadır. Ayrıca Seracılıkta ihtiyaç duyulan enerji kaynağının da maliyetinin yüksek olması seracılığın önünde engel teşkil etmektedir. Son yıllarda artan jeotermal enerji kullanımı bakımından Türkiye Dünya'da 7.sırada bulunmaktadır. Jeotermal enerjiyle birlikte maliyetlerin çok önemli düzeyde azaldığı bilinmektedir. Bu anlamda Türkiye'de şu an 3.000 dekara yakın sera arazisi jeotermal enerjisi kullanmaktadır. Potansiyel olarak 30.000 dekar olduğu düşünüldüğünde seracılıkta jeotermal enerji önemli bir yatırım fırsatı olarak karşımıza çıkmaktadır.

7. ARAŞTIRMA BULGULARI

7.1. İncelenen İşletmelerin Demografik Özellikleri

Çalışma kapsamında Konya ili Ereğli ilçesinde tarımsal üretim faaliyetinde bulunan üreticilerin demografik yapıları incelenmiştir. Bu işletmelere ait nüfus varlığı tablosu Tablo 7.1'de verilmiştir. İşletme başına ortalama nüfus varlığı 4,77 kişi olarak belirlenmiştir. Bu durum işletme grupları arasında farklılık göstermektedir. 0-50 da araziye sahip olan küçük ölçekli işletmeler de ortalama nüfus varlığı 3,25 kişi 51-150 da araziye sahip olan orta ölçekli işletmelerde ortalama nüfus varlığı 4,38 kişi ve 151 ve daha fazla dekar araziye sahip olan büyük ölçekli işletmelerde ise ortalama nüfus varlığı 5,19 kişi olarak belirlenmiştir. İşletme grupları incelendiğinde küçük ölçekli işletmelerde genellikle hububat üretimi yapıldığı görülmektedir. Bu grupta yer alan işletmelerde karşılanan en büyük sorun göçtür. Nitekim hububat üretiminde kârının diğer tarım ürünlerine göre daha düşük olması ve fazla işgücüne ihtiyaç duymaması sebebiyle bu gruptaki üreticilerin aileleri dışarıya göç vermektedir. Orta ölçekli işletmelerde ise hububat üretiminin yanı sıra aynı zamanda diğer yem bitkileri ve sebze üretiminin yapılması sonucunda nüfusun varlığı daha yüksek görülmektedir. Büyük ölçekli işletmelerde ise hayvancılık üretim faaliyetinin yapılması, sulu tarımın yapılması ve yaygın olarak meyvecilik faaliyetinde bulunulması sonucunda nüfus varlığı daha yüksek belirlenmiştir. Nitekim nüfus varlığının yüksek olması üretim faktörlerinden biri olan işgücünü olumlu etkileyecektir. Özellikle üretim faktörlerinin yapısı ve sayısı sektörün gelişmişliği ile yakından ilgili olması açısından işgücü arzının kaynağı olarak nüfus tarım işletmelerinde önem ifade etmektedir.

Tarımsal üretimde işgücü kaynağı olan nüfusun bir başka önemi de işgücünün kullanım dönemlerinde ortaya çıkmaktadır. Aile işgücünün yetersiz kaldığı durumlarda işletme içi talebi karşılayabilmek adına yabancı işgücü çalıştırılmaktadır. Özellikle son yıllarda Türkiye'ye gelen göç ile birlikte ucuz işgücü oluşturulmuş ve tarım işletmelerinde bu işgücünden yararlanılmıştır. Bu durum tabi gizli işsizliği de beraberinde getirmiştir. Ayrıca işletme dışarısından sağlanan işgücünün sayısı ve niteliği itibariyle iş potansiyelleri işletmenin başarısını etkilemektedir. Bu anlamda nitelikli işgücünün sağlanabilmesi için aile işgücünün önemi daha da artmaktadır. Tarım sektöründe nüfus varlığının bir diğer önemli kısmı ise aktif nüfusun varlığıdır. Aktif nüfusun yüksek olması, aile işgücü potansiyelinin yüksek olmasına ve işletme dışı işgücüne duyulan

ihtiyacın azalmasına yardımcı olacaktır. İncelenen işletmelerde aktif nüfusun oranı % 55,25 olarak hesaplanmıştır.

Daha önce yapılan birçok çalışmada elde edilen verilere yakın değerler bulunmuştur.

Bayramoğlu (2013), Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri: Akşehir İlçesi Örneği adlı çalışmasında işletme başına nüfus varlığını 4,36 kişi olarak belirlenmiş ve aktif nüfusun varlığını ise % 50,32 olarak hesaplamıştır.

Bayramoğlu ve ark. (2014), Türkiye'de Uygulanan Tarımsal Desteklerin Tarım İşletmelerinin Ekonomik Sürdürülebilirliğine Etkisi: Konya İli Örneği adlı çalışmada işletme başına nüfus varlığını 3,23 kişi olarak tespit etmişler ve aktif nüfusun oranını ise %53,25 olarak belirlenmişlerdir.

Bozdemir (2017), Dane Mısır Üretiminde Kaynak Kullanım Etkinliğinin Belirlenmesi: Konya İli Örneği adlı tez çalışmasında işletme başına ortalama nüfus varlığını 5,44 kişi olarak hesaplamış ve aktif nüfus varlığını ise %51,42 olarak tespit etmiştir.

Şekeroğlu ve ark. (2015), TR71 Düzey 2 Bölgesi Süt Ve Süt Ürünleri Durum Analizi Raporu adlı çalışmada işletme başına düşen ortalama nüfus varlığını 4,22 kişi olarak bulmuşlardır. Ayrıca hayvancılık işletmeleriyle yapılmış bir çalışmanın neticesi olarak aktif nüfusun payını bölge ortalamasının üstünde bularak %56,52 tespit etmişlerdir.

7.2. İncelenen İşletmelerde Eğitim Düzeyi

Türkiye tarım işletmelerinin temel sorunlarından biriside eğitim düzeyinin düşük olmasıdır. Türkiye'de özellikle kırsal alanda yaşayan nüfusun eğitim düzeyi kent alanlarında yaşayan nüfusa göre daha düşük olarak bilinmektedir. Bu durum neticesinde eğitim düzeyinin düşük olması işletme açısından da birçok sorunu beraberinden getirmektedir. İşletme tarım sektörü ile ilgili veya sanayi ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir şirket olsun genel amacından birisi de sürdürülebilir olarak üretim yapmayı sağlamaktır. Bunu da ancak işletmesinde yeni teknolojileri uygulayarak, yeni fikirleri benimseyerek yani kısacası rekabetçi düşünerek sağlanabilir. Rekabetçi düşünmenin

sonunda işletme üretimde kullanılan girdilerin masraflarını minimize ederek optimum üretim sağlamayı amaçlamaktadır. Bu düşünceyle birlikte işletme etkin bir üretim organizasyonu sağlayacak, kaynak kullanım etkinliğini oluşturacak ve en uygun ürün bileşimini sağlayarak işletme geliri arttıracaktır (Ceylan, 1988; Sezgin ve ark., 2010; Hasdemir, 2011; Karadavut ve ark., 2011; Bayramoğlu ve ark., 2014).

Rekabetçi düşüncenin tarım işletmelerinde uygulanabilir olabilmesi için eğitim düzeyinin yüksek olması gerekmektedir. Tarım işletmelerinin yapısı gereği işletme sahipleri işletmenin yöneticisi pozisyonunda olması ve girişimci yaklaşımla üretimde bulunmaması işletmenin kârlılığını etkilemektedir. Tarım işletmelerinin sahiplerinin yöneticiden çok girişimci ruhuna sahip olması ve devamında eğitim düzeyinin yüksek olması üretiminin başarısını etkilemektedir. Özellikle tarım işletmelerinde bilginin varlığı, düzeyi ve kullanımı işgücünün etkinliğini ve dolayısıyla girişimci tarafından alınan kararlarının etkinliğini arttırmaktadır (Bayramoğlu ve ark., 2014).

İncelenen işletmelerde eğitim düzeyi Tablo 7.2'de verilmiştir. Buna göre küçük ölçekli işletmelerde ilkokul mezunu kişilerin oranı %72 iken orta ölçekli işletmelerde %56,15 ve büyük ölçeli işletmelerde %50,58 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca işletme ölçeği büyüdükçe lise ve üniversite mezunlarının oranları yükseldiği görülmektedir. Bu durumda işletme ölçeğinin ve eğitim düzeyinin işletmelerde kaynakların daha etkin kullanıldığı söylenebilir. Dolayısıyla bu durumda işletme ölçeğine ve eğitim düzeyine bağlı olarak verimlilik artmaktadır. Nitekim bölgede yapılan diğer çalışmalarda elde edilen veriler bu sonucu desteklemektedir(Bayramoğlu, 2013; Bozdemir, 2017; Oğuz ve ark., 2017).

Tablo 7.1.İncelenen İşletmelerde Nüfus Varlığı

Bölgeler	İşletme Grupları	Yaş Grupları																			
		0-6				7-14				15-49				50-+				Toplam			
		E	K	Toplam		E	K	Toplam		E	K	Toplam		E	K	Toplam		E	K	Toplam	
				E+K	Oran			E+K	Oran			E+K	Oran			E+K	Oran			E+K	Oran
Konya	0-50	0,13	0,00	0,13	3,85	0,25	0,38	0,63	19,23	0,75	0,50	1,25	38,46	0,75	0,50	1,25	38,46	1,88	1,38	3,25	100
	51-150	0,22	0,09	0,31	7,14	0,22	0,28	0,50	11,43	1,31	1,06	2,38	54,29	0,63	0,56	1,19	27,14	2,38	2,00	4,38	100
	151-+	0,41	0,31	0,72	13,95	0,47	0,28	0,74	14,29	1,48	1,48	2,97	57,14	0,40	0,36	0,76	14,62	2,76	2,43	5,19	100
	İşletmeler Ortalaması	0,33	0,21	0,54	11,35	0,37	0,29	0,65	13,70	1,37	1,27	2,63	55,25	0,50	0,44	0,94	19,70	2,56	2,20	4,77	100

Tablo 7.2.İncelenen İşletmelerde Eğitim Durumu

Bölgeler	İşletme Grupları	Eğitim Durumu																							
		Okur Yazar Değil				Okuryazar				İlkokul				Ortaokul				Lise				Üniversite				Toplam			
		E	K	Toplam		E	K	Toplam		E	K	Toplam		E	K	Toplam		E	K	Toplam		E	K	Toplam		E	K	Toplam	
				E+K	Oran			E+K	Oran			E+K	Oran			E+K	Oran			E+K	Oran			E+K	Oran			E+K	Oran
Konya	0-50	0,13	0,00	0,13	4,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,25	2,25	72,00	0,25	0,13	0,38	12,00	0,25	0,00	0,25	8,00	0,13	0,00	0,13	4,00	1,75	1,38	3,13	100,00
	51-150	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03	0,00	0,03	0,77	1,03	1,25	2,28	56,15	0,41	0,31	0,72	17,69	0,53	0,25	0,78	19,23	0,16	0,09	0,25	6,15	2,16	1,91	4,06	100,00
	151-+	0,03	0,05	0,09	1,93	0,00	0,02	0,02	0,39	1,12	1,14	2,26	50,58	0,33	0,26	0,59	13,13	0,62	0,48	1,10	24,71	0,24	0,17	0,41	9,27	2,34	2,12	4,47	100,00
	İşletmeler Ortalaması	0,03	0,03	0,06	1,45	0,01	0,01	0,02	0,48	1,08	1,18	2,27	53,62	0,35	0,27	0,61	14,49	0,56	0,37	0,93	21,98	0,20	0,13	0,34	7,97	2,23	1,99	4,22	100,00

7.3. İncelenen İşletmelerde İşgücü Varlığı

Tarımsal üretim faktörlerinden biri olan işgücü kullanımı son yıllarda değişen ve yenilenen teknolojik gelişmelerden olumlu ve olumsuz yönde etkilenmiştir. Gelişen teknoloji ile birlikte özellikle birim alandan daha fazla verim alınmış ve üretim maliyetleri azalmıştır. Ayrıca gelişen teknoloji üretimdeki riskleri azaltmış ve zamandan tasarruf sağlanmıştır. Tüm bu olumlu gelişmelerin yanı sırada birtakım olumsuzluklarda meydana gelmiştir. Özellikle tarım işletmelerinde nüfus varlığının yüksek olması ve gelişen teknolojiyle işgücüne olan ihtiyacın azalması kırsal alanda istihdam sorununu ortaya çıkartmıştır. Çalışma alanı olan Ereğli ilçesinde de bu durum benzerlik göstermektedir. Özellikle hayvancılık işletmelerinde gelişen teknolojinin istihdamı olumsuz etkilediği görülmektedir.

Tarım sektöründe işgücü kaynağını iki grup oluşturmaktadır. İlk grup aile işgücüdür. Aile işgücünün varlığının ihtiyaçtan fazla olması hem ekonomik hem de sosyal sorunları beraberinde getirmektedir. Tarım sektörünün yıl içerisinde ihtiyaç duyduğu işgücü miktarı her zaman aynı değildir. Bu anlamda aile işgücü varlığının gereğinden fazla yüksek olması atıl işgücüne sebep olmaktadır. Bu anlamda bu işgücünün etkinliğinin arttırılmasına yönelik olarak farklı zamanlarda işgücüne ihtiyaç duyulan üretim faaliyetlerine işletme yer verilmesi önem arz etmektedir.

İncelenen işletmelerde işgücü varlığına ilişkin bilgiler Tablo 7.3'de verilmiştir. Buna göre 7-14 yaş grubundaki işgücü 0.50, 15-49 yaş grubundaki işgücünü erkeklerde 1.00, kadınlarda 0.75 ve son olarak da 50 ve üzeri yaş grubunda yer alan işgücünü erkeklerde 0.75, kadınlarda 0.50 katsayıları ile çarpılarak hesaplanmıştır. (KAYNAK) Elde edilen sonuçlara göre küçük ölçekli işletmelerde 2.25 EİB, orta ölçekli işletmelerde 3.11 EİB, büyük ölçekli işletmelerde 3.44 EİB ve son olarak da işletme başına düşen ortalama EİB ise 3.24 EİB olarak hesaplanmıştır. İncelenen işletmelerde aktif nüfus varlığının işgücüne oranının % 71,25 olması işletmelerin etkinliği açısından önem ifade etmektedir. Çünkü işgücüne ihtiyacın çok olduğu zamanlarda aile işgücü varlığının yüksek olması işletmenin karlılığını arttıracaktır.

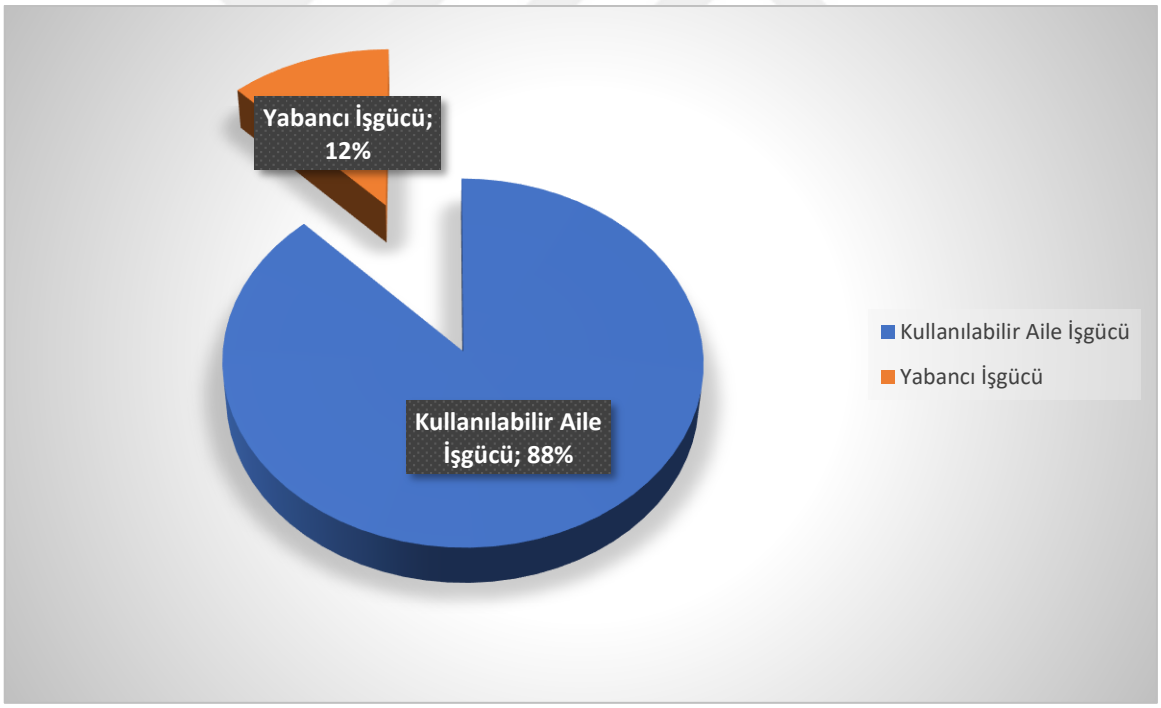
Çalışma kapsamında ayrıca tarım işletmelerinin erkek işgücü (EİG) cinsinden potansiyelleri belirlenmiş ve işgücünün etkin kullanımı incelenmiştir. Buna göre incelenen küçük ölçekli işletmelerde 630.00 EİG, orta ölçekli işletmelerde 870.63 EİG,

büyük ölçekli işletmelerde 964.34 EİG ve son olarak da işletme başına düşen ortalama erkek işgücü potansiyeli 906.43 EİG olarak hesaplanmıştır. Ayrıca incelenen işletmelerde atıl işgücü oranı işletme ölçeği büyüdükçe düştüğü görülmektedir. İşletme başına sahip olunan işgücünün %70,39'u atıl olarak kullanılamadığı tespit edilmiştir. Bu durum işletmenin sürdürülebilirliğini etkilediği gibi karlılığını da olumsuz etkilemektedir.

Tarım sektöründe işgücünün kaynağını oluşturan diğer grup olan yabancın işgücünün toplam işgücü varlığı içerisindeki payı işletmeler ortalamasına göre %12,07 olarak hesaplanmıştır. Bu oranın düşük olmasının en büyük nedenlerinden birisi olarak nüfus varlığının yüksek olması olarak gösterilebilir.

Bölgede yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde kullanılan yabancı işgücü oranları %10-35 arasında değişiklik gösterdiği görülmektedir (Bayramoğlu, 2013; Bayramoğlu ve ark., 2014; Bozdemir, 2017; Oğuz ve ark., 2017)

Grafik 7.1.İncelenen İşletmelerde Toplam İşgücü Varlığı

Tablo 7.3.İncelenen İşletmelerde İşgücü Varlığı(EİB)

İşletme Grupları	İşletme Grupları															
	7-14				15-49				50-+				Toplam			
	E	K	Toplam		E	K	Toplam		E	K	Toplam		E	K	Toplam	
			E+K	Oran			E+K	Oran			E+K	Oran			E+K	Oran
0-50	0,13	0,19	0,31	13,89	0,75	0,38	1,13	50,00	0,56	0,25	0,81	36,11	1,44	0,81	2,25	100,00
51-150	0,11	0,14	0,25	8,04	1,31	0,80	2,11	67,84	0,47	0,28	0,75	24,12	1,89	1,22	3,11	100,00
151-+	0,23	0,14	0,37	10,76	1,48	1,11	2,59	75,34	0,30	0,18	0,48	13,89	2,01	1,43	3,44	100,00
İşletmeler Ortalaması	0,18	0,14	0,33	10,09	1,37	0,95	2,32	71,55	0,38	0,22	0,59	18,36	1,93	1,31	3,24	100,00

Tablo 7.4.İncelenen İşletmelerde İşgücü Durumu (EİG)

İşletme Grupları	İşletme Grupları							
	İşletmede Kullanılan İşgücü	İşletme Dışında Kullanılan İşgücü	Toplam Kullanılan Aile İşgücü		Âtıl İşgücü		İşletmede Kullanılabilir İşgücü	
	EİG	EİG	EİG	Oran	EİG	Oran	EİG	Oran
0-50	125,86	16,25	142,11	22,56	487,89	77,44	630,00	100,00
51-150	216,56	12,81	229,38	26,35	641,25	73,65	870,63	100,00
151-+	295,69	11,72	307,41	31,88	656,90	68,12	964,31	100,00
İşletmeler Ortalaması	255,99	12,45	268,44	29,61	637,99	70,39	906,43	100,00

Tablo 7.5.İncelenen İşletmelerde Toplam İşgücü Varlığı

İşletme Grupları	İşletmede Kullanılabilir Aile İşgücü				Kullanılan Yabancı İşgücü					Toplam İşgücü Varlığı				
	E	K	Toplam		E	K	Daimî	Toplam		E	K	Daimi	Toplam	
			E+K	%				E+K+Daimî	%				E+K+Daimî	%
0-50	402,50	227,50	630,00	93,85	3,13	3,13	35,00	41,25	6,15	405,63	230,63	35,00	671,25	100,00
51-150	529,38	341,25	870,63	89,75	5,16	68,00	26,25	99,41	10,25	534,53	409,25	26,25	970,03	100,00
151-+	563,62	400,69	964,31	86,56	29,31	76,93	43,45	149,69	13,44	592,93	477,62	43,45	1114,00	100,00
İşletmeler Ortalaması	539,29	367,14	906,43	87,93	19,29	67,99	37,14	124,42	12,07	558,57	435,13	37,14	1030,85	100,00

7.4. İncelenen İşletmelerin Üretim Deseni

Konya ili Ereğli ilçesi geniş bir yüzölçümüne sahip olup yaklaşık 1.2 milyon dekar araziye sahiptir. Ereğli ilçesinde sulama olanaklarının yüksek olması sulu şartlarda üretim yapılabilmesine imkân sağlamaktadır. Bölgede hayvancılık üretim faaliyetinin yaygın olması neticesinde yem bitkilerinin ekim alanları diğer bölgelere göre daha yüksektir. Özellikle bu durum tarım işletmeleri için önem ihtiva etmektedir. Çünkü tarım işletmelerinde maliyetleri minimize edebilmek adına girdilerin işletmeden karşılanması sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Son yıllarda KOP kapsamında yapılan çalışmalar neticesinde tarım arazilerinin birçoğunda sulama imkânı doğmuştur. Ayrıca toprak kalitesinin yüksek olması ve sulama olanaklarının varlığı tarımın bölgedeki etkinliğini arttırmaktadır. Sulama olanaklarının arttırılması ile nadas alanlarının azalması sağlanmaktadır. Bölgedeki incelenen işletmelerde nadas alanlarının toplam arazi içerisindeki payı %1,95 olarak belirlenmiştir. Bu durum üretim faaliyetlerinin çeşitlendirilmesinin sağlanması ve üretici gelirinin arttırılması yönünde önemlidir.

İncelenen işletmelerde en çok üretimi yapılan ürün buğday (%27,00), arpa (%15,34) ve silajlık Mısır (%13,65) olarak belirlenmiştir (Tablo 7.6). Özellikle yem bitkilerinin ekim alanlarının yüksek olması bölgenin hayvancılık potansiyeli ile yakından ilgilidir. Bunların dışında şekerpancarı, dane mısır, ayçiçeği, yonca ve fiğ gibi hem yağlık hem de yem bitkileri üretim alanları mevcuttur.

İncelenen işletmelerde tahıl ve yem bitkilerinin yanı sıra sebze üretimi de gerçekleştirilmektedir. Özellikle sebze olarak domates (%2,12), kavun (%1,56) ve karpuz (%1,41) üretim alanları bölgede mevcuttur (Tablo 7.8). Geniş bir üretim desenine sahip olunması işletme içerisinde gelirin yıl içerisinde düzenli bir şekilde dağılmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca farklı üretim sistemlerinin kullanılması ve üretim faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi açısından üretim boyunca oluşacak olan riskleri minimize etmektedir. Tarım sektöründe ortaya çıkacak olan riskleri üstlenen müteşebbis yapısı gereği tarımda bu riskleri üstlenmeli ve üretim faktörlerini organize etmelidir. Bu noktada üretim faaliyetlerinin hangisini işletmesinde kullanacak olmasını seçmesi girişimcinin başarısını etkileyecektir.

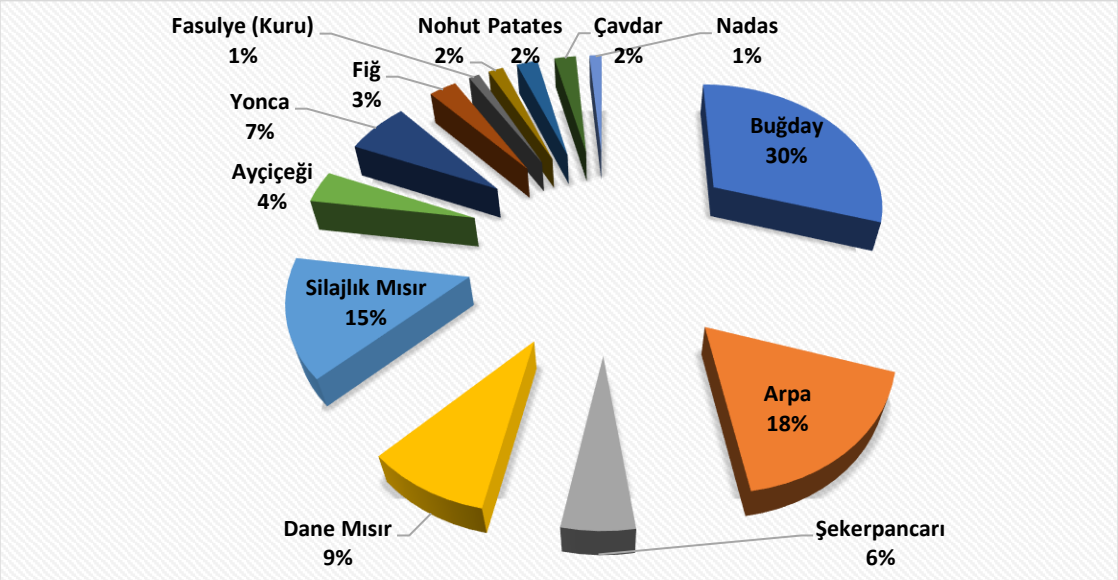
Tablo 7.6.İncelenen İşletmelerde Toplam Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Alanı

Bölgeler	İşletme Grupları	Buğday		Arpa		Şekerpancarı		Dane Mısır		Silajlık Mısır		Ayçiçeği	
		da	%	da	%	da	%	da	%	da	%	da	%
Konya	0-50	6,50	24,53	6,88	25,94	0,00	0,00	1,50	5,66	4,75	17,92	1,88	7,08
	51-150	29,47	31,62	11,09	11,90	8,47	9,09	6,66	7,14	14,69	15,76	1,78	1,91
	151-+	73,09	29,52	46,66	18,85	12,09	4,88	24,93	10,07	35,57	14,37	10,98	4,44
	İşletmeler Ortalaması	53,41	29,82	31,80	17,75	9,92	5,54	17,05	9,52	26,23	14,65	7,23	4,04

Tablo 7.7.İncelenen İşletmelerde Toplam Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Alanı(Devamı)

Yonca		Fiğ		Fasulye(Kuru)		Nohut		Patates		Çavdar		Nadas		Toplam Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Alanı	
da	%	da	%	da	%	da	%	da	%	da	%	da	%	da	%
0,00	0,00	3,75	14,15	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,25	4,72	26,50	100,00
8,84	9,49	3,59	3,86	1,41	1,51	0,00	0,00	0,31	0,34	3,13	3,35	3,75	4,02	93,19	100,00
15,78	6,37	6,66	2,69	2,74	1,11	4,97	2,01	6,83	2,76	5,48	2,21	1,81	0,73	247,57	100,00
12,22	6,83	5,42	3,03	2,08	1,16	2,94	1,64	4,14	2,31	4,27	2,38	2,40	1,34	179,11	100,00

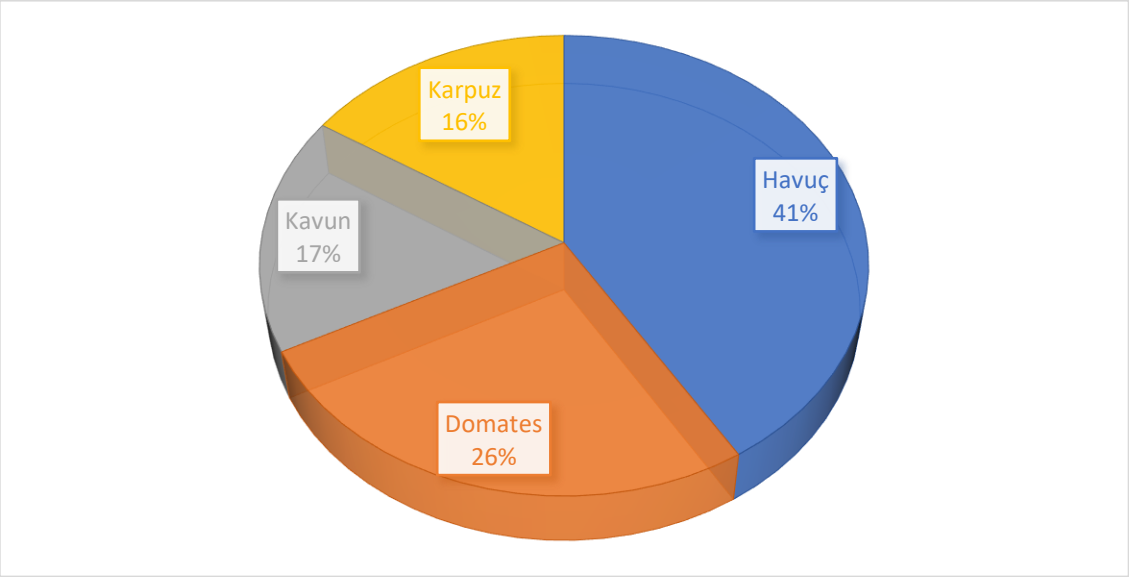
Grafik 7.2.İncelenen İşletmelerde Toplam Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Alanı

Tablo 7.8.İncelenen İşletmelerde Toplam Sebze Üretim Alanı

Bölgeler	İşletme Grupları	Havuç		Domates		Kavun		Karpuz		Toplam Sebze Üretim Alanı	
		da	%	da	%	da	%	da	%	da	%
Konya	0-50	0,00	0,00	1,88	30,00	2,50	40,00	1,88	30,00	6,25	100,00
	51-150	0,63	21,05	1,25	42,11	0,47	15,79	0,63	21,05	2,97	100,00
	151-+	10,21	44,11	5,79	25,04	3,67	15,87	3,47	14,98	23,14	100,00
	İşletmeler Ortalaması	6,24	41,16	3,99	26,29	2,53	16,68	2,41	15,87	15,17	100,00

Grafik 7.3.İncelenen İşletmelerde Toplam Sebze Üretim Alanı

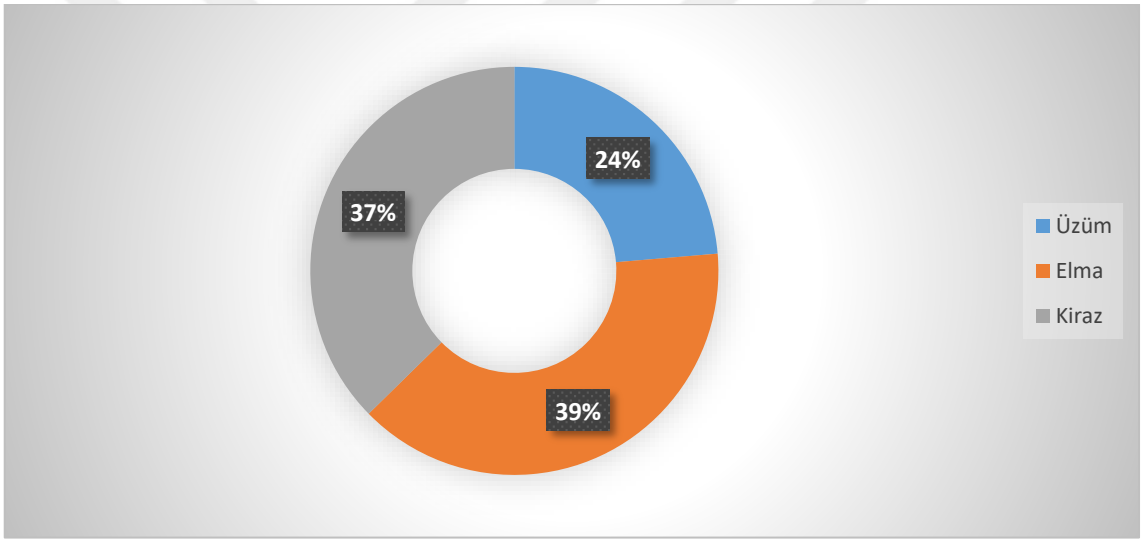

Tahıl ve sebze üretimi yanında çok yıllık bitkilerin üretim alanları da incelenmiştir. Buna göre bölgede üzüm %0,42, elma %0,86 ve kiraz %0,90 ile toplam üretim alanı içerisinde paylara sahiptirler (Tablo 7.9).

Tablo 7.9.İncelenen İşletmelerde Toplam Meyve Üretim Alanı

Bölgeler	İşletme Grupları	Üzüm		Elma		Kiraz		Toplam Meyve Üretim Alanı	
		da	%	da	%	da	%	da	%
Konya	0-50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	51-150	0,00	0,00	0,78	41,67	1,09	58,33	1,88	100,00
	151-+	1,97	27,01	2,81	38,63	2,50	34,36	7,28	100,00
	İşletmeler Ortalaması	1,16	23,65	1,92	39,00	1,84	37,34	4,92	100,00

Grafik 7.4.İncelenen İşletmelerde Toplam Meyve Üretim Alanı

Araştırma bölgesinin agroekolojik durumu göz önünde bulundurulduğunda Konya ilinde diğer işletme ölçekleri arasında üretim deseni veya çiftlik sistemleri açısından farklılık görülmektedir (Bayramoğlu ve ark., 2014). Özellikle küçük ölçekli işletmelerde üretim deseni oldukça kısıtlıdır. Bu durumun sebebi olarak ise bu grupta üretim faaliyetinde bulunan üreticilerin finansman, üretim, pazarlama ve diğer üretim faktörleri bakımından zayıf olmaları rekabeti engellemektedir. Ayrıca bu grupta yer alan işletmelerin arazi miktarlarının düşük olması ve parçalı olması bu sorunu beraberinde getirmektedir. Küçük ölçekli işletmelerde özellikle üreticilerin uzun dönemde beklentilerinin düşük olması yeniliklerin benimsenmesi ve devamında işletmelerin sürdürülebilirliğini engellemektedir. Ayrıca kırsal alanda yaşayan nüfusun birçoğunun tarımı yaşam biçimi olarak kabul etmesinden dolayı da rantabıl bir üretim

gerçekleştirilememektedir. Geleneksel olarak üretimde bulunan tarım sektörü gerçek anlamda profesyonel bir şekilde yönetilmesi ve kaynaklarının kullanılması işletmelerin rantabilitesini sağlayacaktır. Özellikle bölgede hayvancılığın gelişmiş olması ve coğrafi özelliğe sahip beyaz kirazın bölgede üretilmesi girişimciler açısından olumlu katkılar sağlamaktadır. Bu tarz tarımsal ürünlerin markalaştırılması ve coğrafi işaret tescillerinin uygulanması hem bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacak hem de mikro düzeyde işletmenin sürdürülebilirliğini etkileyecektir.

Tablo 7.10.İncelenen İşletmelerde Toplam Üretim Alanı (YORUM YAP)

Bölgeler	İşletme Grupları	Toplam Tahıl ve Diğer Bitkisel Üretim Alanı		Toplam Sebze Üretim Alanı		Toplam Meyve Üretim Alanı		Toplam Üretim Alanı	
		da	%	da	%	da	%	da	%
Konya	0-50	26,50	80,92	6,25	19,08	0,00	0,00	32,75	100,00
	51-150	93,19	95,06	2,97	3,03	1,88	1,91	98,03	100,00
	151-+	247,57	89,06	23,14	8,32	7,28	2,62	277,98	100,00
	İşletmeler Ortalaması	179,11	89,91	15,17	7,62	4,92	2,47	199,20	100,00

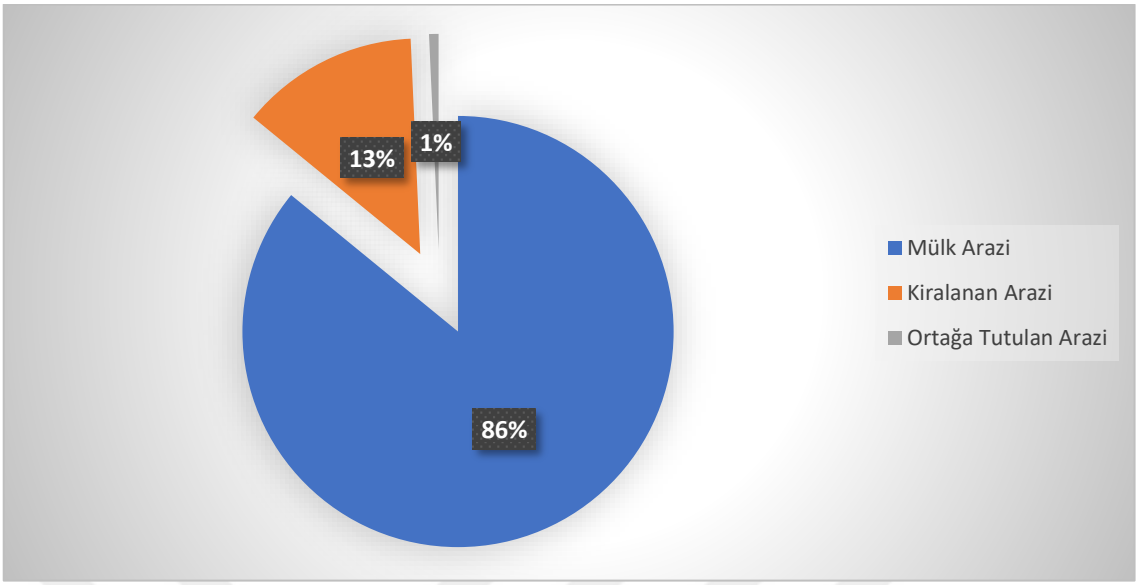
7.5. İncelenen İşletme Arazilerinin Tasarruf Şekline Göre Dağılımı

İncelenen işletmelere ait arazi tasarruf şekilleri Tablo 7.11'de verilmiştir. Toplam işletme arazisinin %85,91'i mülk arazi, %13,38'i kira arazisi ve %0,71'i ise ortağa tutulan araziden oluşmaktadır. Tarım işletmelerinde arazi tasarruf şekilleri, işletmenin sürdürülebilirliği açısından önem ifade etmektedir. Kira arazilerinin varlığının yüksek olması işletmenin borç miktarını arttıracağından dolayı mülk arazi ile faaliyet gösteren işletmelerde tarımsal gelir daha yüksek olacaktır. Arazi tasarruf şekilleri işletme ölçeklerine göre de farklılık göstermektedir. Küçük ölçekli işletmelerde %80,92'si mülk iken orta ölçekli işletmelerde bu oran %95,06'a çıkmış ve büyük ölçekli işletmelerde ise %89,91 olarak belirlenmiştir.

Tablo 7.11.İncelenen İşletme Arazilerinin Tasarruf Şekillerine Göre Dağılımı

İşletme Grupları	Arazi Tasarruf Şekli						Toplam İşletme Arazisi	
	Mülk arazi		Kiraya tutulan arazi		Ortağa tutulan arazi			
	da	%	da	%	da	%	da	%
0-50	32,75	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	32,75	100,00
51-150	84,28	85,97	13,75	14,03	0,00	0,00	98,03	100,00
151-+	233,29	83,92	41,34	14,87	3,34	1,20	277,98	100,00
İşletmeler Ortalaması	168,27	85,91	28,96	13,38	1,98	0,71	199,20	100,00

Grafik 7.5.İncelenen İşletme Arazilerinin Tasarruf Şekillerine Göre Dağılımı

İncelenen işletmelerde ortalama parsel sayısı ve büyüklüğü Tablo 7.12'de verilmiştir. Tablodan görüldüğü üzere ortalama parsel sayısı işletme ölçeği büyüdükçe arttığı görülmektedir. İşletme başına düşen ortalama parsel sayısı 3,60 adettir. Yine ortalama parsel büyüklüğü işletme ölçeğine paralel olarak artmakta olup işletme başına düşen ortalama parsel büyüklüğü 55,30 da arazidir. Bu miktar Türkiye ortalamasına yakın olup işletmelerin sürdürülebilir olmadığı görülmektedir.

Tablo 7.12.İncelenen İşletmelerde Ortalama Parsel Sayısı ve Büyüklüğü

	İşletme Grupları			
	0-50	**51-150**	**151-+**	**İşletmeler Ortalaması**
İşletme Arazisi (da)	32,75	98,03	277,98	199,20
Ortalama Parsel Sayısı (Adet)	2,25	3,56	3,81	3,60
Ortalama Parsel Büyüklüğü (da)	14,56	27,52	72,95	55,30

7.6. İncelenen İşletmelerin Sermaye Yapısı

Tarım işletmelerinde sermaye unsuru girişimciliğin önünde bir engel teşkil etmektedir. Çünkü tarım işletmelerinin sermaye yapısı güvenilir görülmemektedir. Bunun nedeni olarak da sermaye yapısındaki orantısız dağılımlar veya sermaye unsurlarının âtıl olarak kullanılmasıdır. Bir işletmenin devamlılığın sağlanmasında en önemli faktörlerden biriside üretimde kullanılacak olan sermayenin dağılımının rasyonel olmasıdır. Nitekim gereğinden fazla kullanılan sermaye unsurlarının bir getirisi olarak amortisman, faiz ve tamir bakım masrafları işletmeye ek masraflar getirecektir. Ayrıca

bu sermaye unsurlarının temin edilmesi işletmenin borç miktarını arttıracağı ve sürdürülebilirliğini tehlikeye atacağını bilinmektedir. Bu açıdan tarım işletmelerinin sermaye yapısının incelenmesi gerekmektedir.

7.6.1. İncelenen İşletmelerde Aktif Sermaye

Tarım işletmelerinde aktif sermaye genel olarak iki başlık altında incelenmektedir. Arazi sermayesi ve işletme sermayesinden oluşan aktif sermaye tarımsal işletme için oluşturulmuş bütün sermayeleri kapsamaktadır. Aktif sermayenin bileşeni olan arazi sermayesi toprak sermayesi, arazi ıslah sermayesi, bina sermayesi ve bitki sermayesinden oluşmaktadır. İşletme sermayesinin bileşenleri sabit işletme ve döner işletme sermayesidir. Sabit işletme sermayesi içerisinde hayvan sermayesi ve alet ekipman sermayesi mevcutken döner işletme sermayesini malzeme ve mühimmat sermayesi ile para sermayesi oluşturmaktadır.

7.6.1.1. İncelenen İşletmelerde Arazi Sermayesi

Arazi sermayesi aktif sermayenin bileşenlerinden birisidir. Arazi sermayesinin yapılan gereksiz yatırımlar işletmelerde sabit masrafları artıracağı bilinmektedir. Özellikle arazi sermayesinin aktif sermayenin faizi içerisinde önemli bir yer tuttuğu göz önünde bulundurulduğunda bu sermaye kaleminin incelenmesi gerekmektedir. Arazi sermayesinin bileşenleri arasında ise toprak sermayesi, bina sermayesi, arazi ıslah sermayesi ve bitki sermayesi yer almaktadır. Arazi sermayesinin bileşenlerinden olan toprak sermayesi işletme başına 948.494,90 TL hesaplanmıştır (Tablo 7.13). Bu miktar işletme gruplarının büyümesine orantılı olarak değişmektedir. İşletme grupları açısından küçük ölçekli işletmelerde arazisinin tamamının mülk olduğu görülmektedir. İşletme ölçeği büyüdükçe kiralanan ve ortağa tutulan arazi miktarının arttığı tespit edilmiştir.

Tablo 7.13.İncelenen İşletmelerde Toprak Sermayesi

Tasarruf Şekilleri	İşletme Grupları (TL)							
	0-50		51-150		151-+		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Mülk Arazi	167.750,00	100,00	445.218,75	92,68	1.131.551,72	86,09	828.765,31	90,56
Kiralanan Arazi	0,00	0,00	35.156,25	7,32	174.043,10	13,24	114.484,69	9,12
Ortağa Tutulan Arazi	0,00	0,00	0,00	0,00	8.862,07	0,67	5.244,90	0,32
Toplam İşletme Arazisi	167.750,00	100,00	480.375,00	100,00	1.314.456,90	100,00	948.494,90	100,00

Arazi sermayesinin bir diğer bileşeni olan bina sermayesi tarım işletmelerinin içerisinde bulunan bütün yapıları kapsamaktadır. Araştırma kapsamında tarım işletmelerinde bina sermayesinin unsurları olarak konut, ambar, ahır, idari bina, silo, ağıl, işçi lojmanı, yem deposu, gübrelik, malzeme ve mühimmat deposu olarak belirlenmiştir. Tarım işletmelerinde gereğinden fazla bina sermayesinin bulunması işletme içerisinde risk oluşturacak bir faktördür. Çünkü gereksiz sermaye kullanımı sabit masrafları artıracak ve dolayısıyla işletmenin karlılığı düşecektir. Bu anlamda tarımda girişimci olan kişinin veya yöneticinin işletmenin sürdürülebilirliğini öncelikli olarak düşünmesi gerekmektedir. Özellikle tarım kesiminde girişimci potansiyellerinin düşük olmasının sebeplerinden biriside sermaye unsurlarının atıl olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim tarımda üreticilik yapan kesimin tarımı yaşam biçimi olarak kabul etmesinden dolayı sermaye unsurlarında modern ve yüksek maliyetli yapıların kullanılmasını sosyal bir statü olarak görmektedirler.

Tablo 7.14.İncelenen İşletmelerde Bina Sermayesi

İşletme Grupları		0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ortalaması
Konut	TL	57.500,00	128.593,75	203.844,83	167.326,53
	%	73,02	75,82	71,25	72,40
Ambar	TL	6.250,00	10.156,25	24.672,41	18.428,57
	%	7,94	5,99	8,62	7,97
Ahır	TL	5.312,50	11.562,50	15.948,28	13.647,96
	%	6,75	6,82	5,57	5,91
İdari Bina	TL	0,00	0,00	14.568,97	8.622,45
	%	0,00	0,00	5,09	3,73
Silo	TL	0,00	937,50	689,66	714,29
	%	0,00	0,55	0,24	0,31
Ağıl	TL	625,00	781,25	517,24	612,24
	%	0,79	0,46	0,18	0,26
İşçi Lojmanı	TL	0,00	2.031,25	2.396,55	2.081,63
	%	0,00	1,20	0,84	0,90
Yem Deposu	TL	4.687,50	6.562,50	6.293,10	6.250,00
	%	5,95	3,87	2,20	2,70
Gübrelik	TL	3.125,00	3.500,00	3.103,45	3.234,69
	%	3,97	2,06	1,08	1,40
Malzeme ve Mühimmat Deposu	TL	1.250,00	5.468,75	14.051,72	10.204,08
	%	1,59	3,22	4,91	4,42
TOPLAM	TL	78.750,00	169.593,75	286.086,21	231.122,45
	%	100,00	100,00	100,00	100,00

İncelenen İşletmelerde bina sermayesi işletme başına 231.122,45 TL olarak belirlenmiş ve işletme grupları açısından işletmelerin büyüdükçe bina sermayesinin arttığı görülmüştür (Tablo 7.14). Sonuç olarak tarımsal gelirin yükselmesi ve işletmenin gelir artışına bağlı olarak ihtiyacının artması karşısında bina sermayesinin arttığı belirlenmiştir. Bina sermayesi içerisinde en büyük paya sahip olan grup %72,40 ile konut, %7,97 ile ambar ve %5,91 ile ahır gelmektedir. Özellikle konut sermayesinin bu kadar yüksek olmasının sebebi olarak ilçenin gelişmiş özelliği etkili olmaktadır.

Arazi ıslah sermayesi işletmenin genel olarak verimliliğini arttırmak amacıyla yapılan yatırımları kapsamaktadır. Arazi ıslah sermayesi içerisinde çit, duvar, bent, kanal ve su kuyusu gibi sermaye kalemleri yer almaktadır. İşletme içerisinde özellikle bu yatırımların uygulanması girişimciliği etkilemektedir. Çünkü mevcut su kaynaklarının varlığı verimliliği etkileyecek ve dolayısıyla işletmede geliri arttırıcı bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca su varlığı potansiyelinin yüksek olması farklı üretim desenlerine işletme içerisinde yer verilmesine imkân tanımakta ve böylece optimum üretim deseni sağlanmış olacaktır.

Tablo 7.15.İncelenen İşletmelerde Toplam Arazi Sermayesi

Sermaye Grupları	İşletme Grupları (Tl)							
	0-50		51-150		151-+		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Toprak Sermayesi	167.750,00	63,93	480.375,00	68,53	1.314.456,90	77,94	948.494,90	72,34
Arazi Islahı Sermayesi	14.375,00	5,48	39.187,50	5,59	64.224,14	3,81	51.979,59	4,74
Bina Sermayesi	78.750,00	30,01	169.593,75	24,19	286.086,21	16,96	231.122,45	21,57
Bitki Sermayesi	1.513,65	0,58	11.826,03	1,69	21.821,17	1,29	16.899,69	1,35
Toplam Arazi Sermayesi	262.388,65	100,00	700.982,28	100,00	1.686.588,41	100,00	1.248.496,63	100,00

İncelenen işletmelerde bitki sermayesi toplam arazi sermayesinin bir bileşeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Bitki sermayesi tarla demirbaşından ve meyve bahçelerinden oluşmaktadır. Tarla demirbaşının hesaplanmasında 2 farklı metot mevcuttur. Eğer çalışmanın yapıldığı tarih hasada yakın ise pazar fiyatı kriteri, eğer çalışma tarihi üretim döneminin başına denk geldiyse ise maliyet fiyat kriteri kullanılmıştır. Ayrıca yine bahçeler için tesis döneminde olanlar için maliyet, üretim döneminde olanlar için pazar fiyatı kriteri dikkate alınmış ve değerleri belirlenmiştir(Kıral ve ark., 1999). Bununla birlikte tarım işletmelerinde bitki sermayesi işletme başına 16.899,69 TL olarak hesaplanmıştır(Tablo 7.15). Özellikle 2. ve 3. grupta

yer alan tarım işletmelerinin ölçeklerinin büyümesiyle birlikte farklı üretim sistemlerinin denenmesi ve üretim çeşitliliğinin sağlanmasıyla bitki sermayesi yüksek çıkmaktadır.

İncelenen işletmelerde toplam arazi sermayesi Tablo 7.15'de verilmiştir. İncelenen İşletmelerde işletme başına arazi sermayesi 1.248.496,63 TL olarak hesaplanmış ve bu değerin %72,34'ünü toprak sermayesinin, %4,74'ünü arazi ıslah sermayesinin, %21,57'sini bina sermayesinin ve %1,35'ini de bitki sermayesinin oluşturduğunu görülmektedir. Toprak sermayesinin payının bu kadar yüksek olmasının sebebi olarak bölgedeki arazi değerlerinin yüksek olması gösterilebilir.

7.6.1.2. İncelenen İşletmelerde İşletme Sermayesi

İşletme sermayesi aktif sermayesinin bir diğer bileşenini ifade etmektedir. İşletme sermayesinin yetersiz veya gereğinden fazla yeterli olmasının birtakım sakıncaları mevcuttur. Yetersiz olması durumlarından işletme başarısını etkileyeceğinden dolayı bu sermaye kaleminin işletme içerisinde rasyonel dağılmasına özen gösterilmelidir. Gereğinden fazla sermaye unsurunun bulunması durumunda ise bu sermaye kalemlerinin faiz, amortisman ve tamir bakım masraflarının artacağından dolayı işletmeye ek masraflar getirecek ve işletmenin kârlılığı etkilenecektir. Bu anlamda girişimci kişinin işletme içerisinde üretim faktörlerini organize ederken işletmenin sahip olduğu sermaye unsurlarını da rasyonel bir şekilde dağılmasını sağlamasını işletmenin başarısını artıracaktır.

İşletme sermayesi sabit işletme sermayesi ve döner işletme sermayesi olarak 2'ye ayrılmaktadır.

7.6.1.2.1. İncelenen İşletmelerde Sabit İşletme Sermayesi

İşletme sermayesinin bileşenlerinden olan sabit işletme sermayesi alet makine sermayesi ve hayvan sermayesinden oluşmaktadır. Tarım işletmelerinde son yıllarda teknolojik gelişmelere bağlı olarak modern tarım alet ve ekipmanların kullanıldığı görülmektedir. Özellikle tarımda ekilebilir arazilerin son sınırına yaklaştığımız şu zamanda tarımsal üretimde verimliliğin sağlanması gündeme gelmiş ve Ar-Ge faaliyetleri yürütülmüştür. Bu kapsamda tarım sektöründe Ar-Ge fonksiyonundan en etkilenen alanlardan birisi de tarım alet ve ekipman alanı olmaktadır. Bu durum karşısında yenilenen teknolojinin bir getirisi olarak işletmelerde ek maliyetler ortaya çıkmış ve bazı üreticiler tarafından atıl olarak kullanılacak olmasına rağmen sadece sosyal bir statü

olarak o ekipman ihtiyacı karşılanmıştır. Neticede işletmelerde atıl olarak kullanılan ekipmanlar üretim masraflarını artıracak ve dolayısıyla işletmenin karlılığı azalacaktır. Oysaki çiftçiler üretici olmaktan çıkıp girişimci ruhuna sahip olsalar, işletmenin ve üretim faaliyetlerinin ihtiyaçları doğrultusunda alet makine yatırımlarının planlanması işletmecinin karlılığını yükseltecektir.

İncelenen işletmelerde işletme başına düşen alet makine sermayesi 195.093,37 TL olarak hesaplanmıştır (Tablo 7.16). Ayrıca işletme başına toplam 11.44 adet alet ve ekipman düştüğü belirlenmiştir. İşletmelerin tümünde traktör ve römork tespit edilmiştir. Daha önceden ifade edildiği üzere tarım işletmelerinde traktör varlığı bir sosyal statü olarak görülmektedir (Oğuz ve ark., 2017). Ayrıca süt hayvancılığın bölgede yaygın olarak yapılması neticesinde süt sağım ekipmanların varlığı yüksektir. Tarım alet ve ekipmanlarının işletmenin ihtiyacını karşılıyor olması işletmede verimliliği artıracağı bilinmektedir. Ayrıca tarım sektöründe yeniliklerin kabul edilmesi ve kullanılması girişimciliğin bir getirisidir.

Tablo 7.16.İncelenen İşletmelerde Alet ve Makine Sermayesi

Bölgeler	Konya							
İşletme Grupları	0-50		51-150		151-+		İşletmeler Ortalaması	
	Adet	TL	Adet	TL	Adet	TL	Adet	TL
Traktör	1,38	53.125,00	1,66	94.125,00	1,97	128.568,97	1,82	111.163,27
Römork	1,63	5.875,00	1,91	15.718,75	2,41	19.862,07	2,18	17.367,35
Pulluk	1,00	4.062,50	0,94	6.921,88	1,00	8.431,03	0,98	7.581,63
Mibzer	1,00	5.375,00	0,88	7.062,50	0,86	7.853,45	0,88	7.392,86
Havalı Mibzer	0,25	2.250,00	0,50	6.062,50	0,33	5.034,48	0,38	5.142,86
Kazayağı	0,50	1.750,00	0,84	3.140,63	0,98	5.439,66	0,90	4.387,76
Diskaro	0,25	500,00	0,19	703,13	0,53	2.741,38	0,40	1.892,86
Tırmık	0,50	1.000,00	0,81	3.078,13	0,98	4.913,79	0,89	3.994,90
Merdane	0,63	1.937,50	0,84	3.890,63	0,84	4.038,79	0,83	3.818,88
Süt Sağım Makinesi	0,63	937,50	0,50	1.096,88	0,19	384,48	0,33	662,24
Süt Sağım Ünitesi	0,00	0,00	0,03	468,75	0,14	8.103,45	0,09	4.948,98
Süt Soğutma Tankı	0,00	0,00	0,06	1.406,25	0,19	3.017,24	0,13	2.244,90
Pülverizatör	0,25	375,00	0,53	2.203,13	0,66	3.827,59	0,58	3.015,31
Pancar Sökme	0,00	0,00	0,09	2.031,25	0,17	6.172,41	0,13	4.316,33
Çapa Makinesi	0,13	312,50	0,25	1.140,63	0,45	3.077,59	0,36	2.219,39
Yonca Biçme Makinesi	0,00	0,00	0,13	1.046,88	0,19	2.603,45	0,15	1.882,65
Yem Karma Makinesi	0,00	0,00	0,13	2.812,50	0,14	3.620,69	0,12	3.061,22
Silaj Makinesi	0,00	0,00	0,13	3.906,25	0,17	6.379,31	0,14	5.051,02
Anıza Direk Ekim Mak.	0,00	0,00	0,03	1.250,00	0,07	1.896,55	0,05	1.530,61
Yonca Balya Makinesi	0,00	0,00	0,06	2.031,25	0,14	4.655,17	0,10	3.418,37
Toplam	8,13	77.500,00	10,50	160.096,88	12,41	230.621,55	11,44	195.093,37

Tarımsal girişimcinin yeniliklerden uzak olması sonucunda işletmenin sürdürülebilirliği ve rekabet oluşturması tehlikeye girecektir. İncelenen işletmelerde işletme gruplarına göre alet ve makine sermayesi farklılık arz etmektedir. İşletmenin üretim ölçeğinin değişmesine bağlı olarak ve üretim faaliyetlerinde çeşitliliğin sağlanmasıyla işletme ölçekleri arttıkça alet ve makine sermayesinin arttığı görülmektedir. Ayrıca özellikle büyük ölçekli işletmelerde anıza direk ekim mibzeri, dairesel sulama sistemleri(Center pivot), doğrusal sulama sistemleri (lineer sulama), kombine süt sağım üniteleri ve yonca balya makinesi gibi yenilikçi üretim sistemlerinin kullanılması hem işletmelerin verimliliğini arttırmakta ve bu işletmelerin girişimci özelliği taşıdıkları görülmektedir.

Tablo 7.17.İncelenen İşletmelerde Hayvan Sermayesi

Bölgeler	Konya							
İşletme Grupları	0-50		51-150		151-+		İşletmeler Ortalaması	
	Adet	TL	Adet	TL	Adet	TL	Adet	TL
Boğa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
İnek	0,88	7.187,50	6,22	52.484,38	9,57	83.206,90	7,77	66.969,39
Düve	0,13	937,50	1,25	9.390,63	2,91	22.336,21	2,14	16.362,24
Tosun	0,38	2.625,00	0,66	5.046,88	4,67	35.905,17	3,01	23.112,24
Dişi dana	0,13	750,00	1,03	4.906,25	2,79	14.125,00	2,00	10.022,96
Erkek Dana	0,00	0,00	0,75	3.593,75	1,43	7.318,97	1,09	5.505,10
Dişi Buzağı	0,50	1.500,00	1,16	3.000,00	1,28	3.594,83	1,17	3.229,59
Erkek Buzağı	0,25	687,50	1,03	2.687,50	1,12	3.184,48	1,02	2.818,37
Koyun	18,75	15.937,50	15,63	14.375,00	17,41	17.310,34	16,94	16.239,80
Kuzu	8,75	5.250,00	5,63	3.062,50	9,14	5.603,45	7,96	4.744,90
Büyükbaş Toplam	2,25	13.687,50	12,09	81.109,38	23,78	169.671,55	18,20	128.019,90
Küçükbaş Toplam	27,50	21.187,50	21,25	17.437,50	26,55	22.913,79	24,90	20.984,69

İncelenen işletmelere ait hayvan sermayeleri ve sayıları Tablo 7.17'de verilmiştir. Hayvan sermayesi işletme sermayesini oluşturan ikinci bileşendir. Özellikle bölgenin hayvancılık potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda işletmelerin birçoğunda büyükbaş veya küçükbaş hayvana rastlanılmıştır. Konya ili Ereğli ilçesi süt üretiminde Türkiye'nin ilk sırasında gelen bir ilçedir. Bu kapsamda özellikle süt işletmelerinin modernizasyon yapısı ve sermaye yapıları açısından Ereğli ilçesi girişimciliğin tam anlamıyla yaşandığı bir bölgedir. Özellikle yeni girişimler sayesinde bölgedeki yeni istihdam alanları oluşturulmuş ve katma değeri yüksek olan ürünlerin yanı sıra süt

ürünleri piyasası gelişmiştir. Elbette bu anlamda bölgenin potansiyeli düşünüldüğünde gelişmiş olması girişimciliği olumlu etkilemiştir. Ayrıca geniş mera arazilerinin bulunması ve ulaşım ağı ile birlikte pazarlama kanallarının oluşması bölgede süt üretimi konusunda girişimcileri teşvik etmektedir.

İncelenen işletmelerde işletme başına düşen büyükbaş hayvan sayısı bölge ortalamasına da yakın bir şekilde 18,20 adet ve sermaye olarak da 128.019,90 TL olarak bulunulmuştur. Ayrıca çalışma alanı içerisinde küçükbaş yetiştiriciliğine de yer verilen işletmelerle görüşülmüş ve işletme başına 24,90 adet küçükbaş hayvan tespit edilmiştir. Bu küçükbaş hayvanların işletme başına düşen sermayesi ise 20.984,69 TL olarak belirlenmiştir. Ayrıca incelenen işletmelerde boğa hayvanının bulunmadığı belirlenmiştir. Bu durumda işletmelerin suni tohumlamayı işletmelerinde kullandıklarını ve önem verdiklerini göstermektedir. Suni tohumlama ile birlikte buzağı doğumlarında verimlilik sağlanmış ve ölüm oranları azaltılmıştır. Bu kapsamda yapılan Ar-Ge faaliyetleri ile birlikte tarımda girişimcilik alanlarının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

7.6.1.2.2. İncelenen İşletmelerde Döner İşletme Sermayesi

Döner işletme sermayesi işletme sermayesinin ikinci bileşenidir. Bu bölümde işletme sermayesi unsurları olan malzeme ve mühimmat sermayesi ile para sermayesi ele alınmaktadır. İncelenen işletmelerde yapılan anketler esnasında üreticiden elde edilen verilerle birlikte malzeme ve mühimmat sermayesi hesaplanmıştır. Üreticilerin o anda elinde bulunan tohumluk, yemlik, kimyevi gübre, zirai ilaç, yakacak ve pazarda satılacak olan ürünlerin toplamı malzeme ve mühimmat sermayesini oluşturacaktır. Malzeme ve mühimmat sermayesinin işletme için önemi işletmenin ihtiyaç duyduğu finansman zamanında ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu sermaye unsurlarının likiditesi yani paraya çevrilme olasılıklarının yüksek olması işletmenin kısa vadede finansman sorununu çözmeye yardımcı olmaktadır. İncelenen işletmelerde malzeme ve mühimmat sermayesi işletme başına 4.267,47 TL olarak belirlenmiş ve bu değerin işletmenin ölçeğinin yükseldikçe arttığı gözlenmiştir (Tablo 7.18).

Döner işletme sermayesini oluşturan diğer bir sermaye unsuru ise para sermayesidir. Para sermayesini oluşturan kalemler ise işletmenin alacakları, banka mevduatları ile işletmenin kasasındaki nakit veya değerli evraklar oluşturmaktadır. Tarım işletmelerinin üretim dönemlerinin uzunluğu göz önünde bulundurulduğunda işletmenin

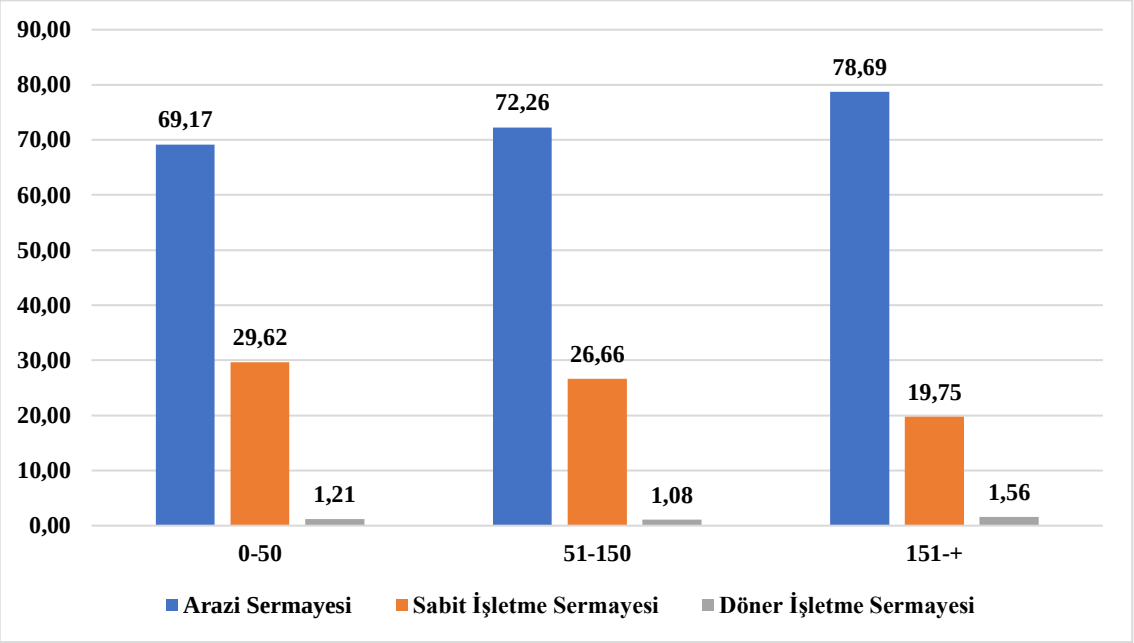
nakit ihtiyacının karşılanması anlamında para sermayesinin belirli bir düzeyde olması beklenmektedir. İncelenen işletmelerde para sermayesi işletme başına 19.265,31 TL olarak belirlenmiştir (Tablo 7.18). Ayrıca işletme ölçeği büyüdükçe para sermayesinin büyümesi kaçınılmaz olduğundan incelenen işletmelerin işletme ölçeklerine göre para sermayesinin arttığı görülmektedir.

Tablo 7.18.İncelenen İşletmelerde İşletme Sermayesi

Sermaye grupları		İşletme grupları (TL)						İşletmeler Ortalaması	
		0-50		51-150		151-+			
		TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Sabit İşletme Sermayesi	Hayvan Sermayesi	34.875,00	31,03	98.546,88	38,10	192.585,34	45,51	149.004,59	43,30
	Alet makine Sermayesi	77.500,00	68,97	160.096,88	61,90	230.621,55	54,49	195.093,37	56,70
	Toplam %	112.375,00	100,00	258.643,75	100,00	423.206,90	100,00	344.097,96	100,00
			96,09		96,12		92,68		93,59
Döner İşletme Sermayesi	Malzeme ve Mühimmat Sermayesi	1.446,81	31,65	1.857,82	17,78	6.031,61	18,05	4.294,47	18,23
	Para Sermayesi	3.125,00	68,35	8.593,75	82,22	27.379,31	81,95	19.265,31	81,77
	Toplam %	4.571,81	100,00	10.451,57	100,00	33.410,92	100,00	23.559,78	100,00
			3,91		3,88		7,32		6,41
Toplam		116.946,81	100,00	269.095,32	100,00	456.617,81	100,00	367.657,73	100,00

Tarım işletmelerinde tarımsal faaliyetlerin üretimini gerçekleştirmek için kullanılan tüm üretim faktörlerinin parasal değeri aktif sermayeyi vermektedir (Bayramoğlu ve ark., 2014). Aktif sermaye dağılımı hem işletmenin hem de işletmecinin başarısını göstermesinden dolayı işletme yönetimi açısından önem arz etmektedir. Nitekim tarım işletmelerinin sahiplerinin veya yöneticilerinin işletme yönetimini tam anlamıyla sergileyemediklerinden dolayı tarım işletmelerinde uzmanlaşmış veya ihtisaslaşmış üretim faaliyetlerinde bulunulamamaktadır. Ayrıca aktif sermayeyi oluşturan bileşenlerin işletme içerisindeki rasyonel dağılımın olması işletmenin verimliliği açısından önemlidir. Bu noktada girişimci kişinin özellikleri devreye girmektedir. Çünkü tarımsal girişimcilerin sahip oldukları kişisel özellikler gereği ve girişimcinin kendine ait özgü birtakım kişiliklerle birlikte üretim faktörlerinin organizasyonun sağlanması durumunda sermaye dağılımın rasyonel olacağı bir gerçektir.

Grafik 7.6.İncelenen İşletmelerde Aktif Sermayenin İşletme Ölçeklerine Göre Dağılımı

İncelenen işletmelerde aktif sermayenin hem toplam hem de dekara düşen miktarları Tablo 7.19 ve 7.20'de verilmiştir. İşletme başına düşen aktif sermaye miktarı 1.616.154,37 TL olarak hesaplanmış ve bu değerin %77,25'ini arazi sermayesinin, %21,29'unu sabit işletme sermayesinin ve %1,46'sını ise döner işletme sermayesinin oluşturduğu belirlenmiştir. Ayrıca işletme gruplarının büyümesine paralel olarak aktif sermaye, işletme ölçeklerinde artış göstermektedir. Dekara düşen aktif sermaye ise 8.113,06 TL olarak hesaplanmıştır. Dekara düşen aktif sermaye miktarı ise tam ters oranda düşüş göstermektedir. Bunun nedeni olarak da büyük işletmelerin küçük işletmelere göre kaynaklarını daha etkin kullandıkları, işletme içerisindeki sermaye unsurlarını daha rasyonel kullandıkları ile ifade edilebilmektedir.

Türkiye tarım işletmelerinde istenen sermaye dağılımı %25,00 arazi sermayesi, %25,00 hayvan sermayesi, %10,00 alet ve ekipman sermayesi, %10,00 malzeme ve mühimmat sermayesi ve son olarak da %5,00 para sermayesi olaraktır (Erkuş ve ark., 1995). Oysaki arazi üzerinde talebin artması ve tarım arazilerinin amaç dışı kullanılması bu arazilerin değerlerinin artmasına neden olmaktadır.

Tablo 7.19.İncelenen İşletmelerde Aktif Sermaye

Sermaye Grupları		İşletme Grupları (TL)							
		0-50		51-150		151-+		İşletmeler Ortalaması	
		TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Arazi Sermayesi	Toprak	167.750,00	44,22	480.375,00	49,52	1.314.456,90	61,33	948.494,90	58,69
	Arazi Islahı	14.375,00	3,79	39.187,50	4,04	64.224,14	3,00	51.979,59	3,22
	Bina	78.750,00	20,76	169.593,75	17,48	286.086,21	13,35	231.122,45	14,30
	Bitki	1.513,65	0,40	11.826,03	1,22	21.821,17	1,02	16.899,69	1,05
	Toplam	262.388,65	69,17	700.982,28	72,26	1.686.588,41	78,69	1.248.496,63	77,25
Sabit İşletme Sermayesi	Hayvan	34.875,00	9,19	98.546,88	10,16	192.585,34	8,99	149.004,59	9,22
	Alet Makine	77.500,00	20,43	160.096,88	16,50	230.621,55	10,76	195.093,37	12,07
	Toplam	112.375,00	29,62	258.643,75	26,66	423.206,90	19,75	344.097,96	21,29
Döner İşletme Sermayesi	Malzeme Ve Mühimmat Sermayesi	1.446,81	0,38	1.857,82	0,19	6.031,61	0,28	4.294,47	0,27
	Para Sermayesi	3.125,00	0,82	8.593,75	0,89	27.379,31	1,28	19.265,31	1,19
	Toplam	4.571,81	1,21	10.451,57	1,08	33.410,92	1,56	23.559,78	1,46
Toplam İşletme Sermayesi		116.946,81	30,83	269.095,32	27,74	456.617,81	21,31	367.657,73	22,75
Toplam Aktif Sermayesi		379.335,46	100,00	970.077,60	100,00	2.143.206,22	100,00	1.616.154,37	100,00

Tablo 7.20.İncelenen İşletmelerde Dekara Aktif Sermaye

Sermaye Grupları		İşletme Grupları (TL)							
		0-50		51-150		151-+		İşletmeler Ortalaması	
		Dekara	%	Dekara	%	Dekara	%	Dekara	%
Arazi Sermayesi	Toprak	5.122,14	44,22	4.900,22	49,52	4.728,56	61,33	4.761,42	58,69
	Arazi ıslahı	438,93	3,79	399,74	4,04	231,04	3,00	260,94	3,22
	Bina	2.404,58	20,76	1.730,00	17,48	1.029,15	13,35	1.160,23	14,30
	Bitki	46,22	0,40	120,64	1,22	78,50	1,02	84,84	1,05
	Toplam	8.011,87	69,17	7.150,60	72,26	6.067,24	78,69	6.267,42	77,25
Sabit İşletme Sermayesi	Hayvan	1.064,89	9,19	1.005,26	10,16	692,80	8,99	748,00	9,22
	Alet makine	2.366,41	20,43	1.633,12	16,50	829,63	10,76	979,36	12,07
	Toplam	3.431,30	29,62	2.638,38	26,66	1.522,42	19,75	1.727,36	21,29
Döner İşletme Sermayesi	Malzeme ve Mühimmat Sermayesi	44,18	0,38	18,95	0,19	21,70	0,28	21,56	0,27
	Para Sermayesi	95,42	0,82	87,66	0,89	98,49	1,28	96,71	1,19
	Toplam	139,60	1,21	106,61	1,08	120,19	1,56	118,27	1,46
Toplam İşletme Sermayesi		3.570,90	30,83	2.745,00	27,74	1.642,61	21,31	1.845,63	22,75
Toplam Aktif Sermayesi		11.582,76	100,00	9.895,60	100,00	7.709,85	100,00	8.113,06	100,00

7.6.2. Pasif Sermaye

Pasif sermaye bilançonun ikinci kısmını oluşturmaktadır. Tarım işletmelerinde sahip olunan aktif sermayenin kaynağını pasif sermaye ile açıklanmaktadır. Pasif sermaye öz ve yabancı sermaye olarak iki bileşenden meydana gelmektedir. Öz sermaye adından anlaşılacağı üzere işletmedeki üretim faktörlerinin kaynağının işletme sahibine ait olması anlamına gelmektedir. Yabancı sermaye ise kullanılan üretim faktörlerinin bir kısmının veya tamamının üçüncü kişilere ait olduğunu göstermektedir. Tarımsal üretimde risklerin ve belirsizliklerin fazla olmasının yanı sıra sermaye devir hızının düşük olması yeni yatırımları ve teknolojik gelişmelerin işletmelerde uygulanmasını engellemektedir. Bu anlamda yabancı sermayenin varlığı işletmenin sürdürülebilirliğini etkilemektedir. Eğer plansız bir yabancı sermayenin varlığı işletmede ciddi bir maliyet arttırıcı bir unsur olacağı da unutulmamalıdır. Nitekim yabancı sermayenin getirmiş olduğu bir maliyet olarak en önemli kısım faizdir. Tarım işletmelerinde girişimciliğin bir getirisi olarak yabancı sermayeyi kullanırken işletmenin sahip olduğu öz kaynaklara ve gelirine göre kullanılması önem arz etmektedir.

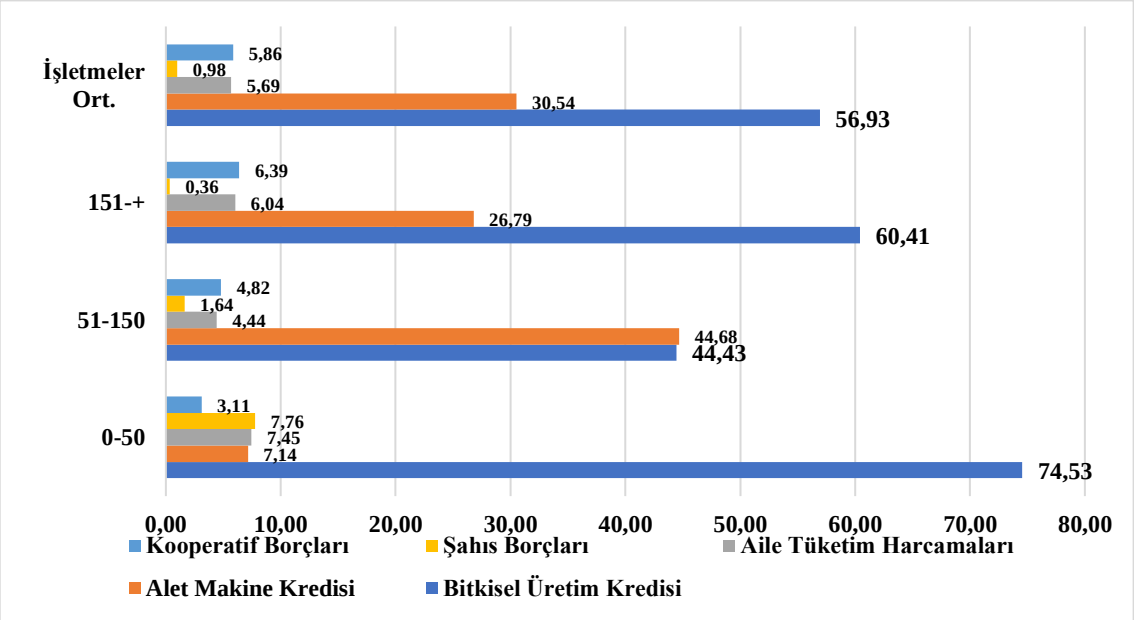
Tablo 7.21.İncelenen İşletmelerde Kredi Kaynaklarına Göre Borçlanma Durumları(TL)

Kredi kaynakları	İşletme grupları						İşletmeler ortalaması	
	1.Grup		2.Grup		3.Grup			
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Bitkisel Üretim Kredisi	30.000,00	74,53	27.968,75	44,43	58.310,34	60,41	46.091,84	56,93
Alet Makine Kredisi	2.875,00	7,14	28.125,00	44,68	25.862,07	26,79	24.724,49	30,54
Aile Tüketim Harcamaları	3.000,00	7,45	2.796,88	4,44	5.831,03	6,04	4.609,18	5,69
Şahıs Borçları	3.125,00	7,76	1.031,25	1,64	344,83	0,36	795,92	0,98
Kooperatif Borçları	1.250,00	3,11	3.031,25	4,82	6.172,41	6,39	4.744,90	5,86
Toplam	40.250,00	100,00	62.953,13	100,00	96.520,69	100,00	80.966,33	100,00

İncelenen İşletmelerde kredi kaynaklarına göre işletmelerin toplam borç miktarları verilmiştir. Buna göre kredi kaynaklarından kullanılan kredilerin % 56,93'ünü bitkisel üretim, % 30,54'ünün alet makine kredisi, % 5,69'u aile tüketim harcamaları, % 0,98'i şahıs borçları ve % 5,86'sı ise kooperatif borçları oluşturmaktadır. Özellikle devletin ve özel bankaların uygulamış oldukları bitkisel üretim kredi politikaları kredi kullanımı üzerinde etkili olmuş ve üreticilerin girişimde bulunmalarına yardımcı olmuşlardır. Çünkü tarımsal girişimcilerin önünde en büyük engellerden biriside

finansman ihtiyacıdır. İşletmelerin finansman ihtiyaçlarını karşılayamamaları işletmelerin sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir.

Grafik 7.7.İncelenen İşletmelerde Kredi Kaynaklarına Göre Borçlanma Durumları(TL)

Tarım işletmelerinde yabancı sermaye ise, işletme borçlarının yanı sıra işletmede üretimde kullanılan kira veya ortağa tutulan arazilerin değeri olan indi borçlardan oluşmaktadır. Bunun nedeni olarak ise burada gösterilen kira ve ortağa tutulan arazilerin değeri aktif sermayenin bileşeni olan arazi sermayesinde verilmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 7.22.İncelenen İşletmelerde Yabancı Sermaye(TL)

Kredi kaynakları	İşletme grupları						İşletmeler ortalaması	
	1.Grup		2.Grup		3.Grup			
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Kısa Vadeli Borçlar	9.500,00	23,60	7.625,00	7,77	10.313,79	3,81	9.369,39	4,79
Orta Vadeli Borçlar	13.250,00	32,92	29.390,63	29,96	40.068,97	14,81	34.392,86	17,60
Uzun Vadeli Borçlar	17.500,00	43,48	25.937,50	26,44	46.137,93	17,05	37.204,08	19,03
Toplam	40.250,00	100,00	62.953,13	64,17	96.520,69	35,67	80.966,33	41,43
İndi borçlar	0,00	0,00	35.156,25	35,83	174.043,10	64,33	114.484,69	58,57
Toplam Yabancı Sermaye	40.250,00	100,00	98.109,38	100,00	270.563,79	100,00	195.451,02	100,00

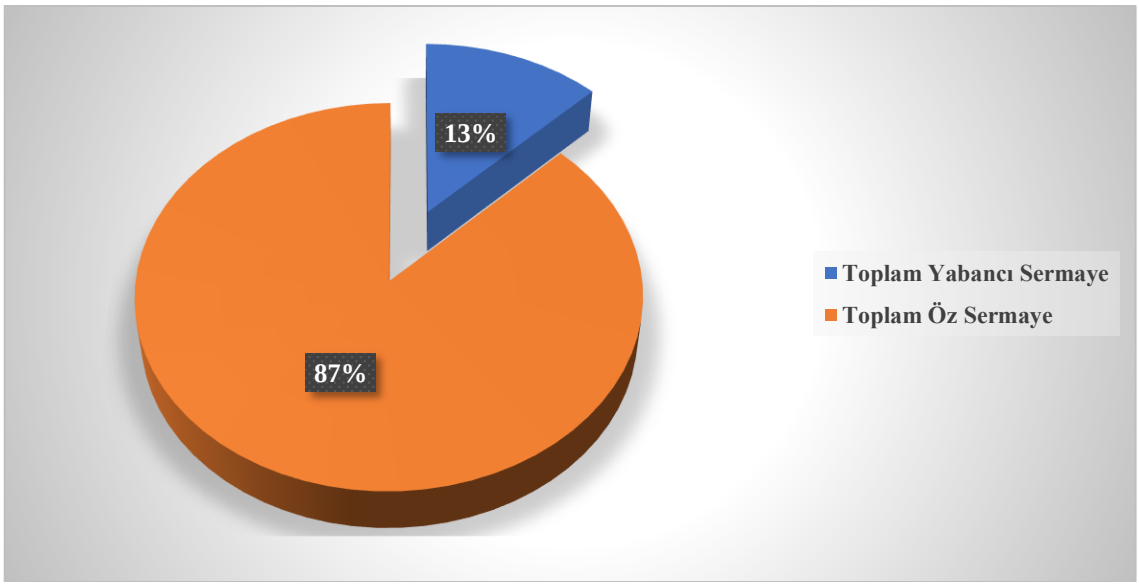
İncelenen işletmelerde yabancı sermaye miktarı işletme başına 195.451,02 TL olarak belirlenmiş bu değerin %41,43'ünü toplam borçların oluşturduğu geri kalan

%58,57'sini ise indi borçların oluşturduğu tespit edilmiştir. İndi borç miktarının bu kadar yüksek olması kiralanan ve ortağa tutulan arazilerin değerinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumda işletmenin bu arazilere karşı yüksek bir kira bedeli veya ortakçılık payı verileceği de ortaya çıkmaktadır.

Pasif sermaye; yabancı sermaye ve öz sermayeden oluşmaktadır. Burada önemli olan kısım ise pasif sermayenin toplam değeri ile aktif sermayenin toplam değerinin eşit olması gerekliliğidir. Tarım işletmelerinde bilançoda yer alan bütün sermaye unsurlarının mutlaka kaynağı olmalıdır. Çünkü bir işletmeye bir varlık alırken veya bir girdi alırken mutlaka bir kaynak gerekmektedir. Bu durumda varlıkların kaynaklarının öz sermaye mi yoksa yabancı sermaye mi olduğu önem taşımaktadır. İşletmede özellikle ne kadar kaynak yaratabilirseniz o kadar varlık temin edileceğinden dolayı özellikle işletmelerin kredibilitelerinin ve öz sermaye varlıklarının işletmelerin devamlılığı için önem ifade etmektedir.

İncelenen işletmelerde işletme başına düşen pasif sermaye 1.616.154,37 TL olarak hesaplanmıştır. Bu değerin %12,09'unu yabancı sermaye oluştururken %87,91'ini ise öz sermayenin oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca yine aktif sermayede olduğu gibi dekara pasif sermaye hesaplanmış ve dekara pasif sermayenin işletme ölçeğinin büyüdükçe düştüğü görülmüştür.

Grafik 7.8.İncelenen İşletmelerde Yabancı Sermaye

Tablo 7.23.İncelenen İşletmelerde Pasif Sermaye(TL)

	İşletme grupları							
	0-50		51-150		151-+		İşletmeler ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Kısa Vadeli Borçlar	9.500,00	2,50	7.625,00	0,79	10.313,79	0,48	9.369,39	0,58
Orta Vadeli Borçlar	13.250,00	3,49	29.390,63	3,03	40.068,97	1,87	34.392,86	2,13
Uzun Vadeli Borçlar	17.500,00	4,61	25.937,50	2,67	46.137,93	2,15	37.204,08	2,30
Toplam Borçlar	40.250,00	10,61	62.953,13	6,49	96.520,69	4,50	80.966,33	5,01
Toplam Yabancı Sermaye	40.250,00	10,61	98.109,38	10,11	270.563,79	12,62	195.451,02	12,09
Öz Sermaye	339.085,46	89,39	871.968,22	89,89	1.872.642,43	87,38	1.420.703,35	87,91
Toplam Pasif Sermaye	379.335,46	100,00	970.077,60	100,00	2.143.206,22	100,00	1.616.154,37	100,00

Tablo 7.24.İncelenen İşletmelerde Dekara Pasif Sermaye(TL)

	İşletme grupları							
	0-50		51-150		151-+		İşletmeler ortalaması	
	Dekara	%	Dekara	%	Dekara	%	Dekara	%
Kısa Vadeli Borçlar	290,08	2,50	77,78	0,79	37,10	0,48	47,03	0,58
Orta Vadeli Borçlar	404,58	3,49	299,81	3,03	144,14	1,87	172,65	2,13
Uzun Vadeli Borçlar	534,35	4,61	264,58	2,67	165,97	2,15	186,76	2,30
Toplam Borçlar	1.229,01	10,61	642,17	6,49	347,22	4,50	406,45	5,01
Toplam Yabancı Sermaye	1.229,01	10,61	1.000,80	10,11	973,31	12,62	981,16	12,09
Öz Sermaye	10.353,75	89,39	8.894,80	89,89	6.736,54	87,38	7.131,90	87,91
Toplam Pasif Sermaye	11.582,76	100,00	9.895,60	100,00	7.709,85	100,00	8.113,06	100,00

7.7. Yıllık Faaliyet Sonuçların Analizi

Tarım işletmelerinde yıllık faaliyet sonuçlarının analizi ile birlikte işletmelerin ekonomik faaliyetlerinin başarısı belirlenmektedir. Sektörel olarak tarım işletmesi en küçük birim olarak kabul edildiğinden dolayı başarı kriterleri işletmeci ve işletme üzerinden gerçekleşmektedir. Bununla birlikte tarım sektörünün uzun bir üretim süresi sahip olmasıyla birlikte üretim sonunda işletme ve işletmecilik anlamında bir başarı kriterleri mevcuttur. Nitekim üretim faaliyetleri gerçekleşmeden ne etkinlikten ne de başarı kriterlerinden bahsetmek pek mümkün değildir. Tarım işletmeleri genel ekonomideki bir firma olarak düşünüldüğünde üretim bölümlerine ayrılmakta ve her bir üretim faaliyetlerinin başarı kriterleri ile incelenmesi mümkün olmaktadır. Özellikle kullanılan üretim faktörlerinin başarısı işletmenin başarısıyla entegreli olması işletme için önem ifade etmektedir. İşgücünün başarısı, sermayenin başarısı ve müteşebbis başarısı gibi farklı başarı kriterleri tarımda kullanılmaktadır. Bu çalışma kapsamında işletmelerin yıllık faaliyet sonuçları incelenmiş ve işletme gruplarına göre karşılaştırılması yapılmıştır. Bu amaca yönelik olarak tarım işletmelerinin gayrisafi üretim değerleri, gayrisafi hasılaları, brüt karları, net karları, tarımsal gelirleri ve rantabilite oranları hesaplanmış ve yorumlanmıştır.

7.7.1. İncelenen İşletmelerde Gayrisafi Üretim Değeri

Tarım işletmelerinde gayrisafi üretim değeri, çiftlikte üretilen ürünlerin miktarı ile pazar fiyatları çarpılması sonucu elde edilen değer olarak bilinmektedir. İncelenen işletmelerde üretim deseni çeşitlidir. Buna bağlı olarak her bir üretim faaliyeti için GSÜD ayrı ayrı veya işletme bir bütün olarak değerlendirilip hesaplanabilmektedir. Bölgedeki tarım işletmelerine ait üretim faaliyetlerinin her biri için üretim değerleri hesaplanmıştır. İşletmelerin gayrisafi üretim değeri bitkisel üretim değeri ve hayvansal üretim değeri olarak iki başlık altında incelenmiştir. Bitkisel üretim değeri içerisinde tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin yanı sıra sebze bitkileri ve çok yıllık bitkiler dâhil edilmiştir. İncelenen işletmelerde tahıl ve diğer bitkisel ürünlerin üretim değerleri Tablo 7.25 ve 7.26'da verilmiştir. İncelenen işletmelerde işletme başına düşen tahıl ve diğer bitkisel ürünlerin değeri 13.616,94 TL olarak belirlenmiştir. Bu değerin oluşmasından en büyük pay şüphesiz yem bitkilerinin ekim alanlarının yüksek olmasıdır. Özellikle silajlık mısır (%19,19) ve yonca (%20,75) ile bu anlamda ön plana çıkmaktadır. Ayrıca bu bitkilerin üretilmesi işletmenin başarısına da etki etmektedir. Nitekim işletmelerin birçoğunda

hayvancılık üretim faaliyetine yer verilmesi sonucunda kullanılan girdilerin bazılarını işletmeden karşılanıyor olması işletmenin başarısına olumlu etki yapmaktadır. Bir tarım işletmesinde tamamlayıcılık ilişkileri yüksek olan üretim faaliyetlerinin yer alması üretim maliyetlerinin düşmesine ve dolayısı kaynak kullanımının etkinliğine neden olmaktadır. Bu durum işletmenin ekonomik olarak büyüme ivmesini artırmaktadır. İncelenen işletmelerde sebze üretim değeri işletme başına 42.401,58 TL olarak hesaplanmış ve bu değerin %39,24'ünü domates, %38,46'sını havuç, %11,52'sini karpuz ve %10,78'ini ise kavun bitkisi oluşturmaktadır. Çok yıllık meyve bitkilerinin üretim değeri ise işletme başına 12.644,69 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu değerin %63'ünü kiraz, %18,75'sini elma ve %18,25'ini de üzüm oluşturduğu belirlenmiştir.

İncelenen işletmelerde işletme ölçeğinin büyüdükçe dekara düşen üretim değerinin arttığı gözlenmiştir. Bu durum işletmecinin bir başarısı olarak değerlendirilebilir. Nitekim işletmelerin gelirleri, aynı üretim sistemlerini veya üretim desenlerini kullanmalarına rağmen farklılık göstermektedir. Bu durum işletme sahibinin veya girişimcinin kabiliyeti ile ilgilidir. Ayrıca özellikle büyük ölçekli işletmelerin gelişen teknolojiye karşı uyum sağlaması, yeni tekniklerin uygulanması, bilinçli üretim yapılması ve yeni üretim sistemlerinin kullanılması birim alandan daha fazla ürün almasını sağlamaktadır. Son olarakta büyük işletmelerin sahip oldukları pazarlama imkânları ile birlikte ürünlerini daha iyi pazarlayabilmekte veya depolama şartlarının daha iyi olması nedeniyle istedikleri fiyattan satma imkânları daha yüksek olmaktadır.

Tablo 7.25.İncelenen İşletmelerde Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Gayrisafi Üretim Değerleri

Bölgeler	İşletme Grupları	Buğday			Arpa			Şekerpancarı			Dane Mısır		
		TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da
Konya	0-50	2.510,81	18,44	386,28	1.663,13	12,21	241,91	0,00	0,00	0,00	1.188,00	8,72	792,00
	51-150	11.527,63	16,77	391,18	2.778,05	4,04	250,42	10.536,56	15,33	1.244,17	5.449,06	7,93	818,64
	151-+	32.037,61	15,59	438,35	11.854,52	5,77	254,09	17.488,79	8,51	1.447,00	20.805,52	10,12	834,52
	İşletmeler Ortalaması	22.930,13	15,79	429,34	8.058,82	5,55	253,45	13.791,02	9,50	1.390,45	14.189,73	9,77	832,19

Tablo 7.26.İncelenen İşletmelerde Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Gayrisafi Üretim Değerleri (Devamı)

Bölgeler	İşletme Grupları	Silajlık Mısır			Ayçiçeği			Yonca			Fiğ		
		TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da
Konya	0-50	4.230,00	31,06	890,53	900,00	6,61	480,00	0,00	0,00	0,00	3.125,00	22,95	833,33
	51-150	13.586,72	19,77	925,05	962,81	1,40	540,53	17.136,25	24,94	1.937,67	2.938,28	4,28	817,61
	151-+	38.985,52	18,97	1.096,05	6.462,02	3,14	588,38	41.443,97	20,17	2.627,05	6.971,38	3,39	1.047,51
	İşletmeler Ortalaması	27.854,85	19,19	1.061,76	4.212,32	2,90	582,24	30.123,57	20,75	2.464,20	5.340,46	3,68	985,62

Tablo 7.27.İncelenen İşletmelerde Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Gayrisafi Üretim Değerleri (Devamı)

Bölgeler	İşletme Grupları	Fasulye (Kuru)			Nohut			Patates			Çavdar			Tahıl Ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Toplam Üretim Değeri		
		TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da
Konya	0-50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	13.616,94	100,00	539,28
	51-150	2.046,09	2,98	1.455,00	0,00	0,00	0,00	812,50	1,18	2.600,00	946,17	1,38	302,78	68.720,14	100,00	768,36
	151-+	3.662,07	1,78	1.335,85	2.691,21	1,31	541,98	21.556,03	10,49	3.157,20	1.542,93	0,75	281,42	205.501,56	100,00	836,19
	İşletmeler Ortalaması	2.835,46	1,95	1.362,13	1.592,76	1,10	541,98	13.022,96	8,97	3.143,47	1.222,12	0,84	286,53	145.174,19	100,00	821,52

Tablo 7.28.İncelenen İşletmelerde Sebze Üretim Değeri

İşletme Grupları	Havuç			Domates			Kavun			Karpuz			Toplam Sebze Üretim Değeri		
	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da
0-50	0,00	0,00	0,00	6.562,50	51,34	3.500,00	3.437,50	26,89	1.375,00	2.781,25	21,76	1.483,33	12.781,25	100,00	2.045,00
51-150	1.312,50	16,09	2.100,00	4.878,13	59,79	3.902,50	843,75	10,34	1.800,00	1.125,00	13,79	1.800,00	8.159,38	100,00	2.748,42
151-+	26.832,33	41,04	2.628,84	24.514,66	37,50	4.231,70	6.781,90	10,37	1.846,71	7.250,52	11,09	2.092,19	65.379,40	100,00	2.825,64
İşletmeler Ortalaması	16.308,93	38,46	2.611,56	16.637,24	39,24	4.169,95	4.569,90	10,78	1.805,85	4.885,51	11,52	2.028,73	42.401,58	100,00	2.794,46

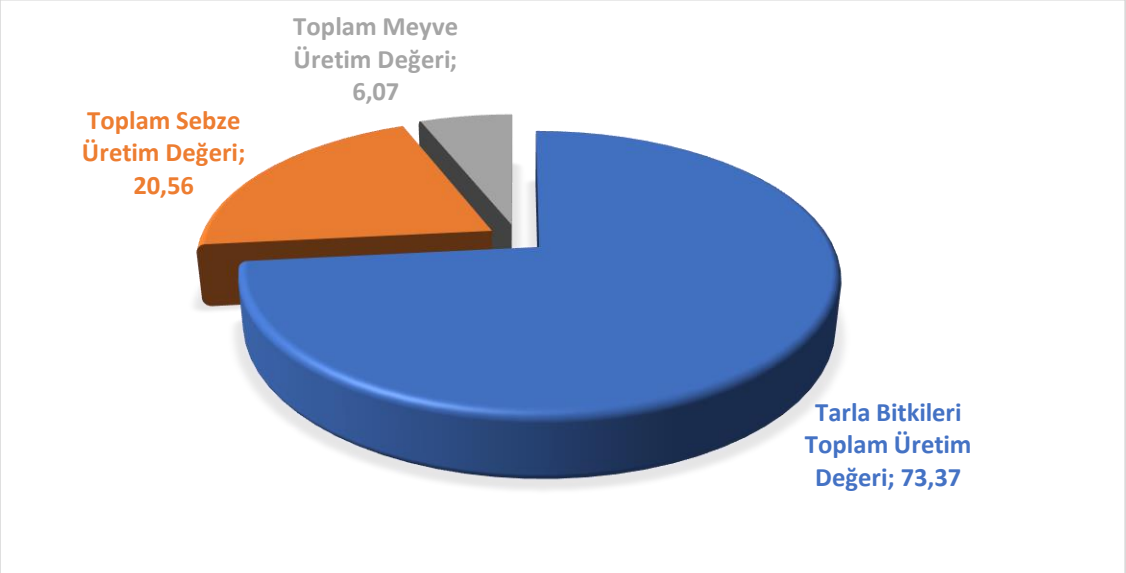
Tablo 7.29.İncelenen İşletmelerde Çok Yıllık Bitkilerin Üretim Değeri

İşletme Grupları	Üzüm			Elma			Kiraz			Toplam Meyve Üretim Değeri		
	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da
0-50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
51-150	0,00	0,00	0,00	1.265,63	20,93	1.620,00	4.781,25	79,07	4.371,43	6.046,88	100,00	3.225,00
151-+	3.899,14	21,63	1.983,77	3.308,28	18,35	1.177,18	10.821,55	60,02	4.328,62	18.028,97	100,00	2.477,91
İşletmeler Ortalaması	2.307,65	18,25	1.983,77	2.371,22	18,75	1.236,06	7.965,82	63,00	4.336,94	12.644,69	100,00	2.570,91

Tablo 7.30.İncelenen İşletmelerde Toplam Bitkisel Üretim Değeri

İşletme Grupları	Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünleri Toplam Üretim Değeri			Toplam Sebze Üretim Değeri			Toplam Meyve Üretim Değeri			Toplam Bitkisel Üretim Değeri		
	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da
0-50	13.616,94	100,00	539,28	12.781,25	100,00	2.045,00	0,00	0,00	0,00	26.398,19	200,00	3.299,77
51-150	68.720,14	100,00	768,36	8.159,38	100,00	2.748,42	6.046,88	100,00	3.225,00	82.926,39	300,00	2.591,45
151-+	205.501,56	100,00	836,19	65.379,40	100,00	2.825,64	18.028,97	100,00	2.477,91	288.909,92	300,00	4.981,21
İşletmeler Ortalaması	145.174,19	100,00	821,52	42.401,58	100,00	2.794,46	12.644,69	100,00	2.570,91	200.220,46	300,00	4.063,62

Grafik 7.9.İncelenen İşletmelerde Bitkisel Üretim Değerinin Dağılımı(%)

İncelenen işletmelere ait hayvansal üretim değeri Tablo 7.31'de verilmiştir. Ereğli ilçesi süt üretimi konusunda Türkiye'de ilk sırada yer almaktadır. Bu özelliği ile birlikte süt üretimi konusunda uzmanlaşmış üretim yapan işletmelerin var olması girişimcilik anlamında olumlu yanlardır.

Tablo 7.31.İncelenen İşletmelerde Büyükbaş Hayvansal Üretim Değeri

Bölgeler	İşletme Grupları	Süt		PDKA		Gübre		TOPLAM	
		TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Konya	0-50	14.675,63	83,68	1.625,00	9,27	1.237,50	7,06	17.538,13	100,00
	51-150	56.326,56	86,70	6.409,38	9,87	2.231,25	3,43	64.967,19	100,00
	151-+	123.543,10	87,58	14.750,00	10,46	2.772,41	1,97	141.065,52	100,00
	İşletmeler Ortalaması	92.707,70	87,35	10.955,10	10,32	2.470,41	2,33	106.133,21	100,00

İncelenen işletmelerde 106.133,21 TL hayvansal üretim değeri hesaplanmıştır. Bu değerin %87,35'ini süt üretim değerinden karşılarken % 10,32'sini PDKA ve % 2,33'ünü ise gübre üretim değerinden karşılanmaktadır. Ayrıca bölgede küçükbaş üretim faaliyetine yer veren işletmelere rastlanılmış ve o işletmelere ait veriler Tablo 7.32'de verilmiştir. Buna göre 2.266,84 TL olarak işletme başına küçükbaş hayvansal üretim değeri tespit edilmiştir. Bu üretim değerinin %82,56'sını süt üretim faaliyetinden sağlanmaktadır.

Tablo 7.32.İncelenen İşletmelerde Küçükbaş Üretim Değeri

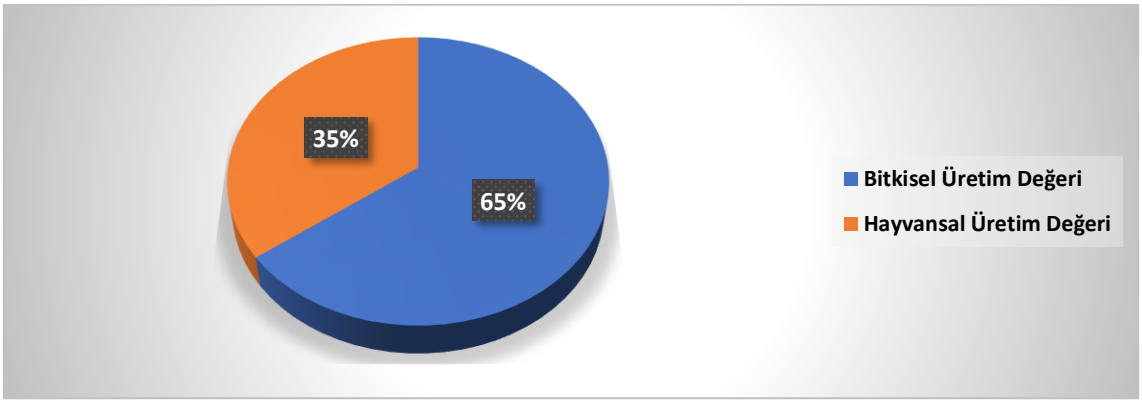
Bölgeler	İşletme Grupları	Süt		PDKA		Gübre		Deri		Yapağı		TOPLAM	
		TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Konya	0-50	862,5	74,57	129,38	11,19	100	8,65	43,13	3,73	21,56	1,86	1.156,56	100
	51-150	1.921,88	80,33	288,28	12,05	38,25	1,6	96,09	4,02	48,05	2,01	2.392,55	100
	151-+	1.982,76	76,62	297,41	11,49	158,9	6,14	99,14	3,83	49,57	1,92	2.587,78	100
	İşletmeler Ortalaması	1871,43	82,56	280,71	12,38	114,7	5,06	93,57	4,13	46,79	2,06	2.266,84	100

İşletmelerin toplam GSÜD baktığımızda Tablo 7.33'den görüldüğü üzere işletme başına 308.620,52 TL olarak bir üretim değeri belirlenmiştir. Bu değerin % 64,88'ini bitkisel üretim değerinden karşılanırken, % 35,12'sini hayvansal üretim değerinden karşılanmaktadır. İşletme başına dekara GSÜD ise 1.549,27 TL olarak belirlenmiştir. Bu değer işletme gruplarına göre farklılık göstermekle birlikte küçük ölçekli işletmelerde 1.376,88 TL orta ölçekli işletmelerde 1.533,04 TL ve büyük ölçekli işletmelerde 1.566,08 TL olarak belirlenmiştir. Görüldüğü üzere işletmenin üretim kapasitesi genişledikçe birim alandan veya birim hayvandan daha fazla gelir elde edilmektedir. Bu durum büyük ölçekli işletmelerin diğer işletmelere göre daha ihtisaslaşmış ve uzmanlaşmış olduğunu göstermektedir.

Tablo 7.33.İncelenen İşletmelerde Gayrisafi Üretim Değeri (GSÜD)

	İşletme grupları (TL)						İşletmeler ortalaması	
	0-50		51-150		151-+			
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Bitkisel üretim değeri	26.398,19	58,54	82.926,39	55,18	288.909,92	66,79	200.220,46	64,88
Hayvansal Üretim değeri	18.694,69	41,46	67.359,73	44,82	143.653,30	33,21	108.400,05	35,12
GSÜD	45.092,88	100	150.286,12	100	432.563,22	100	308.620,52	100
Dekara	1.376,88		1.533,04		1.556,08		1.549,27	

Grafik 7.10.İncelenen İşletmelerde Gayrisafi Üretim Değerinin Dağılımı (%)

Tarım işletmelerinde üretim periyodunun uzun olması kısa vadede üretim sistemlerini değiştirmeye olanak tanımamaktadır. Bu anlamda yıl içerisinde elde edilecek olan tarımsal gelirin yıl içerisinde düzenli bir şekilde dağılması için birden fazla üretim faaliyetlerine yer verilmektedir. Nitekim bu durum girişimcinin riskini de paylaşmaktadır. Çünkü yüksek gelirli ürünlerin aynı zamanda yüksek riskleri mevcuttur. Bu kapsamda işletmelerin sürdürülebilirliğini sağlayabilmek için işletmelerde birden fazla üretim faaliyetine yer verilmesi gerekmektedir.

7.7.2. İncelenen İşletmelerde Gayrisafi Hâsıla

Gayrisafi Hâsıla (GSH), işletmeyi bir bütün olarak değerlendiren bir faaliyet sonucudur. Tarım işletmelerinde bir üretim süreci boyunca üretilen ürünlerin parasal değeri olan GSÜD ilaveten konut kira bedellerinin ve işletme dışı tarımsal gelirin eklenmesiyle GSH elde edilmektedir. İncelenen işletmelerde işletme başına GSH 328.016,05 TL olarak belirlenmiş olup bu değerin % 94,09'unu GSÜD, %3,36'sını işletme dışı tarımsal gelir ve % 2,55'ini ise konut kira bedeli oluşturmaktadır. Bu dağılımlar işletme grupları açısından da farklılık göstermemektedir. Ayrıca incelenen işletmelerde tarımsal üretim yoğun bir şekilde yapılması, birden fazla üretim faaliyetinde bulunulması gibi faktörler neticesinde de işletme dışı tarımsal gelir çok yüksek değildir. Özellikle incelenen işletmelerde üreticilerin kendi işlerine yönelik üretim yapmaları ve aile işgücüne önem vermeleri sonucunda bu durum ortaya çıkmaktadır. İncelenen işletmelerde ayrıca gayrisafi hasılanın aktif sermayeye oranını %20,30 bulunurken, 100 TL işletme masrafına karşı işletme başına 188,25 TL GSH elde edildiği görülmektedir.

Tablo 7.34.İncelenen İşletmelerde Gayrisafi Hâsıla (GSH)

	İşletme Grupları							
	0-50		51-150		151-+		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
GSÜD	45.092,88	91,29	150.286,12	93,22	432.563,22	94,3	308.620,52	94,09
İşletme Dışı Tarımsal Gelir	1.425,00	2,89	4.500,00	2,79	15.956,25	3,48	11.029,21	3,36
Konut Kira Bedeli	2.875,00	5,82	6.429,69	3,99	10.192,24	2,22	8.366,33	2,55
İşletme Başına GSH	49.392,88	100	161.215,81	100	458.711,71	100	328.016,05	100
Dekara	1.508,18		1.644,53		1.650,14		1.646,63	
Aktif Sermayeye Oranı (%)	13,02		16,62		21,4		20,3	
İşletme Masrafının 100 TL'sine	120,8		152,35		199,1		188,25	

7.7.3. İncelenen İşletmelerde İşletme Masrafları

Tarım işletmelerinde işletme masrafları işletmenin başarısını ölçmede bir kriter olarak kullanılmaktadır. İşletme masrafları toplam gayrisafi hasılayı elde edebilmek için yapılan tüm masrafları ele almaktadır. Bu bakımdan işletme masrafları değişen ve sabit masraflar olarak ikiye ayrılmaktadır. İşletme masraflarının bu şekilde ayrılmasının en önemli sebebi zaman kavramıdır(Oğuz ve Bayramoğlu, 2014). Tarım sektörünün bir özelliği de üretim dönemlerinin uzunluğudur. Nitekim üretim dönemleri üretim faaliyetinin süresi ve karakteristik yapısına göre değişiklik gösterebilmektedir. Tarımsal üretimde kullanılan girdilerin miktarında değişikliğini sağlayabilecek olan zaman dilimlerinde olan masraflar değişen masraflar, değiştirilmesine imkân sağlanamayacak olan masraflar ise sabit masrafları olarak adlandırılır.

7.7.3.1. İncelenen İşletmelerde Değişen Masraflar

Tarım işletmelerinde değişen masraflar üretime bağlı olarak değişmektedir. Bu masraflar üretim faaliyeti boyunca devam eder ve üretimin bitmesiyle sona erer. Ayrıca üretim miktarının değişmesine paralel olarak bu masraf kaleminde de değişiklik görülmektedir. Değişen masraflar bitkisel üretim değişen masraflar ve hayvansal üretim değişen masraflar olarak ikiye ayrılmış ve Tablo 7.35 ve 7.36'da gösterilmişlerdir. Bitkisel değişen masraflar içerisinde üretimde kullanılan tohum, gübre, ilaç, sulama, geçici işçilik, yakıt, hasat ve taşıma masrafları alınmış ve hesaplanmıştır. Buna göre incelenen işletmelerde işletme başına bitkisel üretim değişen masraflar 64.112,64 TL olarak belirlenmiş ve bu değerin %21,60'sını gübre, %21,50'sini hasat, %19,67'sini tohum, %15,97'sini yakıt, %9,88'ini işçilik, %5,56'sını sulama, %3,29'unu ilaç ve %2,53'ünü taşıma ve pazarlama masrafları oluşturmaktadır. Kullanılan üretim materyallerine bakıldığında gübrenin ve tohumun değişen masraflar içerisindeki payı yüksektir. Nitekim üretim deseni incelendiğinde katma değeri ve verimliliği yüksek ürünlerin üretildiği buna bağlı olarak da değişen masraflarda gübre ve tohumun yüksek çıktığı görülmektedir. Bitkisel üretim değişen masraflar işletme grupları açısından incelendiğinde işletme ölçeğine paralel olarak değişen masrafların yükseldiği görülmektedir. Ama dekara düşen işletme masrafları ölçek büyüklüğüne göre düşmektedir. Nitekim büyük ölçekli işletmeler kaynaklarını daha etkin kullanmaları neticesinde üretimde optimum girdi kullanımına özen gösterdikleri görülmektedir. Bu durum beklenen bir durum olmakla birlikte işletmelerin sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir. Ayrıca dekara düşen değişen masrafların payları işletme

ölçeğinin büyüdükçe düşmesini kaynak etkinliği ile de açıklanabilir. Kaynak etkinliği işletmelerin kullanmış olduğu kaynaklarının kullanım miktarı ile ilişkidir. Tarım işletmelerinin temel hedefi maksimum kâr elde etmek olduğu düşünüldüğünde bu kârı elde edebilmek için kullanılan kaynakları etkinliği beraberinde getirmektedir.

Tablo 7.35.İncelenen İşletmelerde Bitkisel Üretim Değişen Masraflar

	İşletme Grupları							
	0-50		51-150		151-+		İşletmeler ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Tohum	2.449,06	20,02	5.691,27	17,30	17.829,54	20,15	12.610,48	19,67
Gübre	2.246,63	18,36	7.311,69	22,22	19.052,51	21,53	13.846,87	21,60
İlaç	624,75	5,11	951,31	2,89	2.948,02	3,33	2.106,38	3,29
Sulama	631,25	5,16	1.862,50	5,66	4.908,28	5,55	3.564,59	5,56
İşçilik	1.460,59	11,94	2.851,02	8,66	8.933,08	10,10	6.337,11	9,88
Yakıt	1.816,03	14,84	5.374,13	16,33	14.084,53	15,92	10.238,81	15,97
Hasat	2.745,63	22,44	8.081,88	24,56	18.453,22	20,85	13.784,41	21,50
Taşıma	261,11	2,13	779,14	2,37	2.278,12	2,57	1.624,00	2,53
Toplam	12.235,05	100,00	32.902,94	100,00	88.487,32	100,00	64.112,64	100,00
Dekara	373,59		335,64		318,32		321,84	

Tohum ve gübre materyallerinin işletme içerisindeki paylarının yüksek olmasının bir diğer sebebi satış fiyatlarıdır. Çünkü tohum ve gübre fiyatları bugün incelendiğinde üründen ürüne değişmekle birlikte son yıllarda artan bir ivme ile yükseldiği görülmektedir. Nitekim tohum ve gübre fiyatlarının yükselmesi işletmenin kârlılığı düşürmektedir. Ayrıca tohumda ve gübrede uygulanan vergi oranların kaldırılmasına karşı fiyatların düşmemesi olarak da piyasayı düzenleyici bir kurumun veya denetleyici bir kurumun olmamasından kaynaklanmaktadır.

İncelenen işletmelere ait hayvansal üretim değişen masrafları Tablo 7.36'da verilmiştir. Buna göre işletme başına hayvansal üretim değişen masraflar 62.747,76 TL olarak belirlenmiş ve bu değerin %43,26'sını ise süt ve besi yeminin karşıladığı tespit edilmiştir. Ayrıca süt sığırcılığında önemli bir payı olan silajlık mısır (%16,44) ve arpanın (%7,56) incelenen işletmelerde yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür. Bölgenin süt üreticiliği konusunda uzmanlaşmış olması hayvan rasyonlarının hazırlanmasında teknik bilginin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca kullanılan bu ürünlerin birçoğunun işletme içerisinden karşılanması işletme karlılığını arttırmaktadır.

Tablo 7.36.İncelenen İşletmelerde Hayvansal Üretim Değişen Masraflar

Bölgeler		Konya			
İşletme Grupları		0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ortalaması
Süt ve Besi Yemi	TL	5.334,38	14.307,19	38.041,72	27.621,68
	%	39,40	41,73	44,63	43,26
Arpa Kırması	TL	1.066,63	2.534,38	6.484,48	4.752,38
	%	7,88	7,39	7,61	7,56
Kepek	TL	437,50	1.191,88	1.182,76	1.124,90
	%	3,23	3,48	1,39	2,22
Pancar Posası	TL	342,63	1.913,13	3.213,45	2.554,50
	%	2,53	5,58	3,77	4,26
Saman	TL	578,25	1.446,25	4.222,41	3.018,43
	%	4,27	4,22	4,95	4,66
Yonca	TL	500,00	1.347,03	7.036,72	4.645,26
	%	3,69	3,93	8,26	6,47
Silajlık Mısır	TL	1.396,25	6.103,13	14.094,83	10.448,67
	%	10,31	17,80	16,54	16,44
Tuz-Su-Vitamin	TL	375,00	357,81	369,83	366,33
	%	2,77	1,04	0,43	0,82
Daimi İşçilik	TL	3.010,00	2.362,50	6.420,69	4.817,14
	%	22,23	6,89	7,53	8,52
Veteriner ve İlaç Masrafı	TL	287,50	1.593,75	2.568,97	2.064,29
	%	2,12	4,65	3,01	3,48
Suni Tohumlama	TL	118,75	625,00	1.050,00	835,20
	%	0,88	1,82	1,23	1,40
Diğer	TL	93,75	500,00	554,31	498,98
	%	0,69	1,46	0,65	0,92
Toplam	TL	13.540,63	34.282,03	85.240,17	62.747,76
	%	100,00	100,00	100,00	100,00

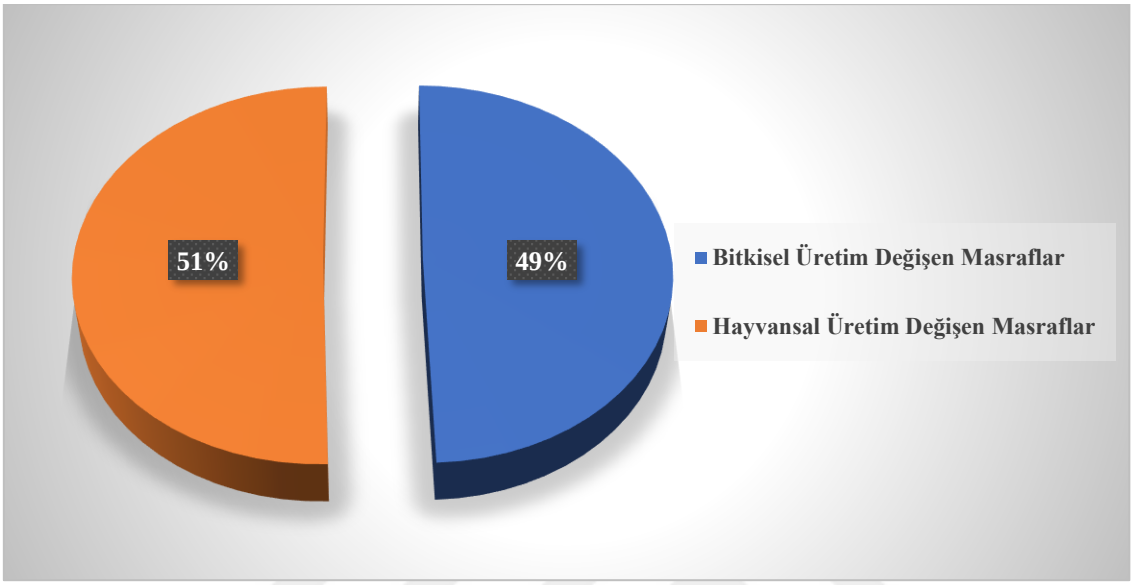
Tablo 7.37.İncelenen İşletmelerde Toplam Değişen Masraflar

	İşletme Grupları							
	0-50		51-150		151-+		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Hayvansal Üretim Değişen Masrafları	13.540,63	52,53	34.282,03	51,03	85.240,17	49,07	62.747,76	49,46
Bitkisel Üretim Değişen Masrafları	12.235,05	47,47	32.902,94	48,97	88.487,32	50,93	64.112,64	50,54
Toplam Değişen Masraflar	25.775,67	100	67.184,97	100	173.727,49	100	126.860,40	100
Dekara	787,04		685,34		624,96		636,84	

İncelenen işletmelere ait toplam değişen masraflar Tablo 7.37'de verilmiştir. Buna göre toplam değişen masraf işletme başına 126.860,40 TL olarak belirlenmiş ve bu payın

%49,46'sını hayvansal üretim değişen masraflarının %50,54'ünü ise bitkisel üretim değişen masrafların karşıladığı görülmektedir (Grafik 7.11). İşletme grupları açısından incelendiğinde toplam değişen masrafların dekara beklendiği gibi düştüğü görülmektedir.

Grafik 7.11.İncelenen İşletmelerde Değişen Masrafların Dağılımı (%)

7.7.3.2. İncelenen İşletmelerde Sabit Masraflar

Tarım işletmelerinde sabit masraflar, üretim faaliyetlerinin devamlılığına göre değişmeyen masraf unsuru olarak bilinmektedir. Üretim yapılsa da yapılmasa da işletmelerin devamlılığı için zorunlu olan masraflardır. İncelenen işletmelerde sabit masrafları oluşturan bileşenler olarak amortisman masrafları, bina tamir bakım masrafları ve aile işgücü ücret karşılığın ele alınmış ve hesaplanmıştır. Bu değerlerin hesaplanmasında faiz ve yıllık amortisman oranları dikkate alınmıştır. Amortisman masrafları hesaplanırken, bina sermayesi, arazi ıslahı ve alet makine sermayesi yanında hayvan sermayesinin oranları dikkate alınmıştır. Buna göre incelenen işletmelerde 31.418,62 TL amortisman masrafı bulunurken bu değerin oluşmasındaki en büyük pay %62,09 ile alet makine sermayesidir. Aktif sermaye içerisindeki varlıkların yüksek olmasının amortisman payını yükselteceği bilinmektedir. Bu durumun aynı zamanda işletme masraflarına ek maliyet getireceği görülmektedir. Âtıl olarak kullanılacak olan makinelerin işletmede temin edilmesi işletmenin karlılığını düşürmektedir.

Tablo 7.38.İncelenen İşletmelerde Amortisman Masrafları

	İşletme Grupları							
	0-50		51-150		151-+		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Bina	1.575,00	14,93	3.391,88	13,55	5.721,72	15,13	4.622,45	14,71
Arazi Islahı	718,75	6,81	1.959,38	7,83	3.211,21	8,49	2.598,98	8,27
Alet Makine	7.750,00	73,48	16.009,69	63,95	23.062,16	60,98	19.509,34	62,09
Hayvan	503,13	4,77	3.673,91	14,68	5.824,48	15,40	4.687,86	14,92
Toplam	10.546,88	100,00	25.034,84	100,00	37.819,57	100,00	31.418,62	100,00

İncelenen çiftliklerde sabit masraflar Tablo 7.39'da gösterilmiştir. İşletme başına düşen sabit masraflar 52.200,83 TL olarak belirlenmiş ve bu değerin %60,19'unu amortisman masraflarının, %30,96'sını aile işgücü ücret karşılığı ve %8,86'sı ise bina tamir bakım masrafları oluşturmaktadır.

Tablo 7.39.İncelenen İşletmelerde Toplam Sabit Masraflar

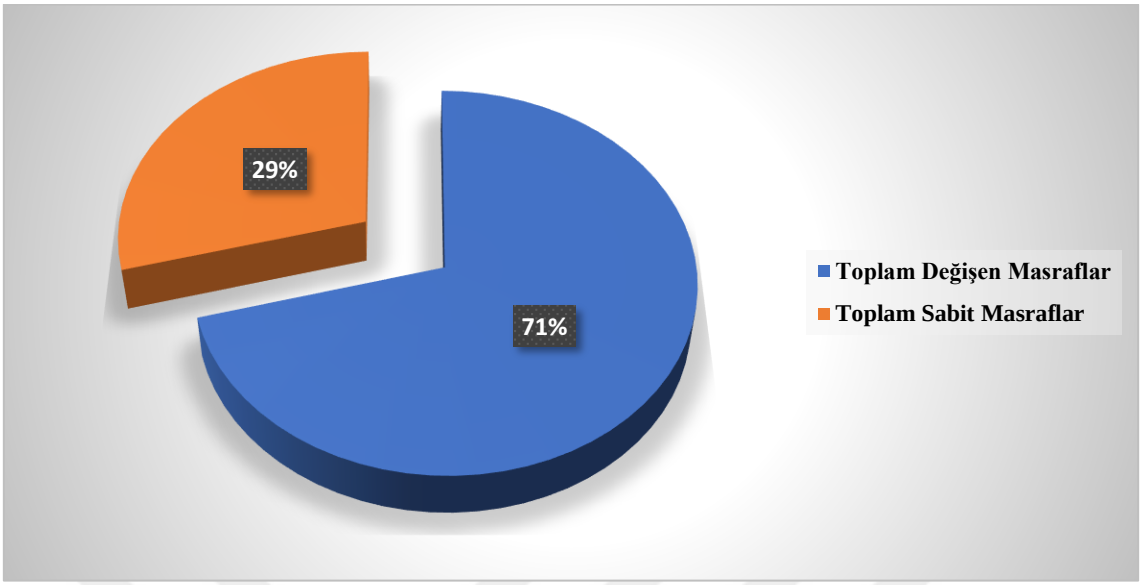
	İşletme Grupları							
	0-50		51-150		151-+		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Amortisman Masrafları	10.546,88	58,20	25.034,84	61,06	37.819,57	59,95	31.418,62	60,19
Bina Tamir Bakım Masrafları	1.575,00	8,69	3.391,88	8,27	5.721,72	9,07	4.622,45	8,86
Aile İşgücü Ücret Karşılığı	6.000,78	33,11	12.573,44	30,67	19.539,66	30,98	16.159,76	30,96
Toplam Sabit Masraflar	18.122,66	100,00	41.000,16	100,00	63.080,95	100,00	52.200,83	100,00
Dekara	553,36		418,24		226,92		262,05	

Bölgedeki tarım işletmelerinde sabit masrafların payı toplam masrafları içerisinde %29,15 olarak belirlenmiştir. Bu oran küçük ölçekli işletmelerde %41,28 orta ölçekli işletmelerde %37,90 ve büyük ölçekli işletmelerde %26,64 olarak görülmektedir. Ayrıca ortalama işletme masrafı ise 179.061,22 TL olarak belirlenmiştir. Dekara işletme masrafı ise 898,88 TL ve aktif sermayeye oranı ise %11,08 olarak belirlenmiştir.

Tablo 7.40.İncelenen İşletmelerde İşletme Masrafları

	İşletme Grupları							
	0-50		51-150		151-+		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Değişen Masraflar	25.775,67	58,72	67.184,97	62,10	173.727,49	73,36	126.860,40	70,85
Sabit Masraflar	18.122,66	41,28	41.000,16	37,90	63.080,95	26,64	52.200,83	29,15
İşletme Masrafları	43.898,33	100,00	108.185,13	100,00	236.808,44	100,00	179.061,22	100,00
Dekara	1.340,41		1.103,58		851,88		898,88	
Aktif Sermayeye Oranı (%)	11,57		11,15		11,05		11,08	

Grafik 7.12.İncelenen İşletmelerde İşletme Masrafların Dağılımı (%)

7.7.4. İncelenen İşletmelerde Brüt Kâr

İncelenen işletmelerde brüt kâr Tablo 7.41'de verilmiştir. Brüt kâr işletmede üretilen ürünlerin değerlerinden işletmedeki değişen masrafların çıkartılmasıyla elde edilmektedir. Brüt kâr işletme bütünü olarak hesaplanabildiği gibi bir tarımsal üretim faaliyeti sonucunda da ölçülebilir. Brüt kâr işletme için bir başarı kriteri olup, birim alana düşen değeri dikkate alınmalıdır. Bu bakımdan incelenen işletmelerde brüt kâr 181.760,13 TL olarak belirlenmiş olup, dekara brüt kâr işletme başına 876,02 TL olarak belirlenmiştir. Brüt kârın işletme ölçeklerine göre dağılımına bakıldığında ise ölçeklerin büyümesine paralel olarak arttığı görülmektedir. Ayrıca büyük işletmelerde birim alana düşen brüt kâr değeri ise diğer işletmelere göre daha yüksektir.

Tablo 7.41.İncelenen İşletmelerde Brüt Kâr

	İşletme Grupları							
	0-50		51-150		151-+		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
GSÜD	45.092,88	100,00	150.286,11	100,00	432.563,23	100,00	308.620,52	100,00
Toplam Değişen Masraflar	25.775,67	57,16	67.184,97	44,70	173.727,49	40,16	126.860,40	41,11
Brüt Kar	19.317,20	42,84	83.101,14	55,30	258.835,74	59,84	181.760,13	58,89
Dekara	589,84		847,70		931,12		876,02	

7.7.5. İncelenen İşletmelerde Saf Hâsıla

Saf hâsıla gayrisâfi hasıladan işletme masraflarının çıkartılmasıyla elde edilmektedir. Ayrıca aktif sermayenin rantı olarak da kabul edilmektedir. Saf hâsıla incelenen

işletmelerdeki aktif sermayedeki varlıkların kaynaklarına bakılmaksızın tamamının öz sermayeye ait olduğu düşünülerek hesaplanmaktadır. Nitekim tarım işletmelerinin finansman ihtiyacını karşılayabilmek için yabancı sermaye kullanılmaktadır. Kullanılan bu yabancı sermayenin miktarına ve şartlarına bağlı olarak ödenilen kira ve faizler işletmeler arasında farklılık arz etmektedir. Bu anlamda daha objektif bir değerlendirmenin yapılabilmesi için yabancı sermaye unsurlarının göz ardı edilmesi gerekmektedir. Ayrıca aktif sermayenin başarısı, öz sermayenin başarısı ve işletmecinin başarısı ayrı ayrı analiz edilmeli ve değerlendirilmelidir. Saf hâsıla hesaplanırken özellikle birim alana ve yapılan masrafın birimine düşen kıymeti önemli olmaktadır.

Borçsuz ve üretim alanlarının tamamının işletmeciye aitmiş gibi düşülen saf hâsıla, incelenen işletmelerde işletme başına 148.954,83 TL olarak belirlenmiştir. Saf hâsılada önemli olan birim alana düşen miktar olduğundan dekara saf hasıla 747,75 TL olarak hesaplanmıştır. Saf hâsılanın dekara düşen kıymeti işletme ölçeklerine büyümesiyle arttığı gözlemlenmiştir. Saf hâsılayı tek başına başarı kriteri olarak ele almak yanlış olacaktır. Çünkü elde edilen değer borçsuz ve kirasız olarak düşünüldüğü için yüksek bir saf hâsıla tek başına yeterli olmayabilir. Nitekim gerçekte saf hâsılası yüksek bir işletmenin aynı zamanda borç ve kira bedelleri yüksek olabilir ve bu durumda da tarımsal gelir düşebilmektedir.

Tablo 7.42.İncelenen İşletmelerde Saf Hâsıla

	İşletme Grupları (TL)							
	0-50		51-150		151-+		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Gsh	49.392,88	100	161.215,80	100	458.711,72	100	328.016,06	100
İşletme Masrafları	43.898,33	88,88	108.185,13	67,11	236.808,44	51,62	179.061,22	54,59
Saf Hasıla	5.494,55	11,12	53.030,67	32,89	221.903,29	48,38	148.954,83	45,41
Dekara	167,77		540,96		798,26		747,75	
100 TL'lik GSH'ya	11,12		32,89		48,38		45,41	
Aktif Sermayeye Oranı (%)	1,45		5,47		10,35		9,22	
100 TL'lik İşletme Masrafına	12,52		49,02		93,71		83,19	

7.7.6. İncelenen İşletmelerde Tarımsal Gelir

Tarımsal gelir incelenen işletmelerde saf hâsıladan borç faizleri ve kira bedellerin çıkartılması ve aile işgücünün eklenmesiyle ile belirlenmektedir. Tarımsal gelir, üretim faaliyetinde bulunan çiftçi ailesinin elde ettiği geliri göstermektedir. Tarımsal gelirde saf hâsılada olduğu gibi birim alana ve nüfus başına düşen değeri dikkate alınmaktadır. Bölgede

yapılan anketler neticesinde tarım işletmelerin tarımsal gelirleri tespit edilmiş ve Tablo 7.43'de gösterilmiştir. Tarım işletmelerinde işletme başına düşen tarımsal gelir 162.510,30 TL olurken dekara 745,24 TL ve nüfus başına 34.102,80 TL olarak hesaplanmıştır. İşletme grupları incelendiğinde tarımsal gelir işletme büyüklüğüne göre arttığı görülmektedir. Ayrıca aynı şekilde nüfusa düşen tarımsal gelirde işletme ölçeğine orantılı bir şekilde artmaktadır. Türkiye'de kişi başına düşen milli gelir 10.750 $ (TÜİK, 2016) olarak belirlenmiştir. Bu bakımdan incelenen işletmelerde küçük ölçekli işletmeler hariç diğer tüm işletmeler Türkiye ortalaması üzerinde tarımsal gelire sahiptirler. Dünyada tarımda önde gelen ülkelerden olan ABD ise tarım nüfusuna düşen tarımsal gelir 96.289,67 $, Hollanda'da 81.564,86 $, Avustralya'da 103.987,22 $, Fransa'da 59.453,13 $, Almanya'da 41.714,98 $ ve İspanya'da 81.342,39 $ olarak belirlenmiştir. Nitekim Merkez Bankasının verilerine göre (TCMB, 2017) 1 dolar 3,93 TL olarak kabul edildiğinde incelenen işletmelerde kişi başına düşen tarımsal gelir 8.677,55 $ olarak belirlenmiş olup tarımda önde gelen ülkelerin gerisinde kaldığı görülmektedir.

Tablo 7.43.İncelenen İşletmelerde Tarımsal Gelir

	İşletme grupları (TL)			
	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ortalaması
	TL	TL	TL	TL
Saf Hasıla	5.494,55	53.030,67	221.903,29	148.954,83
Borç faizleri ve Kira bedeli	1.225,00	1.815,63	3.229,66	2.604,29
Aile ücreti karşılığı	6.000,78	12.573,44	19.539,66	16.159,76
Tarımsal gelir	10.270,33	63.788,49	238.213,29	162.510,30
Dekara	313,60	650,70	856,94	745,24
Nüfus başına	3.160,10	14.580,23	45.901,56	34.102,80

7.7.7. İncelenen İşletmelerde Net Kâr

Net Kâr, tarım işletmelerinde üretimden sorumlu olan ve üretimde organizasyonu sağlayan müteşebbisin karıdır (Oğuz ve Bayramoğlu, 2014). İncelenen işletmelerde işletme başarı kriteri olan kullanılan net kar, gayrisafi hâsıladan üretim masraflarının çıkartılmasıyla elde edilmektedir. Üretim masrafları ise işletme masrafları ile aktif sermayenin faizinin toplamına eşittir. Aktif sermayenin faizi veya rantı ise, girişimcilerin üretime yatırdığı sermayenin getirisi olarak üretime dahil edilmektedir. Özellikle işletme masraflarına ilaveten bu faizin de eklenmesiyle üreticinin üretim faaliyetleri boyunca katlanması gereken bütün masraflar eklenmiş olmaktadır. Aktif sermayenin hesaplanmasında %5 oranı dikkate alınmıştır (Bayramoğlu ve ark., 2014). İncelenen işletmelerde işletme başına düşen net kâr

68.147,11 TL olarak hesaplanmış olup dekara net kar 342,10 TL olarak bulunmuştur. İşletme ölçeklerine göre net kâr ise küçük ölçekli işletmelerde net kâr negatif çıkmıştır. Orta ve büyük ölçekli işletmelerde bu değer pozitifi olarak görülmüştür. Küçük işletmelerde net kârın negatif çıkmasına rağmen üretime devam edebilmesinin sebebi olarak tarım, bu ölçekte üretim faaliyetinde bulunan üreticiler için daha çok yaşam tarzı olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca üreticiler genellikle sabit masraflar içerisinde önemli bir tutan amortisman masraflarını ve aile işgücü ücret karşılığını dikkate almadıkları için eğer elde edilen üretim değeri değişen masrafların karşılanması durumunda üretime devam ettikleri görülmektedir. Nitekim ekonomi teorisinde de bu nokta üretim eşiği olmakta ve üreticiler ürünlerini toplam değişen masrafları karşılayana kadar üretmektedirler. Bu noktadan daha düşük bir değer seviyesi üretime devam etmeyeceklerini göstermektedir(Erkuş ve ark., 1995; İnan, 1998; Oğuz ve Bayramoğlu, 2014).

Tablo 7.44.İncelenen İşletmelerde Net Kâr

	İşletme grupları (TL)			
	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ortalaması
	TL	TL	TL	TL
İşletme Masrafları	43.898,33	108.185,13	236.808,44	179.061,22
Aktif Sermayenin Faizi	18.966,77	48.503,88	107.160,31	80.807,72
Üretim Masrafları	62.865,10	156.689,01	343.968,75	259.868,94
Gayrisafi Hâsıla	49.392,88	161.215,80	458.711,72	328.016,06
Net Kar	-13.472,23	4.526,79	114.742,97	68.147,11
Dekara	-411,37	46,18	412,77	342,10

7.7.8. İncelenen İşletmelerde Toplam Aile Geliri

Toplam aile geliri üreticilerin hem tarımdan hem de tarım dışı kaynaklardan elde ettiği toplam geliri ifade etmektedir. İncelenen işletmelerde toplam aile geliri 166.342,54 TL olarak belirlenmiş ve nüfus başına bu gelir 34.907,00 TL olarak hesaplanmıştır. Tablodan görüldüğü üzere toplam aile gelirinin büyük çoğunluğunu tarımsal gelir oluşturduğu ve bu durumunda işletme ölçekleri içinde geçerli olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7.45.İncelenen İşletmelerde Toplam Aile Geliri

	İşletme Grupları (TL)			
	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ortalaması
	TL	TL	TL	TL
Tarımsal Gelir	10.270,33	63.788,49	238.213,29	162.510,30
Tarım Dışı Gelir	1.905,34	2.693,02	4.726,55	3.832,24
Toplam Aile Geliri	12.175,67	66.481,50	242.939,84	166.342,54
Nüfus Başına Toplam Aile Geliri	3.746,36	15.195,77	46.812,33	34.907,00

7.7.9. İncelenen İşletmelerde İşletme Rantabilitesi

İşletme rantabilitesi karlılık olarak da ifade edilmektedir. İşletmelerin yıllık faaliyetlerinin sonuçları ülke ekonomisi açısından işletmenin karlılığının belirlenmesinde yeterli değildirler. Bu anlamda rantabiliteler işletmelerin mevcut ekonomideki yerini göstermekte ve kârlılık düzeylerin hakkında bilgi vermektedirler. Rantabiliteler mali ve ekonomik rantabiliteler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mali rantabilite girişimcinin sahip oldukları öz kaynaklarının kârlılığını, ekonomik rantabilite toplam sermayenin karlılığını ifade etmektedir. İncelenen işletmelerde mali rantabilite ve ekonomik rantabilite Tablo 7.46 ve 7.47'de verilmiştir. Mali rantabilite ortalama işletme başına %4,83 olarak belirlenmiştir. Bu değer küçük ölçekli işletmelerde %-3,97 ile orta ölçekli işletmelerde %0,52 ve son olarak da büyük işletmelerde %6,16 oranında belirlenmiştir. Mali rantabilitenin negatif çıkmasını işletmecinin sahip olduğu öz sermayenin karşısında yeterli karlılık seviyesine ulaşamadığını göstermektedir. Diğer ölçekte yer alan işletmelerin karlılık düzeylerinin yeterli olup olmadıklarını ise piyasada geçerli olan nominal faiz oranlarına bakılarak karar verilmektedir. Çünkü birçok işletme için sermayenin kaynağı ve sermayenin kullanım alanı bankalardır. Bu anlamda çalışma kapsamında belirlenen nominal faiz oranları kullanılmaktadır. Bankaların nominal faiz oranı %8 olarak belirlenmiştir. Bu orana göre hiçbir işletme grubunda girişimcinin yatırmış olduğu öz sermayenin verimli olarak kullanılmadığı görülmektedir. Bu durum işletmenin sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyecektir.

Ekonomik rantabilite, saf hasılanın aktif sermayeye bölünmesiyle yani orantısıyla hesaplanmaktadır. İncelenen işletmelerde ekonomik rantabilite ise %9,22 hesaplanmıştır. Bu değer piyasadaki bankaların nominal faiz oranından yüksek olduğu için girişimcilerin sahip olduğu toplam yatırım sermayenin karlı bir şekilde faaliyetine devam ettiği görülmektedir. Bu durum işletme ölçeklerine göre farklılık arz etmekle birlikte küçük ve orta ölçekli işletmelerde optimal bir sermaye kullanımı olmadığı görülmektedir. Büyük işletmelerde ise elde edilen %10,35'lik ekonomik rantabilite ile işletmenin toplam sermayesinin karlı olduğu görülmektedir.

Ekonomik rantabilitenin yeterli ve mali rantabilitenin yetersiz olduğu işletmelerde sorun saf hasıladan kaynaklanmaktadır. Nitekim saf hâsıla içerisinde kira ve borçları dâhil etmemesine rağmen aile işgücü ücret karşılığını kapsamaktadır. Bu durumda aile işgücünün üretim faaliyetine etkisi düşünüldüğünde bu durum açıklanabilmektedir.

Tablo 7.46.İncelenen İşletmelerde Mali Rantabilite

	İşletme Grupları			
	0-50	**51-150**	**151-+**	**İşletmeler Ortalaması**
Net Kâr (TL)	-13.472,23	4.526,79	114.742,97	68.147,11
Öz Sermaye (TL)	339.085,46	864.343,22	1.862.328,64	1.412.109,47
Mali Rantabilite (%)	-3,97	0,52	6,16	4,83

Tablo 7.47.İncelenen İşletmelerde Ekonomik Rantabilite

	İşletme Grupları			
	0-50	**51-150**	**151-+**	**İşletmeler Ortalaması**
Saf Hâsıla (TL)	5.494,55	53.030,67	221.903,29	148.954,83
Aktif Sermaye (TL)	379.335,46	970.077,60	2.143.206,22	1.616.154,37
Ekonomik Rantabilite (%)	1,45	5,47	10,35	9,22

Mali ve ekonomik rantabilitenin hesaplanması sonucu işletmelerin genelinde düşük değer tespit edilmiştir. Bu durum işletmelerde öz sermayenin fazla olmasına karşı net kar düzeyinin çok düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye'de yüksek enflasyonun önemli bir ekonomik sorun olması nedeni ile rantabilite oranları, cari faiz oranlarından düşüktür. Bu durum tarım işletmelerinin aktif sermaye içinde bulunan toprak ve bina gibi sabit varlıkların enflasyon nedeni ile aşırı değer kazanması ile açıklanabilmektedir(İnan, 1998). Ancak incelenen işletmelerde saptanan oranlar çok düşükte olsa, yapılan benzer çalışmalar ile uyum göstermiş olup toplam yatırım sermayesine ve öz sermayeye pozitif bir faiz geliri getirebileceğini söylemek mümkündür.

Tablo 7.48.İncelenen İşletmelerde Rantabilite Faktörü

	İşletme Grupları			
	0-50	**51-150**	**151-+**	**İşletmeler Ortalaması**
Saf Hâsıla (TL)	5.494,55	53.030,67	221.903,29	148.954,83
Gayrisafi Hâsıla (TL)	49.392,88	161.215,80	458.711,72	328.016,06
Rantabilite Faktörü %	11,12	32,89	48,38	45,41

Ayrıca tarım işletmelerinde toplam gelir içerisindeki sermaye gelirinin payını ifade etmek amacıyla rantabilite faktörü hesaplanmaktadır. Tarım işletmelerinde toplam gelir gayrisafi hâsıla ile ölçülürken, sermayenin geliri saf hasıla ile ölçülmektedir. Bu iki sonucun birbirine oranlaması sonucu rantabilite faktörü ortaya çıkmaktadır. İncelenen işletmelerde rantabilite faktörü %45,41 olarak hesaplanmıştır. Bu oran işletme grupların ölçek büyüklüklerine göre artan bir ivmeyle yükselmektedir.

7.7.10. İncelenen İşletmelerde Sermaye Devir Oranı

Sermaye devir oranı tarım işletmelerinde başarının ölçüsünde kullanılan bir başka kriter olarak bilinmektedir. İşletmenin üretim faaliyeti sonucu elde ettiği gelir ile sermayesi arasındaki oranı ifade etmekle birlikte elde edilen gelirle sermayesinin ne kadarını karşılandığını vermektedir. Sermaye devir oranının hesaplanması işletmeye ait gayrisafi üretim değerinin aktif sermayeye oranlanmasıyla elde edilmektedir. Sermaye devir oranının 100 ile oranlanması ile de sermaye devir hızı belirlenir. Sermaye devir hızı ise gayrisafi üretim değerinin, işletmenin toplam sermayesini kaç yılda karşılayacağını açıklamaktadır.

Tablo 7.49.Sermayede Devir Oranı

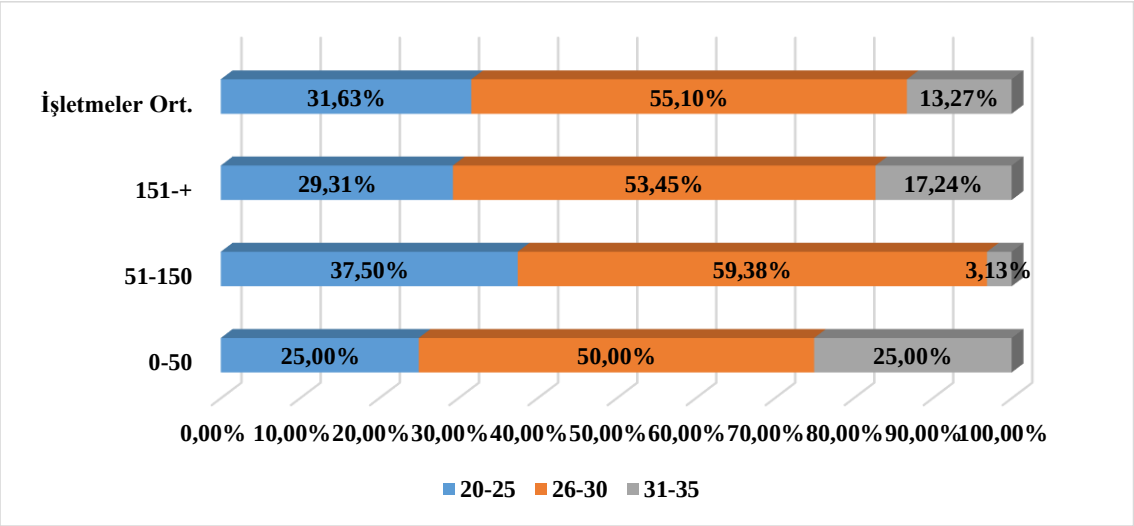
	İşletme Grupları			
	0-50	**51-150**	**151-+**	**İşletmeler Ortalaması**
GSÜD (TL)	45.092,88	150.286,11	432.563,23	308.620,52
Toplam Yatırım Sermayesi (TL)	379.335,46	970.077,60	2.143.206,22	1.616.154,37
Sermaye Devir Oranı (%)	11,89	15,49	20,18	19,10
Sermaye Devir Hızı (Yıl)	8,41	6,45	4,95	5,24

İncelenen işletmelerde sermaye devir oranı %19,10 olarak belirlenmiştir. Yani elde edilen gelir toplam sermayenin %19,10'unu karşıladığını göstermektedir. Bununla birlikte işletme gruplarına göre bu durum farklılık göstermekte ve işletme ölçeğinin paralel olarak artmasıyla sermaye devir oranı artmaktadır. Özellikle büyük işletmelerin sermaye devir oranlarının daha yüksek çıkması işletmedeki yatırımların rasyonel olarak yapılması ve birim alandan veya hayvandan daha fazla gelir elde edilmesiyle açıklanabilmektedir. Ortalama sermaye devir hızı ise 5,24 yıl olarak belirlenmiştir. Bu değer tarım işletmesinde toplam yatırım sermayesinin geri dönüş zamanını göstermektedir.

7.8. Tarımsal Üreticilerin Girişimcilik ile İlgili Bulguları

Tarımsal üreticilere yönelik tanıtıcı bilgiler grafiklerle birlikte verilmiştir. Anketlerden elde edilen verilerle sonuçlara bakıldığında üreticilere ait çeşitli tanımlamalar elde edilmiştir.

Grafik 7.13. Tarımsal Girişimcilerin İşletme Kurma veya Devralma Yaşı

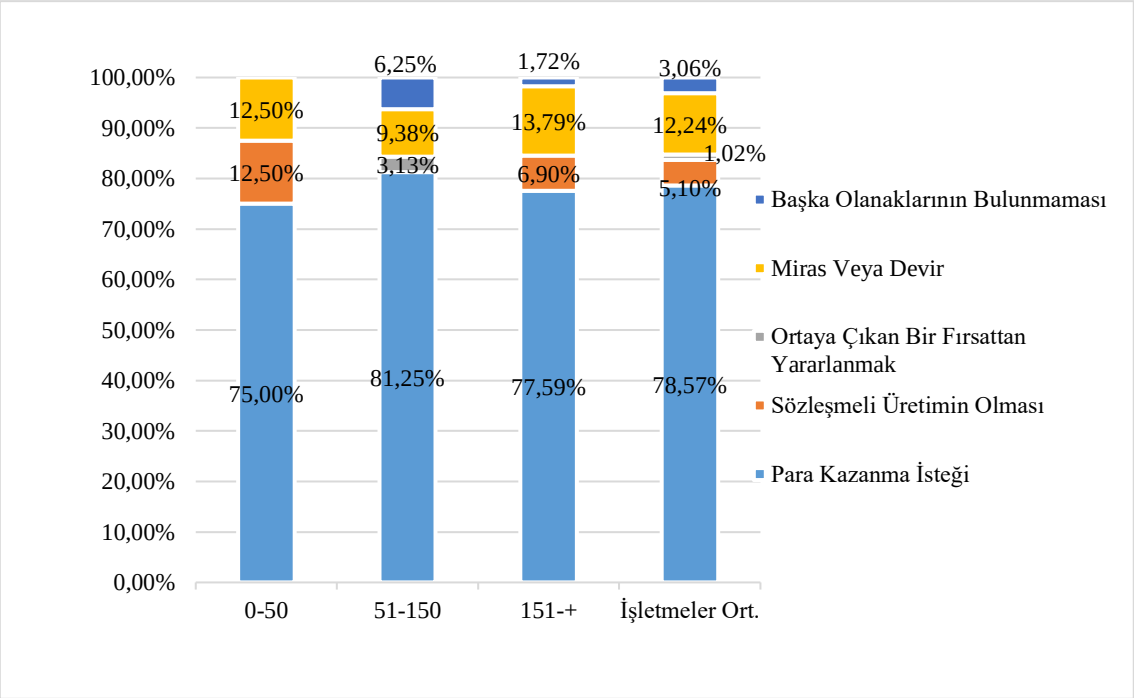

Üreticilerin işletmeleri genellikle 20-35 yaş arası devraldıkları veya kurdukları ortaya çıkmaktadır. Bu durum nitelim işletme ölçekleri açısından da benzerlik göstermektedir. Tarım üreticilerin yaklaşık yarısı 26-30 yaş arası işletme kurdukları veya devraldıkları grafikte görülmüştür. Bu sonuçla üreticilerin genç yaşta girişimde bulunmaları kalkınma açısından önem arz etmektedir. Ayrıca genç kuşağın girişimci özelliklere sahip olup işletme kurmaları ve sürdürülebilir olmaları bu açından önemlidir. Ayrıca tarımsal üreticilerin %94,89'u bir girişimde bulunduklarını ve %98,92'sinin başarılı bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Bu durum işletmeler açısından son derece olumludur. Tarımsal girişimciliğin temelinde girişimci fikri mevcuttur. Bu fikrin ortaya atılmasıyla hayata geçirilmesi arasında zaman farklı vardır. Özellikle zaman farkının yüksek olması fikrin olgunlaşması ve devamlılığı açısından önemlidir. Nitekim tarımsal üreticilerle yapılan anketler neticesinde bu işletmelerde girişim fikri ile bu fikrin hayata geçirilmesi arasındaki süre ortalama olarak % 53'ünün 1-2 yıl olduğu görülmektedir.

Tarım sektöründe birçok farklı üretim kolu mevcuttur. Ülke ekonomisinin içerisinde bulunduğu durum itibariyle ve küresel ekonominin getirmiş olduğu şartlar gereği her sektör bu duruma farklı tepkiler göstermektedir. Ayrıca sektör içi farklı kollarda da bu durum farklılık arz etmektedir. Tarım ürünlerinin ikame ve tamamlayıcı özellikleri düşünüldüğünde bir kriz anında tüm sektörün etkileneceği de bilinmektedir. Bu risk ve belirsizliklere rağmen tarım sektöründe üreticilerin %78,57'si para kazanma isteği ile girişimde bulunduklarını ifade etmişlerdir. Tarım sektöründe sermaye devir hızının ve yatırım likitidesinin düşük olduğu göz önünde bulundurulduğunda para kazanma isteği bu durum ile çelişmektedir.

Elbette tarımsal girişimcilik sadece bitkisel üretim veya hayvansal üretim olarak algılanmamalı aynı zamanda tarım teknolojileri de bu kapsamda değerlendirilmelidir. Özellikle gelişen rekabet koşullarına uyum sağlayabilmek açısından bu teknoloji unsuru önem ifade etmektedir. Para kazanma isteğinin olmasının önemli bir tarafı da bu olmaktadır.

Grafik 7.14.Tarımsal Girişimcilerin Tarım Sektöründe Girişimde Bulunma ve Devam Etme Sebepleri

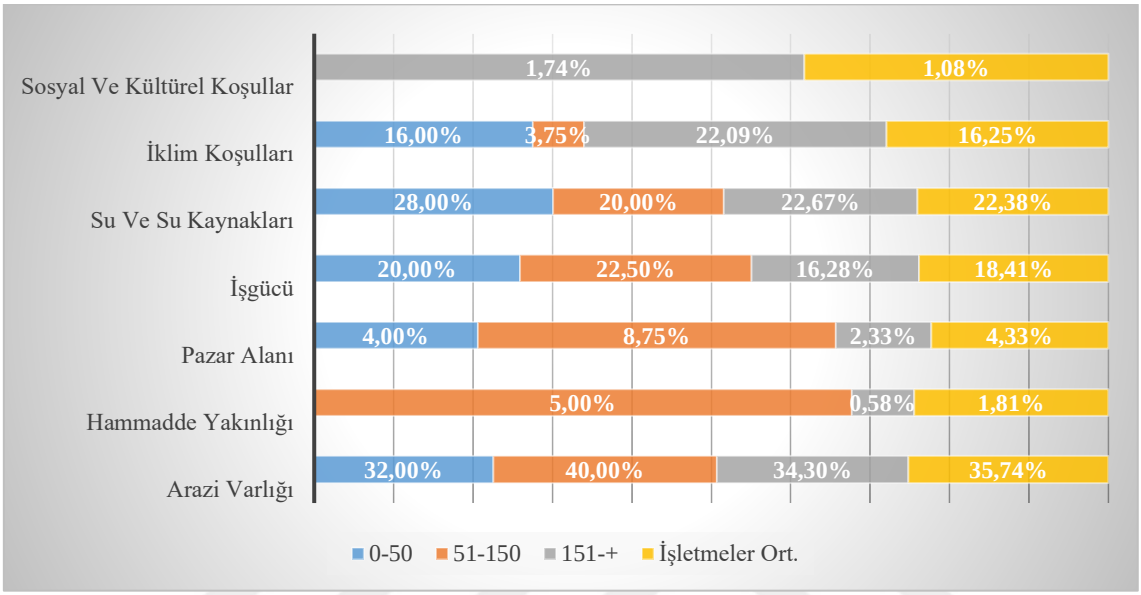

Tarımsal üreticiler miras veya devir yolu dışında işletmeyi kurarken bazı faktörleri göz önünde bulundurmaktadır. Bu faktörler arasında önemli bir yere sahip olan arazi varlığıdır. Arazi varlığının yeterli veya yetersiz olması girişimciliği etkileyecektir. Nitekim tarımsal üretim bitki ve hayvan tohumu kullanarak bir arazide üretim yapılması olarak tanımlanmaktadır. Bu üretim arazisi elbette işletmecinin sahip olduğu arazi varlığıdır. Arazi faktörünün yanı sıra aynı zamanda su ve su kaynakları, işgücü ve iklim koşulları önemli bir yere sahiptir. İşletmecilerin sahip oldukları su kaynakları girişimciliğin yatırımı ile doğrudan ilgilidir. Sulama öncesi projesiz durumda ortalama tarımsal gelir 112 TL/da iken, sulama sonrasında bu rakam 655 TL/da'a yükselmiştir(DSİ, 2016).

Ayrıca işgücü de üretim faktörleri arasında yer almakla birlikte kuruluş yeri için önemli bir etmendir. Çünkü tarımsal üretim emek yoğun bir üretim olup işgücüne olan ihtiyaç dönemsel olarak artmaktadır. Bu durum işletme için maliyetlere sebep olmakta ve üretim masraflarını arttırmaktadır.

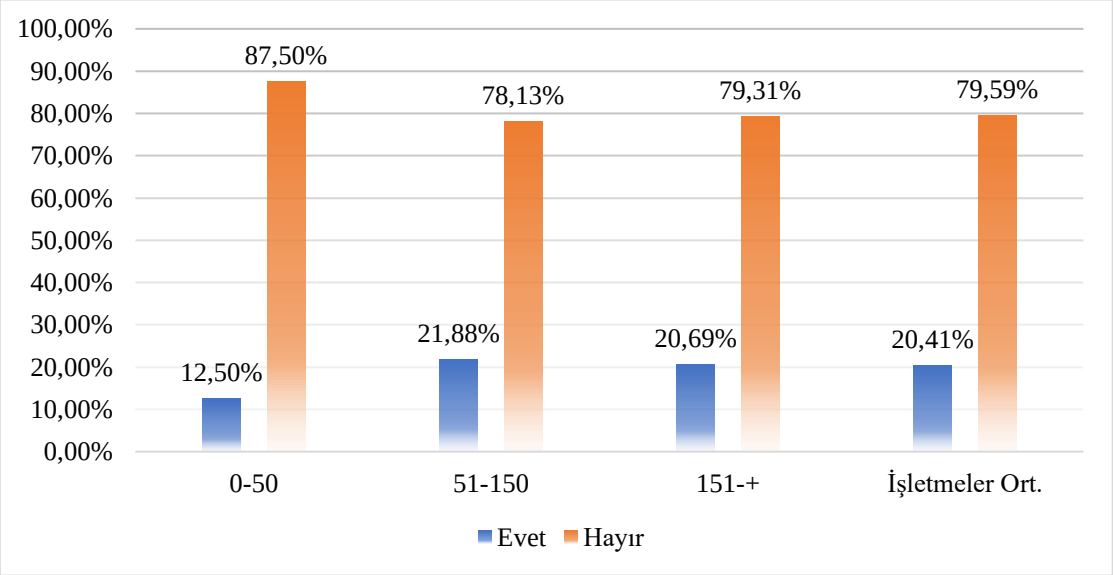
Tarımsal üretim doğa koşullarına olan bağlılığı nedeniyle çok fazla risk ve belirsizlikler ile karşılaşmaktadır. Bu durum tarımsal üretimi kısıtlayıcı bir durumdur. İklimsel faktörler göz önünde bulundurularak işletmenin ekonomik bir yatırım olabilmesi sağlanabilir.

Grafik 7.15.Tarımsal Girişimcilerin Girişimde Bulunurken Kuruluş Yeri Faktörleri

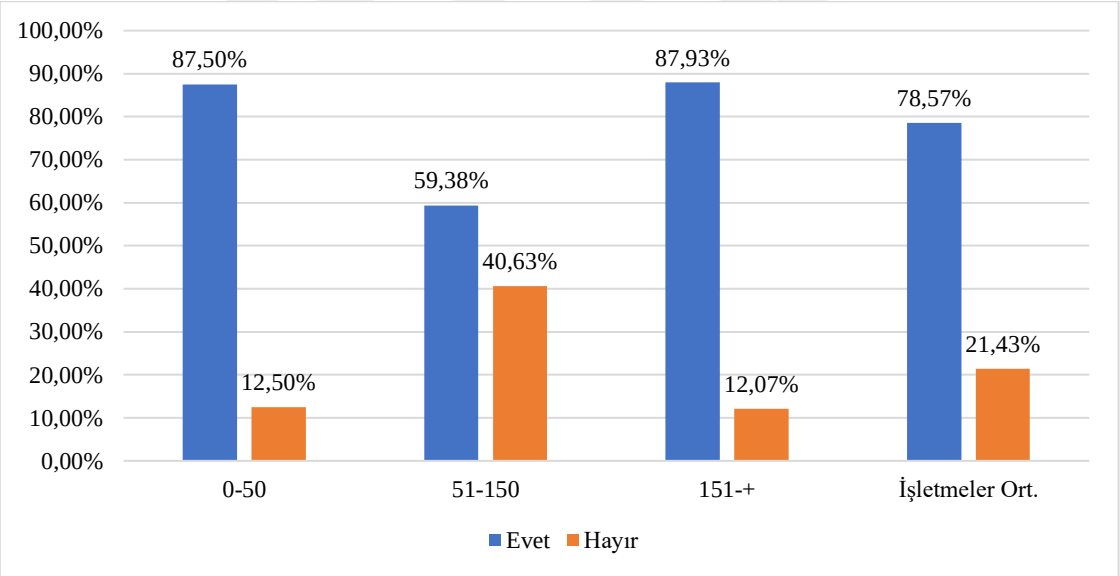

Tarımsal girişimciliğin temasında bilgi vardır. Bugünün dünyasında bilgi toplumuna geçildiği bilinmektedir. Bilgi tarımsal üretimde teknik konularda ön plana çıkmaktadır. Bir ürünün veya hayvanın nasıl yetiştirildiğini veya bir tarımsal makinenin nasıl kullanılacağını bilmeden üretim yapmak rasyonel bir davranış değildir. Tarımsal üretim de kullanılan bilgi ile bugün üretimde katma değer artışı sağlanmış ve verimlilik artmıştır. Bu açından tarımsal bilgi önem arz etmektedir. Türkiye'de birçok kurum ve kuruluş tarımsal bilgi sağlamakta ve bunlarla ilgili kurslar vermektedir. Bu bilgiler genellikle girişimcilikle yakından ilgilidir.

Grafik 7.16.Tarımsal Girişimcilerin Girişimcilikle İlgili Kurslara Katılım Düzeyleri

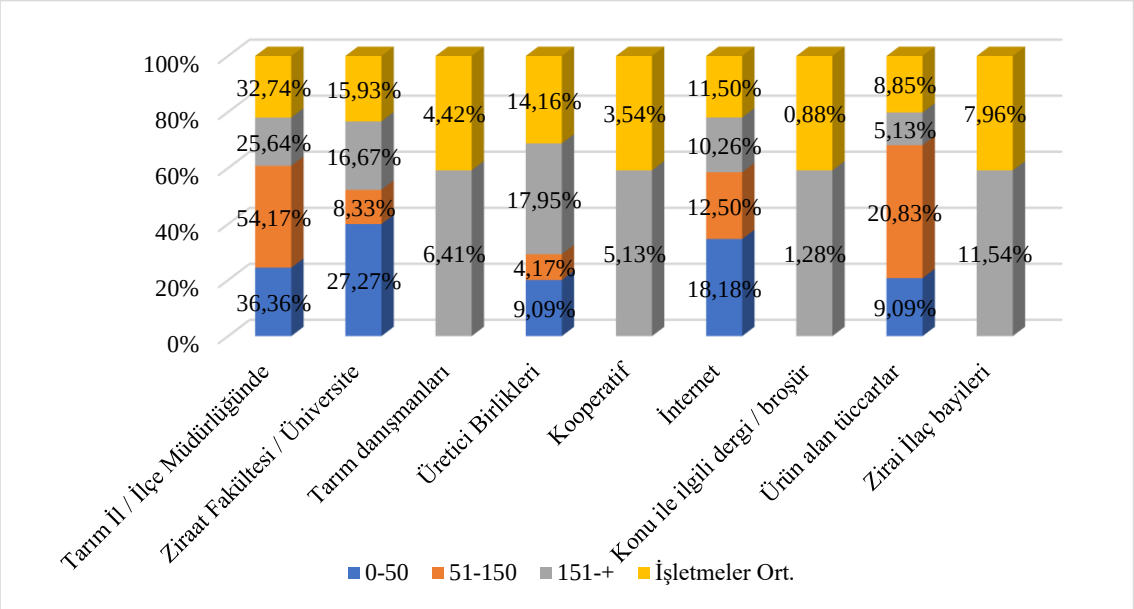

Grafik 7.17. Tarımsal Girişimcilerin Tarımsal Üretim Tekniği ve Ekonomisi Araştırmaları ile İlgili Durumları

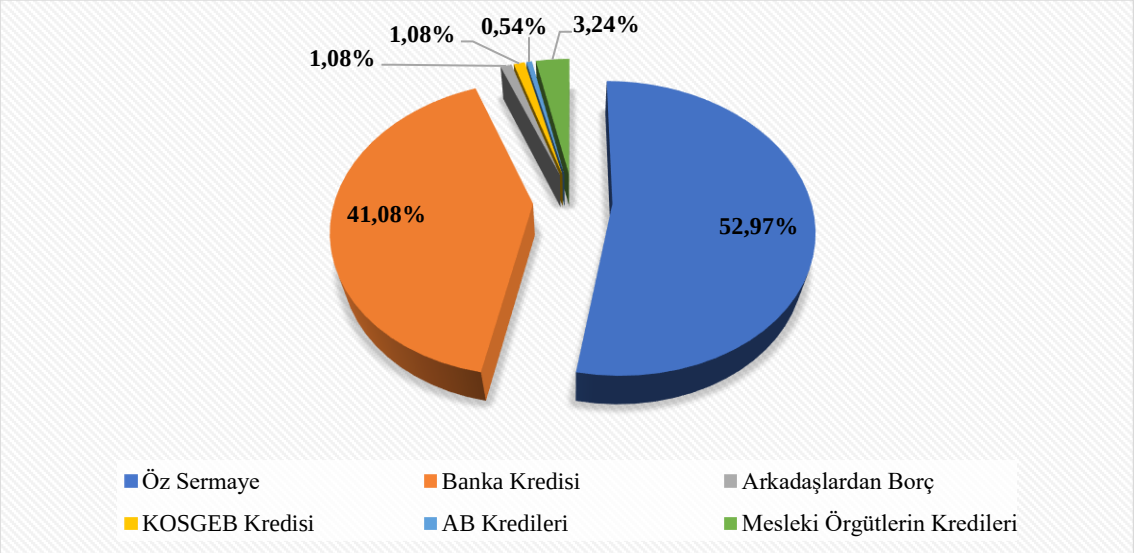
Araştırma bölgemizde yer alan işletmelerin tarımsal girişimcilikle ilgili kurslara katılım oranları ortalama %79,59 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca tarımsal girişimcilikte üretim tekniği ve ekonomisi ile ilgili olarak da %78,57'sinin araştırma yaptıkları ve bilgi temin ettikleri görülmektedir. Bu durumlar işletme grupları arasında da benzerlik göstermektedir. Temin edilen bu bilginin kaynağı olarak da sırasıyla %32,74 tarım il/ilçe müdürlükleri, %15,93 ziraat fakülteleri ve %14,16 üretici birlikleri gelmektedir. Genel olarak ifade edilirse araştırma kapsamında değerlendirilen girişim sahiplerinin bilgi kaynaklarını iyi değerlendirdikleri görülmektedir.

Grafik 7.18.Tarımsal Girişimcilerin Üretim Tekniği ve Ekonomisi Araştırma Kaynakları

Özellikle ziraat fakültelerin payının yüksek olması işletmelerde katma değer yaratmada etkili olmaktadır. Nitekim üniversitelerin Ar-Ge imkânlarının yüksek olması ve bunların sahaya uygulanması tarımsal kalkınma açısından da önemlidir.

Grafik 7.19.Tarımsal Girişimcilerin Girişim Kurarken Yararlandıkları Finansal Kaynaklar

Tarımsal girişimcilerin işletme kuruluş aşamasında en çok karşılaştıkları sorun finansmana ulaşabilmek olarak bilinmektedir. Finansal kaynaklar özellikle tarım sektöründe yetersiz kalmaktadır. Son yıllarda tarıma yönelik kredilerin ve hibelerin artması tarım

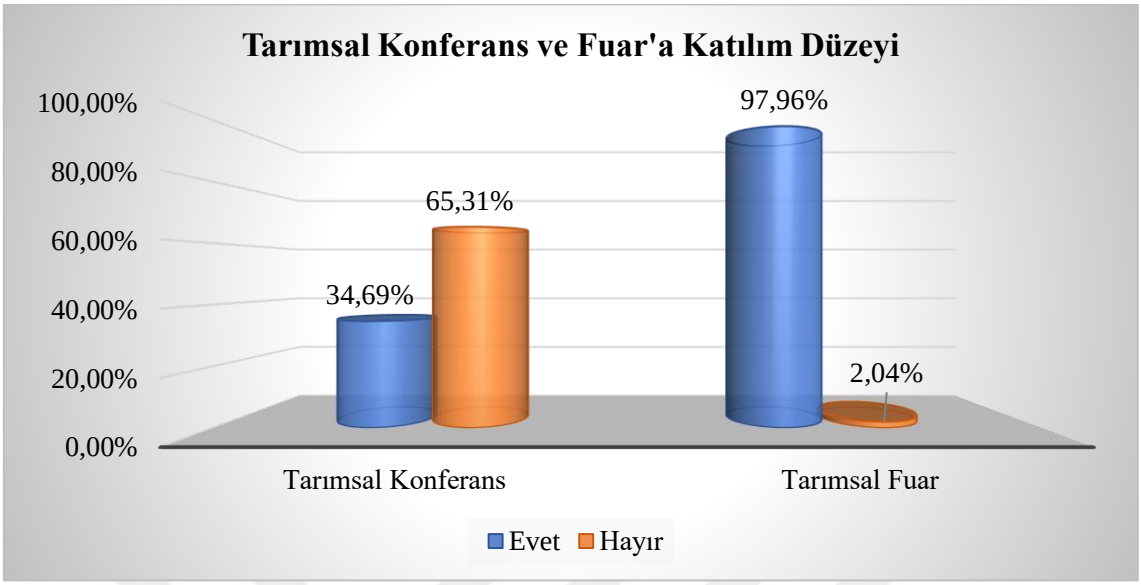
sektöründe yeni girişimlere imkân yaratırken bu sorun halen devam etmektedir. Tarımsal üretimde girişimde bulunan üreticilerin %47,03'ü tarımsal girişimlerini kurarken herhangi bir krediden veya hibeden yararlandıkları görülmektedir. Geri kalan %52,97'lik kısım ise öz sermayesi ile işletmesini kurduğu görülmektedir. Kullanılan hibelerin ve kredilerin kaynağının %41,08'i Banka kredisi, %3,24'ü mesleki örgütlerin kredisi ve geri kalan diğer kısımlar ise KOSGEB ve AB kredileri olarak belirlenmiştir. Bu işletmelerin %79,59'u kullandıkları bu kredi ve hibelerin işletmelerin sürdürülebilir üzerine etkileri olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında yer alan üreticilerin işletmelerin kuruldukları ilk günden bugüne kadar geçen sürede kredi kullandıkları görülmüştür. Tarımsal işletmelerin %96,93'ünün geçen süre içerisinde banka kredi kullandıkları görülmüştür. Kullanılan kredi miktarı ise ortalama olarak 194.894,73 TL olarak belirlenmiştir. Üreticilerin %59,18'i son 1 yıl içerisinde kredi kullandıkları belirlenmiştir. Kredi kullanma oranının ve sıklığının bu kadar yüksek olması tarım işletmelerinin ek finansman ihtiyacının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Tarım işletmelerinin finansman ihtiyacı açısından tarımsal desteklemeler önemli bir yer tutmaktadır. Son yıllarda artan destekleme miktarları ile birlikte tarımsal üretimde girişimcilik faaliyetleri artış görülmektedir. Nitekim tarımsal desteklemeler tarım işletmelerinde sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Bu bakımdan incelenen işletmelerin tarımsal desteklemelerden yararlanma oranı hesaplanmış ve işletmelerin tamamı tarımsal desteklemelerden yararlandıkları belirlenmiştir. Tarımsal desteklemeler kapsamında süt primi, buzağı desteği, yem bitkileri desteği, mazot-gübre desteği, sertifikalı tohum desteği ve fark ödeme desteklerinden işletmelerin yararlandıkları tespit edilmiştir.

Tarımsal üretimde yenilikleri ve teknolojiyi takip etmek amacıyla konferanslar ve fuarlar yapılmakta ve ona katılım düzeyi girişimcilik eğilimlerini etkilemektedir. Tarımsal konferanslara katılım düzeyi %34,69'da kalırken, tarımsal fuarlara katılım düzeyi %97,96 olarak gerçekleşmiştir. Tarımsal konferanslarına katılım düzeyinin düşük olmasının nedeni olarak teorik bilgilerin salonlarda kalması ve sahada uygulanmasının yeterli olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca tarımsal konferanslara katılım için devletin teşviklerin yetersiz olması ve bu konferanslarda bilimsel ifadelerin kullanılması üreticinin katılım düzeyini düşürmektedir.

Grafik 7.20.Tarımsal Girişimcilerin Tarımsal Konferans ve Fuarlara Katılım Düzeyleri

Tarımsal fuarlarda katılım düzeyinin yüksek olmasının en önemli sebeplerinden birisi de yeni tarım makinelerin veya tarımsal ürünlerin sergilenmesi olarak gösterilmektedir. Ayrıca tarımsal fuarlarda katılım uluslararası olmakta ve geniş bir alanda 3-4 günü süren bir geniş bir zamanda yapılması üreticiyi cezbetmektedir. Birçok piyasaya yeni çıkan ürünlerin veya uygulamaların buralarda gösterilmesi ve tanıtılması üretici için daha faydalı olmaktadır. Buradaki önemli noktalar vardır. Birincisi hem tarımsal konferansların hem de fuarların zamanlaması önemlidir. Üreticinin iş yükünün en yoğun olduğu zamanlarda konferans ve fuarların yapılması katılım oranlarını düşürmektedir. Örneğin 2016 yılında Konya hayvancılık fuarı mart ayında yapılmış ve 52.865 ziyaretçi katılmıştır. 2017 yılında ise bu fuar eylül ayında gerçekleşmiş ve 21.569 ziyaretçi katılmıştır. Ziyaretçi sayısının bu kadar düşmesinin sebebi olarak da eylül ayında tarımsal üretim faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü bu ayda buğday, arpa, yulaf ve çavdar gibi tek yıllık bitkilerin ekimi, silajlık mısır gibi yem bitkilerin hasat zamanının olması iş yükünü arttırmakta ve katılım oranını düşürmektedir.

Tarımsal fuarlarla birlikte tarım içerikli yazılı ve görsel yayın takibi de girişimcilik açısından önemlidir. İncelenen işletmelerin hepsinin yazılı veya görsel yayın takibinde bulunduklarını ifade etmişlerdir. Görsel yayınlar içerisinde en çok tercih edilen ise televizyondur. Televizyonda başlatılan çiftçi programları sayesinde üretici daha bilinçli hale gelmiş ve farkındalık yaratılmıştır.

Grafik 7.21. Tarımsal Girişimcilerle İlgili Tanımlayıcı Bilgiler

	Evet	Hayır
Yazılı Ve Görsel Yayın Takibinde Bulunur Musunuz?	100,00%	0,00%
Toprak Analizi Yaptırır Mısınız?	65,30%	34,70%
Toprak Analiz Sonuçlarına Uyar Mısınız?	76,50%	23,50%
Organik Tarım Veya İyi Tarım Uygulamalarına Geçmek İster Misiniz?	50,00%	50,00%
Sözleşmeli Üretim Yapmayı Düşünür Müsünüz?	90,81%	9,19%
Danışmanlık Hizmeti Alıyor Musunuz?	89,79%	10,21%
İşletmenizde Kayıt Tutuyor Musunuz?	55,10%	44,90%
Tarımsal Üretimde Sigorta Yaptırıyor Musunuz?	7,14%	92,86%
Tarımsal Üretimde Kooperatife Üye Misiniz?	97,95%	2,05%
Tarımsal Üretiminde Kullandığınız Teknoloji Sizce Yeterli Mi?	37,75%	62,25%
İşletme İçerisinde AR-GE Çalışmalarınız Var Mı?	5,10%	94,90%

Girişimcilik bilinç düzeylerini ölçmek amacıyla toprak analizine bakış açıları incelenmiş ve üreticilerin %65,30'unun toprak analizi yaptırdıkları görülmüştür. Geri kalan kısmın yaptırmamasının en büyük sebebi analiz desteğinin kaldırılması olarak belirlenmiştir. Toprak analiz desteğinin kaldırılması üreticiyi bu konuda olumsuz etkilemiş ve 2017 yılında tekrardan verilmesi gündeme gelmiştir. Bugün toprak analiz desteği çiftçiye doğrudan değil laboratuvara verilmesi düşünülmektedir. Yapılan analizlere karşı üreticilerin sonuçlara uyma oranı %76,50 olarak gerçeklemiştir. Bu durumda geri kalan kısmın sadece destekten yararlanmak için yaptığı gözlemlenmiştir. Toprak analizin öneminin anlatılması ve ona göre desteklemelerin verilmesi önem ifade etmektedir.

Tarımsal üretimde yenilik olarak kabul edilen ve yeni bir girişim alanı olan organik tarım işletmelerin ve çevresel yönetim açısından önemlidir. İncelenen işletmelerin %50'si organik tarım veya iyi tarım uygulamalarına geçmek istemektedir. Bu durum incelenen işletmelerin girişimcilik eğilimlerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca işletmelerin %90,81'inin sözleşmeli üretim yapmak istemesi hem üretici açısından hem de tüketici açısından önemlidir. Bu sayede üretici kendisini garanti altına almış olacak ve işletmenin karlılığı olumlu etkilenecektir.

Tarımsal danışmanlık hizmetinin son yıllarda öneminin artmasıyla birlikte tarımsal üretimde katma değer yaratmak etkili olmuştur. Nitekim tarımsal danışmanlar işletme yönetimi dâhil işletme ile ilgili tüm kararlar konusunda üreticiyi yönlendirmektedir. Böyle

bir durumda işletmelerin etkinlikleri ve verimlilikleri yüksek olacaktır. Bu durumun farkında olan bölge üreticilerin %89,79'u tarımsal danışmanlık olarak hizmet almaktadır. Hizmet aldıkları kurumlar arasında en çok paya sahip olan kurum ise %37,87 ile tarım ilçe müdürlüğüdür. Bu kurumun yanı sıra %19,69 ile zirai bayiler ve %15,15 ile serbest tarım danışmanları destek vermektedirler.

İşletme yönetimi açısından önem taşıyan bir diğer konu ise kayıt tutmaktadır. Nitekim kayıt dışı ekonominin yaratmış olduğu katma değer bilinmediğinden hesaba katılamamaktadır. Ayrıca işletme düzeyinde kayıt tutulması işletme yönetim etkinliğini sağlayacaktır. Ayrıca kayıt altına alınan girdi ve çıktılar itibariyle işletmelerin karlılığı hesaplanacak ve işletme planlamaları yapılacaktır. Tarım işletmelerinde bu anlamda muhasebe sistemlerinin kullanılmaması veya çiftlik kayıt sistemlerinin(ÇKS) yetersiz olması işletme etkinliğini düşürmektedir. Bu yüzden işletmelerde yıllık bilançolar hazırlanamadığı için tarım işletmelerinde kaynaklar optimum kullanılamamaktadır. Nitekim bölgede de bu durum görülmekte ve işletmelerin %55,10'unu kayıt tutarken diğer işletmeler kayıt tutmamaktadır. Kayıt tutan işletmelerin ise genellikle hayvansal üretim faaliyetinde bulunan üreticiler olduğu görülmektedir. Nitekim bu üreticiler işletmelerin hayvansal üretim miktarlarını ve fiyatlarını ile birlikte hayvanların kızgınlık dönemlerini kayıt altına almaları gerekmektedir.

Tarımsal üretim risk ve belirsizliklerle dolu bir üretim faaliyetidir. Bu risk ve belirsizliklere karşı tarım sigortaları önem kazanmaktadır. Üreticiler tarafından tarım sigortalarının önemi tam anlamıyla anlaşılmış değildir. Elbette sigorta yapılabilmesi için o bölge ile ilgili risk ve belirsizlerin tespiti yapılması gerekmektedir. Ayrıca sigorta şirketlerinin bu risk ve belirsizlikleri de desteklemesi gerekmektedir. Ayrıca sigorta experlerinin veya TARSİM experlerinin konuyla ilgili detaylı bilgiye sahip olması önem arz etmektedir. Nitekim sigortalanacak olan ürünü tanımayan experler ürün zarar gördüğünde ürünü sigorta kapsamında değerlendirememekte ve üreticinin zarar etmesine yol açmaktadır. Bölgede de üreticilerin %92,86'sının sigorta yaptırmadıkları görülmüştür. Sigortayı yaptırmayan üreticilerin %38,65 prim fiyatlarının yüksek olması, %25,21 riskin olmaması ve %20,16'da inanç gereği sigorta yaptırmadıkları tespit edilmiştir.

Tarım sektöründe örgütlenme önemi üretim ve pazarlama sırasında ortaya çıkmaktadır. Tarım işletmelerinin finansman ihtiyaçlarını karşılayan, girdi desteğinde bulunan ve ürünü pazarlamaya yardımcı olan kurum ve kuruluşlar mevcuttur. Bu kurum ve

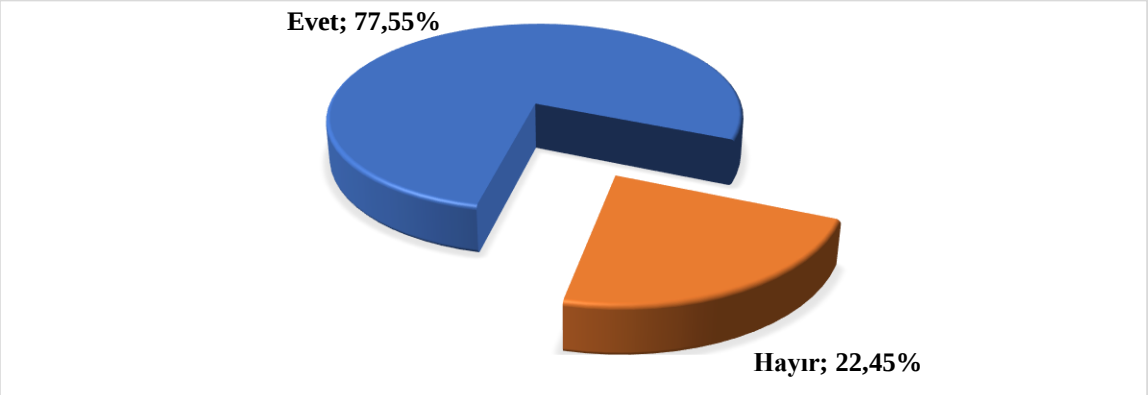
kuruluşlar üreticilerin ihtiyaçlarını karşılama konusunda önemli bir tutmaktadır. Yapılan anketler neticesinde üreticilerin %97,95'inin tarımsal kooperatiflere veya birliklere üye oldukları gözlemlenmiştir. Bu örgütler arasında en çok paya sahip olanlar ise %66,32 ile Tarım kredi kooperatifleri, %30,61 ile Damızlık Sığır Yetiştiriciliği Birliği (DSYB), %29,59 ile Pankobirlik ve %12,24 ile Süt Birliği'dir.

Tarımda verimliliği sağlamada en önemli kaynaklardan biri olan teknoloji işletmelerin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Nitekim işletmeler sahip oldukları teknoloji ile birlikte rekabet koşullarına uyum sağlayabilir. Teknolojiye sahip olabilmek için Ar-Ge faaliyetlerine önem verilmeli ve takip edilmelidir. İşletmelerin %62,25'inin teknolojilerinin yetersiz olduğu belirlenmiştir. bu teknolojinin yetersiz olmasının sebepleri arasında ise %59,37 ile finansal kaynakların yetersiz olması önde gelmektedir. Bu durumda tarım işletmelerin finansal kaynaklarını kendine yeterli duruma getirecek politikaların düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca işletmelerin kendi içerisinde de kaynaklarını etkin kullanmalı ve atıl olarak üretim de bulunmamalıdır. Bu sayede Ar-Ge faaliyetlerine ek finansman ile birlikte verimlilik ve etkinlik yükselebilir. Ayrıca işletmelerin %94,90'unu Ar-Ge faaliyetlerine katılmadığı görülmektedir. Ar-Ge faaliyetlerine katılanların ise sadece Üniversitelerin yapmış oldukları etkinliklere katıldıkları görülmektedir. Oysaki bitkisel veya hayvansal tohum ıslağı gibi Ar-Ge faaliyetlerinin yanı sıra yeni bitki çeşitlerinin üretilmesi gibi konularda üreticilerin girişken olması hem işletme hemde ülke ekonomisi açısından önemlidir.

Yeni tarım sistemleri Ar-Ge faaliyetleri sonucu bir gereksinim olduğundan dolayı ortaya çıkmıştır. Bu sistemler sayesinde birim alandan veya birim hayvandan daha fazla ürün elde edilmektedir. Dünya'da tarımda önde gelen ülkelerde yeni tarım sistemleri uygulanmaktadır. Bu tarım sistemleri işletmelerin verimliliğini dolayısıyla tarımsal üretimde katma değeri artışını sağlayacaktır. Bu tarım sistemlerini kullanmanın önünde elbette bazı engeller bulunmaktadır. Bu engeller arasında en büyük paya sahip olan unsur ise maliyettir. Bu sistemlerinin maliyetlerinin yüksek olması ve Türkiye tarım işletmelerinin yapıları düşünüldüğünde kullanılmalarını engellemektedir. Bölge yapılan incelemeler neticesinde işletmelerde yeni tarım sistemlerinden olan anıza ekim yapan kombine mibzer, hassas tarım sistemleri, güneş enerjileri, hayvanlarda kimlik belirleme tasma ve ayak bilekliği , süt sağım robotu, sürü yönetim sistemleri, topraksız tarım sistemleri, azaltılmış toprak işlemeli tarım sistemleri, gübre yönetimi, dairesel (pivot) veya doğrusal (lineer) sulama sistemlerden

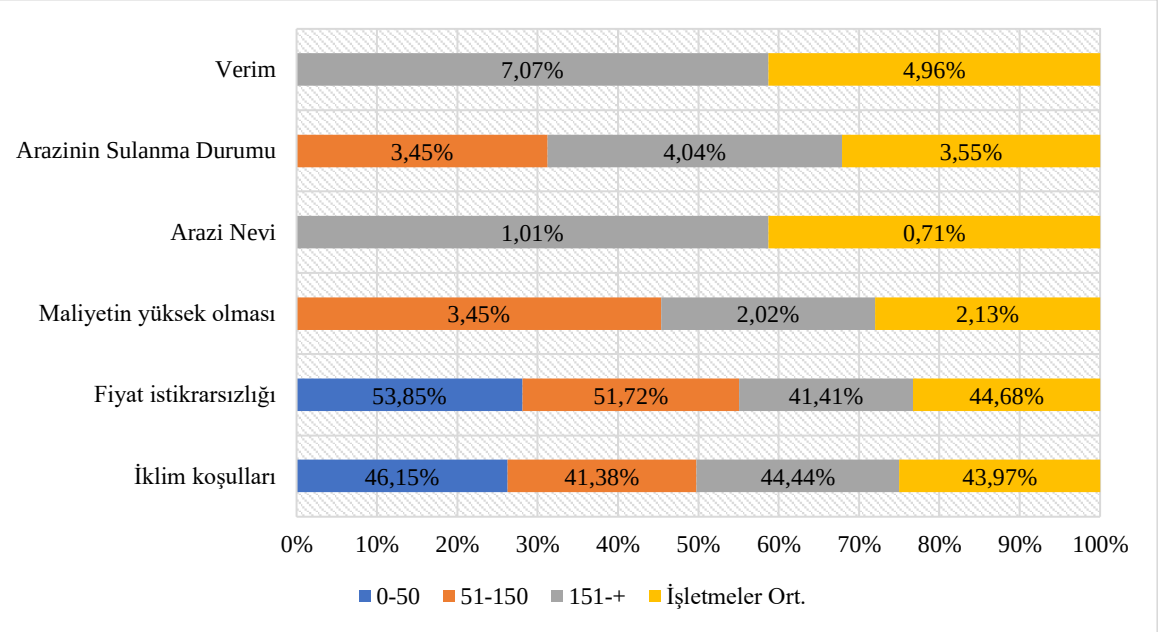
haberdar oldukları ve bazı işletmelerin bu sistemleri kullandıkları görülmektedir. Bu sistemlerin kullanılması işletme gelirlerine etkisi yüksek olacaktır. Örneğin, sulama öncesi projesiz durumda ortalama tarımsal gelir 112 TL/da iken, sulama sonrasında bu rakam 655 TL/da'a yükselmiştir(DSİ, 2016).

Grafik 7.22.Tarımsal Girişimcilerin Üretim Planlarının Değiştirilmesi

Tarımsal üretimde risk ve belirsizliklerin fazla olması durumunda üreticiler önlem amacıyla üretim sistemlerinde değişikliklerde bulunmaktadır. Bölgede üreticilerin %77,55'i üretim planında değişiklik yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu değişikliğin sebepleri arasında ise %43,97 ile iklim koşulları öne çıkmaktadır. Nitekim kuraklık bölgenin en büyük sorunudur. Kuraklığa karşı alınacak olan önlemler arasında da dayanıklı tohum yetiştirmek görülmektedir. Ayrıca kuraklığa dayanıklı ürün seçimi yapılması veya bölge şartlarında kış aylarının sert geçmesi nedeniyle soğuya dayanıklı ürün seçimi yapılması işletme açısından son derece önemlidir. İklim koşullarının yanı sıra %44,68 ile fiyat istikrarsızlığı da üretim planlarında değişikliğe gidilmesine neden olmaktadır. Çünkü yıllar itibariyle farklı ürünlerin fiyatlarında aşırı dalgalanmalar meydana gelmekte ve üretici zarar etmektedir. Nitekim bir ürünün her bölgede ve yoğun bir şekilde üretilmesi onun fiyatlarının düşmesine ve hatta maliyetlerinin altına satış yapılmasına neden olmaktadır. Bu durumun oluşmaması adına ürün piyasalarını takip etmek ve politikaları bu yönde şekillendirmek önemlidir.

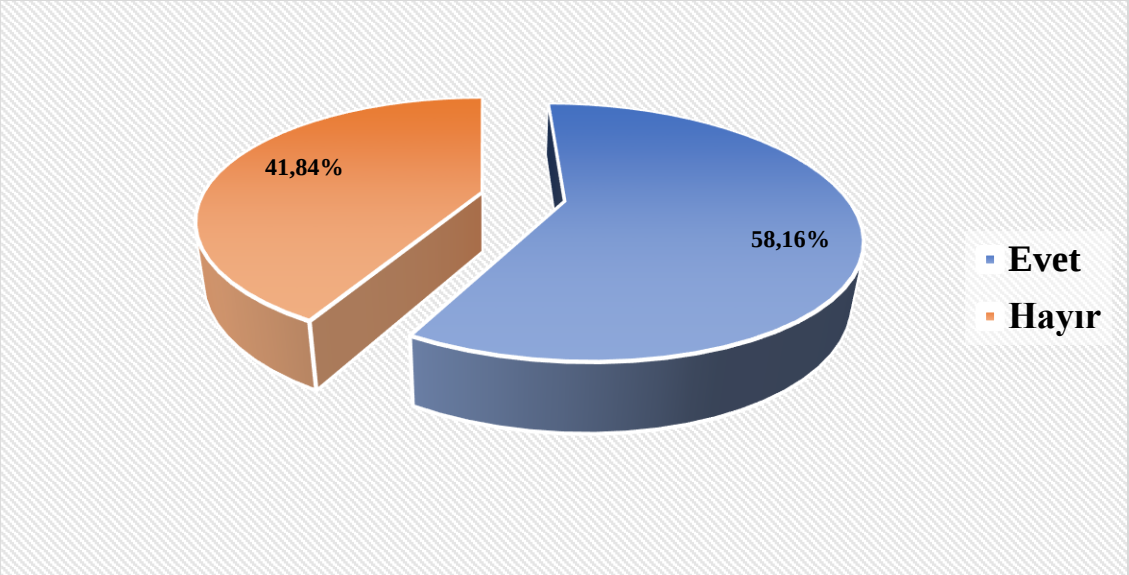
Grafik 7.23.Tarımsal Girişimcilerin Üretim Planlarında Değişiklik Yapma Sebepleri

Tarım işletmelerinde üretim boyunca çıkan problemlerin yanı sıra aynı zamanda ürün pazarlanmasında da ortaya çıkmaktadır. Tarımsal ürünlerin pazarlanmasında yenilikçi stratejilerin eksik olması ürünlerin piyasa fiyatlarının düşmesine dolayısıyla işletmelerin tarımsal gelirlerine negatif etki yapmaktadır. Oysaki tarım işletmelerinin üretim ekonomisi değil işletme ekonomisine geçmeleri gerekmektedir. Bir ürünü çok üretmek veya verimli üretmek artık tek başına yeterli olmamaktadır. Nitekim o ürünü ürettikten sonra pazar bulabilmek ürünün getirisi açısından önemlidir. Bu anlamda Türkiye'de çeşitli kooperatifler veya birlikler aracılığıyla üreticiler ürünleri pazarlayabilmekte ama bu durum halen istenilen noktada değildir. Özellikle tarımsal ürünlerin işlenmesi konusunda ciddi sorunlar mevcuttur. Tarım ürünlerinin türevlerinin üretilmesi veya işlenmesi Pazar sorunu ortadan kaldıracaktır. Örneğin kuru kayısı üretiminde Türkiye ilk sırada yer almasına rağmen pazarlama stratejilerinin yanlış olması ve kayısı türevlerinin yetersiz kalması üreticiyi ve tüketiciyi olumsuz etkilemektedir. ABD'de yapılan bir çalışmada kavanoz içerisinde kayısı turtası satılmakta ve satış fiyatı olarak 10$ verildiği görülmektedir. Bu anlamda araştırma bölgemizde de ürünlerin pazarlanması konusunda %41,84'lük bir kısmın pazar konusunda sorun yaşadıkları görülmektedir. Bu durum bölgeler açısından elbette farklılık arz etmektedir. Araştırma bölgemizde süt üretimi konusunda Türkiye'de en çok sütün üretildiği yer alması ve dolayısıyla süt sanayisinin gelişmiş olması pazar sorununu ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca bölgede genellikle hayvancılık yanı sıra sulu araziler olmasından

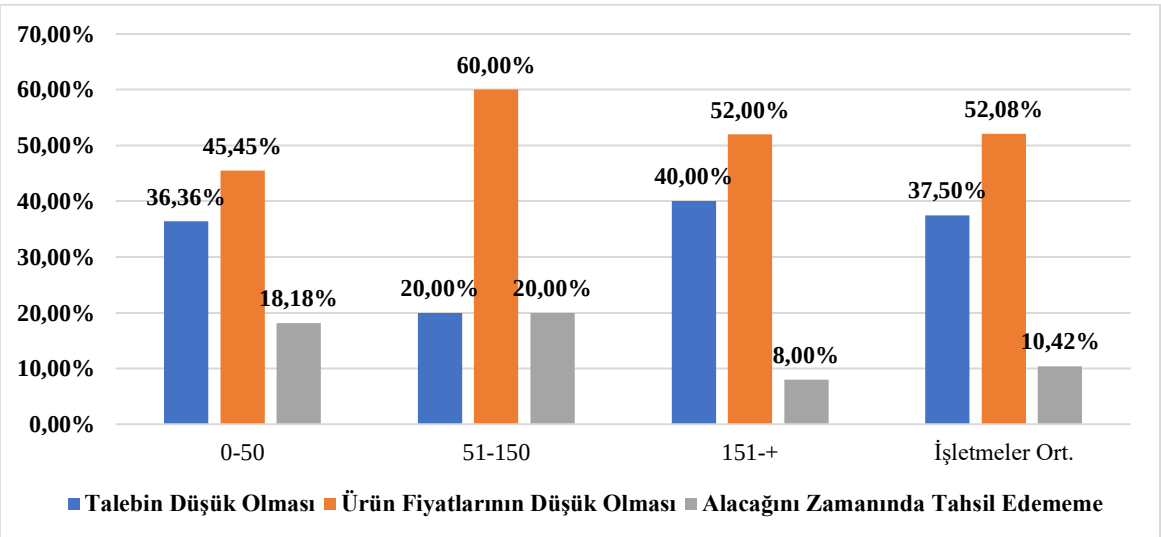
dolayı katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi ve çok yıllık bitkilerin varlığı üretim de çeşitliliği sağlamakta ve ürün pazarlanmasında kolaylık sağlamaktadır.

Grafik 7.24.Tarımsal Girişimcilerin Ürettikleri Ürünlerin Pazarlamaları

Pazarlama konusunda sorun yaşan üreticilerin ise %52,08'i ürün fiyatlarının düşük olmasından dolayı şikayetçilerdir. Ayrıca %37,50'si talebin düşük olmasından ve %10,42'si de alacağını zamanında tahsil edememesinden kaynaklanan sorunların olduğu belirtmişlerdir. Bu durum işletme ölçekleri arasında da benzerlik göstermektedir.

Grafik 7.25.Tarımsal Girişimcilerin En Önemli Pazarlama Sorunları

7.8.1. Girişimci Olmayı Teşvik Eden Sebepler İle İlgili Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Gelişen ekonomi ile birlikte rekabet şartlarına uyum sağlayabilmek ve tarımsal üretimde katma değer sağlayabilmek için üreticilerin girişimci olması gerekmektedir. Elbette temel anlamda işletmelerin sürdürülebilirliği için üreticilerin girişimci olmaları gerekmektedir. Üreticileri girişimci olmaya teşvik eden sebepler üç ana başlık altında toplanmıştır. Ekonomik sebepler, psikolojik sebepler ve sosyal sebepler olarak belirlenen başlıklar altında toplamda 22 bileşen sorulmuş ve girişimcilik sebepleri incelenmiştir.

Tarımsal girişimcilere yönelik olarak hazırlanan 5'li likert ölçeği ile birlikte tarımsal girişimciliği teşvik eden sebepler araştırılmıştır. 5'li likert ölçeğinde 1:Çok düşük ve 5:Çok yüksek olarak derecelendirilmiş ve üreticilerin bu unsurların kendilerini ne kadar etkilediklerini ifade etmişlerdir.

7.8.1.1. Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Ekonomik Sebepler

Bölgede yapılan anketler sonucunda üreticilerin girişimci olma sebepleri incelenmiş ve bu duruma neden olan ekonomik olaylar araştırılmıştır. Analizler sonucunda ekonomik sebepler arasında en fazla orana sahip olan "Ülke ekonomisine katkı sağlamak" kriteri 5 üzerinden 4,97 almıştır. "Daha çok para kazanmak ve daha iyi bir yaşama sahip olmak" kriteri ise 5 üzerinden 4,81 puan almıştır. Bu oranlar işletme ölçekleri açısından da benzerlik göstermektedir.

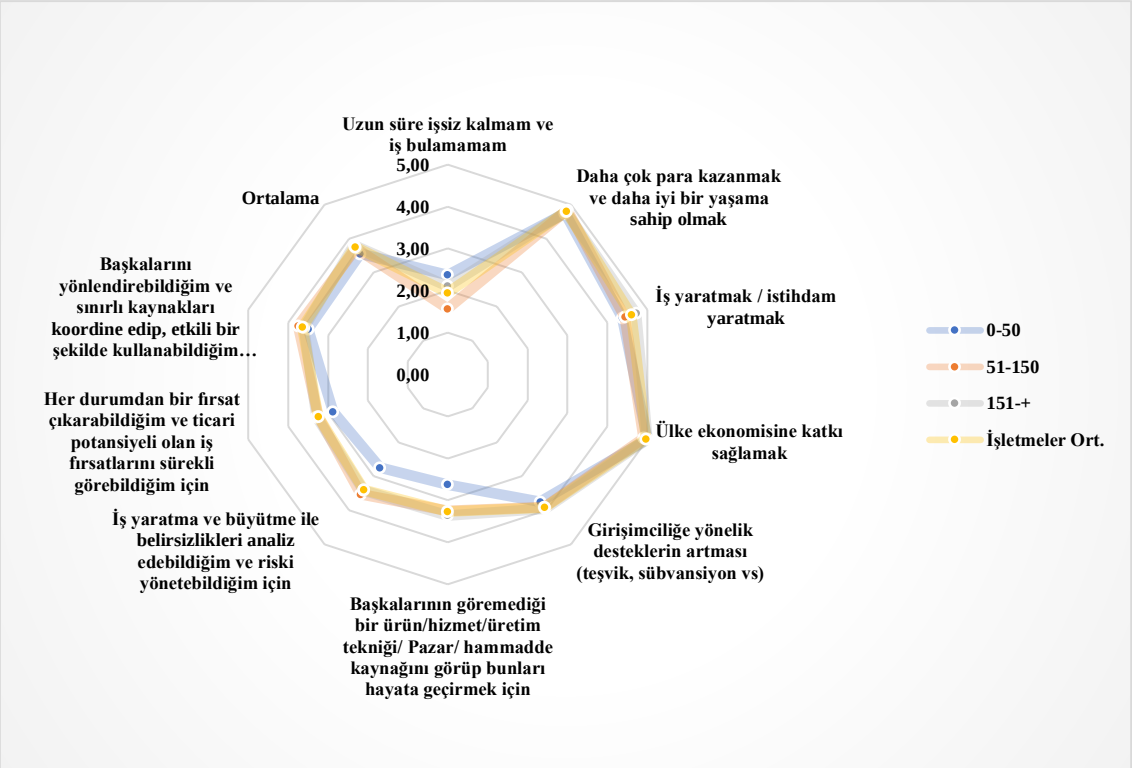
Tarımsal üretimde istihdam yaratmak kalkınmanın öncüsüdür. Bu anlamda tarımsal üreticileri girişimciliği teşvik eden sebepler arasında "istihdam yaratmada" görülmektedir. Analiz sonucunda bu kriter 4,60 puana sahip olduğu görülmüş ve bölge üreticisi istihdam yaratmanın önemini anlamıştır. Bunun dışında girişimcilik tanımının içerisinde yer alan risk kavramı da burada değerlendirilmiştir.

Tarımsal üretimde risk faktörü çok önemlidir. Çünkü tarımsal üretim risklerle doludur. Tarımsal girişimcide üretim faaliyetleri boyunca ortaya çıkan riskleri üstlenmesi gerekmektedir. Bu riskleri yönetebilmesi ve belirsizlikleri analiz edebilmesi gerekmektedir. Bu anlamda bölgedeki üreticiler yapılan anket neticesinde "İş Yaratma ve Büyütme İle Belirsizlikleri Analiz Edebildiğim ve Riski Yönetebildiğim İçin" kriterinin önemli olduğu görülmüş ve 3,40 puan ortalama hesaplanmıştır.

Tablo 7.50. Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Ekonomik Sebepler

	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ort.
Uzun Süre İşsiz Kalmam ve İş Bulamamam	2,38	1,56	2,10	1,95
Daha Çok Para Kazanmak ve Daha İyi Bir Yaşama Sahip Olmak	4,75	4,84	4,79	4,81
İş Yaratmak / İstihdam Yaratmak	4,38	4,44	4,72	4,60
Ülke Ekonomisine Katkı Sağlamak	5,00	4,91	5,00	4,97
Girişimciliğe Yönelik Desteklerin Artması (Teşvik, Sübvansiyon Vs)	3,75	3,91	3,95	3,92
Başkalarının Göremediği Bir Ürün/Hizmet/Üretim Tekniği/ Pazar/ Hammadde Kaynağını Görüp Bunları Hayata Geçirmek İçin	2,63	3,25	3,36	3,27
İş Yaratma ve Büyütme İle Belirsizlikleri Analiz Edebildiğim ve Riski Yönetebildiğim İçin	2,75	3,53	3,41	3,40
Her Durumdan Bir Fırsat Çıkarabildiğim ve Ticari Potansiyeli Olan İş Fırsatlarını Sürekli Görebildiğim İçin	2,88	3,25	3,29	3,24
Başkalarını Yönlendirebildiğim ve Sınırlı Kaynakları Koordine Edip, Etkili Bir Şekilde Kullanabildiğim İçin	3,50	3,75	3,60	3,64
Ortalama	**3,56**	**3,72**	**3,80**	**3,75**

Grafik 7.26.Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Ekonomik Sebepler

Bölgede yapılan araştırmalar sonucunda "Başkalarını Yönlendirebildiğim ve Sınırlı Kaynakları Koordine Edip, Etkili Bir Şekilde Kullanabildiğim İçin" kriteri 3,64 puan

ortalamaya sahip olmakta ve tarımsal girişimcilerin yönetim fonksiyonları bakımından ortalama üzerinde bir başarıya sahip oldukları görülmektedir.

Tarımsal üreticilere yönetilen sorular neticesinde ortalamaların yüksek olmasında belki en önemli sebeplerden biriside girişimcilik desteklemelerin artmış olmasıdır. Nitekim bölgedeki üreticiler "Girişimciliğe Yönelik Desteklerin Artması (Teşvik, Sübvansiyon vs.)" kriteri 3,92 puan ortalamasına sahip olmuştur. Türkiye'de birçok kurum ve kuruluş tarımsal girişimciliğe yönelik finansman ve teknik bilgi sağlamaktadır. Bu kapsamda son yıllar artan desteklemelerin yüksek olması tarımsal girişimcilerin sayısını arttırmaktadır.

Daha önce yapılan çalışmalarda girişimciliğe teşvik eden ekonomik sebepler arasında en büyük pay 3,93 puan ile "para kazanmak" kriteri olarak belirlenmiştir. Bu kriteri 3,31 puan ile "ülke ekonomisi katkı sağlamak" ve 3,17 puan ile "Başkalarının göremediği bir ürün/hizmet/üretim tekniği/ Pazar/ hammadde kaynağını görüp bunları hayata geçirmek için" kriterleri izlemektedir. Yine bölgede yapılan bu çalışmayla birlikte bireyleri girişimciliğe iten ekonomik sebeplerin ortalamasının 2,76 puan olduğu görülmektedir (Özkul, 2008). Çalışmada bölge ortalamasının 2,76 puan olması ortalamanın altında kalmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte Ereğli bölgesinin ortalamasını 3,76 puan olması girişimcilik faaliyetlerinin üzerinde ekonomik faktörlerin etkisinin yüksek olduğunu göstermektedir.

7.8.1.2. Tarımsal Girişimciliğe Teşvik Eden Sosyal Sebepler

Tarımsal üreticileri girişimciliğe teşvik eden sosyal sebepler 7 başlık altında incelenmiştir. Buna göre Tablo 7.51'de tarımsal girişimciliğe iten sosyal sebepler puanları verilmiştir.

Sosyal sebepler arasında en yüksek puana sahip olan kriter olan "Ailem desteklediği ve teşvik ettiği için" ortalama olarak 4,69 puan almıştır. Tarımsal girişimcilerin özellikle kırsalda olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu sonucun çıkması olağandır. Çünkü kırsalda yaşayan nüfus için aile desteğinin ve teşvikinin olması üreticilerin girişimci olmalarını etkilemektedir.

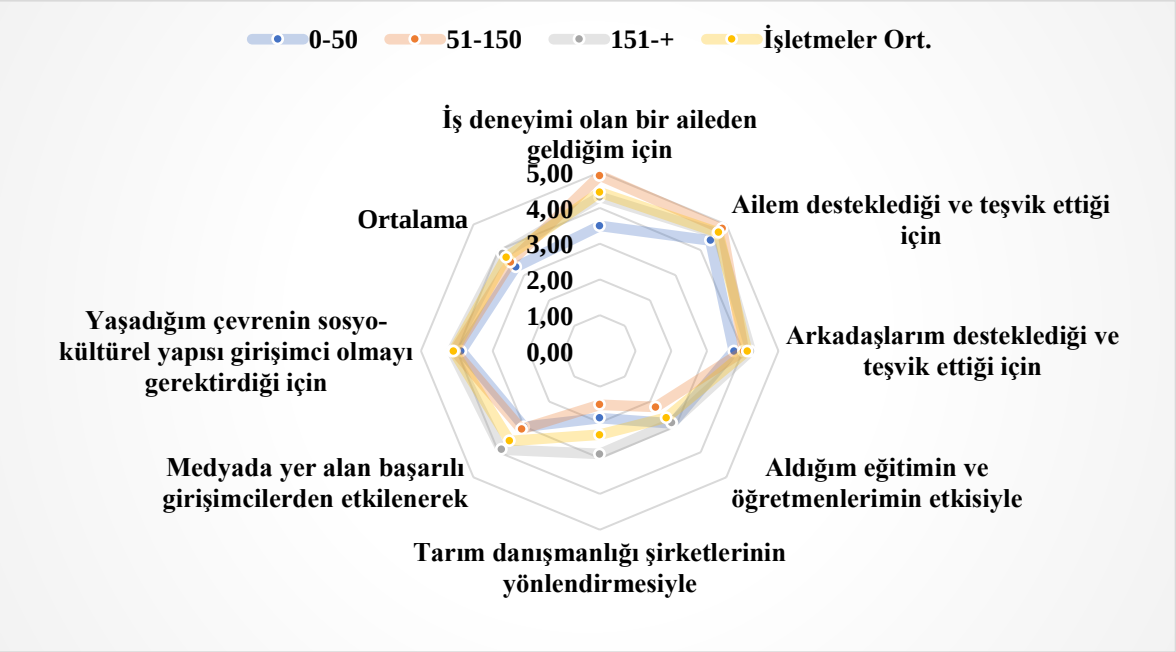
Tarımsal üreticilerin girişimcilikte başarılı olabilmesi konusunda tecrübeli bir aileden gelmesi etkili olmaktadır. Nitekim bu durum olağan karşılanan bir süreçtir. İncelenen

işletmelerde "İş deneyimi olan bir aileden geldiğim için" girişimde bulunduğunu ifade eden üreticilerin ortalama puanları 4,44 olarak belirlenmiştir.

Tablo 7.51.Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Sosyal Sebepler

	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ort.
İş deneyimi olan bir aileden geldiğim için	3,50	4,91	4,31	4,44
Ailem desteklediği ve teşvik ettiği için	4,38	4,84	4,66	4,69
Arkadaşlarım desteklediği ve teşvik ettiği için	3,75	4,03	4,22	4,12
Aldığım eğitimin ve öğretmenlerimin etkisiyle	2,88	2,22	2,84	2,64
Tarım danışmanlığı şirketlerinin yönlendirmesiyle	1,88	1,50	2,88	2,35
Medyada yer alan başarılı girişimcilerden etkilenerek	3,00	3,09	3,90	3,56
Yaşadığım çevrenin sosyo-kültürel yapısı girişimci olmayı gerektirdiği için	3,88	4,06	4,14	4,09
Ortalama	**3,32**	**3,52**	**3,85**	**3,70**

Grafik 7.27.Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Sosyal Sebepler

Tarımsal üreticileri girişimci olmaları yönünde etkileyen bir diğer sosyal sebep ise "Yaşadığım çevrenin sosyo-kültürel yapısı girişimci olmayı gerektirdiği için" kriteridir. Bu kriter ortalama olarak 4,09 puana sahiptir. Araştırma bölgesi birçok üretim faaliyeti açısından yeniliklere açık ve kullanan bir bölgedir. Nitekim Süt üretimi konusunda Türkiye'nin en çok süt üreten ilçesidir. Ayrıca süt teknolojileri konusunda da birçok yeniliğe ev sahipliği yapmaktadır. Örneğin bölgedeki incelemeler sırasında Ereğli bölgesinde süt

sağım robotunun kullanıldığı bir işletmeyle karşılaşılmış ama veri elde edilememiştir. Ayrıca beyaz kiraz bölgede yine girişimcilik açısından önemli bir potansiyeli sahip üretim faaliyetidir. Bu değerlendirmeler ışığında bölgenin tarım potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda tarımsal üreticilerin girişimci olma zorunluluklarının olduğu görülmektedir.

Tarımsal üreticiler üzerinde en az etkiye sahip olanlar ise "Tarım danışmanlığı şirketlerinin yönlendirmesiyle" ve "Aldığım eğitimin ve öğretmenlerimin etkisiyle" kriterleridir. Tarım danışmanlığı şirketlerinden üreticilerin aynı zamandan memnun olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca üreticilerin almış oldukları temel eğitimlerin daha sonraki girişimci faaliyetleri etkileme düzeylerini düşük seviyede görmektedirler.

Bölgedeki işletme grupları arasında sosyal sebepler incelendiğinde çok büyük farklılıklar görülmemektedir. Küçük ölçekli işletmeler üzerinde etkili olan sosyal sebeplerin ortalamaları 3,32 puan iken orta ölçekli işletmelerde 3,52 puan ve büyük ölçekli işletmelerde 3,85 puan olarak belirlenmiştir.

Daha önceki yapılan çalışmalarda bireyleri girişimci olmaya yönlendiren sosyal faktörler arasında en çok puana sahip olanı aile kültürünün etkisinin yüksek olması görülmektedir. Ayrıca bölge ortalamasına göre sosyal faktörler 2,15 gibi düşük bir puana sahiptir (Özkul, 2008).

7.8.1.3. Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Psikolojik Sebepler

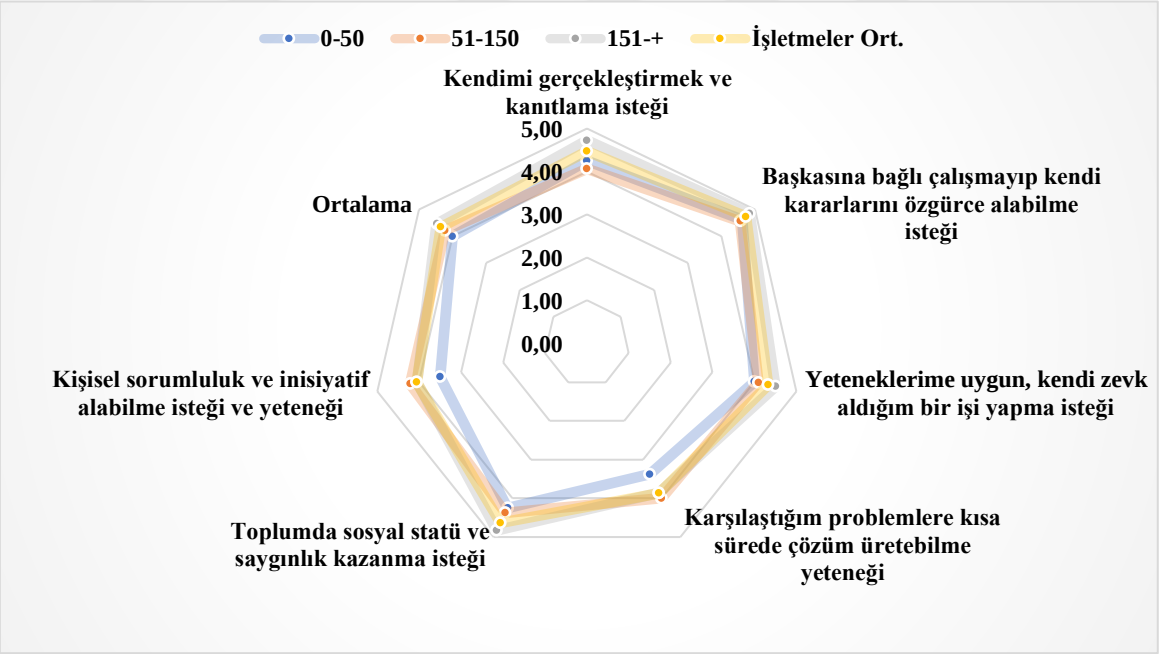
Tarımsal üreticilerde girişimciliğe teşvik eden psikolojik sebepler incelenmiştir. Tarımsal girişimcilerin etkilendiği psikolojik sebeplere bakıldığında en çok puan alan kriter "Başkasına bağlı çalışmayıp kendi kararlarını özgürce alabilme isteği" olduğu görülmektedir. Türkiye tarım işletmelerinin yapısı düşünüldüğünde girişimciler ile yöneticilerin aynı kişiler olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak da tarımsal girişimciler kendi işlerinde bağımsız hareket etme isteği gösterilmektedir. Nitekim bölgede de buna benzer sonuç ortaya çıkmaktadır.

Tarımsal girişimciler kırsal alanlarda yaşamanın bir gereği olarak kendini kanıtlamak zorunda olduğunu düşünmektedir. Bölgede yapılan çalışma kapsamında tarımsal girişimcilerin "Kendimi gerçekleştirmek ve kanıtlama isteği" kriteri 4,47 puan ortalamasına sahip olmakta ve tarımsal girişimciler için bu durumun çok önemli olduğu görülmektedir.

Tablo 7.52.Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Psikolojik Sebepler

	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ort.
Kendimi Gerçekleştirmek Ve Kanıtlama İsteği	4,25	4,06	4,72	4,47
Başkasına Bağlı Çalışmayıp Kendi Kararlarını Özgürce Alabilme İsteği	4,63	4,56	4,84	4,73
Yeteneklerime Uygun, Kendi Zevk Aldığım Bir İşi Yapma İsteği	4,00	4,09	4,50	4,33
Karşılaştığım Problemlere Kısa Sürede Çözüm Üretebilme Yeteneği	3,38	4,00	3,86	3,87
Toplumda Sosyal Statü Ve Saygınlık Kazanma İsteği	4,25	4,38	4,83	4,63
Kişisel Sorumluluk Ve İnisiyatif Alabilme İsteği Ve Yeteneği	3,50	4,22	4,05	4,06
Ortalama	**4,00**	**4,22**	**4,47**	**4,35**

Grafik 7.28.Tarımsal Girişimciliği Teşvik Eden Psikolojik Sebepler

Tarımsal üretimi çoğunlukla aileden geçme bir üretim faaliyetidir. Bunun içindir ki girişimcilerin toprağa bağlılıkları yüksektir. Aynı zamanda üreticilerin uzun süredir tarımsal faaliyetler ilgileniyor olmaları bu işten zevk aldıklarını ve kendi yeteneklerine uygun olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı bölgede yapılan çalışma ile birlikte "Yeteneklerime uygun, kendi zevk aldığım bir işi yapma isteği" adlı kriter 4,33 puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir.

Tarımsal üreticilerde toplumda saygı görmek ve sosyal statü kazanmak çok önemlidir. Özellikle yaptıkları üretim faaliyetinin başarılı olması durumunda sosyal

statülerinin üreticiler sosyal statülerinin artacağını düşünmektedirler. Bir diğer nokta ise tarımsal girişimciler toplumda sosyal statü kazanacakken sermayesini atıl olarak kullanan işletmeler mevcuttur. Özellikle tarım makinalarında bu durum ortadadır. Mevcutta bulunan tarımsal alet ve makinaların varlığının işletme içerisinde etkin dağılımının yapılması bu süreçte önemlidir. Oysa bu durumu işletmeler tarımsal makine varlığının yüksek olmasını da sosyal statü kazandırdığını ileri sürmekte ve atıl olarak sermayenin kullanılmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla böyle bir durumda sabit masraflar artacak ve işletmenin üretim faaliyetinin net karı düşecektir. İncelenen işletmelerde "Toplumda sosyal statü ve saygınlık kazanma isteği" kriteri 4,63 puan ortalamasına sahiptir. Bu sonuç bölgedeki üreticilerin sosyal statüye ve saygınlığa önem verdiklerini göstermektedir.

İşletme grupları açısından incelendiğinde küçük ölçekli işletmeler diğer işletme gruplarına göre psikolojik faktörlerin ortalama ağırlığı düşüktür. Bu grupta yer alan işletmelerin psikolojik sebeplerin ağırlıklı ortalaması 4,00 puan, orta ölçekli işletmelerde 4,22 puan ve büyük ölçekli işletmelerde 4,47 puan olduğu belirlenmiştir. Benzer çalışmalar ise psikolojik sebeplerin ortalama ağırlıkları farklılık arz etmektedir. (Özkul, 2008), yaptığı bir çalışmada Antalya'da bireyleri girişimci olmaya iten psikolojik sebeplerin ağırlıklı ortalamasını 3,58 puan, Isparta'da 2,52 puan ve Burdur'da 2,47 puan olarak hesaplamıştır. Bölge ortalamasını 3,00 puan olarak hesaplamıştır. Görüldüğü üzere araştırma bölgemizde ağırlık ortalamamızın 4,35 olduğu belirlenmiş ve diğer illere göre karşılaştırdığımızda Ereğli bölgesinin girişimcilik düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

7.8.2. Tarımsal Üreticilerin Tarımsal Girişimcilik ile İlgili Tutumları

Tarımsal üreticilerle yapılan anketler neticesinde üreticilerin tarımsal girişimcilik ile ilgili olumlu veya olumsuz tutumları incelenmiş ve ifadelere katılım düzeyleri belirlenmiştir. Anket esnasında üreticiler yönelik toplam 16 kriter sorulmuş ve bu kriterlere katılım düzeylerini ölçmek için 5'li likert ölçeği hazırlanmıştır. 5'li likert ölçeğine göre 1: Hiç Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Çok Katılıyorum olarak işaretlenmiş ve üreticilerin tarımsal girişimcilik ile ilgili tutumları puanlanmıştır.

Tarımsal girişimcilik ilgili tutumlar arasında en yüksek puanlardan birine sahip olan "Girişim sahibi olmak itibar kazandırır." Kriteri girişimciliğin bir anlamda psikolojik bir faktördür. Bu kriterin ağırlıklı ortalaması 4,94 puan olarak belirlenmiş ve işletme grupları arasında da benzerlik göstermektedir. Küçük ve büyük işletmelerde 5,00 tam puan alarak bu

kriterin önemi ortaya konulmuştur. (Dbeys ve Engindeniz, 2011) yaptıkları bir çalışmada da benzer sonuçlar bulmuşlardır.

Tarımsal üretim ancak özel girişimler sayesinde artmaktadır. Nitekim katma değeri yüksek olan ürünlerin üretilmesiyle tarımsal kalkınma hızlanacak ve dolayısıyla ülkenin gelişmişlik düzeyi yükselecektir. Bu durumun tarımsal üreticiler girişimleri özellikle Türkiye'nin gelişmesi içi bir lokomotif görevi üstleneceğinin farkına varmışlardır. Bölgedeki üreticilerle yapılan anket sonucunda "Girişimler Ülkemizin Gelişmesi İçin Gereklidir." Kriteri en çok puan alan kriterdir. 4,98 ağırlık ortalamayla bu kriter tarımsal girişimcilerin bilinçli bir şekilde üretim yaptıklarını göstermektedir.

Tarımsal girişimcilerin üretim faktörlerini kullanış biçimleri, üretim organizasyonları ve sahip oldukları kişisel özellikler nedeniyle diğer geleneksel üreticilere göre daha fazla ve kaliteli üretim yaptıkları bilinmektedir. Bölgedeki üreticilerin de bu durumun farkında oldukları belirlenmiştir. "Girişimler Normal Üreticilerden Daha Fazla Üretim Yaparlar" kriterinin ağırlıklı ortalaması 4,76 puan olduğu görülmektedir. Tarımsal üreticilerin bu durumun farkında olmaları önemlidir çünkü ancak tarımsal girişimcilerle üretimde verimliliği ve işletmelerin sürdürülebilir olması sağlanabilecektir. (Dbeys ve Engindeniz, 2011), Antalya ve İzmir illerinde yaptıkları bir çalışmada bu kriterin ağırlıklı ortalamasını 3,78 puan olarak belirlemişlerdir. Konya ili Ereğli ilçesindeki üreticilerin bu kritere katılım düzeyinin yüksek olması üreticilerin girişimci özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

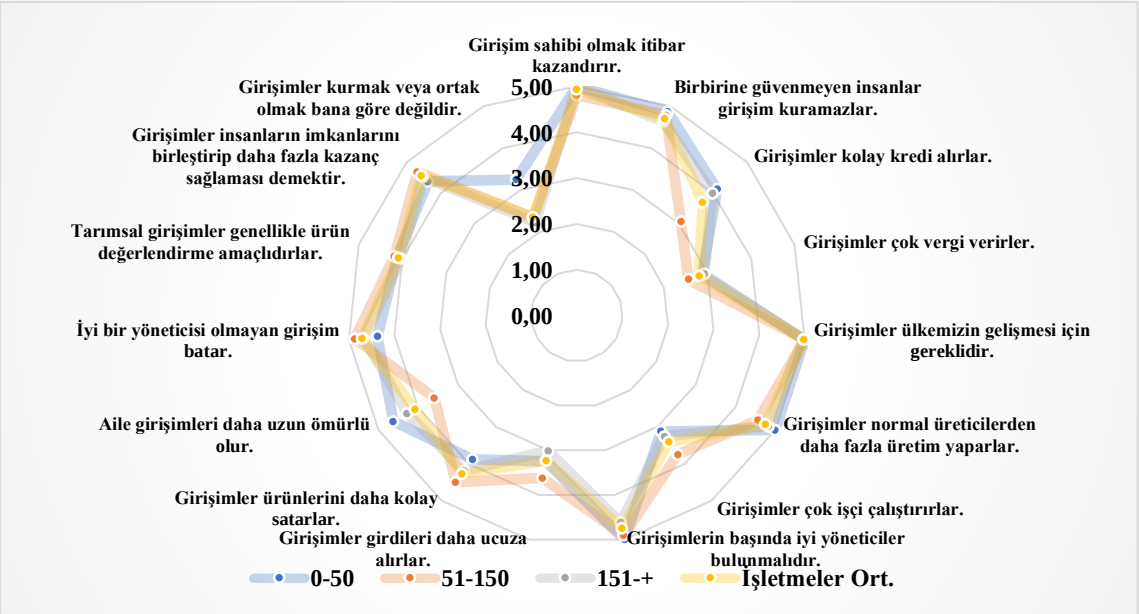
Tarımsal üretimde yönetici, sermayedar, girişimci, işletmeci kavramı aynı kişi tarafından yürütülmektedir. Oysaki bu kavramların her birinin misyonu birbirinden farklıdır. Tarımsal girişimlerde özellikle profesyonel yöneticilerin işletmenin yönetiminden sorumlu olması bir gerekliliktir. Bölgedeki üreticilerde bu durumla ilgili tutumlarını "Girişimlerin başında iyi yöneticiler bulunmalıdır" adlı kritere 4,74 puan vererek göstermişlerdir. Ağırlıklı ortalama puanının bu kadar yüksek olması tarımsal girişimcilerde görev tanımlamalarının olması gerektiğini göstermektedir. Böylece işletmelerin kurumsal yapıyı kazanmaları daha kolay olacağı bilinmektedir. Bu sonuca dayanarak tarımsal üreticilerin iyi bir yöneticisi olmayan girişimlerin sürdürülemeyeceği öngörülmektedirler. Nitekim bu kritere 4,71 puan vererek bu durumun önemini ortaya koymuşlardır. Dbeys ve Engindeniz (2011), yaptıkları çalışmada bu kriterin ağırlıklı ortalamasını 4,50 puan olarak belirlemişlerdir.

Kırsal kesimde nüfusun az olması ve iş birliğinin yüksek olması nedeniyle üreticilerin birbirini tanımaları daha kolay gerçekleşmektedir. Nitekim tarımsal üretimle ilgili birçok kooperatif ve birliğin var olması üreticilerin birbirleriyle olan ilişkilerini kuvvetlendirmektedir. Bu anlamda kooperatiflerin ve birliklerin sadece ekonomik yardımlarının yanı sıra üreticilerin birlik ve beraberliklerinin sağlaması açısından da farklı bir önemi mevcuttur. Bu bakımdan tarımsal girişimcilikte "Birbirine güvenmeyen insanlar girişim kuramazlar" adlı kriterin ağırlıklı ortalama puanı 4,70 olarak gerçekleşmiş ve bu kritere girişimcilerin katılım düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7.53.Tarımsal Üreticilerin Tarımsal Girişimcilik İle İlgili Tutumları

	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ort.
Girişim Sahibi Olmak İtibar Kazandırır.	5,00	4,81	5,00	4,94
Birbirine Güvenmeyen İnsanlar Girişim Kuramazlar.	4,88	4,78	4,64	4,70
Girişimler Kolay Kredi Alırlar.	4,13	3,06	3,98	3,69
Girişimler Çok Vergi Verirler.	2,88	2,56	2,93	2,81
Girişimler Ülkemizin Gelişmesi İçin Gereklidir.	5,00	5,00	4,97	4,98
Girişimler Normal Üreticilerden Daha Fazla Üretim Yaparlar.	5,00	4,56	4,83	4,76
Girişimler Çok İşçi Çalıştırırlar.	3,13	3,75	3,26	3,41
Girişimlerin Başında İyi Yöneticiler Bulunmalıdır.	5,00	4,91	4,62	4,74
Girişimler Girdileri Daha Ucuza Alırlar.	3,25	3,63	3,02	3,23
Girişimler Ürünlerini Daha Kolay Satarlar.	3,88	4,50	4,19	4,27
Aile Girişimleri Daha Uzun Ömürlü Olur.	4,63	3,59	4,28	4,08
İyi Bir Yöneticisi Olmayan Girişim Batar.	4,38	4,88	4,67	4,71
Tarımsal Girişimler Genellikle Ürün Değerlendirme Amaçlıdırlar.	4,13	4,19	4,03	4,09
Girişimler İnsanların İmkânlarını Birleştirip Daha Fazla Kazanç Sağlaması Demektir.	4,38	4,69	4,52	4,56
Girişimler Kurmak Veya Ortak Olmak Bana Göre Değildir.	3,25	2,34	2,22	2,35

Grafik 7.29.Tarımsal Üreticilerin Tarımsal Girişimcilik İle İlgili Tutumları

Tarımsal girişimler sadece sıfırdan yeni bir işletme kurmak ve yeni bir üretim faaliyetinde bulunmak olarak algılanmamalıdır. Nitekim girişimler sayesinde üreticilerin sahip oldukları farklı imkânları bir araya getirerek iyi bir organizasyonla birlikte daha fazla gelir elde edilebilmektedir. Örneğin Karaman ilinde hayvancılık üretim kooperatifi kurulmuş ve üreticilerin elindeki hayvanların bir araya getirilerek birim hayvandan daha fazla verim alınması ve karlı bir üretim yapılması amaçlanmıştır. Çünkü hem işgücünden hem de yem maliyetlerinde düşüş olacak ayrıca bakım şartlarının iyi olması, kaliteli yem tedarikinin sağlanması ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi neticesinde birim hayvandan daha fazla ürün elde edilebilmektedir. Bölgedeki üreticilerde bu davranışı önemsemektedirler. Bu anlamda "Girişimler insanların imkanlarını birleştirip daha fazla kazanç sağlaması demektir" adlı kriter 4,56 ağırlıklı ortalamaya sahip olduğu belirlenmiş ve bu tutuma üreticilerin katılım düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tarımsal üretimde üretim ekonomisini bırakıp işletme ekonomisine geçilmesi gerekmektedir. Çok ürün üretmek veya verimli ürün üretmek tek başına yeterli olmamaktadır. Üretilen ürünlerin nasıl pazarlanacağı konusunda da çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu anlamda tarımsal girişimler önem kazanmaktadır. Ürünlerin değerlendirilmesi konusunda tarımsal girişimlere örnek olarak soğuk hava depoları ve lisanslı depoculuk verilebilir. Bu anlamda ürünler daha iyi şartlarda pazara sunulur ve ürün kayıpları ile birlikte üreticinin geliri yükselir. Bölge üreticisi bu tutuma katılım düzeyi 4,09 ağırlıklı ortalama puana sahip olduğundan dolayı yüksektir. Bu durum aynı zamanda ürünlerin daha kolay satılacağını da göstermektedir. "Girişimler ürünlerini daha kolay satarlar" adlı kriter ise 4,27 ağırlıklı ortalama puana sahip olduğu belirlenmiştir. Özetle tarımsal girişimlerin ürünlerin değerlendirilmesinde ve pazarlanmasında önemli bir tuttuğu belirlenmiştir.

7.8.3. Tarımsal Girişimcilerin Temel Hedefleri

Tarımsal girişimcilerin temel hedeflerini belirlemek üzere Tablo 7.54'de görülen hedeflerin her birine girişimcilerin katılım düzeylerin incelenmiştir.

Tarımsal üretimde şüphesiz üreticilerin en büyük problemlerinden birisi üretim maliyetlerinin yüksek olmasıdır. Tarımsal üretimde girdi maliyetlerinin yüksek olması neticesinde işletmenin karlılığı düşmekte ve hatta küçük ölçekli işletmelerde negatif kar elde edilmektedir. Buna rağmen üretimde küçük ölçekli işletmelerin devam edebilmesinin sebebi

olarak aile işgücü ücretinin işletme içerisinden karşılanması olarak gösterilmektedir. Tarımsal üreticilerin girişim kurmadaki en büyük hedeflerden birisi de "Üretim için en düşük düzeyde masraf yapmak" kriteridir. Bu kriterin ağırlıklı ortalaması 4,95 puan olarak belirlenmiştir. Tarımsal girişimler insanların imkânlarını birleştirip daha fazla kazanç sağlaması olarak ifade edilmektedir. Buradan yola çıkarak işletmelerin en düşük düzeyde masraf ile üretim yapılabilmesi için maliyet Minimizasyonu teorisi uygulanmalıdır. Bu teoriye göre optimum üretim miktarını minimum düzeyde masrafla elde edilmesidir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise en yüksek miktara değil optimum miktara yani en uygun üretim miktarına ulaşmak hedeflenmelidir. Uysal (2015), yaptığı bir çalışmada benzer sonuçlar ortaya koymuş ve en düşük maliyetlerle üretim yapmayı 4,76 ağırlıklı ortalamaya sahip olduğunu belirlemiştir.

Tarımsal üretimde maliyetlerin yüksek olması ile birlikte üretici borçlanma içerisinde yer almaktadır. Özellikle tarımsal girdilerin fiyatlarındaki yükseliş girişimcilerin finansman sıkıntısı çekmelerine neden olmaktadır. Ayrıca bankaların veya diğer finansal kaynakların tarımsal girişimcilere yönelik kredi imkânlarının ve teşviklerinin yetersiz olması üretimi olumsuz etkilemektedir. Bir anlamda üreticiler girişimleri "borçlarını ödemek istedikleri için" kurmaktadırlar. Nitekim bölgedeki girişimcilerle yapılan anket sonucunda bu kriter 4,89 ağırlıklı puan ortalamasına sahip olduğu görülmüştür. Uysal (2015), yaptığı çalışmada "Borçlarını ödemek istedikleri için" kriterinin 4,03 ağırlıklı ortalamaya sahip olduğu görülmüştür.

Tarımsal girişimcilikte arazi varlığının miktarı önemlidir. Çünkü arazi varlığının yüksek olması ve bu arazilerde katma değeri yüksek olan ürünlerin üretilmesini sağlamakta ve dolayısıyla işletmenin sürdürülebilirliğini arttırmaktadır. Bölge üreticisi de bu durumunda farkında olduğunu "Daha fazla arazide üretim yapmayı istiyorum" adlı kritere 4,80 ağırlık ortalama puan vererek göstermektedir.

Tarımsal üretimde bulunan girişimcilerin birçoğu toprağa ve aileye bağımlı olan insanlardır. Buna mütevellit üreticiler mevcut üretim faktörlerini gelecek kuşağa aktarmayı önemli görmektedir. Yapılan analizlerde bu durum benzerlik göstermektedir. "Mevcut arazimi ve diğer varlıklarımı elimde tutmak ve gelecek kuşaklara aktarmak istiyorum" adlı kriter üreticilerden 4,72 puan elde etmiştir. Buna göre bölge üreticisinin üretim faktörlerini gelecek kuşaklara aktarmak istedikleri ve buna katılım düzeylerinin çok yüksek olduğu

belirlenmiştir. Uysal (2015), yaptığı çalışmada bu kriterle ilgili benzer sonuçlar bulmuştur. Bu kriterinin kendi çalışmasında ağırlıklı ortalaması 4,67 puan olduğu belirlenmiştir.

Tarımsal yenilik ve teknolojideki gelişmeleri girişimlerde kullanmak girişimciliğin bir getirisidir. Bu yenilik ve teknolojik gelişmelerin işletmelerin sürdürülebilirliğini arttıracak, rekabet seviyesini yükseltecek ve üretim faktörlerini verimli kullanılmasına imkân sağlayacaktır. Bu sağlanan imkânlarla birlikte tarımsal girişimciler daha fazla kar elde etmiş olacaklardır. Bu durum bölgedeki tarımsal girişimciler içinde benzerlik göstermektedir. "Yenilikleri deneyerek ve ilave kaynak kullanarak en yüksek kârı elde etmek istiyorum" kriterine bölge üreticisinin katılım düzeyi yüksektir. Bu kriterin ağırlıklı ortalama puanı 4,72 olarak hesaplanmıştır.

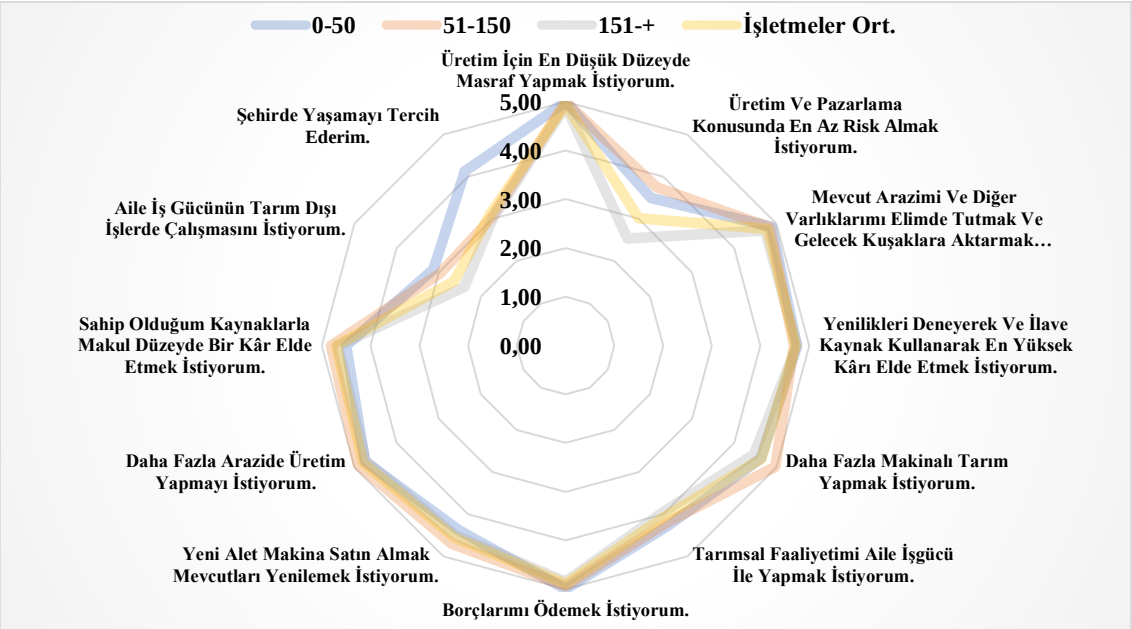
Tablo 7.54.Tarımsal Girişimcilerin Temel Hedefleri

	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ort.
Üretim İçin En Düşük Düzeyde Masraf Yapmak İstiyorum.	5,00	5,00	4,91	4,95
Üretim Ve Pazarlama Konusunda En Az Risk Almak İstiyorum.	3,50	3,75	2,53	3,01
Mevcut Arazimi Ve Diğer Varlıklarımı Elimde Tutmak Ve Gelecek Kuşaklara Aktarmak İstiyorum.	4,88	4,84	4,72	4,78
Yenilikleri Deneyerek Ve İlave Kaynak Kullanarak En Yüksek Kârı Elde Etmek İstiyorum.	4,75	4,69	4,74	4,72
Daha Fazla Makinalı Tarım Yapmak İstiyorum.	4,63	4,97	4,47	4,64
Tarımsal Faaliyetimi Aile İşgücü İle Yapmak İstiyorum.	4,25	4,19	3,97	4,06
Borçlarımı Ödemek İstiyorum.	5,00	4,94	4,84	4,89
Yeni Alet Makina Satın Almak Mevcutları Yenilemek İstiyorum.	4,38	4,69	4,50	4,55
Daha Fazla Arazide Üretim Yapmayı İstiyorum.	4,75	4,91	4,74	4,80
Sahip Olduğum Kaynaklarla Makul Düzeyde Bir Kâr Elde Etmek İstiyorum.	4,50	4,81	4,67	4,70
Aile İş Gücünün Tarım Dışı İşlerde Çalışmasını İstiyorum.	3,13	2,97	2,40	2,64
Şehirde Yaşamayı Tercih Ederim.	4,13	3,03	3,00	3,10

Araştırma kapsamında değerlendirilen tarımsal girişimcilerin temel hedefleri arasında yer alan "Aile iş gücünün tarım dışı işlerde çalışması" kriteri en düşük ağırlıklı ortalamaya sahiptir. Bu kriterin ağırlıklı ortalama puanı 2,64 olarak gerçekleşmiştir. Tarımsal girişimcilerin bu durumda aile işgücüne önem verdikleri görülmektedir. Nitekim tarımsal üretim emek-yoğun bir üretim olarak gerçekleşmekte ve işgücüne olan ihtiyaç yüksektir. İşgücüne olan talebin yıl içerisinde aynı olmadığı düşünüldüğünde aile işgücünün önemi ortaya çıkmaktadır. Yılın belirli zamanlarında yüksek işgücüne ihtiyaç duyulduğunda işletme dışarısından temin edilen işgücü, ihtiyaç kalmadığı zaman işletmede atıl olarak

kalmakta ve fazla maliyet ortaya çıkmaktadır. Bunu önlemek adına aile işgücüne olan bağlılık tarımsal girişimlerde yüksektir.

Grafik 7.30.Tarımsal Girişimcilerin Temel Hedefleri

Tarımsal girişimcilik risk almaktır. Bunun yanı sıra tarımsal üretim risklerle dolu bir üretim faaliyetidir. Bunun için tarımsal girişimcilerin üretim faaliyetlerin sırasında ortaya çıkacak olan riskleri ve belirsizlikleri kabul etmeleri gerekir ki bu durum girişimciliğin doğasında yer almaktadır. Bölgedeki üreticilerin risk konusundaki tutumuna baktığımızda en az risk almak istiyorum kriterinin ağırlıklı ortalama puanı 3,01 olarak belirlenmiş ve üreticilerin bu durum karşısında kararsız oldukları gözlemlenmiştir.

Son olarak, tarımsal girişimcilerin "Şehirde yaşamak isteme" kriteri 3,10 ağırlıklı ortalamaya sahip olduğu belirlenmiş ve girişimcilerin şehirde yaşamak isteyip istemedikleri arasında kararsız kaldıkları belirlenmiştir. Bu kararsızlığın önündeki engellerden birisi de kırsal alandaki sosyo-ekonomik imkânların düşüklüğünden dolayıdır. Kırsal alanlarda yeterli düzeyde eğitim, sağlık, kültürel ve sosyal imkânların olmayışı tarımsal girişimcileri her ne kadar para kazanmalarına rağmen şehirde yaşamaya teşvik etmektedir.

7.8.4. Tarımsal Üreticilerin Sahip Oldukları Girişimcilik Becerileri

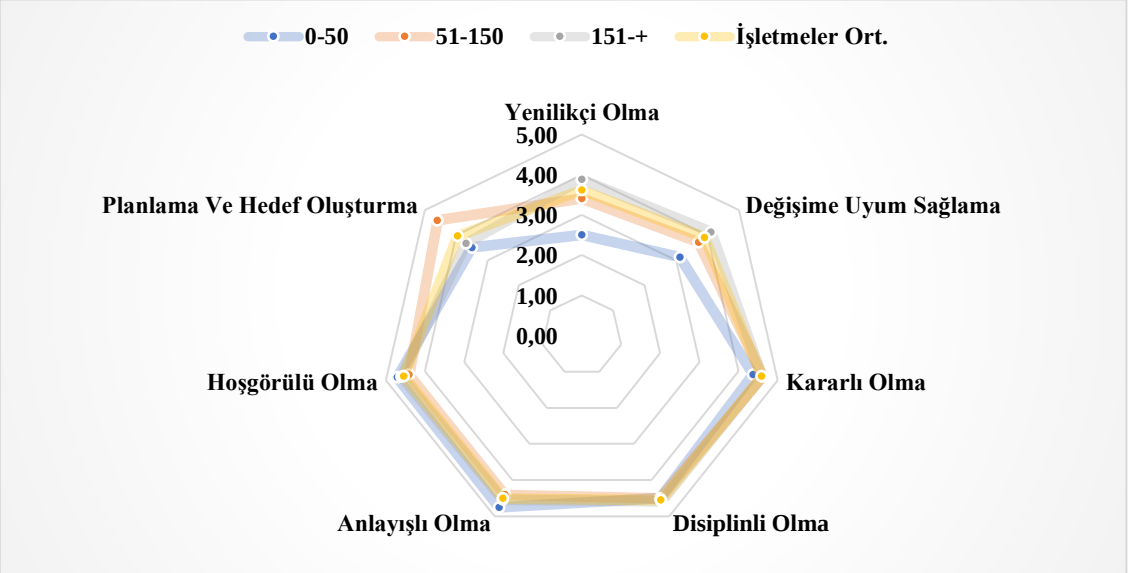
Tarımsal girişimciliğin artmasında üreticilerin sahip oldukları girişimcilik becerileri etkili olmaktadır. Girişimcilik becerileri üreticilerin aynı zamanda performanslarını etkilemekte ve işletmelerin sürdürülebilirliğine etki yapmaktadır. Araştırma kapsamında

bölgedeki üreticilerin girişimcilik becerilerine olan katılım düzeyini ölçmek amacıyla 5'li likert ölçeği hazırlanmış ve üreticilere yönlendirilmiştir. Anket esnasında üreticilere yönelik 3 başlık altında toplam 21 kriter sorulmuş ve bu kriterlere katılım düzeylerini ölçmek için 5'li likert ölçeği hazırlanmıştır. 5'li likert ölçeğine göre 1: Hiç Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Çok Katılıyorum olarak işaretlenmiş ve üreticilerin tarımsal girişimcilik ile ilgili becerilere katılım düzeyleri incelenmiştir.

Tablo 7.55.Tarımsal Girişimcilerin Kişisel Girişimci Becerileri

	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ort.
Yenilikçi Olma	2,50	3,41	3,88	3,61
Değişime Uyum Sağlama	3,13	3,72	4,12	3,91
Kararlı Olma	4,38	4,63	4,60	4,59
Disiplinli Olma	4,50	4,50	4,59	4,55
Anlayışlı Olma	4,75	4,41	4,53	4,51
Hoşgörülü Olma	4,71	4,41	4,60	4,55
Planlama Ve Hedef Oluşturma	3,50	4,59	3,67	3,96
Ortalama	**3,92**	**4,24**	**4,29**	**4,24**

Grafik 7.31.Tarımsal Girişimcilerin Kişisel Girişimci Becerileri

İncelenen işletmelerde tarımsal girişimcilerde olması gereken kişisel girişimci becerileri incelenmiştir. Buna göre tarımsal girişimcilerin sahip olması gereken kişisel girişim becerileri arasında en çok puan alan kriter "kararlı olmadır". Nitekim tarımsal

girişimlerde kararlılık girişimciliğin bir getirisidir. Ayrıca "hoşgörülü olma" ve "disiplinli olma" kriterleri eş puanlar almış ve 4,55 olarak ağırlıklı ortalamaları hesaplanmıştır. Ayrıca tarımsal girişimcilerde olması gereken yenilikçi görüşüne katılım düzeyi orta seviyede gerçekleşmiş ve ağırlık ortalaması 3,61 puan olarak belirlenmiştir. Küçük ölçekli işletmelerle diğer işletmeler arasında farklılıklar olmasına rağmen benzerliklerde mevcuttur. Örneğin küçük işletmelerde yenilikçi olma kriteri göz ardı edildiği görülürken, büyük işletmelerde yenilikçi olmayı önemsedikleri görülmektedir. Buna karşın "anlayışlı olma" ve "hoşgörülü olma" kriterlerine küçük işletmelerde katılım düzeyi daha yüksek iken büyük işletmelerde daha düşük olduğu görülmektedir.

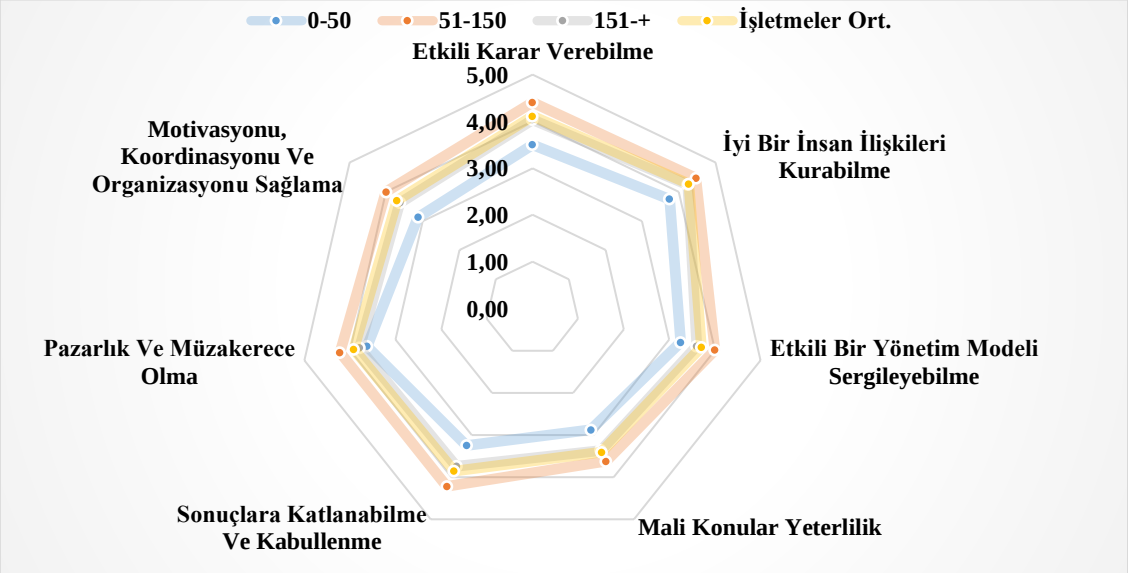
Tarımsal girişimcilerin sahip olması gereken kişisel girişimci becerileri incelenmiş ve birçok kriter 4 puanın üzerinde puan aldıkları belirlenmiştir. Bölgedeki tarımsal girişimcilerin kişisel girişimcilik becerilerine olan yaklaşımının ağırlık ortalaması 4,24 puan olarak tespit edilmiştir. Buna göre bölgedeki tarımsal girişimcilerin kişisel girişim becerilerine önem verdikleri ve uyguladıkları görülmektedir.

Tarımsal girişimcilerin sahip olması gereken 3 ana bileşenden birisi de yönetim becerileridir. Tarımsal girişimcilerin sahip olması gereken yönetim becerilerine katılım düzeyleri işletme ölçeklerine göre belirlenmiştir. Buna göre tarımsal girişimcilerin sahip olması gereken yönetim becerileri arasında en fazla puana sahip olan kriter "İyi Bir İnsan İlişkileri Kurabilmedir." Tarımsal girişimcilerin kırsal alanlarda faaliyet gösterdikleri göz önünde bulundurulduklarında insan ilişkilerine önem verdikleri bilinmektedir. Bunun yanı sıra "Etkili Karar Verebilme" kriterine katılım düzeyinin ağırlıklı ortalama puanı 4,11 olarak belirlenmiş ve karar verme sürecinin önemli olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7.56.Tarımsal Girişimcilerin Yönetim Becerileri

	0-50	**51-150**	**151-+**	**İşletmeler Ort.**
Etkili Karar Verebilme	3,50	4,41	4,03	4,11
İyi Bir İnsan İlişkileri Kurabilme	3,75	4,47	4,24	4,28
Etkili Bir Yönetim Modeli Sergileyebilme	3,25	4,00	3,60	3,70
Mali Konular Yeterlilik	2,88	3,63	3,36	3,41
Sonuçlara Katlanabilme Ve Kabullenme	3,25	4,22	3,74	3,86
Pazarlık Ve Müzakerece Olma	3,63	4,22	3,79	3,92
Motivasyonu, Koordinasyonu Ve Organizasyonu Sağlama	3,13	4,00	3,62	3,70
Ortalama	**3,34**	**4,13**	**3,77**	**3,85**

Grafik 7.32.Tarımsal Girişimcilerin Yönetim Becerileri

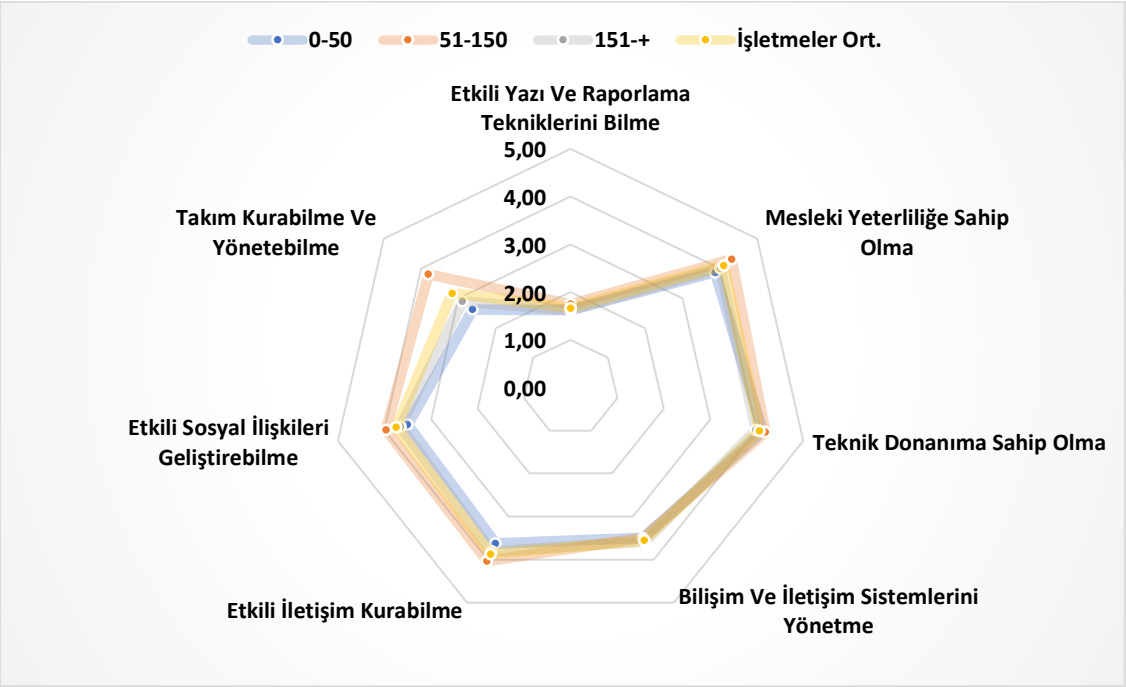

Tarımsal girişimcilerde olması gereken yönetim becerileri arasında bir diğer kriter ise "Pazarlık ve müzakerece olmadır." Bu kriterin ağırlıklı ortalama puanı 3,92 olarak belirlenmiş ve bu kritere katılım düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra "Sonuçlara katlanabilme ve kabullenme" kriteri de 3,86 ağırlıklı ortalama puana sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7.57.Tarımsal Girişimlerde Teknik Beceriler

	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ort.
Etkili Yazı Ve Raporlama Tekniklerini Bilme	1,63	1,75	1,62	1,66
Mesleki Yeterliliğe Sahip Olma	3,88	4,31	4,02	4,10
Teknik Donanıma Sahip Olma	4,13	4,19	3,98	4,06
Bilişim Ve İletişim Sistemlerini Yönetme	3,50	3,50	3,59	3,55
Etkili İletişim Kurabilme	3,63	4,03	3,81	3,87
Etkili Sosyal İlişkileri Geliştirebilme	3,50	3,97	3,66	3,74
Takım Kurabilme Ve Yönetebilme	2,63	3,81	2,90	3,17
Ortalama	**3,27**	**3,65**	**3,37**	**3,45**

Grafik 7.33.Tarımsal Girişimlerde Teknik Beceriler

Tarımsal girişimcilerde olması gereken yönetim becerileri yukarıda verilmiştir. Elbette tarımsal girişimcide bu özelliklerinin hepsinin olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra bu özelliklere sahip olması işletmenin kurumsallaşmasına engel kılmamalıdır. Tarımsal girişimlerde de girişimci, yönetici, sermayedar ve işletmeci kavramlarının hepsinin karşılığı olması gerekmektedir. Çünkü kurumsallaşmanın getirisi olarak iş bölümü ve uzmanlaşmış personelin girişimde çalışıyor olması girişimin devamlılığı açısından çok önemlidir.

Tablo 7.57'de tarımsal üreticilerin sahip olması gereken teknik beceriler ifade edilmiştir. Tablodan görüldüğü üzere üreticilerle yapılan anketler neticesinde "Mesleki Yeterliliğe sahip olma" kriteri ağırlık ortalama puanı 4,10 olarak belirlenmiş ve bu durumun çok önemli olduğu belirlenmiştir. Ayrıca üreticiler yapmış oldukları üretim faaliyetleri kapsamında "Teknik donanıma sahip olma" kriterini de önemsedikleri görülmektedir. Aslında baktığımızda bu iki kriter birbirinin tamamlayıcı özelliği olarak da görülebilmektedir. İncelenen tarım işletmelerinde "Etkili yazı ve raporlama tekniklerini bilme" kriteri en az öneme sahip olan kriter olarak belirlenmiş ve ağırlık ortalama puanı 1,66 olarak tespit edilmiştir. Bu durum işletmelerin kayıt tutmamasıyla yakından alakalı bir durumdur. Ayrıca işletmecilerin %53,62'sinin İlkokul mezunu olduğu göz önünde bulundurulduğunda sonuçların uyumlu olduğu görülmektedir.

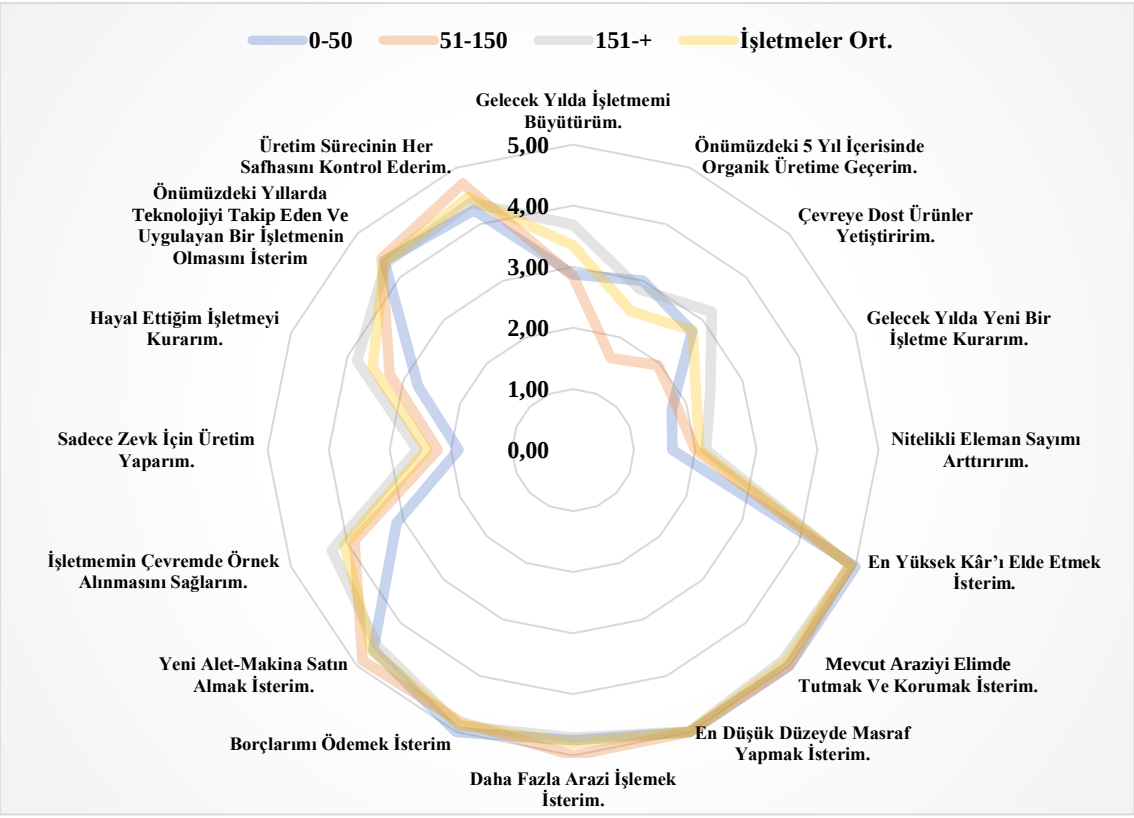
7.8.5. İşletmelerde Tarımsal Girişimcilik Davranışına Yönelik Amaçlar

Tarım işletmelerinde üreticilerin temel hedefi kârdır. Kârı sağlamanın yanında işletmelerin sürdürülebilir olması da önemlidir. Tarımsal üreticilere yönelik yapılan anket neticesinde işletmecilerin ekonomik anlamda başarıyı arttırma amaçları incelenmiştir. Bu amaçlar içinde en önemli olan kriter ise 4,99 puan ile "En düşük düzeyde masraf yapmak isterim" olmaktadır. Nitekim tarım işletmelerinde maliyet karı etkilemektedir. Tarımsal üretimi etkileyen en önemli faktörlerden birisi olan maliyetler, tarım işletmelerinde sürdürülebilirliği de olumsuz etkilemektedir. Bu açıdan üreticilerin maliyet minimizasyonu sağlaması önemlidir. Bu durum ise kullanılan girdiler ile alakalı olup sermayenin rasyonel dağıtılmasıyla alakalıdır. Nitekim tarım işletmelerinde kaynakları etkin kullanmak maliyeti düşürecek en önemli faktörlerden birisidir. Atıl olarak kullanılacak girdilerin işletme masraflarına etki edeceği unutulmamalıdır. Ayrıca tarım işletmelerinde toprağın özelliğine göre tohum, gübre ve ilaç verilmesi ve analizlerden sonra bu uygulamaların gerçekleşmesi hem verimlilik açısından hemde maliyetler açısından önemlidir. Diğer önemli kriterler ise "En yüksek kâr'ı elde etmek isterim." ve "Mevcut araziyi elimde tutmak ve korumak isterimdir." Bu kriterlerin puanları birbirine denk olmakta ve 4,92 olarak belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuca göre tarımsal üreticiler işletmelerinde üretime devam etmek istedikleri görülmektedir. Bu durumu engelleyen faktörler ortadan kaldırıldığı takdirde tarımsal üretimde bulunmak istedikleri belirlenmiş ve devamında en yüksek karı elde etmek istedikleri belirlenmiştir. "Borçlarımı ödemek isterim." Kriteri 4,87 puan ile bir diğer önemli amaç olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim araştırma bölgesinde yer alan işletmelerde ortalama borçlanma miktarları işletme başına 114.484,69 TL düştüğü bilinmektedir. Bu miktar oldukça büyük bir miktar olup işletme üzerinde üretimi sınırlayıcı bir faktör olarak karşımızda çıkmaktadır. Ayrıca "Daha fazla arazi işlemek isterim" kriteri 4,81 puan olarak belirlenmiştir. Bu durumda yine üreticilerin üretime devam etmek istedikleri ve üretimde katma değer yaratmak istedikleri sonucuna ulaşılabilmektedir. Amaçlar arasında en az öneme sahip olan kriter ise "Nitelikli eleman sayımı arttırırım" adlı kriterdir. Tarım işletmeleri yapısı gereği işgücü kullanımında aile işgücü ön planda yer almaktadır. Özellikle yabancı işgücünün maliyet getireceği bir durumda tarım işletmelerin karlılığını düşüreceği görülmektedir.

Tablo 7.58.Tarımsal Üreticilerin İşletmelerini Ekonomik Anlamda Başarıyı Attırma Amaçları

	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ort.
Gelecek Yılda İşletmemi Büyütürüm.	2,88	2,84	3,69	3,35
Önümüzdeki 5 Yıl İçerisinde Organik Üretime Geçerim.	3,00	1,63	2,84	2,46
Çevreye Dost Ürünler Yetiştiririm.	2,75	1,97	3,21	2,77
Gelecek Yılda Yeni Bir İşletme Kurarım.	1,75	1,84	2,43	2,18
Nitelikli Eleman Sayımı Arttırırım.	1,63	2,00	2,17	2,07
En Yüksek Kârı Elde Etmek İsterim.	5,00	4,91	4,91	4,92
Mevcut Araziyi Elimde Tutmak Ve Korumak İsterim.	5,00	5,00	4,86	4,92
En Düşük Düzeyde Masraf Yapmak İsterim.	5,00	5,00	4,98	4,99
Daha Fazla Arazi İşlemek İsterim.	4,75	5,00	4,71	4,81
Borçlarımı Ödemek İsterim.	5,00	4,81	4,88	4,87
Yeni Alet-Makina Satın Almak İsterim.	4,63	4,88	4,53	4,65
İşletmemin Çevremde Örnek Alınmasını Sağlarım.	3,13	3,88	4,28	4,05
Sadece Zevk İçin Üretim Yaparım.	1,88	2,22	2,55	2,39
Hayal Ettiğim İşletmeyi Kurarım.	2,75	3,25	3,83	3,55
Önümüzdeki Yıllarda Teknolojiyi Takip Eden Ve Uygulayan Bir İşletmenin Olmasını İsterim.	4,38	4,44	4,33	4,37
Üretim Sürecinin Her Safhasını Kontrol Ederim.	4,25	4,72	4,38	4,48

Grafik 7.34.Tarımsal Üreticilerin İşletmelerini Ekonomik Anlamda Başarıyı Attırma Amaçları

7.8.6. Tarım İşletmelerinde Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırma İmkânınıza Yönelik Üreticilerin İfadelere Katılma Düzeyi

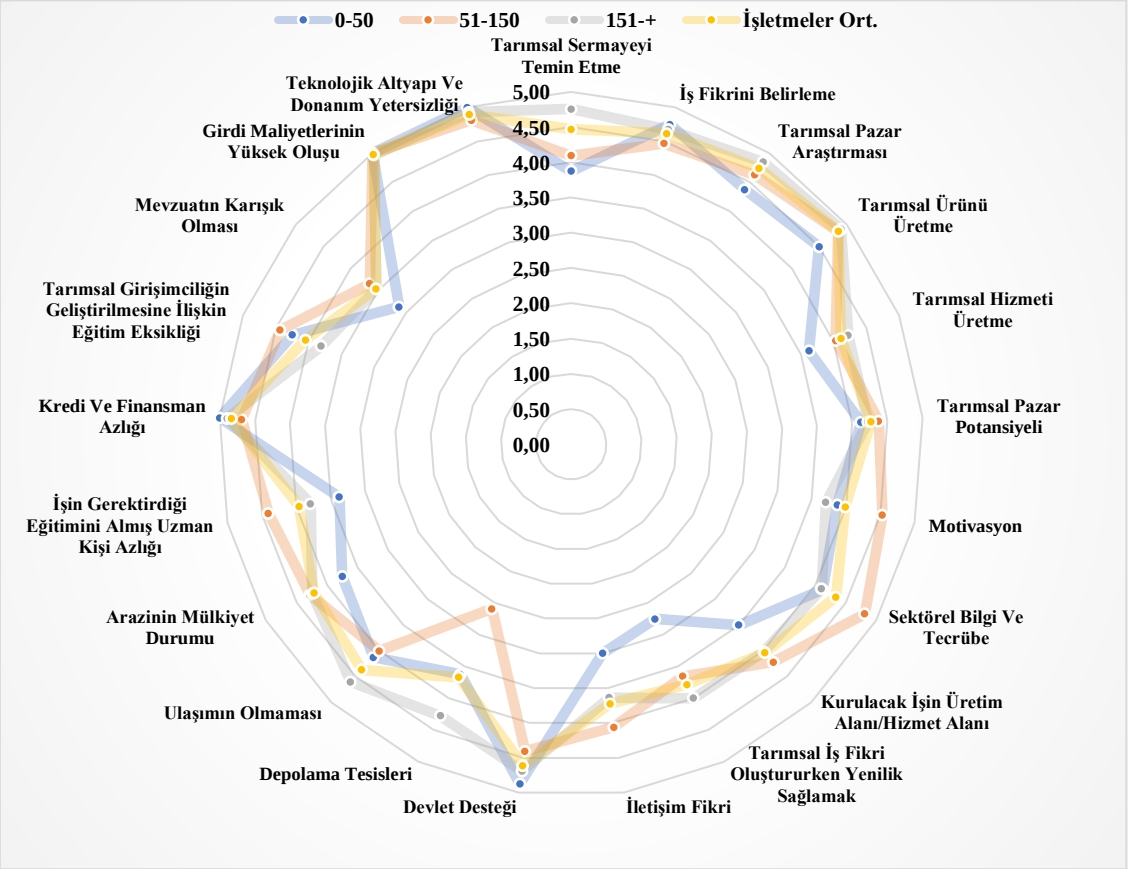
Tarımsal üreticiler yeni yöntemler uygulayarak, işletmelerinde ekonomik anlamda başarılarını arttırma imkânına yönelik ifadelerine bakıldığında en önemli faktör olarak "Girdi maliyetlerinin yüksek oluşu" görülmektedir. Nitekim tarım işletmelerinde girdi maliyetlerinin yüksek olması üretimi sınırlandırıcı bir etkiye sahiptir. Bu kapsamda uygulanacak tarımsal girişimcilik politikaların maliyet minimizasyonu sağlayacak şekilde düzenlenmesi önemlidir. İkinci bir önemli faktör ise "Teknolojik altyapı ve donanım yetersizliğidir." Bu durum tarım işletmelerinin yapısından kaynaklanmaktadır. Tarım işletmelerinin küçük ve çok parçalı olması ve aynı zamanda üretimde teknoloji faktörünün yetersiz olması işletmecilerin ekonomik başarısını etkilemektedir. Ayrıca incelenen tarım işletmelerinin %62,24'ü tarımsal üretimde kullandıkları teknolojinin yetersiz olduğunu belirlemiştir. Örneğin soğutma tankı olan bir işletmenin süt fiyatını 1,3 TL/kg satarken soğutma tankı olmayan işletmeler ortalama 1,15 TL/kg olarak sütü pazarlamaktadır. Ayrıca yem karma makinesi ve süt sağım ünitesi olan işletmelerde verimlilik daha üst düzeyde gerçekleşmektedir. Bir diğer örnek ise anıza direk ekim makinesi verilebilir. Bu teknolojiye sahip işletmeler anız yakma gibi bir problem ile karşılaşmamakta ve çevreye zarar vermemektedirler. Sadece üretim anlamında değil pazarlama anlamında da teknoloji faktörünün önemi yüksektir. Çünkü değişen pazar koşullarına uyum sağlayabilmek adına tarımda Ar-Ge ve inovasyon faaliyetlerine önem verilmeli ve işletmelerin rekabet şartlarına uyum sağlaması adına bu faaliyetleri işletmelerinde gerçekleştirmeleri gerekmektedir. "Tarımsal ürünü üretme" kriteri ise işletmelerin tarımda faaliyet göstermek istediklerini göstermekte ve işletmeciler için bu durumun önem seviyesini göstermektedir. Tarım işletmelerinde girdi maliyetlerinin yanı sıra üretimi sınırlandırıcı en önemli faktörlerden birisi olan "Kredi ve finansman azlığı" tarımsal üreticilerin ekonomik anlamda başarılarını arttırma imkânı anlamında çok önemli olduğu belirlenmiştir. Bu kriter 4,84 puan ortalamasıyla işletmecilerin başarısını etkilemektedir. "Tarımsal pazar araştırması" adlı kriter ise 4,73 puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Bu durum üreticilerin pazarlamaya önem verdikleri görülmektedir.

Tablo 7.59. Tarım İşletmelerinde Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırma İmkânınıza Yönelik Üreticilerin İfadelere Katılma Düzeyi

	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ort.
Tarımsal Sermayeyi Temin Etme	3,88	4,09	4,76	4,47
İş Fikrini Belirleme	4,75	4,47	4,67	4,61
Tarımsal Pazar Araştırması	4,38	4,63	4,84	4,73
Tarımsal Ürünü Üretme	4,50	4,84	4,90	4,85
Tarımsal Hizmeti Üretme	3,63	4,03	4,22	4,11
Tarımsal Pazar Potansiyeli	4,13	4,38	4,22	4,27
Motivasyon	3,88	4,53	3,71	3,99
Sektörel Bilgi Ve Tecrübe	4,13	4,81	4,10	4,34
Kurulacak İşin Üretim Alanı/Hizmet Alanı	3,50	4,22	4,02	4,04
Tarımsal İş Fikri Oluştururken Yenilik Sağlamak	2,75	3,66	4,00	3,79
İletişim Fikri	3,00	4,06	3,64	3,72
Devlet Desteği	4,88	4,41	4,69	4,61
Depolama Tesisleri	3,63	2,59	4,28	3,67
Ulaşımın Olmaması	4,13	4,00	4,60	4,37
Arazinin Mülkiyet Durumu	3,75	4,28	4,24	4,21
İşin Gerektirdiği Eğitimini Almış Uzman Kişi Azlığı	3,38	4,41	3,79	3,96
Kredi Ve Finansman Azlığı	5,00	4,69	4,90	4,84
Tarımsal Girişimciliğin Geliştirilmesine İlişkin Eğitim Eksikliği	4,25	4,44	3,81	4,05
Mevzuatın Karışık Olması	3,13	3,66	3,53	3,54
Girdi Maliyetlerinin Yüksek Oluşu	5,00	5,00	4,97	4,98
Teknolojik Altyapı Ve Donanım Yetersizliği	5,00	4,81	4,93	4,90

Nitekim anket yapılan işletmecilerde %90,81'i sözleşmeli üretim yapmak istedikleri görülmektedir. Bunun dışında işletmecilerin %58,16'sının pazarlamada sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Pazarlamada sorun yaşamayan üreticilerin birçoğu sözleşmeli üretim yaptıkları görülmektedir. Depolama tesislerinin varlığı ise işletmelerinde ekonomik anlamda başarılarını arttırma imkânına yönelik en az önem düzeye sahip kriter olarak belirlenmiştir. Aslında tarımsal üretimde depolama şartları önemlidir. Çünkü tarımsal ürünler yapıları gereği çabuk bozulabilme özelliğine sahip gıda maddeleridir. Bu anlamda soğuk hava depoları veya lisanslı depoculuk önem arz etmektedir. Ama incelenen işletmelerde üretilen ürünlerin depolama şartları kolay olması ve birçok ürünün sözleşmeli olarak üretilmesi depolama tesislerini geri planda bırakmaktadır.

Grafik 7.35.Tarım İşletmelerinde Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırma İmkânınıza Yönelik Üreticilerin İfadelere Katılma Düzeyi

7.8.7. Tarım İşletmelerinde Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırmaya Yönelik Tutumları

İşletmecilerin yeni yöntemler uygulayarak, işletmelerini ekonomik anlamda başarılarını arttırmaya yönelik tutumlara bakıldığında; 4,59 puan ortalamasıyla "Plan yaparım" kriteri ön plana çıktığı görülmektedir. Tarım işletmelerinde planlama işletmelerin ekonomik başarısını arttırmaktadır. Tarım işletmelerinde üretim dönemleri uzun bir dönemi kapsamaktadır. Bu durumdan dolayı üretim kararları kısa dönemde değiştirilemez veya farklı bir üretim gerçekleştirilemez. Tarımsal planlamanın da önemi burada ortaya çıkmaktadır. 1 yıl sonra hangi ürün yetiştirilecek veya hangi üretim faaliyetinde bulunacağının planının yapılması işletmenin başarısını etkileyecektir. Örneğin 2013 yılında Ayçiçeği fiyatı 1,6 TL/kg olarak belirlenmiş ve destekleme ile birlikte Ayçiçeği 2 TL/ kg yakın satılmıştır. Bu durumda üreticiler 2014 yılında Ayçiçeği üretimini arttırmış ve rekolte aşırı derecede yükselmiş ve sonucunda fiyat 0,95 TL/kg düşmüştür. Bu noktada planlamanın önemi aslında daha da iyi anlaşılmaktadır. Elbette planın yanı sıra üreticiler en yüksek karı

elde etmek için üretim yapmaktadırlar. Bu kriter çok önemli görülmekte ve 4,58 puana sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7.60. Tarım İşletmelerinde Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırmaya Yönelik Tutumlara Üreticilerin İfadelere Katılma Düzeyi

	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ort.
Sermayemi Aşan Riskler Alırım.	3,13	3,06	4,05	3,65
Diğer Üreticilerden Daha İyi Tarımsal Girişimci Olurum.	3,25	3,22	4,14	3,77
Çevremle Sürekli İletişim Halinde Olurum.	4,38	4,00	4,40	4,27
Sözleşmeli Üretimi Az Seviyede Tutarım.	2,88	2,59	2,67	2,66
Alıcı Ve Satıcılarla Pazarlık Yaparım.	4,25	4,66	4,36	4,45
Yasal Boşlukları Değerlendiririm.	3,13	2,41	3,05	2,85
Yeter Ki İnanayım. Hiç Duyulmamış Bir Ürünü Denemekten Çekinmem.	2,88	2,84	3,93	3,49
Tarım Dışı Faaliyet Yatırımı Yaparım.	4,00	3,41	4,22	3,94
İşletmemde Yeterli Kontrol Ve Bakım Yaparım.	4,50	4,56	4,55	4,55
Ürünü Bilmiyor Olsam Bile, Çevremdekiler Faydasını Görmüşse Ben De Alıp Deneyebilirim.	3,88	4,00	4,07	4,03
Sadece Bilinen Ürünleri Tercih Ederim. Yeni Ürün Denemeler Bana Göre Değil.	3,25	2,88	2,90	2,92
İş Hayatımda Kendimi Güvende Hissederim.	3,63	3,84	4,05	3,95
Az Getirisi Olsa Da Çevreye Dost Ürünler Tercih Ederim.	3,25	1,84	3,52	2,95
Aktif Olarak İnternet Kullanırım.	3,75	2,97	4,59	3,99
Plan Yaparım.	4,75	4,44	4,66	4,59
Tarım Dışı Yatırım Yaparım.	4,00	3,44	4,24	3,96
Uygun Alet, Ekipmana Sahip Olurum	4,38	4,47	4,50	4,48
En Yüksek Karı Elde Ederim.	4,00	4,31	4,81	4,58
Daha Az Risk Alırım.	3,38	3,25	2,76	2,97
Çok İyi Ürün Üretirim.	4,13	4,16	4,19	4,17
Sigortamı Yaptırırım.	2,38	2,25	3,19	2,82
Kendi Kaynaklarımı En Üst Düzeyde Kullanırım.	4,13	4,69	4,55	4,56

Üreticilerin tarım işletmelerinde ekonomik anlamda başarısını arttırmaya yönelik tutumlara katılım düzeyinin en düşük olduğu kriter ise "Sözleşmeli üretimi az seviyede tutarımdır." Bu kriter aynı zamanda üreticilerin %90,81'inin sözleşmeli üretim yapmak istediklerini de doğrulamaktadır. Sözleşmeli üretim ile birlikte üreticiler ürünlerini en iyi fiyattan satmakta ve pazarlama konusunda herhangi bir problem ile karşılaşmamaktadırlar. Ayrıca üretim dönemi boyunca teknik takiplerinin yapılması ve kayıt tutulması da üreticiler açısından önemli bir ekonomik başarı olarak görülmektedir. Üreticilerin tarım işletmelerinde ekonomik anlamda başarısını arttırmaya yönelik tutumlara katılım düzeyinin düşük olduğu bir diğer kriter ise sigortadır. Nitekim tarım işletmelerinin iklim ve doğa şartlarına bağlı olması risklerin fazla olmasına neden olmaktadır. İncelenen işletmelerde sigorta yaptırmaya

katılım düzeyi düşük görülmektedir. Özellikle Bölgede de üreticilerin %92,86'sının sigorta yaptırmadıkları görülmüştür. Bu oranın oluşmasındaki en büyük etken olarak %38,65 prim fiyatlarının yüksek olması, %25,21 riskin olmaması ve %20,16'da inanç gereği sigorta yaptırmadıkları tespit edilmiştir.

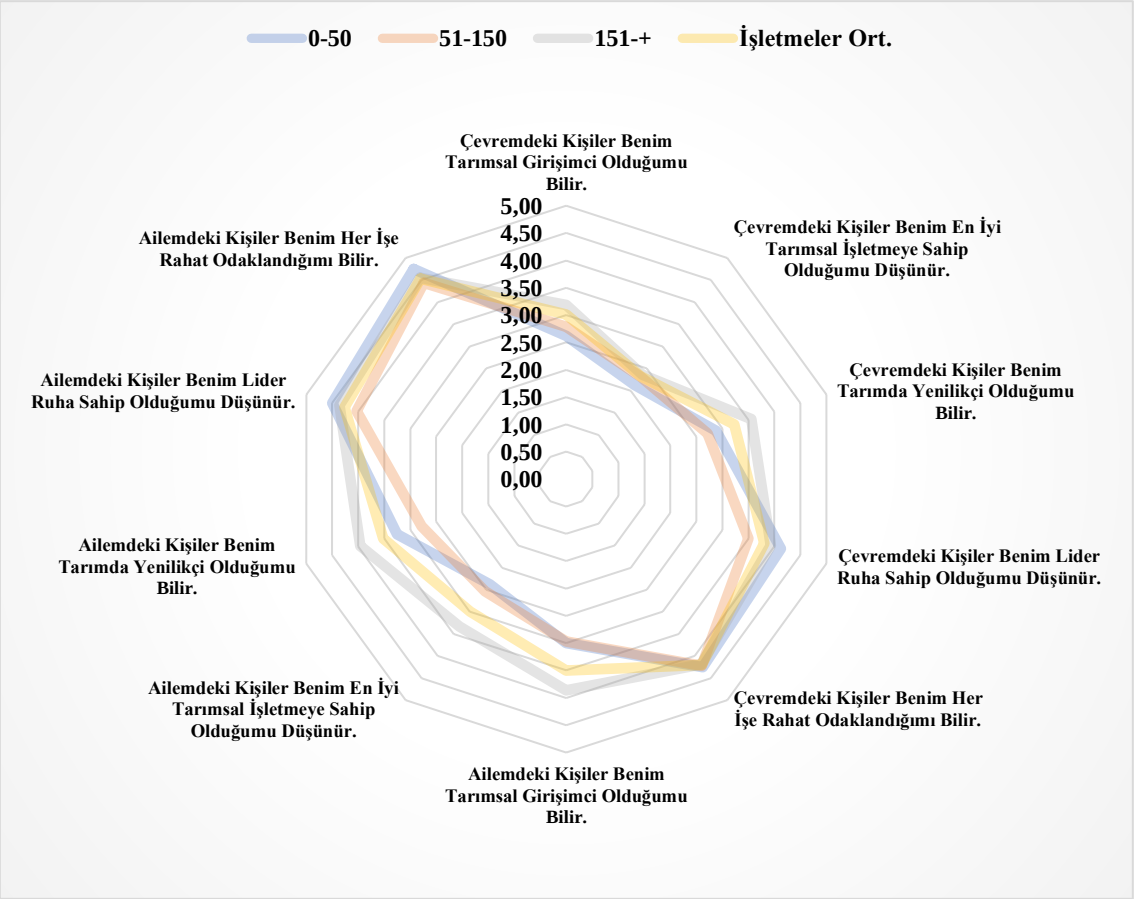
7.8.8. Tarımsal Üreticilerin Önem Verdikleri Kişilerin İşletmelerde Uygulanan Yeni Yöntemlerin Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırmaya Yönelik İfadelere Katılma Düzeyi

İşletmecilerin önem verdiği kişilerin, yeni yöntemler uygulayarak, işletmelerinin ekonomik anlamda başarılarını arttırmayı beklemelerine yönelik ifadelere bakıldığında; üreticilerin daha çok aileden etkilendiği görülmektedir. Tarımsal üreticilerin sahip olduğu ailedeki kişiler tarım işletme sahiplerinin lider ruha sahip olduğunu ve her işe rahat odaklandığını ifade etmektedir. İncelenen tarım işletmelerinde aile mensupların işletmecinin tarımda yenilikçi olduğunu ve tarımsal girişimci olduğuna katılmaktadırlar. Ayrıca çevredeki insanlarda tarım işletmelerinin sahipleri hakkında tarımsal girişimci ve tarımda yenilikçi olma konusunda kararsız oldukları görülmektedir. Özellikle incelenen işletmelerde toplum içerisinde her işe rahat odaklandıkları algısı oluşmuştur. Bunun dışında genel olarak tarım işletmelerinin tarımsal girişimcilik özelliklerine sahip olma durumları arasında kararsız oldukları görülmektedir.

Tablo 7.61. Tarımsal Üreticilerin Önem Verdikleri Kişilerin İşletmelerde Uygulanan Yeni Yöntemlerin Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırmaya Yönelik İfadelere Katılma Düzeyi

	0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ort.
Çevremdeki Kişiler Benim Tarımsal Girişimci Olduğumu Bilir.	2,63	2,78	3,19	3,01
Çevremdeki Kişiler Benim En İyi Tarımsal İşletmeye Sahip Olduğumu Düşünür.	2,13	2,31	2,36	2,33
Çevremdeki Kişiler Benim Tarımda Yenilikçi Olduğumu Bilir.	2,88	2,72	3,55	3,22
Çevremdeki Kişiler Benim Lider Ruha Sahip Olduğumu Düşünür.	4,13	3,50	3,93	3,81
Çevremdeki Kişiler Benim Her İşe Rahat Odaklandığımı Bilir.	4,25	4,22	4,19	4,20
Ailemdeki Kişiler Benim Tarımsal Girişimci Olduğumu Bilir.	3,00	2,97	3,86	3,50
Ailemdeki Kişiler Benim En İyi Tarımsal İşletmeye Sahip Olduğumu Düşünür.	2,38	2,53	3,33	2,99
Ailemdeki Kişiler Benim Tarımda Yenilikçi Olduğumu Bilir.	3,25	2,78	3,97	3,52
Ailemdeki Kişiler Benim Lider Ruha Sahip Olduğumu Düşünür.	4,50	4,03	4,36	4,27
Ailemdeki Kişiler Benim Her İşe Rahat Odaklandığımı Bilir.	4,75	4,44	4,55	4,53

Grafik 7.36.Tarımsal Üreticilerin Önem Verdikleri Kişilerin İşletmelerde Uygulanan Yeni Yöntemlerin Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırmaya Yönelik İfadelere Katılma Düzeyi

7.8.9. Tarımsal Girişimciliği Engelleyen Faktörler

Tarımsal girişimcilik gelişimine engelleyen bir takım faktörler mevcuttur. Bu faktörler ekonomik, sosyal, yönetici, pazarlama, deneme, psikolojik ve kültürel bileşenlerine ayrılmış ve çözüme ulaşmak amacıyla çeşitli öneriler sunulmuştur. Daha öncede birçok çalışmada tarımsal girişimciliği engelleyen faktörler araştırılmıştır. Nijerya'da tarımsal girişimciliğin gelişimi için ortaya çıkan engelleri ve bunların motivasyon düzeyini nasıl etkilediği belirlenmiştir(Okoli, 2010; Esiobu ve Ibe, 2015). Ayrıca Lagos eyaletinde yapılan bir çalışma ile tarımsal girişimciliği engelleyen faktörler incelenmiş ve çözüm önerileri getirilmiştir.

İncelenen işletmelerde tarımsal girişimciliği engelleyen faktörler Tablo 7.62'de verilmiştir. Tabloya göre tarımsal girişimciliği engelleyen faktörler arasında en önemlisi ekonomik faktörlerdir. Ekonomik faktörlerin ortalama puanı 4,57 olarak belirlenmiştir. Ekonomik faktörler arasında ise en önemlisi tarımsal ürün fiyatlarının istikrara

kavuşturulmaması olarak görülmektedir. Nitekim yıllar itibariyle ürün fiyatlarının değişmesi üreticilerin karlılığını etkilemekte ve üretimi sınırlandırmaktadır. Ayrıca gelirden memnuniyetsizliğe katılım düzeyi yüksek olduğu görülmektedir. Bu kriterin sahip olduğu puan ise 4,73 olarak belirlenmiştir.

Sosyal faktörler üreticilerin hem kendilerini hemde işletmelerini yakından ilgilendirmektedir. Sosyal faktörlere katılım düzeyinin ağırlıklı ortalaması 3,82 puan olarak belirlenmiştir. Bu faktörlerin girişimciliği engellemesi yönünde kararsız oldukları gözlemlenmiştir. Sosyal faktörler içerisinde puanı en yüksek olan ise girişimciler için sigorta sağlanamaması olarak görülmektedir.

Tarım işletmelerinde yönetici faktörü çok önemlidir. Nitekim tarım işletmelerinde organizasyonu sağlayacak bir yöneticiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda tarımsal girişimciliği engelleyen faktörlerden biriside yönetici faktörü olarak belirlenmiştir. Yönetici faktörünün puanı 3,88 olarak belirlenmiş ve işletmecilerin bu faktörünün kısıtlayıcı bir özelliği olduğuna inanmaktadırlar. Yönetici faktörünün alt bileşenlerine baktığımızda ise "Yenilik alanında başarısızlık ve hata toleransı" adlı bileşen en yüksek öneme sahip olduğu görülmektedir.

Küresel ekonomide rekabetin sağlanabilmesi için işletmelerin üretim ekonomisinden ayrılıp işletme ekonomisine geçiş yapılması gerektiği kanısı ortaya çıkmaktadır. Artık sadece ürünü üretmek tek başına yeterli olmayacak aynı zamanda üretilen ürünün nasıl pazarlanacağını ve nasıl tüketiciye ulaştırılacağı dolayısıyla pazarlama zincirinin nasıl olacağını bilmek gerekmektedir. Bu kapsamda özellikle bölgede yapılan anketler sırasında ortaya çıkan sonuçlara göre pazarlama sorun yaşayan üreticilerin birçoğu fiyatı beğenmediklerini ifade etmektedir. Bu sorunun dışında ulaşım yönünde veya malın satılamaması gibi bir sorun ile karşı karşıya kalınmadığını belirlenmiştir. Özellikle sözleşmeli üretime uygun olarak üretilen ürünlerin işletmelerde üretilmesi ve ulaşım ağının gelişmiş olması pazarlama konusunda çok fazla sorun yaşamadıklarını göstermektedir. Bu kapsamda tarımsal girişimciliği engelleyen faktörler arasında yer alan pazarlama faktörü bazında üreticiler kararsız olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 7.62.Tarımsal Girişimciliği Engelleyen Faktörler

		0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ort.
Ekonomik Faktörler	Tarımsal Ürün Fiyatlarının İstikrara Kavuşturulmaması	5,00	4,78	4,97	4,91
	Gelirden Memnuniyetsizlik	4,75	4,81	4,69	4,73
	Bilgiye Erişim Ve Ekonomik Ve Pazarlama İstatistikler	4,38	3,94	4,31	4,19
	Tarımda Yeterli Yatırımın Olmaması	4,75	3,88	4,60	4,38
	Uygun Altyapı Ve Tarım Ürünlerinin İhracatı İçin Desteklerin Verilmemesi	4,63	4,44	4,71	4,61
	Ortalama	**4,70**	**4,37**	**4,66**	**4,57**
Sosyal Faktörler	Grup Çalışması Eğiliminin Olmaması	3,75	3,72	3,74	3,73
	Girişimciler İçin Sigorta Sağlanmaması	4,50	4,13	4,31	4,27
	İş Ortaklarıyla / Meslektaşlarınızla İyi Bir Uyum Olmaması	4,00	4,47	4,07	4,19
	İcra Kanunlarının Yetersiz Olması	2,75	2,56	3,41	3,08
	Ortalama	**3,75**	**3,72**	**3,88**	**3,82**
Yönetici Faktörler	Emekliliklerin Çalışanlar Arasında Adil Paylaşımı	3,13	2,47	2,88	2,77
	Çalışanların Takdiri Ve Teşvikinin Yetersiz Olması	4,13	3,78	3,97	3,92
	Tarım İşletmesinin Yöneticisinin Liderlik Yeteneğinin Olmaması	4,75	4,16	4,10	4,17
	Yenilik Alanında Başarısızlık Ve Hata Toleransı	4,88	4,47	4,50	4,52
	Karar Vermede Personelin Fikirlerini Ve Önerilerini Kullanmama	3,88	3,84	4,14	4,02
	Ortalama	**4,15**	**3,74**	**3,92**	**3,88**
Pazarlama Faktörü	Yeni Müşteriler Çekmek İçin Etkisiz Reklamcılık	3,13	3,19	3,86	3,58
	Aracı Bulunmayan Ürünlerin Doğrudan Satışı	3,13	2,97	3,60	3,36
	Ulusal Ve Bölgesel Pazarlara Aşinalık	2,63	1,69	3,26	2,69
	Yerel Pazarlara Aşinalık	2,88	1,59	3,47	2,81
	Ortalama	**2,94**	**2,36**	**3,55**	**3,11**
Deneme Faktörü	Modern Eğitim Yöntemlerini Kullanmama	4,75	3,81	4,52	4,31
	Girişimciliği Geliştirmek İçin Eğitim Programları Yoluyla Yetkilendirme	2,75	2,88	3,81	3,42
	Bilgisayara Ve İnternete Erişim Kısıtlığı	3,50	3,72	4,45	4,13
	Kısa Süreli Beceri Geliştirme Sınıfları	2,63	2,91	3,45	3,20
	İnşaat Ve Güçlendirme Danışmanlığı	2,63	2,56	3,26	2,98
	Ortalama	**3,25**	**3,18**	**3,90**	**3,61**
Psikolojik Faktörler	Harika Şeyler Başarmak İçin Coşkunun Yetersiz Olması	4,75	4,63	4,28	4,43
	Özgüven Eksikliği	4,88	4,94	4,64	4,76
	Yüksek Serbest Meslek Eğilimi	4,25	3,25	4,10	3,84
	Yeni Kaynaklar Bulma Konusunda Teşviklerin Yetersiz Olması	4,88	3,72	4,40	4,21
	Ortalama	**4,69**	**4,13**	**4,35**	**4,31**
Kültürel Faktörler	Resmi Bilgiyi Yerli Bilgisiyle Birleştirememek	4,13	4,13	4,53	4,37
	Tarımsal Girişimciliğe Olumlu Bakan Destekleyici Ailenin Olmaması	4,63	4,47	4,67	4,60
	Destekleyici Arkadaşlar Ve Akrabaların Olmaması	3,50	3,63	4,34	4,04
	Ekip Çalışmasına Sahip Olmama Ruhu	4,25	4,38	4,29	4,32
	Ortalama	**4,13**	**4,15**	**4,46**	**4,33**

Tarımda deneme faktörü bir kurum veya bir kişi tarafından herhangi bir üretim faaliyetinin üreticiler önünde nasıl yapıldığını göstermek veya açıklamak için yaptığı işlem olarak tanımlanabilir. Kullanılacak olan bir nevi gösteri olan bu denemelerde hem görsel

hemde işitsel iletişim teknikleri kullanılarak üreticiye ulaşılmaya çalışılmaktadır. Yapılacak olan bu denemelerin üreticinin hem görebileceği hemde uygulayabileceği bir şekilde yapılması gerekmektedir. Denemelerin amacı üretim faaliyetinin en iyi şekilde yapılmasıdır. Ayrıca sadece bir üretim faaliyetini tanıtmak deneme olarak anlaşılmamalıdır. Yeni bir üretim tekniğinin uygulanmasının yapılması veya farkındalık eğitimlerinin oluşturulması deneme faktörü içerisinde değerlendirilmektedir. Bu kapsamda deneme faktörünün 5'li likert ölçeğine göre sahip olduğu ağırlık ortalama puanı 3,61 olarak belirlenmiştir. Üreticilerin bu konuda kararsızlık ile katılma arasında oldukları belirlenmiştir. Üreticilerin en çok katıldıkları bileşen olarak ise "Modern eğitim yöntemlerini kullanmama" olarak görülmektedir. Nitekim tarımsal denemelerde bu eğitim metotlarının kullanılmaması hem üreticiyi etkileyememekte hemde istenilen sonuçlar elde edilememektedir.

Tarım işletmelerinde psikolojik faktörlerin önemli bir yeri vardır. İncelenen işletmelerde psikolojik faktörlerin engelleyici bir unsur olduğu yönünde bir katılım olduğu görülmektedir. Özellikle tarım işletmelerinde fiyattan sonra girişimciliği engelleyen en önemli faktör olarak özgüven eksikliği görülmektedir. Özgüven eksikliğinin ağırlık ortalama puanı 4,76 olarak belirlenmiş ve bu kritere katılım düzeyi çok yüksek olarak tespit edilmiştir.

Tarımsal üretim alanlarında sadece ekonomik faktörler göz önünde bulundurulmamalıdır. Bunun yanında sosyal ve kültürel hizmetlerde girişimciliğe etki etmektedir. Özellikle kırsal alanlarda yoksulluğun en önemli sebeplerinden birisi olarak eğitim görülmekle birlikte, sosyal ve kültürel faaliyetlerin eksikliği de yoksulluğa sebep olmakta ve dolayısıyla girişimciliği engellemektedir (Yakışık ve Zülfikar, 2013). Bu anlamda incelenen işletmelerde kültürel faktörlerin engelleyici olduğu yönünde düşünceye katılma düzeyinin ağırlıklı ortalama puanı 4,33 olarak belirlenmiş ve katılımın yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kültürel faktörler içerisinde ise "Tarımsal girişimciliğe olumlu bakan destekleyici ailenin olmaması" bileşeni en yüksek puana sahip olduğu görülmektedir. Özellikle kırsal alanlarda üreticilerin aileleriyle birlikte tarım işletmelerini bir bütün olarak idare ettikleri bilinmektedir. Bu anlamda ailenin desteği tarım işletmelerinde girişimciliği sınırlandırmaktadır.

7.9. İncelenen Tarım İşletmelerinde Girişimcilik Düzeyinin Belirlenmesi

Girişimcilik katsayını hesaplarken ilk dikkat edilen kriter profesyonellik özelliğidir. Profesyonellik birçok değişik tanımla birlikte üretim faaliyetlerinde kar elde etmek amacıyla kaynakların rasyonel olarak kullanılarak bir işin yapılmasına profesyonellik denilmektedir

(Bayramoğlu ve Karakayacı, 2013)Tanımdan yola çıkarak rasyonellik üretim faktörlerini en uygun şekilde kullanılmasını ifade ettiği gibi bu durum girişimciliğinde aynı zamanda temelini oluşturmaktadır. Rasyonel davranabilmek sadece ekonomik olarak değil aynı zamanda sosyal olarak da ortaya çıkmaktadır. Nitekim tarım işletmeleri incelenirken sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyo-ekonomik analizleri bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Sosyo-ekonomik analizlerle birlikte aynı zamanda üreticilerin hislerinde ekonomik faaliyetlere etkisi olduğu bilinmektedir. Bu anlamda üreticiler üzerinde profesyonellik kavramı hem ekonomik hem de sosyal bir olgu olarak incelenmiştir.

Tablo 7.63.Girişimcilik Katsayısı ve Bunu Etkileyen Değişkenlerin Skorları

Kategoriler	Değişkenler	Göstergeler	Skorlar			
			0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ortalaması
Profesyonel Tecrübe	Bitkisel Ve Hayvansal Üretim Becerisi	Deneyim	3,95	4,18	4,75	4,50
		Karar Verme	4,23	4,55	4,9	4,73
		Kayıt Tutma	1,8	2,73	3,25	2,96
		Değişken Ortalaması	**3,33**	**3,82**	**4,3**	4,06
	Teknik Beceri	Yaş	3,95	3,52	3,28	3,41
		Eğitim	2,18	2,79	3,68	3,27
		Kredi Kullanma	4,19	4,07	4,42	4,29
		Teknik Bilgiye Dayalı Girdi Kullanımı	3,76	4,14	4,46	4,30
		Toprak Analizi Yaptırma	3,75	3,92	4,27	4,11
		Değişken Ortalaması	**3,57**	**3,69**	**4,02**	3,88
	Kategori Ortalaması		**3,45**	**3,75**	**4,16**	3,97
Yönetim Tecrübesi	Finansal Yönetim Becerisi	Borç /Sermaye Oranı %	4,18	4,32	4,56	4,45
		Kredi Kullanma	4,19	4,07	4,42	4,29
		Desteklemeler (Bin TL)	4,7	4,79	4,95	4,88
		Değişken Ortalaması	**4,36**	**4,39**	**4,64**	4,54
	İnsan Kaynakları Yönetim Becerisi	Yaş	3,95	3,52	3,28	3,41
		Eğitim	2,18	2,79	3,68	3,27
		Aile Bireylerinin Çalışması	4,2	4,17	3,95	4,04
		Yabancı İşgücü Çalıştırma	2,2	2,9	3,49	3,19
		Daimi İşgücü Çalıştırma	1,43	2,95	4,25	3,60
		Değişken Ortalaması	**2,79**	**3,27**	**3,73**	3,50
	Genel Planlama Becerisi	Kayıt Tutma	1,8	2,73	3,25	2,96
		Karar Verme	4,23	4,55	4,9	4,73
		Değişken Ortalaması	**3,02**	**3,64**	**4,08**	3,85
	Kategori Ortalaması		**3,39**	**3,77**	**4,15**	3,96

Tablo 7.64.Girişimcilik Katsayısı Ve Bunu Etkileyen Değişkenlerin Skorları(Devamı-1)

Kategoriler	Değişkenler	Göstergeler	Skorlar			
			0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ortalaması
Fırsat Tecrübesi	İş Fırsatlarının Farkındalığı	Toprak İşlemesiz/ Azaltılmış Tarım	2,15	3,24	3,78	3,47
		Organik Veya İyi Tarım Yapma	3,92	4,18	4,56	4,38
		Üretim Planında Değişiklik Yapma	2,00	2,00	3,00	2,59
		Değişken Ortalaması	**2,69**	**3,14**	**3,78**	3,48
	Tehditlerin Farkındalığı	Yaş	3,95	3,52	3,28	3,41
		Deneyim	3,23	3,15	3,89	3,59
		Üretim Planında Değişiklik Yapma	2,46	3,75	4,34	3,99
		Sözleşmeli Üretim	2,96	3,59	4,24	3,92
		Sigorta Yaptırma	1,78	3,14	3,93	3,50
		Ürün Çeşitliliği	2,75	3,82	4,26	3,99
		Değişken Ortalaması	**2,86**	**3,5**	**3,99**	3,74
	Yenilikçilik	Yaş	3,95	3,52	3,28	3,41
		Eğitim	3,23	3,15	3,89	3,59
		Toprak İşlemesiz/ Azaltılmış Tarım	2,15	3,24	3,78	3,47
		Sulama Sistemleri	3,42	3,98	4,46	4,22
		Ortalama Traktör Yaşı	1,86	2,95	3,78	3,35
		Barınak Modernizasyonu %	2,95	3,49	4,21	3,87
		Suni Tohumlama	4,49	4,82	4,95	4,87
		Soğuk Hava Deposu	1,75	2,23	2,85	2,56
		Biyoyakıt Kullanımı	1,05	1,85	2,23	2,01
		Pinomatik Ekim Makinesi	2,85	3,26	3,73	3,50
		Anıza Direk Ekim Makinası	1,42	1,89	2,32	2,11
		Yeni Tarım Sistemleri %	1,76	2,18	2,95	2,6
		Değişken Ortalaması	**2,57**	**3,05**	**3,54**	3,3
	Risk Yönetim Becerisi	Yaş	3,95	3,52	3,28	3,41
		Deneyim	3,23	3,15	3,89	3,59
		Karar Verme	4,23	4,55	4,9	4,73
		Sigorta Yaptırma	1,78	3,14	3,93	3,50
		Toprak Analizi Yaptırma	3,75	3,92	4,27	4,11
		Ürün Çeşitliliği	2,75	3,82	4,26	3,99
		Değişken Ortalaması	**3,28**	**3,68**	**4,09**	3,89
	Kategori Ortalaması		**2,85**	**3,34**	**3,85**	3,60

Tablo 7.65.Girişimcilik Katsayısı Ve Bunu Etkileyen Değişkenlerin Skorları(Devamı-2)

Kategoriler	Değişkenler	Göstergeler	Skorlar			
			0-50	51-150	151-+	İşletmeler Ortalaması
Stratejik Tecrübe	İzleme Ve Değerlendirme Becerisi	Yaş	3,95	3,52	3,28	3,41
		Eğitim	3,23	3,15	3,89	3,59
		Konferans Takibi Ve Sıklığı	2,86	2,95	3,11	3,04
		Fuara Katılım Ve Sıklığı	3,95	4,33	4,78	4,57
		Yazılı Ve Görsel Yayın Takibi	2,45	3,52	4,18	3,82
		Değişken Ortalaması	**3,29**	**3,49**	**3,85**	3,69
	Stratejik Karar Alma Ve Planlama Becerisi	Yaş	3,95	3,52	3,28	3,41
		Karar Verme	4,23	4,55	4,9	4,73
		Toprak İşlemesiz/ Azaltılmış Tarım	2,15	3,24	3,78	3,47
		Biyoyakıt Kullanımı	1,05	1,85	2,23	2,01
		Toprak Analizi Yaptırma	3,75	3,92	4,27	4,11
		Üretim Planında Değişiklik Yapma	2,46	3,75	4,34	3,99
		Değişken Ortalaması	**2,93**	**3,47**	**3,8**	3,62
	Hedef Belirleme Becerisi	Karar Verme	4,23	4,55	4,9	4,73
		Eğitim	3,23	3,15	3,89	3,59
		Kayıt Tutma	1,8	2,73	3,25	2,96
		Ürün Pazarlaması %	3,56	4,18	4,49	4,31
		Yatırım Kararları Ve Hedefleri	2,42	3,18	3,95	3,57
		Değişken Ortalaması	**3,05**	**3,56**	**4,1**	3,83
	Kategori Ortalaması		**3,09**	**3,51**	**3,91**	3,71
İşbirliği Tecrübesi	Diğer Üreticilerle İşbirliği Becerisi	Ortağa Ve Kiraya Arazi İşleme	4,11	4,02	4,29	4,19
		Makine Ve İşgücünde Yardımlaşma	2,49	2,87	3,23	3,05
		Diğer Üreticilerle İşbirliği	2,36	2,73	2,96	2,84
		Değişken Ortalaması	**2,99**	**3,21**	**3,49**	3,36
	Takım Çalışması Becerisi	Yaş	3,95	3,52	3,28	3,41
		Eğitim	2,18	2,79	3,68	3,27
		İş Bölümü Ve Uzmanlaşma	1,49	2,23	2,69	2,44
		İş Planlaması	2,46	3,67	4,15	3,86
		Değişken Ortalaması	**2,52**	**3,05**	**3,45**	3,24
	Liderlik Becerisi	Yaş	3,95	3,52	3,28	3,41
		Karar Verme	4,23	4,55	4,9	4,73
		Deneyim	3,23	3,15	3,89	3,59
		Sorun Çözme	3,48	3,91	4,34	4,13
		Değişken Ortalaması	**3,72**	**3,78**	**4,1**	3,97
	Kategori Ortalaması		**3,08**	**3,35**	**3,68**	3,52
Genel Ortalama			**3,17**	**3,54**	**3,95**	**3,75**

Tarımsal girişimcilerin profesyonellik katsayını belirlemek adına Bitkisel ve hayvansal üretim becerilerinin yanı sıra teknik becerilerini de ifade eden sorular yönlendirilmiştir. Bitkisel ve hayvansal üretim becerisinin skoru işletmeler ortalamasına göre 4,06 olarak belirlenmiştir. Bu değer işletmeler ölçeğine göre farklılık arz etmekle birlikte işletme ölçeği büyüdükçe bitkisel ve hayvansal üretim becerisinin yükseldiği

görülmektedir. Nitekim tarım işletmelerinde üretim becerisini etkileyen faktörler olarak deneyim, karar verme ve kayıt tutma esas olarak alınmaktadır. Bu göstergeler işletme ölçeğinin büyümesine paralel olarak arttığı görülmüştür. İncelenen işletmelerde ise teknik beceri yaş, eğitim, kredi kullanma, teknik bilgiye dayalı girdi kullanımı ve toprak analizi yaptırma değişkenleriyle ölçülmüştür. İncelenen işletmelerde teknik beceri skoru işletmeler ortalamasına göre 3,88 olarak hesaplanmıştır. Bu skor işletme ölçeğinin büyümesine paralel olarak arttığı görülmektedir. Tarım işletmelerinin ölçeğinin büyümesiyle birlikte yaş ortalamasının düştüğü ve eğitim düzeyinin arttığı anket sonuçlarından görülmektedir. Ayrıca büyük işletmelerin riski daha fazla almasına paralel olarak kredi kullanımı daha yüksek olmaktadır. Bu işletmelerde birim alandan veya birim hayvandan daha verim alınmasında da teknik bilgi kullanımının etkisinin olduğu belirlenmiştir. Son olarak büyük ölçekli işletmelerde diğer işletmelere göre toprak analizi yaptırma oranı daha yüksek olarak tespit edilmiş olup bu işletme grubundaki üreticilerin kaynakları daha etkin ve verimli kullandıkları görülmektedir.

Girişimcilik katsayısının belirlenmesinde ilk adım olan profesyonellik bileşeninin genel ortalaması ise işletme ortalamasına göre 3,97 skor olarak belirlenmiştir. Analizler sonucunda büyük ölçekli işletmelerin diğer işletmelere göre daha profesyonel davrandıkları görülmektedir.

Girişimcilik katsayını belirlemede kullanılan ikinci özellik ise yönetim tecrübesidir. Yönetim tecrübesi 3 alt başlıkta incelenmekte olup, bu bileşenler finansal yönetim becerisi, insan kaynakları yönetim becerisi ve genel planlama becerisi olarak belirlenmiştir. Finansal yönetim becerisini işletmeler ortalamasına göre skoru 4,54 olarak tespit edilmiştir. Finansal yönetim becerisini etkileyen göstergeler ise borç/sermaye oranı, kredi kullanma ve desteklemelerdir. Bu göstergelerin skorları işletme ölçeğinin artmasıyla yükseldiği görülmektedir. Nitekim tarım işletmelerinde öz sermayenin yüksek olması finansal yönetim becerisini etkilemekte olmaktadır. Bir diğer bileşen olan insan kaynakları yönetim becerisi ise işletmede kullanılan aile işgücü ve yabancı işgücü ile değerlendirilmektedir. Ayrıca bu bileşen altında yaş ve eğitim göstergeleri de skoru etkilemektedir. İnsan kaynakları yönetim becerisinin genel skoru 3,50 olarak belirlenmiş olup özellikle yabancı işgücü kullanımının ve daimi işgücü kullanımının düşük seviyelerde olması skorun ortalama seviyede olmasına neden olmaktadır. Son olarak genel planlama becerisini ise kayıt tutma ve karar verme göstergeleri etkilemektedir. Bu becerinin genel skoru ise 3,85 olarak belirlenmiştir. İşletme

ölçeklerinin artmasına bağlı olarak genel planlama becerisinin yükseldiği görülmekte olup bu durum işletmelerin üretim ölçeğinin artmasıyla üretimde kayıt tutmanın daha önemli olduğu kanısına varılmaktadır.

Yönetim Becerisinin genel ortalamasının skoru ise 3,96 olarak belirlenmiştir. Nitekim daha önce bölgede yapılan çalışmalardan daha yüksek bir skoru hesaplanmıştır. Bu durum Ereğli ilçesindeki girişimcilerin yönetim faaliyetleri bakımından daha tecrübeli olduklarını ve kaynakları daha etkin kullandıklarını göstermektedir(Bayramoğlu ve Karakayacı, 2013).

Girişimciliğin katsayını belirlemede kullanılan bir diğer kategori ise fırsat tecrübesidir. Fırsat tecrübesi ise iş fırsatlarının farkındalığı, tehditlerin farkındalığı, yenilikçilik ve risk yönetim becerisi olarak alt bileşenlerden oluşmaktadır. İş fırsatların farkındalığının skoru ise işletmeler ortalamasına göre 3,48 olarak belirlenmiştir. Tarımda özellikle toprak işlemesiz veya azaltılmış toprak işletme, organik veya iyi tarım ile üretim planında değişiklik yaparak tarımda fırsatlardan yararlanmak girişimciliğin bir getirisidir. Bu anlamda işletme ölçeklerine göre bu göstergelerin skorları yükselmekte olup büyük işletmelerin tarımdaki fırsatlara karşı farkındalıklarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tarımsal üretim risk ve belirsizlikler dolu bir faaliyettir. Bu anlamda üretimde birçok tehditin olması girişimciliği etkilemektedir. Girişimciler oluşan bu tehditlere karşı bir dizi önlemler alması gerekir ki işletmeler ancak bu durumda sürdürülebilir olabilmektedir. Bu kapsamda yaş ve deneyim tehditlere karşı farkındalık açısından önemlidir. Ayrıca sözleşmeli üretim yapılması, risklere karşı sigorta yapılması veya ürün çeşitliliğin sağlanması ile riskin paylaştırılması gibi önlemler alınarak tehditlere karşı farkındalık yaratılmaktadır. Girişimcilerin oluşan tehditlere karşı farkındalığının skoru 3,74 olarak belirlenmiştir. Bu skor büyük ölçekli işletmelerde 3,99 seviyesinde gerçekleşmiş olup büyük işletmeler tehditlere karşı daha fazla farkındalığına sahip oldukları belirlenmiştir. Fırsat tecrübesini oluşturan bir diğer bileşen ise yenilikçiliktir. Yenilikçilik girişimciliği oluşturan en önemli faktörlerden birisidir. Girişimci kişinin yenilikleri benimseme gücü daima yüksek olmalıdır. Girişimci kişi de yenilikçi olmayı etkileyen bazı göstergeler vardır. Bu göstergeler tabloda gösterilmekte olup yenilikçiliğin işletmeler ortalamasının skoru 3,30 olarak belirlenmiştir. Özellikle incelenen küçük ölçekli işletmelerde pinomatik ekim makinasının, anıza direk ekim makinasının ve soğuk hava deposunun çok düşük seviyelerde üretime katılmaları ve özellikle ilk iki grupta yer alan işletmelerin yeniliklere bakış açılarının ortalama seviyede

olması skoru etkilemektedir. Büyük ölçekli işletmelerde kullanılan bu yenilikçi tarımsal üretim sistemleri işletmelerin kaynakların daha rasyonel kullandıklarını göstermekte ve aynı zamanda üretim değerlerini yükselterek birim alandan veya birim hayvandan daha fazla ürün almalarına yardımcı olmaktadır. Fırsat tecrübesinin bir diğer bileşeni ise risk yönetim becerisidir. İncelenen işletmelerde işletmeler ortalamasının skoru 3,89 olarak hesaplanmıştır. Sonuçlara göre büyük ölçekli işletmelerin risk yönetim becerilerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Genel ortalama itibariyle fırsat tecrübesinin skoru 3,60 olarak tespit edilmiştir. Bu oran küçük ölçekli işletmelerde 3,28 skor, orta ölçekli işletmelerde 3,34 skor ve büyük ölçekli işletmelerde 3,85 skor olarak belirlenmiştir. Elde edilen skorlara göre büyük işletmelerde ortaya çıkan fırsatları daha iyi değerlendirdikleri belirlenmiş olup üretim sistemlerinde yeniliklere daha yatkın oldukları bulunmuştur.

Girişimciliğin dördüncü özelliği stratejik davranma olarak belirlenmiştir. Bu özellik izleme ve değerlendirme, stratejik karar alma ve planlama ve hedef belirleme olarak üç grupta incelenmiştir. İzleme ve değerlendirme skoru 3,69 olup, işletme gruplarının büyümesi ile artmaktadır. Bu değer üzerinde en etkili değişken fuara katılım sıklığıdır. Üreticilerin fuarlara sıklıkla katıldığı ve büyük ölçekli işletme yöneticilerinin yazılı ve görsel basını daha fazla takip ettiği belirlenmiştir. Stratejik karar alma için belirlenen skor 3,62'dir. Bu değer üzerindeki en etkili değişken karar verme ve toprak analizi yaptırmadır. Hedef belirleme becerisi için belirlenen skor 3,83 olup, işletme gruplarına göre farklılık göstermektedir. Büyük ölçekli işletmelerde bu değer 4,10 iken orta ölçekli işletmelerde 3,56 ve küçük ölçekli işletmelerde 3,05 olarak belirlenmiştir. Sermayenin devrinin düşük olması ve dolayısıyla tasarrufların yetersiz olması tarımın karakteristik özelliğidir. Bu durum küçük ölçekli işletmelerin yatırım hedefleri belirlemede zorlanmasının temel nedeni olarak gösterilebilir. Stratejik davranma için belirlenen skor 3,71 olup, büyük işletme gruplarında bu değer daha fazladır. Strateji belirlenirken seçeneklerin fazla olması karar vermeyi zorlaştırmakla birlikte kararın etkinliğini artırmakta ve ayrıca yönetim esnekliği sağlamaktadır. Büyük ölçekli işletmelerin teknoloji, işgücü, sermaye ve arazi varlığı gibi üretim faktörleri açısından daha fazla seçeneğe sahip olduğu bilinmektedir.

Girişimcilik için belirlenen diğer bir özellik iş birliği tecrübesidir. Bu özellik diğer üreticiler ile iş birliği, takım çalışması ve liderlik becerisi olarak üç gruba ayrılmıştır. Diğer üreticilerle iş birliği değişkeni skoru 3,36 olup, işletme büyüklüklerinde farklılık göstermektedir. Takım çalışmasında büyük ölçekli işletmeler için belirlenen skor (3,45)

fazla iken bunda en etkili değişken iş planı olarak belirlenmiştir. Liderlik becerisi skor da 3,97 olarak belirlenmiş olup, büyük ölçekli işletmelerde (4,10) daha fazladır. İş birliği tecrübesi için belirlenen skor 3,52 olarak belirlenmiştir.

Girişimcilik katsayısı 3,75 olarak belirlenmiş ve aynı zamanda girişimciliği belirlemek için kullanılan değişkenlere ait skorların ortalamasıdır. Bu değer büyük ölçekli işletmelerde 3,95, orta ölçekli işletmelerde 3,54 ve küçük ölçekli işletmelerde ise 3,17 olarak belirlenmiştir. Elde edilen bu skorlara göre işletme büyüklüklerinin artması ile girişimcilik katsayısı artmaktadır. Bu büyük ölçekli işletme yöneticilerinin küçük işletme yöneticilerine göre girişimcilik yeteneklerinin daha fazla gelişmiş olduğunu göstermektedir Bu konuda yapılmış çalışmalarda bu sonucu doğrulamaktadır(Bayramoğlu ve Karakayacı, 2013).

Ekonominin en küçük birimleri olan işletmelerin etkin yönetilmesin de girişimciliğin çok önemli payı vardır. Girişimcinin yönetim etkinliğini sağlayabilmesi için ihtiyaç duyduğu özellikler mesleki, yönetim, fırsat, stratejik ve iş birliği becerileri olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu özellikleri ölçebilmek için toplam 40 değişken kullanılmıştır. Bütün değişkenlerin ortalaması 3,75 olarak belirlenmiş ve bu değer girişimcilik katsayısı olarak adlandırılmıştır. Nitekim tarım işletmeciliği genel olarak aileden gelen bir meslek olup, daha sonra öğrenilerek bu mesleğin icra edilmesi Türkiye kırsal kesimi ve bu çalışmanın yapıldığı alan için istisnai durumdur. Büyük ölçekli işletme yöneticileri yönetim, fırsat, stratejik ve iş birliği tecrübesi açısından diğer işletmelere göre daha ileridedir. Bu özellikler kişisel karakter olmakla birlikte işletmelerin büyük olması dolayısı ile kazanılması da mümkündür. Çalışma alanında işletmeler için hesaplanan girişimcilik katsayısı sırasıyla 3,17, 3,54 ve 3,95 olarak belirlenmiştir. Bu değerler diğer yapılan çalışmalar ile kıyaslandığında araştırma bölgesinde yer alan üreticilerin girişimci olma özelliklerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır.

Girişimcilik tüm alanlarda kalkınmanın temel faktörü olarak görülmektedir. Girişimcilik, küreselleşmenin arttığı ve rekabetin yoğunlaştığı ortamda birçok ülkede yaşanılan ekonomik sorunların başında gelen istihdam sorununu azaltma çabaları içerisinde önemli paya sahiptir. Ayrıca girişimcinin yenilikçi özelliği, küresel ekonomide yeni teknolojilerin hızlı bir şekilde gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenlerle girişimciliğin beş bileşeni olan profesyonellik, yöneticilik, fırsatçılık, stratejik davranış ve iş birliği özelliklerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu durum tarımsal işletmecilerin

başarısını artıracak ve tarım işletmelerinin sosyo-ekonomik yapısını geliştirmekle birlikte geniş çapta düşünüldüğünde kırsal kalkınmaya katkı sağlayacaktır.

7.10. Girişimciliği Etkileyen Faktörlerin Analizi

Birden fazla değişkenin aynı anda bir bağımlı değişken üzerinde etkisini gözlemleme amacıyla çoklu regresyon model uygulanmıştır. Ayrıca değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olmasından dolayı linear regresyon analizi yapılmıştır.

Linear regresyon analiziyle birlikte aralarında sebep-sonuç ilişkisi bulunan iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi o konu ile ilgili tahminler ya da kestirimler yapabilmek amacıyla matematiksel bir model ile karakterize eden bir istatistik analiz tekniğidir. Regresyon modeli uydurulduktan sonra modelin yeterli olup olmadığının kontrolü regresyon analizinin en önemli bölümüdür. Uydurulan modelin doğru modele yeterli derecede yaklaştığını garanti etmek ve en küçük kareler regresyon analizinin tüm varsayımlarını sağlayıp sağlamadığını kontrol etmek gerekir. Eğer regresyon modeli yeterli uyum sağlamazsa zayıf veya yanıltıcı sonuçlar verecektir. Genellikle regresyon analizinde modelin yeterliliğini belirlemek için kullanılan varyans analizi ve R^2'ye bakılmaktadır.

Tablo 7.66.Model Özeti

Model Summary[b]

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,880[a]	,775	,754	,22425	1,623

a. Predictors: (Constant), EGTM, NKDR, AKTDR, SGRTYAP, YAS, GSUDDR, EIB, ALAN

b. Dependent Variable: GRSKS

Modelde R^2 .775 olarak belirlenmiştir. Bu sonuca göre bağımsız değişkenlerde meydana gelen değişme bağımlı değişkenin %77,50'sini ifade ettiği belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle arazi miktarı, aktif sermaye, gayrisafi üretim değeri, EİB, yaş, sigorta yaptırma, net kar ve eğitim değişkenlerinde meydana gelen değişimin girişimciliğin %77,50'sini açıklamaktadır.

Tablo 7.67.Varyans Analizi Tablosu

ANOVA[a]

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	15,375	8	1,922	38,216	,000[b]
	Residual	4,476	89	,050		
	Total	19,851	97			

a. Dependent Variable: GRSKS

b. Predictors: (Constant), EGTM, NKDR, AKTDR, SGRTYAP, YAS, GSUDDR, EIB, ALAN

Tablo 7.67'de varyans analizi gösterilmektedir. Varyans analizi bağımlı değişkenin bağımsız değişkenler tarafından açıklanıp açıklanmadığını bir diğer değişle değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olup olmadığını test etmektedir. Varyans analizinde F istatistiği ve bunun anlamlılık düzeyini gösteren Sig. değeri model için önemlidir. Nitekim F değerinin istatistiki olarak %1 önem seviyesinde anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre girişimcilik katsayısını kullanılan bağımsız değişkenlerle açıkladığımız modeli anlamlı bir modeldir.

Tablo 7.68.Linear Regresyon Modeli Sonuçları

Coefficients[a]

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	3,490	,177		19,732	,000
	ALAN	,001	,000	,201	2,787	,007
	AKTDR	-2,185E-005	,000	-,154	-2,480	,015
	GSUDDR	,000	,000	,341	5,064	,000
	EIB	,090	,026	,234	3,462	,001
	YAS	-,007	,002	-,186	-2,947	,004
	SGRTYAP	,167	,071	,133	2,361	,020
	NKDR	,000	,000	,161	2,510	,014
	EGTM	,036	,028	,071	1,320	,190

a. Dependent Variable: GRSKS

Tablo 7.68'de modelde yer alan değişkenlere ait katsayıların tahmini değerleri ve bunlara ilişkin t değerleri yer almaktadır. Burada t değerlerinin hepsinin istatistiki olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Girişimciliği etkileyen faktörler arazi miktarı, dekara aktif sermaye, dekara gayrisafi üretim değeri, erkek işgücü birimi, yaş, sigorta yaptırma durumu, dekara net kar ve eğitim

düzeyi yer almaktadır. Linear regresyon analizde değişkenlerin katsayılarının işaretine bakılarak yorumlamalar yapılmaktadır. Arazi bir üretim faktörü olarak yer almakta olup üretim faktörleri arasında organizasyonu sağlayacak olan kişi müteşebbis yani girişimcidir. Buna göre arazi değişkeninin işareti pozitif olarak belirlenmiştir. Arazi arttıkça girişimciliğin katsayısının arttığı belirlenmiş olup beklenen bir durumdur. Nitekim tarım işletmelerinin ekonomik performansları değerlendirildiğinde büyük ölçekli işletmelerde girişimcilik katsayısını yüksek olduğu görülmektedir. Bu işletmelerde daha çok arazinin işlemesi ile birlikte girişimciliğin arttığı belirlenmiştir. Bir diğer üretim faktörü ise işgücüdür. Linear regresyon modelinde işgücünü erkek işgücü birimi(EİB) temsil etmektedir. İşgücü sadece fiziksel olarak değil aynı zamanda düşünsel çaba olarak da ifade edilmektedir. Bu bakımdan büyük ölçekli işletmelerde üretim çeşitliliğinin sağlanması ve farklı üretim kollarında faaliyet gösterilmesi sonucunda EİB yükselmektedir. Bu durum modelde pozitif olarak görülmektedir. EİB'nin artmasıyla birlikte üreticilerin girişimci katsayıları yükselmektedir. Son üretim faktörü ise sermayedir. Modelde yer alan sermaye değişkeni olarak aktif sermayenin dekara düşen miktarı dikkate alınmıştır. Dekara aktif sermaye düşerken girişimcilik katsayısı yükselmektedir. Nitekim tarım işletmelerin ekonomik performansları değerlendirildiğinde işletme ölçeği büyüdükçe dekara aktif sermaye azalmaktadır. İncelenen işletmeler arasında büyük ölçekli işletmelerin %81'inin ortalama katsayı olan 3,75'den büyük olduğu ve girişimci olarak kabul edilmektedir. Bu durumda dekara aktif sermaye azaldıkça girişimcilik katsayısı artması beklenen bir durumdur. Ayrıca sonuca göre bu grupta yer alan işletmelerin sermayelerini daha etkin kullandıklarını da göstermektedir.

Üretim faktörleri dışında girişimciliği etkileyen farklı değişkenler olduğu belirlenmiştir. Girişimcilik katsayısını etkileyen en önemli değişkenlerden birisi de yaştır. Yaş değişkeninin işareti negatif olarak tespit edilmiştir. Buna göre genç yaşta olan üreticiler daha fazla girişimci oldukları görülmektedir. Özellikle genç yaşta olan üreticilerin yeniliklere daha yatkın olduğu bilinmektedir. Yenilikleri benimsemede girişimciliğin bir bileşeni olduğundan dolayı ve bu değişkenin ortalama katsayısının işletmelerin ölçeğinin büyümesiyle birlikte arttığı bilinmektedir. Bu anlamda yenilikleri benimseyen kişilerin genç üreticilerin olduğu görülmektedir.

Girişimciliği etkileyen sosyal faktörler arasında eğitim görülmektedir. Nitekim eğitim seviyesinin artması üreticilerin bilinç düzeylerini arttığı birçok çalışmada ortaya konulmuş olup bu çalışma kapsamında da eğitim seviyesinin girişimcilik üzerinde pozitif bir

etkisinin olduğu belirlenmiştir. Bu anlamda eğitim seviyesinin arttırılması girişimciliğin katsayısının arttırılacağı tahmin edilmektedir.

Tarımsal üretimde risk ve belirsizliklerin fazla olması işletmelerin karlılığını etkilemektedir. Dolayısıyla bu noktada sigorta önemli bir rol almaktadır. Tarımsal sigortalar üreticilerin herhangi bir risk karşısında üretimde sürdürülebilirliklerini sağlanması açısından önemlidir. Ayrıca işletme ölçeklerinin büyümesiyle birlikte üretim çeşitliliği sağlanmış ve üretimde farklı riskler ortaya çıkmıştır. Bu riskler ile mücadele etmek amacıyla üreticiler stratejiler uygulamakta olup sigorta yapan üreticilerin daha fazla girişimci oldukları görülmektedir. Nitekim modelde sigorta yapma değişkeninin işareti pozitif olarak belirlenmiş ve sigorta yapan üreticilerin girişimcilik düzeylerinin arttığı tahmin edilmektedir.

Tarım işletmelerin ekonomik performans sonuçlarını ifade eden gayrisafi üretim değeri ve net kar işletmelerin karlılıkları göstermektedir. Modelde yer alan dekara gayrisafi üretim değeri ve dekara net karlarının işaretlerinin pozitif olması bu değişkenlerin artmasıyla girişimcilik düzeyinin artacağı varsayılmaktadır. Bu tahminle beraber tarım işletmelerinin yıllık faaliyet sonuçları karşılaştırıldığında benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Çalışma kapsamında tarım işletmelerinin ölçeklerinin büyümesiyle dekara GSÜD ve dekara net karlarının arttığı görülmektedir. Büyük ölçekli işletmelerin daha fazla girişimci oldukları bilindiğine göre model ile edilen sonuçlar doğrulanmaktadır.

Sonuç itibariyle girişimciliği etkileyen faktörler belirlenmiştir. Bu noktada yaş ve eğitimin etkisi olduğu görülmektedir. Genç yaşta olan ve eğitim seviyesi yüksek olan üreticilerin daha fazla girişimci yeteneklerine sahip oldukları dolayısıyla bu işletmelerin girişimcilik düzeylerinin arttığı görülmektedir. Bu kapsamda üreticilerin girişimcilik eğilimlerinin arttırılmasına yönelik eğitim faaliyetlerine destek verilmesi önemlidir. Ayrıca yaşlı nüfusun girişimcilik düzeyini arttıracak eğitim faaliyetlerine de önem verilmesi gerekmektedir. Tarım işletmelerinin işledikleri arazi miktarının artmasıyla girişimcilik düzeylerinin artacağı bilinmektedir. Çünkü büyük ölçekli işletmelerde daha fazla arazi işlemekte olup girişimcilik düzeyleri yüksektir. Ayrıca bu noktada elde edilen dekara üretim değeri ve net kar düzeyi arttıkça girişimcilik artmaktadır. Tarım işletmelerin bu anlamda karlılığını arttıracak üretim faaliyetlerine yer verilmesi önemlidir. Birim alandan daha fazla verimlilik sağlanması için kaynakların etkin kullanılması ve işletmelerde modernize tekniklerin uygulanması işletmelerin karlılığını arttıracak doalyısıyla girişimcilik düzeyi yükselecektir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin yapısal özellikleri itibariyle büyük sermaye gerektiren modernize ekipmanlarının kullanılamaması ve işletmelerde verimliliğin düşük

olması girişimcilik düzeyini azaltmaktadır. Bu kapsamda üreticilerin hem teknik anlamda hemde girişimci özelliklerinin kazandırılması adına eğitimlerin düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca farklı üretim fırsatlardan yararlandırılması amacıyla üreticilere destek verilmesi önemlidir. Tarım sektöründe verilen bu desteklerin büyük ölçekli işletmelerden ziyada daha küçük işletmelere yönelik verilmesi ve küçük ölçekli işletmelerin karlılıklarını, verimliliklerini ve etkinliklerini arttıracak destekleme politikalarının uygulanması girişimcilik düzeyinin arttırılmasında rolü büyük olmaktadır.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de tarım işletmelerinin küçük ve parçalı yapıda olması, üreticilerin eğitim seviyelerinin nispeten düşük olması tarımda girişimciliğin önündeki en büyük engellerdendir. Tarımsal üretimde girişimcilik, sanayi ve hizmet sektöründeki girişimciliğe göre düşük seviyededir. Türkiye'de tarımsal girişimciliğine olan ilginin son 50 yılda başlamış olması, hâlâ önemli yapısal ve ekonomik sorunların yaşanıyor olması ve pek çok tarımsal girişimlerin aile işletmesi dışına geçememiş olması, tarımda girişimciliğin çok daha zor olacağının birer göstergesi olabilmektedir. Bu anlamda tarımsal üretimde faaliyet gösteren işletmelerin sosyo-ekonomik ve sermaye yapılarının incelenmesi ve yıllık faaliyet sonuçların analiz edilmesi önemlidir. Ayrıca elde edilen verilerle birlikte tarımsal girişimciliği etkileyen faktörler bileşenlerine ayrılarak işletme büyüklerine göre girişimcilik düzeyini karşılaştırılmıştır. Son olarak üreticilerin girişimcilik ile ilgili tutumları, sahip oldukları girişimci beceriler ve tarımsal üreticilerin temel hedefleri incelenmiş olup girişimciliği etkileyen faktörler doğrusal regresyon analizi ile değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Çalışmanın popülasyonunu Konya İli Ereğli ilçesi oluşturmakta olup, çalışmada birincil ve ikincil veriler kullanılmıştır. Birincil veriler tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemine göre belirlenen 98 örnek işletmeden elde edilen verilerden oluşmakta olup ikincil veriler her türlü basılı veya görsel materyallerden hazırlanmıştır. İşletmelerin sosyo-ekonomik analizleri yapılmış ve işletme büyüklüklerine göre girişimcilik katsayıları hesaplanmıştır. Ayrıca incelenen işletmelerin sermaye yapıları ve yıllık faaliyet sonuçları işletme büyüklüklerine göre karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

İncelenen işletmelerde işletme başına nüfus 4,77 kişi tespit edilmiş olup nüfus miktarı küçük ölçekli işletmelerde 3,25 , orta ölçekli işletmelerde 4,38 ve büyük ölçekli işletmelerde ise 5,19 olarak belirlenmiştir. Toplam aktif nüfusun oranı ise %55,25 olarak belirlenmiştir. İşletme ölçeğinin artmasına paralel işletme başına düşen nüfusun arttığı görülmektedir. Tarım işletmelerinde bu sonuç beklenen bir durumdur. Nitekim tarım işletmelerinde emek yoğun bir üretim gerçekleştirilmekte ve özellikle büyük ölçekli işletmelerde birden fazla üretim faaliyetine yer verilmekte olduğu görülmektedir. İşletme içerisinde aile işgücünün kullanımı kullanılabilir bir fon olarak değerlendirilmekte ve sonuç itibariyle işletmenin tarımsal gelirini yükseltmektedir. Ayrıca nüfusun %53,62'sinin ilkokul mezunu olduğu belirlenmiş ve eğitim kalitesinin yüksekliğinin girişimcilik üzerinde etkisi

olduğu bilinmektedir. Nitekim eğitim düzeyi yüksek olan üreticilerin yenilikleri benimseme düzeyleri ve fırsatları değerlendirme düzeyleri daha yüksek oldukları ve girişimcilik düzeylerinin yüksek olduğu doğrusal regresyon analiziyle de doğrulanmıştır.

İncelenen işletmelerde 19 farklı ürün desenine rastlanılmış olup ürün çeşitliliğinin sağlanması girişimciliği etkilemektedir. Özellikle bölgenin sulama ve süt hayvancılığı potansiyelinin yüksek olmasının yanı sıra coğrafi işaretlere sahip beyaz kiraz gibi ürünlerin yetiştirilmesi girişimciliğin yaygınlaştırılması açısından önemlidir. Ayrıca işletme içerisinde gelirin düzenli bir dağılım gösterebilmesi açısından önemli bir risk stratejisi olarak da değerlendirilen ürün çeşitliliği girişimciliği etkilemektedir. Nitekim girişimci kişi üretim faaliyetleri boyunca ortaya çıkacak olan hesaplanmış riskleri üstlenmekte ve risklere karşı strateji geliştirmesi gerekmektedir. Ancak o zaman tarımsal üreticiler gerçek girişimciler olabileceklerdir.

İncelenen işletmelerde aktif sermaye dekara 8.113,06 TL/da olarak hesaplanmış olup işletme ölçeklerine göre bu değer farklılık göstermektedir. İşletme ölçeğinin artmasıyla birlikte dekara düşen aktif sermaye varlığının düştüğü görülmektedir. Bu durum beklenen bir durum olmakla birlikte istenen bir durumdur. Büyük ölçekli işletmeler ölçek ekonomisinden dolayı işletmesindeki kaynaklarını diğer işletmelere göre daha etkin kullanabilmektedirler. Bu bakımdan büyük ölçekli işletmelerde birim alandan daha az sermaye ile daha fazla gelir elde ettikleri belirlenmiştir.

Tarım işletmelerinde aktif sermayede yer alan kaynakların kaynağını gösteren pasif sermaye, öz sermaye ve yabancı sermaye olarak sınıflandırılmaktadır. Özellikle işletme grupları itibariyle yabancı sermaye değerlendirildiğinde işletme ölçekleri büyüdükçe birim alanda düşen toplam borç miktarı düştüğü görülmektedir. Bunun sebebi olarak büyük ölçekli işletmelerin gereksiz yatırımlarda bulunmadıkları olarak ifade edilebilir. Gereksiz yatırımın karşılığı yabancı sermaye ile karşılandığı takdirde faiz ortaya çıkacak ve işletmenin karlılığı düşecektir. Bu noktada girişimci kişinin becerileri ortaya çıkmaktadır. Nitekim sahip olunan beceriler ile birlikte planlama, kararlılık, öngörü, risk alabilme ve fırsatları değerlendirme gibi genel niteliklere sahip olan üreticiler girişimci olarak değerlendirilmekte ve bu üreticiler birim alanda daha az yatırımla daha fazla getiriye sahip oldukları belirlenmiştir.

İncelenen işletmelerde işletme başına 308.620,52 TL GSÜD tespit edilmiş olup bu değerin %64,88'ini bitkisel ve %35,12'sini ise hayvansal üretim değeri oluşturmaktadır.

İşletme ölçekleri incelendiğinde işletme ölçeğinin artmasına paralel olarak birim alandan veya birim hayvandan daha fazla verim alındığı görülmektedir. Özellikle küçük ölçekli işletmelerde verimlilik düşük olmakla birlikte kaynakların kıt olmasından dolayı yatırımlar gerçekleştirilememektedir. Büyük ölçekli işletmelerde sulama, tohum, gübre, ilaç ve işçilik gibi girdilerin verimli olarak kullanılması ve sermayelerinin yüksek olması işletmelerin verimliliğini arttırmakta ve sürdürülebilir bir üretim yapılmasını sağlamaktadır. Tarımsal üretimde etkin girdi kullanımında girişimciliğin rolü vardır. Nitekim etkin girdi kullanımı ve tarımsal üretimin kendisi teknik bilgiye sahip olmayı gerektirmekteyken bunun yanı sıra yeniliklere ve teknolojinin kullanılmasını da zorunlu kılmaktadır. Bu anlamda üreticiler arasında bu becerilere sahip olanlar birim alandan veya birim hayvandan daha fazla verim almaktadırlar.

Gayrisafi hasıla, incelenen işletmelerde işletme başına 328.016,06 TL olarak hesaplanmıştır. Bu değerde aynı şekilde işletme ölçeğinin artmasına paralel olarak arttığı görülmektedir. Özellikle bu değerin artmasında %94,09 oranında GSÜD'nin payı vardır. İncelenen işletmelerde işletme başına 100 TL'lik yapılan her bir işletme masraflarına karşı 183,19 TL'lik bir getiri olduğu görülmektedir.

İncelenen işletmelerde işletme masrafı dekara 898,88 TL/da olarak belirlenmiştir. İşletme masrafları toplam değişen masraflar ve toplam sabit masraflardan oluşmakta olup sabit masraflar üretim ölçeğine göre değişmemekle birlikte değişen masraflar üretim ölçeğine göre değişmektedir. İşletme ölçeklerinin yükselmesine karşı işletme masrafları düşmekte olup bu sonuç beklenen bir durumdur. Nitekim büyük ölçekli işletmelerin girişimci becerilerinin yüksek olması sonucu kaynakları daha etkin kullanmaları dekara masrafları azaltmaktadır.

İncelenen işletmelerde dekara saf hasıla işletme başına 747,75 TL/da olarak belirlenmiştir. Saf hasıla işletme ölçeğinin artmasıyla birim alanda yükselmektedir. Büyük ölçekli işletmelerin sahip oldukları girişimci beceriler ve sermaye yapıları gayrisafi hasılayı yükseltirken işletme masrafları minimize etmektedir. Brüt karda ise işletme başına dekara 876,02 TL/da bir değer hesaplanmıştır. Yine brüt kar analizinde de işletme ölçeğinin artmasıyla dekar brüt karın yükseldiği görülmektedir. Net kar hesaplamasında küçük ölçekli işletmelerde negatif değer bulunmuştur. Tarımsal üreticilerin bu noktada net karlarının negatif olmalarına rağmen üretime devam etmelerinin sebebi olarak brüt kar gösterilmektedir. Nitekim brüt kar küçük ölçekli işletmelerde pozitif değer bulunmuştur.

Brüt kar analizi gayrisafi üretim değerinden değişen masraflar çıkartılmasıyla elde edilmekte olup sabit masraflar analize dahil edilmemiştir. Sabit masraflar içerisinde üreticinin aile işgücü ücreti karşılığı, amortisman masrafları ve tamir bakım ücretleri olmasına karşı üreticinin bu ücretleri reelde ödemediğinden dolayı üretime devam etmektedirler ve net karı dikkate almamaktadırlar.

Tarım işletmelerinin sadece sermaye yapılarına göre girişimcilik yapılarını değerlendirmek tek başına yeterli olmamaktadır. Bu kapsamda üreticileri tarımsal girişimciliğe teşvik eden faktörler incelenmiştir. Üreticileri girişimci olmaya teşvik eden faktörler üç ana başlık altında toplanmıştır. Ekonomik sebepler, psikolojik sebepler ve sosyal sebepler olarak belirlenen başlıklar altında toplamda 22 bileşen sorulmuş ve girişimcilik sebepleri incelenmiştir. Tarımsal girişimciliği teşvik eden ekonomik sebepler incelendiğinde üreticilerin ülke ekonomisine katkı sağlamak, daha çok para kazanmak, daha iyi bir yaşama sahip olmak, iş yaratmak, istihdam yaratmak ve girişimciliğe yönelik destekleri artması girişimci olmayı teşvik ettikleri ifade edilmiştir. Tarımsal girişimciliği teşvik eden psikolojik sebepler arasında ise başkasına bağlı çalışmayıp kendi kararlarını özgürce alabilme isteği, toplumda sosyal statü ve saygınlık kazanma isteği, kendini gerçekleştirmek ve kanıtlama isteği ve yeteneklerine uygun, kendi zevk aldığı bir işi yapma istekleri ön plana çıkmaktadır. Tarımsal girişimciliği teşvik eden sosyal sebeplere bakıldığında ise en fazla ifade edilenler arasında ailenin desteklenmesinin önemli olduğu, tecrübeli bir aileden gelinmesi, çevresindeki insanların desteklemesi ve başarılı olan tarımsal girişimcilerin varlığı yer almaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde tarımsal girişimciliği teşvik eden ekonomik faktörlerin düzeyi 3,75 olarak belirlenirken, psikolojik sebeplerin ortalaması 4,35 ve sosyal sebeplerin ortalaması ise 3,70 olarak belirlenmiştir. Sonuçlara göre tarımsal girişimciliği daha çok psikolojik faktörler teşvik etmekte olup bu konuda en önemli faktör ise bağımsız ve özgür hareket etme faktörü yer almaktadır.

Tarımsal işletmelere yönelik uygulanan likert ölçeğine göre üreticilerin girişimcilik ile ilgili tutumları incelenmiştir. Bu kapsamda üreticilerin girişimcilik kavramı ile ilgili tutumları araştırılmış ve üreticilerin girişimlerin sosyo-ekonomik özelliklerini ön plana çıkartmışlardır. Nitekim üreticilerin girişimcilik ile ilgili tutumları incelendiğinde en yüksek pay itibar, yönetici, ülke kalkınması gibi değişkenlere ait olduğu görülmektedir. Tarımsal üreticilerin girişimciliğin yaygınlaştırılmasıyla birlikte itibar sahibi olacaklarını, daha fazla

üretim yapacaklarını, daha uzun ömürlü olacaklarını ve dolayısıyla ülke kalkınması açısından gerekli oldukları ifade etmişlerdir.

Tarımsal üretimde masraf minimizasyonu veya kar minimizasyonu temel hedefler arasında yer almaktadır. Bu anlamda bölgede faaliyet gösteren tarım işletmelerinin de temel hedefleri arasında üretim için en düşük düzeyde masraf yapmak istemeleri yer almaktadır. Ayrıca tarımsal üretimin üzerinde sınırlandırıcı bir faktör olan borçların ödenmesi de işletmecilerin temel hedefleri arasında yer almaktadır. Nitekim yabancı sermayenin varlığı işletmeye faiz masrafını getirecek ve işletmenin karlılığını düşürecektir. Ayrıca üreticiler daha fazla arazide üretim yapmak istediklerini belirtmiş olup bu durumun nedeni olarak bölgedeki su kaynaklarının etkin kullanılmasına bağlı olarak birim alandan yüksek verimli ürünlerin üretilmesi gösterilmektedir. Tarımsal üretimde daha fazla arazi işleyerek üretim miktarının arttırılmasının yanı sıra birim alandan daha fazla ürün alabilmek adına yeniliklerin ve teknolojilerin uygulanması gerekmektedir. Bu açıdan tarımsal girişimciler işletmelerinde yenilikleri uygulayarak ve teknolojileri deneyerek birim alandan daha fazla ürün alabilirler ve dolayısıyla kaynak kullanım etkinliğini sağlayarak en yüksek kar elde edilmiş olacaktır. Son olarak özellikle tarımsal girişimcilerin temel hedefleri arasında işletmenin sahip olduğu kaynaklarının sürdürülebilir olarak gelecek kuşaklara aktarmak istediği belirlenmiştir.

Tarımsal üretim insan emeğine bağlı bir üretim faaliyetidir. Bu anlamda üreticilerin sahip oldukları girişimci becerileri üretim faktörlerinin kullanılmasını ve işletmelerin karlılığını etkilemektedir. Tarımsal işletmecilerin sahip oldukları girişimci becerileri incelenmiş olup kişisel girişimci becerileri, yönetim becerileri ve teknik beceriler olmak üzere üç sınıflama yapılmıştır. Tarımsal üreticilerin sahip oldukları kişisel girişimci beceriler arasında kararlı olma, disiplinli olma, hoşgörülü olma ve anlayışlı olmak ön plana çıkmaktadır. Yönetim becerileri arasında ise iyi bir şekilde insan ilişkileri kurabilme, etkili karar verebilme, pazarlı ve müzakerece olma gibi yönetimsel beceriler yer almaktadır. Teknik beceriler olarak ise mesleki yeterliliğe sahip olduklarını, teknik donanıma sahip oldukları, etkili iletişim kurabildikleri ve sosyal ilişkilerde başarılı oldukları belirlenmiştir. Genel itibariyle kişisel girişimci becerilerinin ortalaması 4,24 olurken, yönetim becerileri 3,85 ve teknik beceriler 3,45 olarak belirlenmiştir. Buna göre araştırma bölgesinde yer alan üreticilerin tamamı girişimcilik becerilerine en az orta düzeyde sahip oldukları görülmektedir. Özellikle kişisel girişimci becerileri diğer beceriler arasında en yüksek puana

sahip olduğu görülmüş ve üreticilerin kişisel özelliklerinin bu faktör üzerinde etkisi olduğu belirlenmiştir.

Tarımsal işletmelerde ekonomik anlamda başarıya ulaşılabilmesi için yeni yöntemlerin uygulanması gerekmektedir. Uygulanan bu yeni yöntemlerle birlikte ekonomik anlamda başarıyı arttırmak amacıyla en düşük düzeyde masraf yapılması, mevcut arazinin elinde tutulması, en yüksek karı elde etmeyi istemek, borçlarını ödemek istemek ve daha fazla arazi işlemek gibi ifadelere katılım düzeyi yüksek belirlenmiştir. Bu ifadelerin sağlanmasıyla birlikte üretimde yeni yöntemler uygulanarak ekonomik anlamda başarılı bir işletmecilik gerçekleştirileceği belirlenmiştir.

Tarımsal üretimde üreticilerin sahip oldukları kaynaklar ve imkanlar dahilinde yeni yöntemler uygulanarak işletmenin başarısını arttırmak için tutumları incelenmiştir. Yapılan 5'li likert ölçeğine göre girdi maliyetlerinin yüksek olması ile teknoloji altyapı ve donanım yetersizliği faktörleri işletmenin başarısını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca yeni yöntemler uygulanarak ekonomik anlamda başarılı bir üretim gerçekleştirilmesi için tarımsal pazar araştırılmasının, tarımsal ürünü üretme potansiyelinin ve tarımsal sermayenin önemi yüksek olmakla birlikte girişimciliğini başarısını etkilemektedir.

Tarım işletmelerinde ekonomik anlamda başarısını arttırmaya yönelik tutumlara üreticilerin katılma düzeyi incelendiğinde, en yüksek tutumun plan yapmanın olduğu görülmektedir. Nitekim tarım işletmelerinde tarımsal planlama önemli bir yer tutmaktadır. Tarımsal üretim uzun dönemli bir üretim olmasıyla birlikte üründen ürüne farklılık göstermesine rağmen çok kısa dönemde üretim faaliyetleri değiştirilememekte veya herhangi bir müdahalede bulunulamamaktadır. Bu anlamda tarımsal üretimde planlamanın önemi ortaya çıkmakta ve ürün seçimi dikkatle yapılmalıdır. Ayrıca en yüksek karı elde etmek istemek, işletmede yeterli kontrol ve bakım yapılması ve kaynaklarının en üst düzeyde kullanması sonucunda ekonomik anlamda başarılı olacağı düşünülmektedir.

Tarım işletmelerde çevreyle yüksek dereceli bir ilişkiye sahiptir. Nitekim tarımsal üreticiler üzerinde çevre ve ailenin baskısı yüksek olmakla birlikte tarımsal üreticilerin başarısını da etkilemektedir. Nitekim tarımsal üretimde yenilikçi olma, liderlik özelliklerine sahip olma, odaklanabilme ve kendine inanma ekonomik anlamda işletmelerin başarısını arttırmaktadır. Hem çevredeki insanların hemde aile bireylerinin girişimcilerin bu özellikleri ne kadar sahip oldukları incelenmiştir. Çalışma kapsamında da çevredeki insanların üretici

kişi hakkındaki tutumları üreticilerin başarısını etkilediği görülmüş ve çevredeki insanların etkisinin ortalama 3,31 olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç itibariyle çevredeki insanların girişimcilerin başarısını etkileme düzeyi orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çevre unsurunun yanında aynı zamanda aile etkileşimi tarım sektöründe üst düzeyde gerçekleşmektedir. Tarımsal üretimde aile kavramı üretim faktörlerinin verimliliğinin sağlanmasını etkilemektedir. Özellikle tarımsal üretimde aile bireylerin üretici üzerinde yönlendirici bir etkisi olduğu bilinmekle birlikte bu etki çevredeki insanlardan daha yüksek olmaktadır. Bu durum çalışma bölgesindeki girişimcilerin tutumlarıyla da benzerlik göstermekte ve aile bireylerinin girişimcilerin başarısını etkileme düzeyi 3,76 olarak belirlenmiştir.

Tarımsal üretimde girişimciliği engelleyen faktörler toplamda 7 faktör altında incelenmiştir. Bu 7 faktör ekonomik, sosyal, yönetici, deneme, kültürel, pazarlama ve psikolojik olarak sınıflandırılmaktadır. Faktör grupları içerisinde girişimciliği engelleyen en yüksek oranlı grup ekonomik faktör olmakta ve ortalama 4,57 skora sahip olduğu belirlenmiştir. Girişimciliğin engellemesinde en önemli faktör bu gruptur. Nitekim bu grubun bileşenleri incelendiğinde tarımsal ürün fiyatlarının istikrara kavuşturulmaması, gelirden memnuniyetsizlik, bilgiye erişi ve ekonomik zorluklar, tarımda yeterli yatırımın ortamının olmaması ve tarım ürünlerin ihracatı için desteklerin verilmemesi görülmektedir. Değişkenler arasında ise en yüksek oran tarımsal ürün fiyatlarının istikrar kavuşturulmaması olarak görülmektedir. Faktör grupları arasında en yüksek katılım düzeyi ekonomik faktör grubunda olurken en az katılım düzeyi ise pazarlama faktörü olarak tespit edilmiştir.

Ekonominin en küçük birimleri olan işletmelerin etkin yönetilmesin de girişimciliğin çok önemli payı vardır. Girişimcinin yönetim etkinliğini sağlayabilmesi için ihtiyaç duyduğu özellikler mesleki, yönetim, fırsat, stratejik ve işbirliği becerileri olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu özellikleri ölçebilmek için toplam 40 değişken kullanılmıştır. Bütün değişkenlerin ortalaması 3,75 olarak belirlenmiş ve bu değer girişimcilik katsayısı olarak adlandırılmıştır. Bu değer üzerinde en etkili özellik mesleki deneyim olarak belirlenmiştir. Bu özellik bakımından işletme grupları arasında fark olmakla birlikte çok yüksek değildir. Nitekim tarım işletmeciliği genel olarak aileden gelen bir meslek olup, daha sonra öğrenilerek bu mesleğin icra edilmesi Türkiye kırsal kesimi ve bu çalışmanın yapıldığı alan için istisnai durumdur. Büyük ölçekli işletme yöneticileri yönetim, fırsat, stratejik ve iş birliği tecrübesi açısından diğer işletmelere göre daha ileridedir. Bu özellikler kişisel karakter olmakla

birlikte işletmelerin büyük olması dolayısı ile kazanılması da mümkündür. Çalışma alanında işletmeler için hesaplanan girişimcilik katsayısı sırasıyla 3,17, 3,54 ve 3,95 olarak belirlenmiştir. Bu değerlerin girişimciliği temsil açısından yeterliliği bir emsali olmadığı için tartışılabilir. Ancak genel puanlama sisteminde düşünüldüğünde belirlenen katsayıların düşük olduğu söylenebilir. Nitekim Türkiye tarım işletmeleri küçük ve parçalıdır. Bununla birlikte tarımda sermayenin devir hızının düşük olması ve tasarruf oranının yetersizliği gibi genel özellikler işletme yöneticilerine çok fazla seçenek sunmamaktadır. Türkiye tarım işletmelerinin girişimcilik açısından desteklenmesi bu açıdan önemlidir. Nitekim "kalkınma makro ekonomik bir sorun olmakla birlikte kalkınma için kullanılan araçlar mikro ekonomiktir." Girişimcilik bu mikro araçlar içerisinde çok önemli paya sahiptir.

Girişimcilik tüm alanlarda kalkınmanın temel faktörü olarak görülmektedir. Girişimcilik, küreselleşmenin arttığı ve rekabetin yoğunlaştığı ortamda birçok ülkede yaşanılan ekonomik sorunların başında gelen istihdam sorununu azaltma çabaları içerisinde önemli paya sahiptir. Ayrıca girişimcinin yenilikçi özelliği, global dünyada yeni teknolojilerin hızlı bir şekilde gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenlerle girişimciliğin beş bileşeni olan profesyonellik, yöneticilik, fırsatçılık, stratejik davranış ve iş birliği özelliklerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu durum tarımsal işletmecilerin başarısını artıracak ve tarım işletmelerinin sosyo-ekonomik yapısını geliştirmekle birlikte geniş çapta düşünüldüğünde kırsal kalkınmaya katkı sağlayacaktır.

Girişimciliği etkileyen faktörler doğrusal regresyon analizi ile değerlendirilmiş ve yorumlamalar yapılmıştır. Buna göre girişimciliği etkileyen faktörler miktarı, dekara aktif sermaye, dekara gayrisafi üretim değeri, erkek işgücü birimi, yaş, sigorta yaptırma durumu, dekara net kar ve eğitim düzeyi olarak belirlenmiştir. Bu değişkenlerin tamamı istatistiki olarak anlamlı olarak belirlenmiştir. Buna göre işletmenin veya işletmecinin arazi miktarı, dekara gayrisafi üretim değeri, erkek işgücü birimi, sigorta yaptırma durumu, dekara net kar ve eğitim düzeyleri arttıkça girişimcilik düzeylerinin yükseldiği, yaş ve dekara aktif sermaye miktarının azalmasıyla da girişimcilik düzeylerinin yükseldiği belirlenmiştir.

<u>Genel olarak tarımsal girişimciliğin yaygınlaştırılması için öneriler değerlendirildiğinde;</u>

1. Tarımsal girişimciler katma değeri yüksek ürünlerin üretmesi durumunda cari açığın düşürülmesinde katkı sağlayacaktır. Özellikle organik ve doğal ürün üretiminin teşvik edilmesi, dünya emtia borsalarında kabul görmüş ürünlerin üretilmesi ve

yabancı ülkelerde toprak satın alma ve/veya kiralama gibi uygulamalar Türkiye'nin net ithalatçı konumdan çıkmasına yardımcı olacaktır.

2. Tarımsal üretim gerçekleştiren girişimcilerin daha yaygınlaşması için ve bu işletmelerin sürdürülebilirlikleri açısından merkezi bir tarım borsasının ve alt ürünlerinin gelişmesiyle kullanılır olması gerekmektedir. Özellikle lisanslı depoculuk bu anlamda özendirici bir faaliyet olarak ortaya çıkmaktadır. Bilindiği üzere lisanslı depoculuk, tarımsal ürünlerin ticaretinin ürünün mülkiyetini temsil eden ürün senetleri vasıtasıyla; uluslararası alanda da faaliyet gösterebilecek nitelikteki ürün ihtisas borsasında yapılmasını öngören bir sistemdir. Bu sebeple dünya piyasalarında kabul gören emtia ürünlerinin (pamuk, mısır, şeker) üretimi teşvik edilmiş olacaktır.
3. Tarımsal üretimde bulunan girişimcilerin en önemli sıkıntılarından birisi diğer ekonomi faaliyetlerinde bulunan girişimcilerde olduğu gibi finansman kaynaklarına erişmekte yaşanmaktadır. Tarımsal faaliyette bulunan bu girişimcilerin özellikle KOBİ kavramı içerisinde değerlendirilmemesi ve KOSGEB tarafından desteklenmemesi yaşanan en güncel sorun olarak bilinmektedir. Bu durum haksız rekabete ve tarımın kurumsal kimlik kazanmasına engel teşkil etmektedir. Bu anlamda Küçük orta ölçekli tarım işletmeleri (KOTİ) programının hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.
4. Tarımsal girişimcilerin farkındalığını arttırmak amacıyla bölgesel tarım ve gıda fuarlarının düzenlenmesi gerekmektedir. Bu sayede üretilen ürünlerin ihracatı daha kolay hale gelmesi sağlanabilir. Çünkü tarımsal üretimde net ihracatçı olmanın yolu, üretim miktarının artmasıyla birlikte ihraç pazarlarına üretilen ürünün tedariğidir.
5. Tarımsal girişimcilerin modern teknolojiden yararlanabilmesi için finansal kiralama, ortak makine kullanımı gibi özendirici faaliyet uygulanmalı ve desteklenmelidir. Makine'de olduğu gibi hurda teşviki girişimcilerin mevcut makine parklarını yenilemesine yardımcı olmaktadır. Bu gibi teşvikler ile birlikte tarımsal modernizasyonun sağlanması gerekmekte ve tarımsal girişimcilerin sermayeleri etkin bir şekilde kullanılmasıyla birlikte mevcut makine varlığının atıl olarak kullanılmamasına imkan sağlanmalıdır.
6. Tarımsal girişimciler için bir diğer önemli sorun ise; projelendirme maliyetleridir. Özellikle yeni yatırıma girişecek girişimcilerin yatırım öncesi uygulamayı planladıkları projenin çizilmesi, tesisatların hazırlanması gibi etmenler kaynak israfına neden olmaktadır. Türkiye'de inşaat projelerinin çizilmesinde etkin bir ol

oynayan TOKİ bu bağlamda bir çözüm olabilir. Bu sayede girişimci yüksek maliyetlerden kurtulabilir ve tarımsal üretim işletmelerinde standartlaşma ve yapı kontrolü sağlanabilir.

7. Girişimcilik konusu üzerine yapılan çalışmalar sonucunda ülkelerin kalkınmasında yerel bir kalkınma modeli ortaya çıkmıştır. Modelin 1. ayağı potansiyel tespiti, 2. ayağı devletin rolünün belirlenmesi, 3. ayağı kalkınmanın organizasyonu, 4. ayağı kalkınmanın finansmanı ve 5. ayağı ise teşvik sistemidir. Önerilen kalkınma modeli yerel güçlerin dinamiğine dayanmakta ve girişimciyi esas almaktadır. Modele göre devlet piyasa güçlerini uyarma yönünde politikalar izlemeli ve beşeri yatırımlara önem vermelidir. Beşeri yatırımın temelini eğitim ve politikaların temel aktörlerini ise girişimciler oluşturmaktadır. Devlet altyapıya son derece önem vermeli, cazibe merkezleri anlayışı klâsik anlayıştan farklı olmalı ve daha çok sağlık, eğitim, güvenlik şeklinde hizmetlerin dağıtıldığı merkezler olarak düşünülmelidir. Önerilen modele göre, özelleştirmeye genel çerçeveden bakılmalı ve piyasa mekanizmasını uyaracak, tekelleşmeyi önleyecek, verimliliği artıracak şekilde özelleştirme yapılmalıdır. Aksi takdirde, özel tekeller yaratan özelleştirmeler bazı rantlar oluşturmaktan öteye gidemeyecektir. Yöresel girişimcilere sermaye desteği sağlanarak özelleştirmeden olumlu sonuçlar alınabilir. Aşkale çimento fabrikası bu tür özelleştirme için başarılı bir örnektir. Merkezi örgüt olarak bir yerel kalkınma bakanlığı önerilmekte ve bunu güçlendirilmiş yerel yönetimlerin desteklemesi gerektiğini ileri sürülmektedir. Ayrıca, girişimcilere bilgi sunacak, ulusal ve uluslararası kaynakları aktaracak, proje stoku önerecek yerel kalkınma örgütleri öngörülmektedir. Bu örgütlerin sadece merkezi örgütün bürokratlarından değil, katılımla oluşması ve performans ilkelerine göre çalışabilen özerk örgütler olması istenmektedir. Dördüncü ayak olarak düşünülen kalkınmanın finansmanı için bütçeye dayalı merkezi bir fonun oluşturulması, dış kaynaklardan sağlanacak kredilerden yararlanılması ve özel finansal kurumların yönlendirilmesi planlanmaktadır. Son olarak mevcut teşvik sisteminde köklü bir değişiklik yapılması ve böylece teşviklerin son derece açık, basit, uygulanabilir ve etkin olması sağlanmalıdır. Günümüzde bazı teşviklerden yararlanmak için değişik yollardan gitmek ve siyasal bürokratik desteği elde etmek gerekir.

Genel olarak yerel kalkınma modeli benimsenirse, ortaya konulan belirli kriterlere uyum sağlayanlar doğuda, batıda ya da nerede olursa olsun teşviklerden yararlanabilir. Teşvikler sektör ayrımı yapılmadan bölgesel ya da yerel bazda genel olarak verilmelidir.

9. KAYNAKÇA

Açıl, F. ve Demirci, R., 1984, Tarım Ekonomisi, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları*, 880.

Adanacıoğlu, H., 2015, Sustainable Agricultural Marketing Initiatives, *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, 3 (7), 595-603.

Agca, V. ve Kandemir, T., 2008, Aile Isletmelerinde Ic Girisimcilik Finansal Performans Iliskisi: Afyonkarahisar'da Bir Arastırma, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (3).

Alada, A. D., 2001, İktisadi Düşünce Tarihinde Girişimcilik Kavramı Üzerine Notlar, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (23-24), 47-52.

Alsos, G. A., Carter, S. ve Ljunggren, E., 2011, The handbook of research on entrepreneurship in agriculture and rural development, Edward Elgar Publishing, p.

Arıkan, C., 2013, Kadın Girişimcilikte Başarı ve Başarıyı Etkileyen Faktörler: Bursa Örneği, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, *Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Arıkan, C., 2016, Kadın Girişimcilikte Başarı ve Başarıyı Etkileyen Faktörler: Bursa Örneği, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14 (3), 138-156.

Arıkan, S., 2004, Girişimcilik: Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular, Genişletilmiş 2, *Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara*.

Ataseven, M., 2014, Girişimcilik, *Cem Web Ofset Ankara*, p.

Aykan, E., 2002, Girişimcilik ve girişimcilerin liderlik davranışları (Kayseri'de Bir uygulama), *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Soysal Bilimler Enstitüsü. s27*.

Başar, M., Tosunoğlu, T. ve Demirci, E., 2001, Girişimcilik ve Girişimcinin Yol Haritası: İş Planı, *Eskişehir Ticaret Odası Yayınları, Eskişehir*.

Başol, O., 2010, Girişimci Kadın ve Erkeklerin Başarı Algısındaki Farklılıklar: Küçük Ölçekli İşletmelerde Bursa İli Örneği.

Bayraktar, S., 2011, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Bayramoğlu, Z., 2013, Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri: Akşehir İlçesi Örneği, *TAGEM*.

Bayramoğlu, Z. ve Karakayacı, Z., 2013, Küçük ve Orta Ölçekli Tarım İşletmelerinde Girişimcilik.

Bayramoğlu, Z., Karakayacı, Z., Çelik, Y. ve Gündüz, O., 2014, Tarımsal İşletme Tipolojilerine Göre Risk Faktörlerinin Algılanması Ve Risk Yönetim Stratejilerinin Belirlenmesi.

Bektaş, Ç. ve Köseoğlu, M. A., 2007, Aile işletmecilik kültürünün girişimcilik eğilimine etkileri ve bir alan çalışması, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2007 (2), 297-317.

Bock, B. B., 2004, Fitting in and Multi-tasking: Dutch Farm Women's Strategies in Rural Entrepreneurship, *Sociologia Ruralis*, 44 (3), 245-260.

Bozdemir, M., 2017, Dane Mısır Üretiminde Kaynak Kullanım Etkinliğinin Belirlenmesi: Konya İli Örneği, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*.

Bozkurt, Ö. ve Erdurur, K., 2013, Girişimci kişilik özelliklerinin girişimcilik eğilimindeki etkisi: potansiyel girişimciler üzerinde bir araştırma, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8 (2).

BÜGEM, 2017, http://www.tarim.gov.tr/BUGEM/Menu/9/Veriler.

Bünyamin, E., Şahin, Y. E. ve Mutlu, M., 2015, Girişimciler İçin Alternatif Finansman Kaynakları: Mevcut Durum ve Öneriler, *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 1 (1), 31-54.

Bygrave, W. D., 1993, Theory building in the entrepreneurship paradigm, *Journal of Business Venturing*, 8 (3), 255-280.
Carter, S. ve Collinson, E., 1999, Entrepreneurship education: Alumni perceptions of the role of higher education institutions, *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 6 (3), 229-239.
Ceylan, İ., 1988, Ankara'nın Çubuk İlçesinde Tarımsal Teknolojik Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenmesinde Televizyonda Tarımsal Paylaşmaların İzlenmesi ve Etkileri, *AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara*.
Chandler, G. N. ve Jansen, E., 1992, The founder's self-assessed competence and venture performance, *Journal of Business Venturing*, 7 (3), 223-236.
Chandrashekar, S. ve Bahal, R., 2014, Factors influencing the entrepreneurial behaviour of agricultural graduates, *SAARC Journal of Agriculture*, 10 (2), 31-39.
Chye Koh, H., 1996, Testing hypotheses of entrepreneurial characteristics: A study of Hong Kong MBA students, *Journal of managerial Psychology*, 11 (3), 12-25.
Cici, E. N., 2013, Kadınların girişimcilik yolunda karşılaştıkları sorunların öz girişimcilik yetenekleri üzerindeki etkisi: Konya ilinde bir araştırma, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
Co., E., 2016, Türkiye'de Tarım ve Agro Sanayi: 2015 Sonrasında Doğrudan Yatırım Fırsatları, *Tarım Sektörü Raporu*

Cooper, A. C., Folta, T. ve Woo, C. Y., 1991, Information acquisition and performance by start-up firms, *Frontiers of entrepreneurship research*, 276, 290.
Çetin, C., 1996, Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi, *Der Yayınları, İstanbul*.
Çetindamar, D., 2002, Türkiyede Girişimcilik, Yayın No: Tüsiad-T.
Çetinkaya Bozkurt, Ö., Kalkan, A., Koyuncu, O. ve Alparslan, A. M., 2012, Türkiye'de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler ÜzerİndeNitel Bİr Araştirma, *Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences*, 15 (1).
Çöğürcü, İ., 2016, İktisadi Doktrinlerde Geçmişten Günümüze Girişimciliğin Önemi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (35), 65-80.
Çukurçayır, S., 2010, Avrupa Birliği Ortak Tarım ve Girişimcilik Politikalarının Değerlendirilmesi, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2010 (4).
Damar, A., 2015, Girişimci kişilik özelliklerinin öğrencilerin girişimcilik eğilimlerine etkisi: Sannio Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi'nde karşılaştırmalı bir araştırma, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
Dbeys, A. D. ve Engindeniz, S., 2011, Tarımsal Üretimde Şirketleşme Üzerine Üretici Görüş ve Tutumları: İzmir Örneği, *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 48 (3).
De Wolf, P. ve Schoorlemmer, H., 2007, Exploring the significance of entrepreneurship in agriculture, *Research Institute of Organic Agriculture FiBL*.
Demirel, Y., Peker, A. A. ve Ünlü, N., 2016, Girişimcilik Eğitiminin Amacı İle Girişimcilik Yeteneği, Girişimcilik Tutumu Ve Kapasitesi Arasındaki İlişki Üzerine *3.Uluslararası KOP Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*.
DeTienne, D. R. ve Chandler, G. N., 2004, Opportunity identification and its role in the entrepreneurial classroom: A pedagogical approach and empirical test, *Academy of management learning & education*, 3 (3), 242-257.
DSİ, 2016, DSİ Faaliyet Raporu, http://www.dsi.gov.tr/stratejik-planlama/faaliyet-raporlari:
Durak, İ., 2011, Girişimciliği etkileyen çevresel faktörlerle ilgili girişimcilerin tutumları: bir alan araştırması.

Duran, C., Büber, H. ve Gümüştekin, G. E., 2013, Girişimcilik Hislerine Eğitimin Katkisi: Kütahya Meslek Yüksek Okulu Makine Programi Örneği, *Journal of Entrepreneurship & Development/Girisimcilik ve Kalkinma Dergisi*, 8 (2).

Ekonomi, 2016, Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2015 Yılı Raporu.

Er, P. H., 2012, Girişimcilik ve yenilikçilik kavramlarının iktisadi düşüncedeki yeri: Joseph A. Schumpeter, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Erkuş, A., Bülbül, M., Kıral, T., Açıl, A. ve Demirci, R., 1995, Tarım ekonomisi, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları* (5), 298.

Esiobu, N. ve Ibe, G. O. G., 2015, Analysis of Entrepreneurship Development in Agriculture among Arable Crop Farmers in Imo State, Nigeria, *International Journal of African and Asian Studies*, 7.

Fani, M., Por, M. V. ve Zadeh, M. H., 2013, İslam Azad Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencilerinin Girişimcilik Tutumlarını Etkileyen Faktörler *European Online Journal of Natural and Social Sciences*, 2 (3), 1407-1411.

Gartner, W. B., Mitchell, T. R. ve Vesper, K. H., 1989, A taxonomy of new business ventures, *Journal of Business Venturing*, 4 (3), 169-186.

Gasson, R., Crow, G., Errington, A., Hutson, J., Marsden, T. ve Winter, D., 1988, The farm as a family business: a review, *Journal of agricultural economics*, 39 (1), 1-41.

Ghiasy, F. G., Hosseini, S. J. F., Malekmohammadi, I. ve Hosseini, S. M., 2009, Factors influencing the entrepreneurship in Iran's agricultural cooperatives, *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 3 (2), 1170-1176.

Glossaries, O., 2008, Corruption: A Glossary of International Standards in Criminal Law, OECD Glossaries. ISBN.

Göçer, H., 2013, Tekirdağ ilinin tarımsal yapısı ve girişimcilik potansiyeli üzerine bir araştırma, *Namık Kemal Üniversitesi*.

Göçmen, S., 2007, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilimdalı Yönetim Organizasyon Programı, Yüksek Lisans Tezi.

Gökçe, O., 2004, Tarımsal Girişimcilik, Çiftçi ve Köy Dünyası Dergisi, Sayı.

GTHB, 2017a, http://www.tarim.gov.tr/Konular/Makro-Ekonomik-Gostergeler, [04.09.2017].

GTHB, 2017b, Konya Tarımsal Göstergeler.

Gunst, R. F. ve Mason, R. L., 1980, Regression analysis and its application: a data-oriented approach, CRC Press, p.

Güreşçi, E., 2014, Girişimcilik eğilimi üzerine bir araştırma: İspir Hamza Polat MYO örneği.

Hasdemir, M., 2011, Kiraz yetiştiriciliğinde iyi tarım uygulamalarının benimsenmesini etkileyen faktörlerin analizi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, *Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Ankara*.

Hatice, C. ve Günay, G. Y., 2014, Girişimcilerin girişimcilik tipleri ile duygusal zekâları arasındaki ilişki: Edirne örneği.

Hisrich, R. D. ve Peters, M. P., 1995, Entrepreneurship. Starting, developing, and managing a new entreprise, *Bs., Irwin Inc, USA*.

Horasan, B., 2014, Aydın ili tarım sektörünün girişimcilik yönüyle değerlendirilmesi, *Adnan Menderes Üniversitesi*.

İnan, İ. H., 1998, Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği, *Baskı, Tekirdağ*.

İnce, A. R., Erdem, H., Deniz, M. ve Bağlar, N., 2015, Girişimci Kişilik Özellikleri İle Girişimcilik Becerileri Arasındaki İlişkinin Potansiyel Girişimci Adayları Üzerinden İncelenmesi *International Journal of Social Science*, Number: 41, p. 399-416,.

İrmiş, A., Durak, İ. ve Özdemir, L., 2010, Girişimcilik kültürü: Anadolu girişimciliğinden örnekler, Ekin Yayınevi, p.

İrmiş, A. ve Başol, S., 2016, Kırsal Girişimcilik: Tarihten Günümüze Yatağan Örneği Rural Entrepreneurship: Yatagan Example from History to Present.

İyi, P. ve Erol, H., 2008, Çoklu Lineer Regresyonda En İyi Model Seçimi, *ÇÜ Fen Bilimleri Enstitüsü*, 17 (5), 48-56.

İyicil, A. G., 2006, Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'deki Kadın Girişimciliğinin İrdelenmesi Ve Bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara*.

Jervell, A. M., 2011, The family farm as a premise for entrepreneurship, *The handbook of research on entrepreneurship in agriculture and rural development*, 54-73.

Karadavut, U., Genç, A., Palta, Ç., Çarkacı, D. A. ve Kökten, K., 2011, Konya ili yem bitkileri üreticilerinin sosyo-ekonomik yapıları ile başarılı üretimi etkileyen faktörlerin belirlenmesi.

Karagölge, C. ve Peker, K., 2002, Tarim Ekonomisi Araştırmalarında Tabakalı Örnekleme Yönteminin Kullanılması, *Journal of the Faculty of Agriculture*, 33 (3).

Karimi, S., Biemans, H., Lans, T., Arasti, Z., Chizari, M. ve Mulder, M., 2011, Application of Structural Equation Modelling to Assess the Impact of Entrepreneurial Characteristics on Students' Entrepreneurial Intentions, *European Conference on Innovation and Entrepreneurship*, 103.

Kılıç, R., Keklik, B. ve Çalış, N., 2012, Üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri üzerine bir araştırma: Bandırma İİBF işletme bölümü örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 423-435.

Kinay, 2006, Girişimcilik, Kalkınma ve Rekabet İlişkisi Kütahya'da KOBİ'lerin Girişimcilik Profili.

Kıral, T., Kasnakoğlu, H., Tatlıdil, F., Fidan, H. ve Gündoğmuş, E., 1999, Tarımsal ürünler için maliyet hesaplama metodolojisi ve veri tabanı rehberi, *Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayın* (37), 1-143.

Kızılaslan, N. ve Karaömer, M., 2015, Hatay İli Kırsalındaki Kadınların Girişimcilik Eğilimlerinin İncelenmesi, *Turkish Journal of Agriculture: Food Science and Technology*, 3 (6), 1-1.

Koç, S., 2005, Kadın Girişimciler Kavramı ve Serbest Meslek Mensubu Kadın Girişimcilere İlişkin Konya İlinde Uygulamalı Bir Araştırma, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya*.

Kuğu, T. D., 2005, Girişimcilik Finansmanında Risk Sermayesi ve Türkiye Uygulamaları Üzerine Öneriler *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsi İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.

Kushalakshi, R., 2014, Rural Entrepreneurship: A Catalyst for Rural Development, *International Journal of Science and Research*, 3 (8), 51-52.

Lans, T., Verstegen, J. ve Mulder, M., 2011, Analysing, pursuing and networking: Towards a validated three-factor framework for entrepreneurial competence from a small firm perspective, *International Small Business Journal*, 29 (6), 695-713.

Lumpkin, G. T. ve Dess, G. G., 2001, Linking two dimensions of entrepreneurial orientation to firm performance: The moderating role of environment and industry life cycle, *Journal of Business Venturing*, 16 (5), 429-451.

Marangoz, M., Hız, G. ve Karaosmanoğlu, K., 2016, Girişimciliğin Gelişmesinde Sosyal Sermayenin Rolü ve Önemi, *3.Uluslararası KOP Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*.

Matlay, H. ve Westhead, P., 2005, Virtual teams and the rise of e-entrepreneurship in Europe, *International Small Business Journal*, 23 (3), 279-302.

McClelland, D. C., 1967, Achieving society, Simon and Schuster, p.

McElwee, G., 2005, Developing entrepreneurial skills of farmers, *A Literature Review of Entrepreneurship in Agriculture. Available on the ESoF–website: http://www. esofarmers. org/documents/ESoFliteraturereview_000. pdf*.
McElwee, G., 2008, A taxonomy of entrepreneurial farmers, *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 6 (3), 465-478.
MEVKA, 2014, Ereğli İlçe Raporu, *Mevlana Kalkınma Ajansı*.
Meydan, M. C., 2013, Girişimciliğin Ölçülmesi: Türkiye İçin Bölgesel Girişimcilik Endeksi Önerisi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Bilimdalı, Yüksek Lisans Tezi*.
Mikko Vesala, K., Peura, J. ve McElwee, G., 2007, The split entrepreneurial identity of the farmer, *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 14 (1), 48-63.
Monitor, G. E., 2014, GEM 2013 global report, *Recuperado 16/06/2014 de http://gemconsortium. org/docs*.
Montgomery, D. C., Peck, E. A. ve Vining, G. G., 2012, Introduction to linear regression analysis, John Wiley & Sons, p.
Mujuru, J. T. R., 2014, Assessıng The Impact Of Strategıc Entrepreneurshıp Skılls Traınıng Workshops On Small-Holder Farmers' Entrepreneurıal Competence And Capabılıtıes: Case Studıes Of Dotıto Irrıgatıon Scheme In Mashonaland Central Provınce And Mıtchell And Mıtchell In Mashonaland East Provınce, Zımbabwe, *International Journal of Small Business and Entrepreneurship Research*, 2 (1), 11-19.
Müftüoğlu, T. ve Durukan, T., 2004, Girişimcilik ve KOBİ'ler, Gazi, p.
Oğuz, C. ve Mülayim, A., 1997, Konya'da Sözleşmeli Şeker Pancarı Yetiştiren Tarım İşletmelerinin Ekonomik Durumu, *SS Konya Pancar Ekicileri Eğitim ve Sağlık Vakfı Yayınları, Yayın* (4).
Oğuz, C. ve Bayramoğlu, Z., 2014, Tarım Ekonomisi Kitabı, *Atlas Kitapevi*, 4.Baskı.
Oğuz, C., Bayramoğlu, Z., Ağızan, S. ve Ağızan, K., 2017, Tarım İşletmelerinde Tarımsal Mekanizasyon Kullanım Düzeyi, Konya İli Örneği, *Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 31 (1), 63-72.
Okay, Ş. ve Karahan, M., 2010, Küçük ölçekli işletmelerin girişimcilik özelliklerinin belirlenmesi üzerine bir alan araştırması: Denizli İli Örneği, *Türkiye Sosyal Araştırmalar dergisi*, 14 (1), 292-304.
Okoli, B., 2010, Towards development of entrepreneurship education in business education, *Journal of business and vocational education*, 1 (1), 60-66.
Onay, M. ve Çavuşoğlu, S., 2010, İşletmelerde Girişimcilik Özelliğini Etkileyen Faktörler: İç Girişimcilik, *Yönetim ve Ekonomi, Celal Bayar Üniversitesi İİ BF*, 1.
Öğüt, A., Şendoğdu, A. ve Yılmaz, N., 2006, Bilişimci Girişimci Tipolojisi Açısından Bilgi Yönetiminin İlkeleri, *Kırgızistan–Türkiye Manas Üniversitesi İİ BF Uluslararası Girişimcilik Kongresi*, 25-27.
Özal, P. H., 2009, Türkiye'de Girişimcilik Teşvikleri ve Yeterliliği Ankara'da Bir Araştırma, *Basılmamış Yükseklisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya*.
Özkul, G., 2008, Girişimcilik teorileri ve girişimci tipleri: Antalya-Burdur-Isparta illerinde (İBBS düzey 2 TR61 bölgesinde) imalat sanayi KOBİ'lerindeki girişimciler üzerine bir inceleme, *Sosyal Bilimler*.
Öztürk, M. D., 2016, Türkiye'de Kadın Girişimcilik: Kadınları Girişimciliğe Yönelten Faktörler, Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*.
Perktaş, E., 2014, Bölgesel Kalkınma Özelinde Girişimciliğin Ekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü

Pyysiäinen, J., Anderson, A., McElwee, G. ve Vesala, K., 2006, Developing the entrepreneurial skills of farmers: some myths explored, *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 12 (1), 21-39.

Rădulescu, E., Marian, L. ve Moica, S., 2014, Innovations and opportunities for entrepreneurial rural developments, *Procedia Economics and Finance*, 15, 1495-1500.

Rauch, A., Wiklund, J., Lumpkin, G. T. ve Frese, M., 2009, Entrepreneurial orientation and business performance: An assessment of past research and suggestions for the future, *Entrepreneurship theory and practice*, 33 (3), 761-787.

Richards, S. T. ve Bulkley, S., 2007, Agricultural entrepreneurs: The first and the forgotten?

Sabuncuoğlu, Z. ve Tokol, T., 2001, İşletme, Ezgi Yayınları, p.

Scarborough, N. M., 2014, Girişimciliğin ve Küçük İşletme Yönetiminin Temelleri, *Nobel Yayıncılık*, No:945.

Schumpeter, E. B., 1934, Trade Statistics and Cycles in England, 1697-1825, *Radcliffe College*.

Seuneke, P., Lans, T. ve Wiskerke, J., 2012, Entrepreneurial learning in multifunctional agriculture, *International conference on multifunctional agriculture and urban-rural relations 'agriculture in an urbanising society'. Wageningen, The Netherlands*.

Sezer, U. ve Uyaroğlu, H. N., 2015, Girişimcilik Programları Eğitimlerinin Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Etkilerinin Analizi *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*.

Sezgin, A., Kaya, T., Külekçi, M. ve Kumbasaroğlu, H., 2010, Tarımsal Yeniliklerin Benimsenmesinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi: Erzurum İli Örneği, Türkiye IX, *Tarım Ekonomisi Kongresi*, 22-24.

Shane, S. ve Venkataraman, S., 2000, The promise of entrepreneurship as a field of research, *Academy of management review*, 25 (1), 217-226.

Soleimanpour, M. R., Hosseini, S. J. F., Mirdamadi, S. M. ve Sarafrazi, A., 2011, Challenges in commercialization of nanotechnology in agriculture sector of Iran, *Annals of Biological Research*, 2 (4), 68-75.

Soysal, A., 2013, Kırsal Alanda Kadın Girişimciliği: Türkiye İçin Durum Değerlendirmesi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8 (1).

Şahin, E., 2006, Kadın Girişimcilik ve Konya İlinde Kadın Girişimcilik Profili, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Üretim Yönetimi Ve Pazarlama Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*.

Şekeroğlu, A., Bayramoğlu, Z., Şahin, A. ve Erdem, T., 2015, TR71 Düzey 2 Bölgesi Süt Ve Süt Ürünleri Durum Analizi Raporu, Niğde.

Tağraf, H. ve Halis, M., 2008, Üniversitelerdeki Girişimcilik Eğitiminin, *Girişimsel Öz Yetkinlik" Algısı Üzerindeki Etkisi: Bir Araştırma", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 3 (2), 91-111.

TARMAKBIR, 2017, http://www.tarmakbir.org/haberler/tarmakbirsekrap.pdf.

Taysı, K. ve Canbaz, S., 2014, Önlisans Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerini Ve Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, *EJOVOC: Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4 (1).

TCMB, 2017, http://www.tcmb.gov.tr/kurlar/201712/01122017.xml, [14/12/2017].

Tekin, M., 2005, Girişimcilik, *Günay Ofset Matbaacılık, Konya*.

Tekin, M., 2009, Girişimcilik Hayallerin Gerçeğe Dönüşümü, *Konya: Günay Ofset Matbaacılık*.

TİM, 2016, Türkiye İhracatçılar Meclisi Tarım Raporu.

TOBB, 2013, Türkiye Tarım Meclis Raporu

Topkaya, Ö., 2013, Tarihsel süreçte girişimcilik teorisi: girişimciliğin ekonomik büyüme ve istihdam boyutu.
Tosunoğlu, B. T., 2003, Girişimcilik ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişme Sürecinde Girişimciliğin Yeri, *Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir*.
Trademap, 2017, http://www.trademap.org/Index.aspx, [12.11.2017].
TÜİK, 2017a, Bitkisel Ürün İstatistikleri, https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=104&locale=tr: [14.09.2017].
TÜİK, 2017b, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr: [10.09.2017].
TÜİK, 2017c, Hayvancılık İstatistikleri, https://biruni.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul: [16.10.2017].
TÜİK, 2017d, Türkiye'nin Fonksiyonel Gelir Dağılımı.
Türkmen, M. A., 2016, Çevre Odaklı Üretim ve Tarımsal Girişimcilik Bağlamında: Vermikültür.
Uluköy, M., DEMİRELİ, C. ve Kahya, V., 2013, KOSGEB girişimcilik eğitimi kurslarına katılan katılımcıların girişimcilik profiline yönelik bir alan araştırması, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8 (2).
Uysal, Ö. K., 2015, Manisa İli Yunt Dağı Köylerinde Çiftçilerin Tarımsal Üretime Yaklaşımlarını Etkileyen Faktörlerin Analizi.
Van der Ploeg, J. D., Long, A. ve Banks, J., 2002, Living countrysides. Rural development processes in Europe: The state of the art.
Verhees, F. J., Kuipers, A. ve Klopcic, M., 2011, Entrepreneurial proclivity and farm performance: The cases of Dutch and Slovenian farmers, *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 12 (3), 169-177.
Wiklund, J. ve Shepherd, D., 2005, Entrepreneurial orientation and small business performance: a configurational approach, *Journal of Business Venturing*, 20 (1), 71-91.
Wilson, K. E., 2008, Entrepreneurship education in Europe.
Yakışık, H. ve Zülfikar, B. Ş., 2013, 2000 Sonrası Türkiye'de Kırsal ve Kentsel Yoksulluk: Kırsal Yoksullukla Mücadele Uygulama Örnekleri, *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (2).
Yalçıntaş, M., 2010, Çağımızda girişimcilik.
Yamane, T., 1967, Elementary sampling theory.
Yener, A., 2013, Konya ili Ereğli ilçesi süt işletmelerinin ekonomik faaliyetleri ve yenilikleri benimseme düzeyleri, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.
Yıldırım, M. H., Demirel, Y. ve İçerli, L., 2011, İşletme Sahibi Yöneticilerin Girişimci Kişilik Özellikleri İle Girişimcilik Becerileri Arasındaki İlişkinin Tespiti: Aksaray Örneği, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3 (2).
Yıldız, S., 2007, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilimdalı, Yüksek Lisans Tezi
Yılmaz, E. ve Sünbül, A. M., 2009, Üniversite öğrencilerine yönelik girişimcilik ölçeğinin geliştirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (21), 195-203.

EKLER

Ek 1: Anket Formu

TARIM İŞLETMELERİNDE GİRİŞİMCİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ

ANKET FORMU

İLİ:	**KONYA**
İLÇESİ:	**EREĞLİ**
KÖYÜ:	
İŞLETMECİNİN ADI SOYADI:	
TELEFON NUMARASI:	
ANKETÖR:	
TARİH:	

2017

Tablo:1.İşletmelerin Nüfus Ve İşgücü Varlığı												
No	Yaşı		Eğitim	Deneyim	Sosyal Güvence	İşletmelerde Hangi İşlerde Çalıştığı		İşletme Dışında Tarımsal Çalışma		Tarım Dışı İşlerde Çalışma	
						Süre	Yevmiyesi	Süre	Yevmiyesi	Süre	Yevmiyesi
	E	K									
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											
12											
13											

1) Emekli Maaş:..……TL/Ay 2) Emekli Maaş:…….…. TL/Ay 3) Emekli Maaş:……..…. TL/Ay

Tablo:2.İşletmelerde Yabancı İşgücü Durumu									
Sayısı	Cinsiyet	Deneyimi	Sosyal Güvence	Geçici İşçi			Daimî İşçi		
				Süre	Hangi İşte Çalıştığı	Ödenen Toplam Ücret	Süre	Hangi İşte Çalıştığı	Ödenen Toplam Ücret

Tablo 3. Bitkisel Üretimde Fiziki Girdi Kullanımı ve Üretim Durumu

			1. Ürün	2. Ürün	3. Ürün	4. Ürün	5. Ürün
Ürün Adı							
Üretim Alanı (da)							
Mülkiyeti (Mülk/Kira/ Ortak)							
Arazi Nevi (sulu/Kuru)							
Parsel Değeri (TL/da)							
Üretim Miktarı	Ana Ürün	Miktar					
		Fiyat					
	Yan Ürün	Miktar					
		Fiyat					
Toprak Hazırlığı	1. Sürüm	**İşçilik**					
		Yakıt					
	2. Sürüm	**İşçilik**					
		Yakıt					
	3. Sürüm	**İşçilik**					
		Yakıt					
	4. Sürüm	**İşçilik**					
		Yakıt					
	Ekim	**İşçilik**					
		Yakıt					
	Tohum	Miktar					
		Fiyat					
	Gübre	Miktar					
		Fiyat					
Bakım	Gübreleme	**İşçilik**					
		Yakıt					
		Miktar					
		Fiyat					
	İlaçlama	**İşçilik**					
		Yakıt					
		Miktar					
		Fiyat					
	Sulama	**İşçilik**					
		Yakıt					
		Su Ücreti					
	Çapalama	**İşçilik**					
		Yakıt					
	Ara Sürüm	Miktar					
		Fiyat					
	Gübre	Miktar					
		Fiyat					
Hasat	Hasat	**İşçilik**					
	Harman	**İşçilik**					
	Taşıma	**İşçilik**					
		Yakıt					

Tablo:4.İşletmelerin Bina Sermayesi					
Cinsi	**Evsafı T: Taş, K: Kerpiç, Br: Briket, Bt: Beton, Aş: Ahşap**	**Yaşı**	**M^2**	**Kapasitesi**	**Değeri (TL)**
Konut					
Ahır					
Ahıl					
İşçi Lojmanı					
Yem Deposu					
Gübrelik					
Ambar					
Depo					
Silo					
İdari Bina					
Kömürlük					
Soğuk Hava Deposu					

Tablo:5.İşletmelerin Bitki Sermayesi			
Türü	**Yaşı**	**Adet**	**Toplam Alan(da)**
1.Meyve Ağaçları			
2.Meyvesiz Ağaçlar			
3.Diğerleri			
4.Tarla Demirbaşı			
A-Nadas			
B-Tarlaya Atılmış Tohum + işçilik			
C-Tarlaya Atılmış Gübre + işçilik			

Tablo:6.İşletmelerin Arazi Islahı Sermayesi			
Islah Nevi	**Yapıldığı Yıl**	**Maliyeti (TL)**	**Bugünkü Değeri(TL)**
1.Sulama Tesisi			
A-Bent			
B-Kanal			
C-Ark			
D-Su Kuyusu			
E-Diğerleri			
2.Muhafaza Tesisi			
A-Duvar			
B-Çit			
C-Hendek			
D-Drenaj			
E-Teras			
G-Diğerleri			

Tablo:7.İşletmelerin Alet-Makina Sermayesi						
Cinsi	**Tipi**	**Yaşı**	**Ağırlığı (Kg)**	**Gücü (KW)**	**Yenisinin Değeri (TL)**	**Yıllık Tamir-Bakım Masrafı (TL)**
Traktör						
Traktör						
Traktör						
Traktör						
Römork						
Römork						
Römork						
Römork						
Pulluk						
Ekim Mibzeri						
Pnömatik Mibzer						
Kazayağı						
Motopomp						
Diskaro (Goble)						
Tırmık						
Merdane						
Kobra (Rotatiller)						
Yem Kırma Makinesi						
Yem Karma Makinası						
Pancar Hasat Makinası						
Yonca Balya Makinesi						
Çapa Makinası						
Çayır Biçme Makinası						
Balya Makinası						
Kırk Ayak (Akrobat)						
Silaj Makinası						
Sulama Tesisi						
Gübre Dağıtma Makinesi						
Biçerdöver						
Süt Sağım Makinası						
Süt Sağım Ünitesi						
Soğutma Tankı						
Diğer						
Diğer						
Diğer						
Diğer						

Tablo:8.İşletmenin Para Mevcudu Ve Alacakları				
İşletmenin Para Mevcudu Ve Alacakları		**Yıl Başı (TL)**		
	-Kişide			
1.Para Mevcudu	-Bankada			
	-Kooperatifte			
2.Alacaklar	-Kişilerden Nakdi			
	-Ayni Alacaklar			
İşletmenin Borçları		**Miktar (TL)**	**Vade (Ay)**	**Faiz (%)**
1.Nakdi Borçlar	-Kişilere			
	-Bankaya			
	-Kooperatife			
	-Devlete			
	Toplam			
2.Ayni Borçlar				
Genel Toplam				

Tablo:9.İşletmenin Malzeme ve Mühimmat Sermayesi							
Grubu	**Malzemenin Cinsi**	**Sene Başı**			**Sene Sonu**		
		Miktarı	**Birim Fiyatı**	**Tutarı**	**Miktarı**	**Birim Fiyatı**	**Tutarı**
		(Kg)	**(TL/kg)**	**(TL)**	**(Kg)**	**(TL/kg)**	**(TL)**
1. Tohumluk	Buğday						
	(.....)						
2. Yemler	Arpa kır.						
	Pancar posası						
	Besi yemi						
	Süt yemi						
3. Gübre	Kimyevi gübre						
	Çiftlik gübresi						
4. Tarımsal İlaç							
5. Yiyecek Maddeleri *							
6. Yakacaklar	Odun						
	Kömür						
	Tezek						
7.Aydınlatma ve Temizlik							
8.Pazar'da Satılacak Çiftlik Ürünleri	Buğday						

Tablo 10. İşletmelerde Hayvan Varlığı												
Cinsi	Irkı Y: yerli M: melez K: kültür	Sene Sonu			Satın alınan		Doğan (Adet)	Satılanlar		Ölen yâda Eve Kesilen	Sene Başı	
		Yaş	Adet	Birim Değeri (TL/adet)	Adet	Birim Değeri (TL)		Adet	Tutar (Toplam)		Adet	Birim Değeri (TL)
Boğa (24 ay ve üzeri erkek)												
İnek (24 ay ve üzeri doğum yapmış dişi)												
Düve (12 ay ve üzeri doğum yapmamış dişi)												
Tosun (12-24 ay erkek)												
Dişi dana (6-12 ay)												
Erkek dana (6-12 ay)												
Dişi buzağı (0-6 ay)												
Erkek buzağı (0-6 ay)												
Koç (18 ay ve üzeri erkek)												
Koyun (18 ay üzeri dişi)												
Toklu (6-18 ay)												
Dişi kuzu (0-6 ay)												
Erkek kuzu (0-6 ay)												
Teke (18 ay üzeri erkek)												
Keçi (18 ay üzeri dişi)												
Çebiç (6-18 ay)												
Dişi Oğlak (0-6 ay)												
Erkek oğlak (0-6 ay)												

Tablo:11.İşletmelerde Hayvansal Üretim Değeri					
Hayvanlar	**Irkı Y: Yerli M: Melez K: Kültür**	**Hayvan Sayısı (Baş)**	**Hayvan Başına Verim (Kg) veya (Adet)**	**Toplam Üretim (Kg) Veya (Adet)**	**Ürün Fiyatı (TL/Kg) Veya (TL/Adet)**
SIĞIRCILIK					
-Süt					
-Gübre					
KOYUNCULUK					
-Süt					
-Yün					
-Gübre					

Tablo 12. Hayvancılıkta Değişen Masraflar									
Masraflar	**Süt Sığırcılığı**			**Besi Sığırcılığı**			**Koyunculuk**		
	Miktar (Kg/Gün)	**Fiyat TL**	**Tutarı (TL)**	**Miktar (Kg/Gün)**	**Fiyat TL**	**Tutarı (TL)**	**Miktar (Kg/Gün)**	**Fiyat TL**	**Tutarı (TL)**
Yem Masrafları									
-Besi Veya Süt Yemi (6-10)									
-Arpa-Buğday Kırması (1-2)									
-Kepek (1)									
-Mısır Flake (1-2)									
-Dane Mısır Unu (1-2)									
-Pancar Posası (4-7)									
-Saman (2-3)									
-Kuru Ot (1-2)									
- Kuru Yonca (2-4)									
- Silajlık Mısır (15-20)									
Diğer Masraflar									
-Tuz-Su-Vitamin Masrafı									
-İşçilik Masrafı									
-Veteriner Ücreti									
-Aşı Ve İlaç Masrafı									
-Suni Tohumlama M.									
-Elektrik Masrafı									
-Hayvan Sigortası									
-Pazarlama Masrafı									

1) **İşletmenizi kurduğunuzda veya devraldığınız da kaç yaşındaydınız?**
   - **a.** 20-25
   - **b.** 26-30
   - **c.** 31-35
   - **d.** 36-40
   - **e.** 41-45
   - **f.** 46-50
   - **g.** 50-+

2) **Daha Önce Herhangi Bir Girişim Kurdunuz Mu?**
   - **a.** Evet
   - **b.** Hayır

3) **Eğer Cevabınız Evet İse Şu an Ki Durumu Nedir?**
   - **a.** İflas Etti
   - **b.** Hala Başarılı
   - **c.** Satıldı
   - **d.** Diğer (……)

4) **Girişimcilik İle İlgili Fikriniz İle Faaliyete Geçiş Süreci Arasındaki Fark Ne Kadardır?**
   - **a.** 6 aydan az
   - **b.** 6-12 ay arası
   - **c.** 1-2 yıl arası
   - **d.** 2-3 yıl arası
   - **e.** 3-5 yıl arası
   - **f.** 5 yıldan daha fazla

5) **Tarım Sektöründe Girişimde Bulunma ve Devam Etme Sebebiniz Nedir?**
   - **a.** Para Kazanma İsteği
   - **b.** Sözleşmeli Üretimin Olması
   - **c.** Ortaya Çıkan Bir Fırsattan Yararlanmak
   - **d.** Esnek Çalışma Saatleri
   - **e.** Bağımsız Çalışma İsteği
   - **f.** Miras Veya Devir
   - **g.** Sosyal Saygınlık
   - **h.** Topluma Yararlı İşler Yapma
   - **i.** Yeni Buluşlar
   - **j.** Tarım Sektöründe Önderlik Yapma
   - **k.** Başka Olanaklarının Bulunmaması
   - **l.** Aile İçi Yükümlükleri Yerine Getirmek
   - **m.** Diğer

6) **Tarımsal Girişimde Bulunurken Kuruluş Yeri Etmenlerinden Hangilerini Göz Önünde Bulundurdunuz?**
   - **a.** Arazi Varlığı
   - **b.** Taşıma
   - **c.** Hammadde Yakınlığı
   - **d.** Pazar Alanı
   - **e.** İşgücü
   - **f.** Su Ve Su Kaynakları
   - **g.** İklim Koşulları
   - **h.** Jeolojik Koşullar
   - **i.** Enerji Kaynakları
   - **j.** İşletme Dışı Artırımlar
   - **k.** Sosyal Ve Kültürel Koşullar

7) **Girişimcilik İle İlgili Hiç Kurslarına Katıldınız Mı?**
   - **a.** Evet
   - **b.** Hayır

8) **Tarım Sektöründe Girişimde Bulunmadan Önce Üretim Tekniği ve Ekonomisi İle İlgili Araştırma Yaptınız Mı?**
   - **a.** Evet
   - **b.** Hayır

9) **Araştırma Yaptıysanız Nerede Yaptınız?**
   - **a.** Tarım İl / İlçe Müdürlüğünde
   - **b.** Ziraat Fakültesi / Üniversite
   - **c.** Tarım danışmanları
   - **d.** Üretici Birlikleri
   - **e.** Kooperatif
   - **f.** İnternet
   - **g.** Konu ile ilgili dergi / broşür
   - **h.** Ürün alan tüccarlar
   - **i.** Zirai İlaç bayileri
   - **j.** Diğer…….

10) **Tarımsal Girişimci Olarak İşletmenizi Kurarken Hangi Finansal Kaynaklardan Yararlandınız?**
   - **a.** Öz Sermaye
   - **b.** Banka Kredisi

c. Arkadaşlardan Borç
d. Aileden Borç
e. KOSGEB Kredisi
f. AB Kredileri
g. Mesleki Örgütlerin Kredileri
h. Diğer

11) Tarımsal Girişiminizi Kurarken Teşviklerden Veya Hibelerden Yararlandınız Mı?

a. Evet
b. Hayır

12) Eğer Cevabınız Evet İse Hangi Desteklemelerden Yararlandınız?

a. TKDK
b. Tarım Bakanlığı
c. MEVKA
d. Ziraat Bankası
e. Özel Bankalar
f. DSİ
g. Kooperatifler
h. Diğer……

13) Bu Desteklemelerin Ve Teşviklerin Kurduğunuz Girişim Üzerinde Etkisi Var Mıdır?

a. Evet
b. Hayır

14) İşletmeniz için Banka Kredisi kullandınız mı?

a. Evet (…….. TL)
b. Hayır

15) En son ne zaman kredi kullandınız?

a. 0 yıl
b. 1 yıl
c. 2 yıl
d. 3 yıl
e. 4 yıl
f. 5 yıl
g. 6+ yıl

16) Tarımsal Desteklemelerden Yararlanır Mısınız?

a. Evet
b. Hayır

17) Eğer Cevabınız Evet İse Hangi Desteklemelerden Yararlandınız? Ne Kadar Aldınız?

a. Süt Prim Desteği……...
b. Buzağı Desteği……..
c. Anaç Desteği…….
d. Toprak analiz desteği……
e. Gübre Desteği……
f. Mazot desteği……
g. Sertifikalı Tohum desteği……
h. İyi tarım uygulamaları desteği……
i. ÇATAK desteği……..
j. Organik üretim desteği……
k. Fark ödemesi Desteği…….
l. Yem bitkileri desteği……..

18) Tarımsal Konferanslara Katılıyor Musunuz?

a. Evet
b. Hayır

19) Eğer Cevabınız Evet İse Katılma Sıklığınız Nedir?

a. Yılda 1-2 Kez
b. Yılda 3-4 Kez
c. Yılda 5-6 Kez
d. 2 Yılda Bir
e. 3 Yılda Bir
f. Diğer…..

20) Tarımsal Fuarlara Katılıyor Musunuz?

a. Evet
b. Hayır

21) Eğer Cevabınız Evet İse Katılma Sıklığınız Nedir?

a. Yılda 1-2 kez
b. Yılda 3-4 kez
c. Yılda 5-6 kez

d. 2 yılda bir **e.** 3 yılda bir **f.** Diğer…..

22) Yazılı ve Görsel yayın takibinde bulunur musunuz?

a. Evet **b.** Hayır

23) En çok tercih ettiğiniz yayın hangisidir?

a. Radyo **d.** Reklam afişleri **f.** Tanıtımlar

b. Televizyon

c. Dergi **e.** Broşürler

24) Toplam Aile Gelirinizin İçinde Tarımsal Üretimin Payı Ne Kadardır?

a. %25 **d.** %100

b. %50 **e.** Diğer(…….)

c. %75

25) Toprak Analizi Yaptırır Mısınız?

a. Evet **b.** Hayır

26) Kaç Yılda Bir Toprak Analizi Yaptırırsınız ?

a. Her yıl **c.** Üç yılda bir

b. İki yılda bir **d.** Beş yılda bir

27) Toprak Analiz Sonuçlarına Uyar Mısınız?

a. Evet **b.** Hayır Neden? ……..

28) Organik Tarım Veya İyi Tarım Uygulamalarına Geçmek İster Misiniz?

a. Evet (……)

b. Hayır (……)

29) Sözleşmeli Üretim Yapmayı Düşünür Müsünüz?

a. Evet **b.** Hayır

30) Danışmanlık Hizmeti Alıyor Musunuz?

a. Evet

b. Hayır

31) Danışmanlık Hizmetini Almayı Tercih Ettiğiniz Kurumlar Hangileridir?

a. Tarım İlçe Müdürlüğü **f.** Serbest Tarım Danışmanları

b. Tarım İl Müdürlüğü **g.** Zirai Bayiler

c. Ziraat Odası **h.** Tüccarlar

d. Veteriner Hekim **i.** Diğer…….

e. Üniversiteler

32) İşletmenizde Kayıt Tutuyor Musunuz?

a. Evet **b.** Hayır

33) Eğer Cevabınız Evet İse Hangi Kayıtları Tutuyorsunuz?

a. Hayvan Canlı ağırlıkları **e.** Bitkisel Ürün Fiyatları

b. Hayvansal Ürün Miktarları **f.** Girdi Fiyatları

c. Hayvansal Ürün Fiyatları **g.** Bitkisel üretimde münavebe sistemi

d. Bitkisel Ürün Miktarları

34) Tarımsal Üretimde Sigorta Yaptırıyor musunuz?

a. Evet **b.** Hayır (……..)

35) Hangi Sigorta çeşidini kullanıyorsunuz?

a. Bitkisel Üretim **b.** Hayvansal Üretim

c. Tarımsal İşletme Sigortası

36) Eğer cevabınız evet ise hangi sigorta desteklerinden yararlandınız?

a. Riski azaltması
b. Gelir Kaybını azaltması
c. Ürün kaybının önlenmesi
d. Devlet Desteğinin olması
e. Diğer……

37) Eğer cevabınız evet ise hangi sigorta desteklerinden yararlandınız?

a. Kuraklık
b. Dolu
c. Don
d. Yangın
e. Hırsızlık
f. Sel

38) Eğer cevabınız hayır ise neden sigorta yaptırmadınız?

a. Sigorta Primleri Yüksek
b. Sigorta Bilgisinin Olmaması
c. Zararın Ödeneceğine İnanılmaması
d. Arazi Veya Hayvan Sayılarının Yeterli Olmaması
e. Uzmanların Bilgilerinin Eksikliği
f. İnanç Gereği
g. Riskin Olmaması
h. Diğer…….

39) Tarımsal Üretimde Kooperatife Üye Misiniz?

a. Evet
b. Hayır

40) Hangi kooperatiflere üyesiniz?

a. Tarım Kredi Kooperatifi
b. Pankobirlik
c. Süt Birliği
d. DSYB
e. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
f. Sulama Kooperatifi
g. Diğer(…….)

41) Tarımsal Üretiminde Kullandığınız Teknoloji Sizce Yeterli Mi?

a. Evet
b. Hayır

42) Cevabınız Hayır İse Kullandığınız Teknoloji Düzeyinin Yetersizliğinin Sebebi Nedir?

a. Devlet Desteğinin Az Olması
b. Vasıflı İşgücü Azlığı
c. Finansal Kaynak Yetersizliği
d. Bilgi Eksikliği
e. İşletme Karlılığının Düşüklüğü
f. Diğer (Belirtiniz)

43) İşletme içerisinde AR-GE çalışmalarınız var mı?

a. Evet
b. Hayır

44) Sektöre ait gelişmeleri ve AR-GE çalışmalarını nasıl takip ediyorsunuz?

a. Üniversiteler
b. KOSGEB
c. Kamu kuruluşları
d. Meslek kuruluşları
e. Özel kuruluşlar
f. Sektörde bulunan diğer işletmeler
g. Diğer (…….)

45) İşletmenizde Uygulamayı Düşündüğünüz Yeni Bir Tarım Sistemi Var Mıdır?

	Haberdar Olma Durumu	Kullanım durumu	Maliyet
Anıza Ekim Yapan Kombine Mibzer			
Hassas Tarım Sistemleri			
Güneş Enerjileri			
Hayvanlarda Kimlik Belirleme Tasma Ve Ayak Bilekliği			
Sürü Yönetim Sistemleri			
Süt Sağım Robotu			
Topraksız Tarım Sistemleri			
Azaltılmış Toprak İşlemeli Tarım Sistemleri			
Dolu-Don Önleme Sistemleri			
Erken Uyarı Sistemleri			
Gübre Yönetimi			
Pivot veya Lineer Sulama Sistemleri			
Diğer (……)			
Diğer (……)			

46) Üretim Planında Değişiklik Yapar Mısınız?

a. Evet **b.** Hayır

47) Eğer Cevabınız Evet İse Bunun Sebebi Nedir?

a. İklim koşulları
b. Fiyat istikrarsızlığı
c. Maliyetin yüksek olması
d. Alet-Makine Varlığı
e. Arazi Nevi
f. Arazinin Sulanma Durumu
g. Verim

48) Ürettiğiniz Ürünün Pazarlamasında Sorun Yaşıyor Musunuz?

a. Evet **b.** Hayır

49) Cevabınız Evet İse, En Önemli Pazarlama Sorununuz Aşağıdakilerden Hangisidir?

a. Talebin Düşük Olması
b. Ürün Fiyatlarının Düşük Olması
c. Alacağını Zamanında Tahsil Edememe
d. Büyük Marketlerin Rekabeti
e. Ürün Kalitesinin Düşük Olması

50) Tarımsal Girişimci Kişiliğini Etkileyen Faktörler

a. Ailenin Etkisi
b. Eğitimin Etkisi
c. Kültürün Etkisi
d. Çevrenin Etkisi
e. Kişisel Deneyimlerin Etkisi
f. Yaş ve Cinsiyetin Etkisi
g. Mesleki Tecrübenin Etkisi
h. Mevcut işin Risk Etkisi
i. İstekli olma Etkisi
j. Başarı İhtiyacının Etkisi

51) İşletmenizde Yeni Yöntemler Uygulayarak, İşletmenizin Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırmaya Yönelik Sebepleri Belirleyiniz?

a. Aileme daha fazla vakit ayırma
b. Emeklilik için rahat planlar yapma
c. Daha rahat koşullarda yaşamımı sürdürme.
d. İşletmemi örnek bir işletme haline getirme
e. Çevreye dost ürünler yetiştirme
f. Diğer meslektaşlarımın saygısını kazanma.
g. İşletmemin parasal ihtiyaçlarını daha rahat karşılama

52) Aşağıdaki Tarımsal Girişimciliği Tetikleyen Ekonomik Sebepleri Önem Derecesine Göre İşaretleyiniz.

1: Çok Düşük 2: Düşük 3: Orta 4: Yüksek 5: Çok Yüksek.	**Puan**
Uzun süre işsiz kalmam ve iş bulamamam	
Daha çok para kazanmak ve daha iyi bir yaşama sahip olmak	
İş yaratmak / istihdam yaratmak	
Ülke ekonomisine katkı sağlamak	
Girişimciliğe yönelik desteklerin artması (teşvik, sübvansiyon vs)	
Başkalarının göremediği bir ürün/hizmet/üretim tekniği/ Pazar/ hammadde kaynağını görüp bunları hayata geçirmek için	
İş yaratma ve büyütme ile belirsizlikleri analiz edebildiğim ve riski yönetebildiğim için	
Her durumdan bir fırsat çıkarabildiğim ve ticari potansiyeli olan iş fırsatlarını sürekli görebildiğim için	
Başkalarını yönlendirebildiğim ve sınırlı kaynakları koordine edip, etkili bir şekilde kullanabildiğim için	

53) Aşağıdaki Tarımsal Girişimciliği Tetikleyen Psikolojik Sebepleri Önem Derecesine Göre İşaretleyiniz.

1: Çok Düşük 2: Düşük 3: Orta 4: Yüksek 5: Çok Yüksek.	**Puan**
Kendimi gerçekleştirmek ve kanıtlama isteği	
Başkasına bağlı çalışmayıp kendi kararlarını özgürce alabilme isteği	
Yeteneklerime uygun, kendi zevk aldığım bir işi yapma isteği	
Karşılaştığım problemlere kısa sürede çözüm üretebilme yeteneği	
Toplumda sosyal statü ve saygınlık kazanma isteği	
Kişisel sorumluluk ve inisiyatif alabilme isteği ve yeteneği	

54) Aşağıdaki Tarımsal Girişimciliği Tetikleyen Sosyal Sebepleri Önem Derecesine Göre İşaretleyiniz.

1: Çok Düşük 2: Düşük 3: Orta 4: Yüksek 5: Çok Yüksek.	**Puan**
İş deneyimi olan bir aileden geldiğim için	
Ailem desteklediği ve teşvik ettiği için	
Arkadaşlarım desteklediği ve teşvik ettiği için	
Aldığım eğitimin ve öğretmenlerimin etkisiyle	
Kariyer danışmanlığı şirketlerinin yönlendirmesiyle	
Medyada yer alan başarılı girişimcilerden etkilenerek	
Yaşadığım çevrenin sosyo-kültürel yapısı girişimci olmayı gerektirdiği için	

55) Üreticilerin Girişimcilik İle İlgili Tutumları

1: Hiç Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Çok Katılıyorum.	Puan
Girişim sahibi olmak itibar kazandırır.	
Birbirine güvenmeyen insanlar girişim kuramazlar.	
Girişimler kolay kredi alırlar.	
Girişimler çok vergi verirler.	
Girişimler ülkemizin gelişmesi için gereklidir.	
Girişimler normal üreticilerden daha fazla üretim yaparlar.	
Girişimler çok işçi çalıştırırlar.	
Girişimlerin başında iyi yöneticiler bulunmalıdır.	
Girişimler girdileri daha ucuza alırlar.	
Girişimler ürünlerini daha kolay satarlar.	
Aile girişimleri daha uzun ömürlü olur.	
İyi bir yöneticisi olmayan girişim batar.	
Tarımsal girişimler genellikle ürün değerlendirme amaçlıdırlar.	
Girişimler insanların imkanlarını birleştirip daha fazla kazanç sağlaması demektir.	
Girişimler kurmak veya ortak olmak bana göre değildir.	

56) Tarımsal Girişimcilik Eğilimleri

1: Hiç Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Çok Katılıyorum.	Puan
Yeni ürün, teknik ve teknoloji geliştirmek için fon ayırmaktayım. (AR-GE Bütçesi)	
Bu girişimde, yeni ürün geliştirme ve piyasaya sunma harcamalarında önemli artışlar vardır.	
Bu girişimde, son beş yılda geliştirilen yeni ürün sayısında önemli bir artış vardır.	
Bu girişimde, son beş yılda mevcut teknoloji ve üretim süreçlerinde önemli değişiklikler ve yenilikler gerçekleştirilmiştir.	
Bu girişim, faaliyet gösterdiği sektör dışında, diğer sektörlerde de yeni girişimler başlatmıştır.	
Bu girişimde, yenilik çabaları ve faaliyetlerini artırmak için işletme birim ve bölümlerinde yeniden yapılanma çalışmaları yapılmaktadır.	
Bu girişimde yeni yatırımlar için stratejik ortaklıklar kurabilme çabası gösterilmektedir.	
Bu girişimde yüksek getirisi ve yüksek riski olan proje ve girişimler başlatmaya yönelik daha güçlü bir eğilime sahiptir.	
Bu girişimde, büyüme ve yeni yatırımlar için öz kaynakların yanında yabancı kaynak (borç) kullanımından hiç çekinilmemektedir.	
Farklı, yeni fikir ve ürünler sunmada rakiplerimden önce hareket etmekteyim.	
Rakiplerimle yaptığım mücadelede, rakiplerimin başlattığı girişimlere tepki verme yerine, her zaman rakiplerimin taklit ettiği girişimler başlatmaktayım.	
Her zaman hesaplı risk alma eğilimim vardır.	
Uzun dönemli hedefler ve stratejiler geliştirmeyi önemsemekteyim.	
Kendi işimi kurmak için fırsat yaratma yeteneğine sahibim.	
Kişi mutlaka kendi islerini kurmayı hedeflemelidir.	
Kişi asla kamu sektöründe çalışmayı planlamamalıdır.	
Kişi mutlaka girişimci olmaya odaklanmalıdır.	
Kişi özel sektörde çalışmayı planlamalıdır.	
Bir isin fırsatlar sunması emniyetli ve garantili olmasından daha önemlidir.	
Çok çalışan sürekli hedef büyüten bir kişiliğe sahip olmak istemem.	
Sosyal yaşamı is yaşamını eğlenceyi dengeli bir şekilde yasayan bir kişiliğe sahip olmak isterim.	
Mevcut gerçeklere birebir bağlı kalarak hareket etmeyi tercih ederim.	
Gerçekleri zorlayarak sezgiye ve hayallere dayalı hareket etmeyi tercih ederim.	
İnandığım bir konuda negatif bir değerlendirmeye maruz kalma pahasına karar veririm.	
İnandığım bir konu dahi olsa kural dışı davranmayı göze alamam.	
Kariyerimin gelecek 5 yılında yüksek maaşlı bir iş fırsatı karşıma çıksa kabul ederim.	

Kariyerim için gerekli olsa dahi önceliklerimden vazgeçmem.	

57) Tarımsal Girişimciliğin Nesilden Nesle Aktarılmasında Etkili Olan Temel Unsurlarından İlk Üçünü Sıralayınız?

a. Eğitim (……..)
b. Tecrübe
c. Kişilik
d. Sermaye
e. İş Ahlakı
f. Aile
g. Devlet Politikası
h. Kültürel Yapı
i. Rekabet Ortamı
j. Hizmet anlayışı

58) Tarımsal Girişimcilerin Temel Hedefleri

1: Hiç Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Çok Katılıyorum.	**Puan**
Üretim İçin En Düşük Düzeyde Masraf Yapmak İstiyorum.	
Üretim Ve Pazarlama Konusunda En Az Risk Almak İstiyorum.	
Mevcut Arazimi Ve Diğer Varlıklarımı Elimde Tutmak Ve Gelecek Kuşaklara Aktarmak İstiyorum.	
Yenilikleri Deneyerek Ve İlave Kaynak Kullanarak En Yüksek Kârı Elde Etmek İstiyorum.	
Daha Fazla Makinalı Tarım Yapmak İstiyorum.	
Tarımsal Faaliyetimi Aile İşgücü İle Yapmak İstiyorum.	
Borçlarımı Ödemek İstiyorum.	
Yeni Alet Makina Satın Almak Mevcutları Yenilemek İstiyorum.	
Daha Fazla Arazide Üretim Yapmayı İstiyorum.	
Sahip Olduğum Kaynaklarla Makul Düzeyde Bir Kâr Elde Etmek İstiyorum.	
Aile İş Gücünün Tarım Dışı İşlerde Çalışmasını İstiyorum.	
Şehirde Yaşamayı Tercih Ederim.	

59) Aşağıdaki Girişimcilik Becerilerinden Hangilerine Sahipsiniz?

1: Hiç Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Çok Katılıyorum.	Puan
Girişimcilik Becerileri	
Kişisel Girişimci Becerileri	
Yenilikçi Olma	
Değişime Uyum Sağlama	
Kararlı Olma	
Disiplinli Olma	
Anlayışlı Olma	
Hoşgörülü Olma	
Planlama Ve Hedef Oluşturma	
Yönetim Becerileri	
Etkili Karar Verebilme	
İyi Bir İnsan İlişkileri Kurabilme	
Etkili Bir Yönetim Modeli Sergileyebilme	
Mali Konular Yeterlilik	
Sonuçlara Katlanabilme Ve Kabullenme	
Pazarlık Ve Müzakerece Olma	
Motivasyonu, Koordinasyonu Ve Organizasyonu Sağlama	
Teknik Beceriler	
Etkili Yazı Ve Raporlama Tekniklerini Bilme	
Mesleki Yeterliliğe Sahip Olma	
Teknik Donanıma Sahip Olma	
Bilişim Ve İletişim Sistemlerini Yönetme	
Etkili İletişim Kurabilme	
Etkili Sosyal İlişkileri Geliştirebilme	
Takım Kurabilme Ve Yönetebilme	

60) İşletmenizde Yeni Yöntemler Uygulayarak, İşletmenizin Ekonomik Anlamda Başarınızı Arttırmayı Amaçlamanıza Yönelik İfadelere Katılma Düzeyinizi Belirleyiniz?

İŞLETME SAHİPLERİNİN GİRİŞİMCİLİK AMAÇLARI	
1: Hiç Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Çok Katılıyorum.	**Puan**
Gelecek Yılda İşletmemi Büyütürüm.	
Önümüzdeki 5 Yıl İçerisinde Organik Üretime Geçerim.	
Çevreye Dost Ürünler Yetiştiririm.	
Gelecek Yılda Yeni Bir İşletme Kurarım.	
Nitelikli Eleman Sayımı Arttırırım.	
En Yüksek Kâr'ı Elde Etmek İsterim.	
Mevcut Araziyi Elimde Tutmak Ve Korumak İsterim.	
En Düşük Düzeyde Masraf Yapmak İsterim.	
Daha Fazla Arazi İşlemek İsterim.	
Borçlarımı Ödemek İsterim	
Yeni Alet-Makina Satın Almak İsterim.	
İşletmemin Çevremde Örnek Alınmasını Sağlarım.	
Sadece Zevk İçin Üretim Yaparım.	
Hayal Ettiğim İşletmeyi Kurarım.	
Önümüzdeki Yıllarda Teknolojiyi Takip Eden Ve Uygulayan Bir İşletmenin Olmasını İsterim	
Üretim Sürecinin Her Safhasını Kontrol Ederim.	

61) İşletmenizde Yeni Yöntemler Uygulayarak, İşletmenizin Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırma İmkânınıza Yönelik İfadelere Katılma Düzeyinizi Belirleyiniz?

TARIMSAL GİRİŞİMCİLİĞE YÖNELİK ALGILANAN DAVRANIŞ KONTROLÜ	
1: Hiç Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Çok Katılıyorum.	**Puan**
Tarımsal Sermayeyi Temin Etme	
İş Fikrini Belirleme	
Tarımsal Pazar Araştırması	
Tarımsal Ürünü Üretme	
Tarımsal Hizmeti Üretme	
Tarımsal Pazar Potansiyeli	
Motivasyon	
Sektörel Bilgi Ve Tecrübe	
Kurulacak İşin Üretim Alanı/Hizmet Alanı	
Tarımsal İş Fikri Oluştururken Yenilik Sağlamak	
İletişim Fikri	
Devlet Desteği	
Depolama Tesisleri	
Ulaşımın Olmaması	
Arazinin Mülkiyet Durumu	
İşin Gerektirdiği Eğitimini Almış Uzman Kişi Azlığı	
Kredi Ve Finansman Azlığı	
Tarımsal Girişimciliğin Geliştirilmesine İlişkin Eğitim Eksikliği	
Mevzuatın Karışık Olması	
Girdi Maliyetlerinin Yüksek Oluşu	
Teknolojik Altyapı Ve Donanım Yetersizliği	

62) İşletmenizde Yeni Yöntemler Uygulayarak, İşletmenizin Ekonomik Anlamda Başarınızı Arttırmanıza Yönelik Düşüncelere Katılma Düzeyinizi Belirleyiniz?

TARIMSAL GİRİŞİMCİLİK DAVRANIŞINA YÖNELİK TUTUMLAR	
1: Hiç Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Çok Katılıyorum.	**Puan**
Sermayemi Aşan Riskler Alırım.	
Diğer Üreticilerden Daha İyi Tarımsal Girişimci Olurum.	
Çevremle Sürekli İletişim Halinde Olurum.	
Sözleşmeli Üretimi Az Seviyede Tutarım.	
Alıcı Ve Satıcılarla Pazarlık Yaparım.	
Yasal Boşlukları Değerlendiririm.	
Yeter Ki İnanayım. Hiç Duyulmamış Bir Ürünü Denemekten Çekinmem.	
Tarım Dışı Faaliyet Yatırımı Yaparım.	
İşletmemde Yeterli Kontrol Ve Bakım Yaparım.	
Ürünü Bilmiyor Olsam Bile, Çevremdekiler Faydasını Görmüşse Ben De Alıp Deneyebilirim.	
Sadece Bilinen Ürünleri Tercih Ederim. Yeni Ürün Denemeler Bana Göre Değil.	
İş Hayatımda Kendimi Güvende Hissederim.	
Az Getirisi Olsa Da Çevreye Dost Ürünler Tercih Ederim.	
Aktif Olarak İnternet Kullanırım.	
Plan Yaparım.	
Tarım Dışı Yatırım Yaparım.	
Uygun Alet, Ekipmana Sahip Olurum	
En Yüksek Karı Elde Ederim.	
Daha Az Risk Alırım.	
Çok İyi Ürün Üretirim.	
Sigortamı Yaptırırım.	
Kendi Kaynaklarımı En Üst Düzeyde Kullanırım.	

63) Önem Verdiğiniz Kişilerin, Sizin İşletmenizde Yeni Yöntemler Uygulayarak, İşletmenizin Ekonomik Anlamda Başarısını Arttırmayı Beklemelerine Yönelik İfadelere Katılma Düzeyinizi Belirleyiniz.

TARIMSAL GİRİŞİMCİLİĞE YÖNELİK ÖZNEL NORM	
1: Hiç Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Tamamen Katılıyorum	**Puan**
Çevremdeki Kişiler Benim Tarımsal Girişimci Olduğumu Bilir.	
Çevremdeki Kişiler Benim En İyi Tarımsal İşletmeye Sahip Olduğumu Düşünür.	
Çevremdeki Kişiler Benim Tarımda Yenilikçi Olduğumu Bilir.	
Çevremdeki Kişiler Benim Lider Ruha Sahip Olduğumu Düşünür.	
Çevremdeki Kişiler Benim Her İşe Rahat Odaklandığımı Bilir.	
Ailemdeki Kişiler Benim Tarımsal Girişimci Olduğumu Bilir.	
Ailemdeki Kişiler Benim En İyi Tarımsal İşletmeye Sahip Olduğumu Düşünür.	
Ailemdeki Kişiler Benim Tarımda Yenilikçi Olduğumu Bilir.	
Ailemdeki Kişiler Benim Lider Ruha Sahip Olduğumu Düşünür.	
Ailemdeki Kişiler Benim Her İşe Rahat Odaklandığımı Bilir.	

64) Tarımsal Girişimciliği Engelleyen Faktörler

1: Hiç Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Tamamen Katılıyorum		Puan
Ekonomik Faktör	Tarımsal Ürün Fiyatlarının İstikrara Kavuşturulmaması	
	Gelirden Memnuniyetsizlik	
	Bilgiye Erişim Ve Ekonomik Ve Pazarlama İstatistikler	
	Tarımda Yeterli Yatırımın Olmaması	
	Uygun Altyapı Ve Tarım Ürünlerinin İhracatı İçin Desteklerin Verilmemesi	
Sosyal Faktör	Grup Çalışması Eğiliminin Olmaması	
	Girişimciler İçin Sigorta Sağlanmaması	
	İş Ortaklarıyla / Meslektaşlarınızla İyi Bir Uyum Olmaması	
	İcra Kanunlarının Yetersiz Olması	
Yönetici Faktörü	Emekliliklerin Çalışanlar Arasında Adil Paylaşımı	
	Çalışanların Takdiri Ve Teşvikinin Yetersiz Olması	
	Tarım İşletmesinin Yöneticisinin Liderlik Yeteneğinin Olmaması	
	Yenilik Alanında Başarısızlık Ve Hata Toleransı	
	Karar Vermede Personelin Fikirlerini Ve Önerilerini Kullanmama	
Pazarlama Faktörü	Yeni Müşteriler Çekmek İçin Etkisiz Reklamcılık	
	Aracı Bulunmayan Ürünlerin Doğrudan Satışı	
	Ulusal Ve Bölgesel Pazarlara Aşinalık	
	Yerel Pazarlara Aşinalık	
Deneme Faktörü	Modern Eğitim Yöntemlerini Kullanmama	
	Girişimcilik Girişimciliğini Geliştirmek İçin Eğitim Programları Yoluyla Yetkilendirme	
	Bilgisayara Ve İnternete Erişim Kısıtlığı	
	Kısa Süreli Beceri Geliştirme Sınıfları	
	İnşaat Ve Güçlendirme Danışmanlığı	
Psikolojik Faktörler	Harika Şeyler Başarmak İçin Coşkunun Yetersiz Olması	
	Özgüven Eksikliği	
	Yüksek Serbest Meslek Eğilimi	
	Yeni Kaynaklar Bulma Konusunda Teşviklerin Yetersiz Olması	
	Yüksek Serbest Meslek Eğilimi	
Kültürel Faktörler	Resmi Bilgiyi Yerli Bilgisiyle Birleştirememek	
	Tarımsal Girişimciliğe Olumlu Bakan Destekleyici Ailenin Olmaması	
	Destekleyici Arkadaşlar Ve Akrabaların Olmaması	
	Ekip Çalışmasına Sahip Olmama Ruhu	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	**:**	Kemalettin AĞIZAN
Uyruğu	**:**	Türk
Doğum Yeri ve Tarihi	**:**	23/04/1991
Telefon	**:**	0-507-690-63-28
Faks	**:**	
e-mail	**:**	agizankemalettin@gmail.com

EĞİTİM

Derece		**Adı, İlçe, İl**	**Bitirme Yılı**
Lise	:	**Avcılar Lisesi, Avcılar/İSTANBUL**	**2009**
Üniversite	:	**Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Selçuklu/KONYA**	**2014**
Yüksek Lisans	:	**Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim dalı**	
Doktora	:		

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	**Kurum**	**Görevi**

YABANCI DİLLER

İngilizce: YÖKDİL/Mart 2017 Puan: 62,50

YAYINLAR*

Tarım İşletmelerinde Tarımsal Mekanizasyon Kullanım Düzeyi, Konya İli Örneği